RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925. Andra kammaren. Nr 38.

Lördagen den 23 maj.

Kl. 11 f. m.

1 §.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 16 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Ang. återkallande av en motion.

Föredrogs herr *Grapensons m. fl.* på kammarens bord liggande motion, nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till lag angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby; och begärdes ordet därvid av

Herr **Grapenson,** som yttrade: Som jag råkat göra en förväxling mellan dagarna för den kungl. propositionens avlämnande och dess remiss till utskottet och därigenom kommit att avgiva denna motion för sent, ber jag, herr talman, å egna och å medmotionärernas vägnar, att få återtaga densamma.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.

Till avgörande förelåg nu första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Till första särskilda utskottets behandling hade, i fråga om ordnandet av rikets försvarsväsende och vad därmed ägde sammanhang, överlämnats följande

Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och
nr 51, med förslag till värnpliktslag.

Därjämte hade till utskottet överlämnats följande inom riksdagens kamrar i ämnet väckta

motioner:

inom första kammaren:

nr 201, av herr *Abrahamsson,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 202, av herrar *Vindahl* och *Almkvist,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 205, av herr *Wahlmark,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

nr 206, av herr *Pers*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 207, av herr *John O. Karlsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 208, av greve *Wachtmeister* och herr *Clemedtson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 209, av herr *Åström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 211, av herr *Bodin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 212, av herr *Vindahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 213, av herr *Åkerberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 214, av herr *Reuterskiöld m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 215, av herr *Enhörning*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 216, av herr *Tjällgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 217, av herrar *Karl Andreas Andersson* och *Isak Svensson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 218, av herr *Frändén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 219, av herr *Enhörning*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 220, av herr *Lundell m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 221, av herr *Bergqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 225, av herr *Hallin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 226, av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 227, av herr *Pålsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 228, av herrar *von Sneidern* och *Hellberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 229, av herr *Bergqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 230, av herr *Karl J. A. Gustafsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 231, av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 232, av herr *Kvarnzelius m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 233, av herr *Elof B. Andersson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 234, av herr *Lindhagen*, om krigsväsendets avrustning;

nr 235, av herr *Lindhagen*, om värnpliktigas skyddande till liv och hälsa;

nr 236, av herr *Lindhagen*, om värnpliktigas skyddande mot förlust av arbetsanställningar;

nr 237, av herr *Lindhagen*, om upphävande av längre värnplikt för studenter och likställda;

nr 238, av herr *Lindhagen*, om upphävande av den allmänna värnplikten;
nr 239, av herr *Lindhagen*, om militärmusikens bibehållande såsom en statsinstitution;
nr 240, av herr *Carl Gustaf V. Hammarskjöld*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, i vad denna avser lantförsvaret;
nr 241, av herr *Carl Gustaf V. Hammarskjöld*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;
nr 242, av herr *Trygger m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 243, av herr *Trygger*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;
nr 244, av herr *Trygger m. fl.*, angående flottans ersättningsbyggnad;
nr 245, av herr *Clason*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 246, av herr *Clason*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;
nr 247, av herr *Hellberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och
nr 248, av herr *Hellberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag; samt

inom andra kammaren:

nr 279, av herr *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 280, av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;
nr 283, av herrar *Bengtsson* i Norup och *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 284, av herr *Lovén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 285, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 286, av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 287, av herr *Lorichs*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 288, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 289, av herrar *Lovén* och *Lindberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 290, av herr *Lovén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 291, av herr *Magnusson* i Kalmar *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 292, av herr *Westman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 293, av herr *Fjellman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 294, av herr *Fjellman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 295, av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;
nr 296, av herr *Svedman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

nr 297, av herr *Johanson* i Huskvarna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 300, av herr *Olsson* i Kalmar *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 301, av herr *Pehrsson* i Göteborg, anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 302, av herr *Pehrsson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 303, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 304, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 305, av herr *Ljunggren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 306, av herr *Persson* i Falla, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 307, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 308, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 309, av herr *Fjellman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 310, av herr *Fjellman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 311, av herr *Lindberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 312, av herr *Osberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 313, av herr *Strindlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 314, av herr *Laurin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 315, av herr *Magnusson* i Skövde, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;

nr 316, av herr *Olsson* i Broddbo, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 317, av herr *Bergström* i Bäckland, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;

nr 318, av herr *Öberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 319, av herr *Lindgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 326, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 327, av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 328, av herr *Bernström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 329, av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 330, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 331, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 332, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 333, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 334, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 335, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 336, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 337, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 338, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 339, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 340, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 341, av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 342, av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 343, av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 344, av herr *Lindman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;

nr 345, av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 346, av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 347, av herr *Jönsson* i Revinge, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 348, av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 349, av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 350, av herr förste vice talmannen *Hamilton m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 351, av herrar *Osberg* och *Röing*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 352, av herr *Osberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 353, av herrar *Holmström* i Gävle och *Bäcklund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 354, av herr *Holmström* i Gävle, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 355, av herr *Holmström* i Gävle, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 356, av herr *Mosesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 357, av herr *Anderson* i Storegården *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 358, av herr *Olovson* i Västerås, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

nr 359, av herr *Kristensson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 360, av herrar *Järte* och *Bernström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 361, av herr *Bäcklund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 362, av herr *Bäcklund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 363, av herr *Bäcklund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 364, av herr *Samuelsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 365, av herr *Samuelsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 366, av herr *Samuelsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 367, av herr *Samuelsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag; och

nr 368, av herr *Hedin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående försvarsväsendets ordnande.

Under avdelning I. Försvarsväsendets ordnande, hemställde utskottet — som förklarade sig förutsätta, att frågan angående ordnandet av försvarsväsendets olika grenar borde avgöras i ett sammanhang —

1:o) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag, och med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrad godkännas, måtte bifalla av utskottet, i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, under förevarande punkt framställt förslag till försvarsorganisation;

2:o) att riksdagen måtte uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huru de båda infanteriregementen, som enligt utskottets förslag skulle bibehållas utöver de i Kungl. Maj:ts proposition för de fyra arméfördelningarna och Övre Norrlands militärområde beräknade, skulle inordnas i arméorganisationen och landets militäradministrativa indelning, samt för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda;

3:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Carl Gustaf V. Hammarskjölds motion nr 240 i första kammaren, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning och avgiva förslag om anordnande försöksvis av en s. k. militär mellanskola vid något av arméns truppförband;

4:o) att

1) herr Abrahamssons motion nr 201,
2) herr Wahlmarks motion nr 205,
3) herr Pers' motion nr 206,
4) herr John O. Karlssons motion nr 207,
5) greve Wachtmeisters och herr Clemedtsons motion nr 208,
6) herr Åströms m. fl:s motion nr 209,
7) herr Bodins motion nr 211,
8) herr Vindahls m. fl:s motion nr 212,
9) herr Åkerbergs m. fl:s motion nr 213,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

10) herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 214, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
11) herr Enhörnings motion nr 215,
12) herr Tjällgrens m. fl:s motion nr 216,
13) herrar Karl Andreas Anderssons och Isak Svenssons motion nr 217,
14) herr Frändéns m. fl:s motion nr 218,
15) herr Enhörnings motion nr 219,
16) herr Lundells m. fl:s motion nr 220,
17) herr Bergqvists motion nr 221,
18) herr Hallins m. fl:s motion nr 225,
19) herr Nils Anton Nilssons m. fl:s motion nr 226,
20) herr Pålssons motion nr 227,
21) herr Bergqvists motion nr 229,
22) herr Karl J. A. Gustafssons m. fl:s motion nr 230,
23) herr Kobbs motion nr 231,
24) herr Kvarnzelius' m. fl:s motion nr 232,
25) herr Elof B. Anderssons m. fl:s motion nr 233,
26) herr Lindhagens motion nr 234,
27) herr Lindhagens motion nr 239,
28) herr Carl Gustaf V. Hammarskjölds motion nr 240,
29) herr Tryggers m. fl:s motion nr 242,
30) herr Tryggers m. fl:s motion nr 244,
31) herr Clasons motion nr 245,
32) herr Hellbergs motion nr 247,
33) herr Carlströms motion nr 279,
34) herr Lovéns m. fl:s motion nr 284,
35) herr Holmgrens motion nr 285,
36) herr Johansons i Huskvarna m. fl:s motion nr 286,
37) herr Lorichs' motion nr 287,
38) herr Holmgrens motion nr 288,
39) herrar Lovéns och Lindbergs motion nr 289,
40) herr Lovéns motion nr 290,
41) herr Magnussons i Kalmar m. fl:s motion nr 291,
42) herr Westmans m. fl:s motion nr 292,
43) herr Fjellmans motion nr 293,
44) herr Fjellmans motion nr 294,
45) herrar Gardells i Gans och Gardells i Stenstu motion nr 295,
46) herr Svedmans motion nr 296,
47) herr Johansons i Huskvarna motion nr 297,
48) herr Olssons i Kalmar m. fl:s motion nr 300,
49) herr Pehrssons i Göteborg motion nr 301,
50) herr Pehrssons i Göteborg motion nr 302,
51) herr Holmgrens motion nr 303,
52) herr Bengtssons i Norup m. fl:s motion nr 304,
53) herr Ljunggrens m. fl:s motion nr 305,
54) herr Perssons i Falla motion nr 306,
55) herr Holmgrens motion nr 307,
56) herr Holmgrens motion nr 308,
57) herr Fjellmans motion nr 309,
58) herr Fjellmans m. fl:s motion nr 310,
59) herr Lindbergs m. fl:s motion nr 311,
60) herr Osbergs motion nr 312,
61) herr Strindlunds motion nr 313,
62) herr Laurins motion nr 314,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

63) herr Magnussons i Skövde motion nr 315, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
64) herr Olssons i Broddbo motion nr 316,
65) herr Öbergs motion nr 318,
66) herr Lindgrens m. fl:s motion nr 319, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
67) herr Holmgrens motion nr 326,
68) herr Holmgrens motion nr 327,
69) herr Bernströms motion nr 328,
70) herr Olssons i Broberg m. fl:s motion nr 329,
71) herr Jeppssons motion nr 330,
72) herr Jeppssons motion nr 331, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
73) herr Jeppssons motion nr 332,
74) herr Jeppssons motion nr 333,
75) herr Jeppssons motion nr 334,
76) herr Jeppssons motion nr 335,
77) herr Jeppssons motion nr 336,
78) herr Jeppssons motion nr 337,
79) herr Jeppssons motion nr 338,
80) herr Jeppssons motion nr 339,
81) herr Jeppssons motion nr 340,
82) herr Jeppssons motion nr 341,
83) herr Johansons i Huskvarna m. fl:s motion nr 342,
84) herr Lindmans m. fl:s motion nr 343,
85) herr Lindmans m. fl:s motion nr 345,
86) herr Lindmans m. fl:s motion nr 346,
87) herr Jönssons i Revinge motion nr 347,
88) herr Nilssons i Antnäs m. fl:s motion nr 348,
89) herr Nilssons i Antnäs m. fl:s motion nr 349,
90) herr förste vice talmannen Hamiltons m. fl:s motion nr 350,
91) herrar Osbergs och Röings motion nr 351,
92) herr Osbergs motion nr 352,
93) herrar Holmströms i Gävle och Bäcklunds motion nr 353,
94) herr Holmströms i Gävle motion nr 354,
95) herr Holmströms i Gävle motion nr 355,
96) herr Mosessons motion nr 356,
97) herr Andersons i Storegården m. fl:s motion nr 357,
98) herr Kristenssons i Göteborg motion nr 359,
99) herrar Järtes och Bernströms motion nr 360,
101) herr Bäcklunds motion nr 361,
101) herr Bäcklunds motion nr 362,
102) herr Bäcklunds motion nr 363,
103) herr Samuelssons m. fl:s motion nr 364,
104) herr Samuelssons m. fl:s motion nr 365 och
105) herr Hedins m. fl:s motion nr 368

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkterna 1:o)—3:o), icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under avdelningen II. Värnpliktslagen m. m., hemställde utskottet,

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, måtte i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition för sin del antaga i punkten intaget förslag till värnpliktslag;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

2:o) att riksdagen, under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under punkten 1:o), måtte besluta, att det värnpliktig jämlikt § 35 mom. 2 värnpliktslagen tillkommande penningbidrag skulle, i och med att den nya värnpliktslagens bestämmelser rörande tjänstgöringstiden trädde i tillämpning, utgå med femtio öre om dagen, dock att värnpliktig, som uttages för tjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskreve, under längre tid än 140 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta ett penningbidrag av en krona om dagen;

3:o) att riksdagen måtte medgiva, att värnpliktig, utan hinder av den omständigheten, att han förut förfallolöst uteblivit från inskrivningsförrättning, finge komma i åtnjutande av gottgörelse för färd till och från värnpliktstjänstgöring, enligt vad därom eljest vore stadgat;

4:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Lindhagens motion nr 235, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vilka åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att bereda de värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa; samt

5:o) att

1) herrar Vindahls och Almkvists motion nr 202,
2) herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 214, såvitt avsåge värnpliktslagen,
3) herrar von Sneiderns och Hellbergs motion nr 228,
4) herr Lindhagens motion nr 235,
5) herr Lindhagens motion nr 236,
6) herr Lindhagens motion nr 237,
7) herr Lindhagens motion nr 238,
8) herr Carl Gustaf V. Hammarskjölds motion nr 241,
9) herr Tryggers motion nr 243,
10) herr Clasons motion nr 246,
11) herr Hellbergs motion nr 248,
12) herr Anderssons i Rasjön m. fl:s motion nr 280,
13) herrar Bengtssons i Norup och Carlströms motion nr 283,
14) herr Magnussons i Skövde motion nr 315, såvitt avsåge värnpliktslagen,
15) herr Bergströms i Bäckland motion nr 317,
16) herr Lindgrens m. fl:s motion nr 319, såvitt avsåge värnpliktslagen,
17) herr Jeppsons motion nr 331, såvitt avsåge värnpliktslagen,
18) herr Lindmans motion nr 344,
19) herr Olovsons i Västerås motion nr 358,
20) herr Samuelssons m. fl:s motion nr 366 samt
21) herr Samuelssons m. fl:s motion nr 367

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkterna 1:o)—4:o), icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Trygger*, *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Widell*, *Lindman*, *Magnusson* i Tumhult och *Pettersson* i Bjälbo, vilka

dels beträffande försvarsväsendets ordnande ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till den av herr Trygger m. fl. i första kammaren väckta motionen nr 242 och av herr Lindman m. fl. i andra kammaren väckta motionen nr 343, ville

ej mindre avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och samtliga i sammanhang med densamma väckta motioner med undantag av motionerna nr 233 i första kammaren och nr 368 i andra kammaren angående anslag till frivilliga skytteväsendet och motionerna nr 244 i första kammaren och nr 345 i andra kammaren angående flottans ersättningsbyggnad,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

än även besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag till förbättringar i nu gällande försvarsordning, vartill den i motionerna nr 242 i första kammaren och nr 343 i andra kammaren samt utskottets utlåtande gjorda utredning kunde anses föranleda,

dels beträffande värnpliktslagen hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna nr 243 i första kammaren och nr 344 i andra kammaren ville besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till värnpliktslag;

av herr *Clason*, som hemställt,

dels beträffande försvarsorganisationen

1) att riksdagen — under förutsättning, att riksdagen fattade beslut om antagande av ny värnpliktslag i huvudsaklig överensstämmelse med av reservanten i anslutning till motionen I:246 framlagt förslag — måtte fatta av reservanten formulerade beslut i avseende å lantförsvaret;

2) att riksdagen — under samma förutsättning som under punkten 1) — ville beträffande sjöförsvaret fatta av reservanten formulerade beslut i avseende å sjöförsvaret;

3) att riksdagen i samband med ny härordnings antagande måtte besluta, att för det frivilliga skytteväsendets befrämjande skulle beräknas ett ordinarie anslag av 500,000 kronor;

dels beträffande värnpliktslagen, att riksdagen — under förutsättning, att riksdagen fattade beslut angående försvarsväsendets ordnande i huvudsaklig överensstämmelse med reservantens förslag — måtte för sin del, med bifall i övrigt till utskottets förslag till värnpliktslag, antaga av reservanten föreslagen lydelse av vissa paragrafer i densamma;

av herrar *Reuterskiöld* och *Johansson* i Kälkebo, vilka hemställt,

I: 1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, måtte fatta av reservanterna formulerade beslut angående försvarsväsendets ordnande;

2:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om utfärdande av nödiga bestämmelser rörande indelningsverket i enlighet med de i motionen II:319 angivna grunderna, dels ock om dessa bestämmelsers inarbetande i särskild lag om krigsmakten, vartill Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag;

3:o) att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 5 av kungörelsen 27 juni 1919 angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, sådan den lydde enligt kungörelsen 25 maj 1923, skulle erhålla i reservationen angiven ändrad ydelse;

4:o) att riksdagen för sin del måtte besluta, att mom. 9 av kungörelsen 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, sådant det lydde enligt kungörelsen 28 november 1919, skulle erhålla viss i reservationen angiven lydelse;

5:o) att riksdagen, i anledning av motionerna II: 319 och II: 328, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av en fullständig flottplan att föreläggas nästkommande års riksdag; och

6:o) = utskottets förslag 4:o); samt

II: 1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riks-

dagen oförändrat antagas, måtte i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, för sin del antaga det i motionen II: 319 intagna förslaget till värnpliktslag;

2:o) att det värnpliktig jämlikt § 35 mom. 2 värnpliktslagen tillkommande penningbidrag skulle, i och med att den nya värnpliktslagens bestämmelser rörande tjänstgöringstiden trädde i tillämpning, utgå med femtio öre om dagen vid all tjänstgöring, dock att därutöver värnpliktig, som fullgjort tvåhundrasjuttio dagars utbildningstjänst jämlikt § 27 mom. B., vid tjänstgöringstidens slut skulle erhålla en premie av tvåhundrafemtio kronor;

3:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för nästa års riksdag av förslag till lag om krigsmakten, omfattande dels vänpliktslagen i förenklad form, dels ock grunderna såväl för stambefälets anställning och indelningsverket som för befälsrekrytering och befälsbefordran i allmänhet; och

4:o) = utskottets förslag 5:o);

av herr *Hellberg*, som hemställt, att riksdagen måtte

1) i fråga om arméns organisation besluta antaga en sådan i överensstämmelse med utskottets förslag, dock med följande förändringar och tillägg, nämligen:

a) att förlägga de tre för Vaxholms fästning avsedda kompanierna vid Svea livgarde såsom ett detachement i Vaxholm i enlighet med vad utskottet föreslagit beträffande Kronobergs regementes detachement i Karlskrona;

b) att öka antalet infanteriregementen med två regementen av begränsad organisation, förlagda i Vänersborg och Västerås, samt

c) att öka antalet artilleriregementen med ett artilleriregemente, organiserat i överensstämmelse med Svea artilleriregemente och förlagt till Uppsala;

2) i fråga om sjöförsvaret besluta

a) att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande av en fullständig flottplan att föreläggas så vitt möjligt nästkommande års riksdag; och

b) att utöver det anslag till ersättningsbyggnad, som beslöts av 1924 års riksdag, nu bevilja medel till byggande av ytterligare en torpedundervattensbåt för en kostnad av 4,300,000 kronor, vilken summa borde fördelas med 1,400,000 på budgetåret 1925—1926 samt med återstoden på de två närmast därefter följande budgetåren; samt

3) under förutsättning att yrkandet i punkt 1) vunne riksdagens bifall besluta, att § 24 mom. 1) c) i värnpliktslagen skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse;

av herr *Jönsson* i Revinge, som hemställt

dels beträffande lantförsvaret, att riksdagen måtte

1) i fråga om kavalleriet besluta en sådan organisation, som framginge av en i reservationen intagen tabell; och

2) i fråga om artilleriet besluta en organisation i överensstämmelse med utskottets förslag, dock med de personalstater, som framginge av en i reservationen intagen tabell;

dels beträffande skeppsgosseinstitutionen att, därest den av särskilda utskottet förordade förläggningen av en skeppsgossekår i Marstrand vunne riksdagens bifall, riksdagen måtte besluta, att denna kår skulle ökas med 50 skeppsgossar; samt

att skeppsgossekårernas sammanlagda numerär vid inträffande vakanser inom sjömanskåren skulle ökas med motsvarande antal skeppsgossar, dock högst 50;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

av herr *Reuterskiöld* beträffande

dels utskottets uttalande angående icke vapenföra studenter;
dels förläggningsorterna;
dels armémusiken;
dels övergångsbestämmelserna;
dels utskottets förslag angående ekonomisk krigsberedskap;
dels utskottets uttalande om militära mellanskolor;

av herrar *Örne*, *Bärg* och *Åkerberg* i fråga om utskottets yttrande rörande de lägre truppförbanden och deras förläggningsorter;

av herr *Rosén* angående föreslagna stipendier till fänrikar, som erhölle anställning vid i Boden förlagda truppförband;

av herrar *Reuterskiöld*, *Hellberg*, *Widell*, *Clason* och *Johansson* i Kälkebo beträffande utskottets yttrande i avseende å ersättningsfrågan till kommunerna;

av herrar *Trygger*, *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Widell*, *Clason*, *Lindman*, *Magnusson* i Tumhult och *Pettersson* i Bjälbo, vilka beträffande flottans ersättningsbyggnad hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta, att utöver den fartygsmateriel, som enligt beslut vid 1924 års riksdag skulle nybyggas under åren 1924—1929, skulle ytterligare byggas under nämnda tid 2 jagare och en torpedundervattensbåt av samma typer som de sålunda redan beslutade;

av herrar *Carl G. Ekman*, *Rosén* och *Hamrin*, vilka förklarat, att de icke kunnat biträda utskottets under avdelningen I punkten 3:o) gjorda hemställan;

av herrar *Trygger*, *Reuterskiöld*, *Hellberg*, *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Widell*, *Clason*, *Lindman*, *Magnusson* i Tumhult, *Johansson* i Kälkebo och *Pettersson* i Bjälbo, vilka beträffande skytteanslaget hemställt, att riksdagen, därest beslut om ny härordning skulle fattas, måtte besluta, att för det frivilliga skytteväsendets befrämjande skulle beräknas ett ordinarie anslag av 500,000 kronor;

av herr *Lindberg*, som i anslutning till motionerna I: 234 och II: 311 hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande skyndsamt för riksdagen av en plan för den militära avrustningen ned till en folkligt organiserad ordningsmakt samt angående fredsgarantiernas stärkande; samt

av herrar *Rosén* och *Hamrin* i fråga om § 40 värnpliktslagen.

Vid utlåtandet var dessutom fogat ett av herrar *Rosén* och *Hamrin* avgivet särskilt yttrande i fråga om förläggningen av flygkårerna.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, yttrade:

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman: I avseende å föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 1 tillåter jag mig hemställa,

att utskottets hemställanden under avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande och under avdelningen II. Värnpliktslagen m. m. föredragas i nu nämnd ordning vart för sig punktvis och, där så erfordras, momentvis;

att punkten 1) av utskottets hemställan under avdelningen I företages till avgörande på det sätt, att först föredrages den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband, Fästningar, därefter i ordningsföljd var för sig de övriga, med A och B samt D—J betecknade underavdelningarna under nämnda rubrik, därvid underavdelningen F må, i den mån så befinnes erforderligt, uppdelas

i de särskilda med 1—6 betecknade stycken, som behandla olika truppslag, vidare de under rubriken Sjöförsvaret upptagna underavdelningarna I—III, envar särskilt för sig, samt slutligen i ett sammanhang vad som förekommer under rubriken Flygvapnet;

att punkten 1) av utskottets hemställan under avdelningen II företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till värnpliktslag paragrafvis, varvid början göres med § 27 och rubriken förekommer sist, samt därefter utskottets hemställan föredrages;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot påfordras;

att, för den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar;

att utskottet må äga att i avseende å bokstavs- och nummerbeteckning av underavdelningar i förslaget till försvarsväsendets ordnande samt av kapitel, paragrafer och moment i förslaget till värnpliktslag vidtaga de jämkningar, som påkallas av kamrarnas beslut; samt

att vid behandlingen av den del utav punkten 1) i utskottets hemställan under avdelningen I, som först föredrages, överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Herr **Rydén:** Herr talman! Jag tillåter mig rikta en vördsam vädjan till herr talmannen, att föredragningsordningen måtte befordras till trycket och utdelas till kammarens ledamöter.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll den av herr Eriksson i Grängesberg gjorda hemställan.

Avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande.

Punkten 1).

I enlighet med kammarens beslut i fråga om föredragningssättet föredrogs först *den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband, Fästningar.*

Därvid anförde:

Hans excellens herr statsministern **Sandler:** Herr talman! Till riksdagens avgörande föreligger nu efter slutad utskottsbehandling regeringens förslag till ny försvarsorganisation, i vilket förslag utskottet hemställer till kamrarna om vissa jämkningar. Jag har att till utskottet framföra regeringens tack för det omsorgsfulla och om god vilja att uppnå ett positivt resultat vittnande arbete, som utskottet har nedlagt på detta ärendes behandling.

Beträffande de ändringar uti regeringsförslaget, varom utskottet gjort framställning, kan jag ganska kort angiva regeringens ställning.

Värnpliktslagen har blivit i allt väsentligt tillstyrkt. Övningstiden för de värnpliktigas huvudmassa föreslås skola bli, i överensstämmelse med regeringens proposition, 140 dagar. Däremot hemställer utskottet om en ökning av utbildningstiden för underbefäl och fackmän med 25 dagar. Den för linjetjänst uttagna värnpliktskontingenten har ökats, samtidigt som det har skett en motsvarande minskning av ersättningsreserven. I fråga om huvuddragen av flygvapnets organisation ansluter utskottet sig till Kungl. Maj:ts förslag. De allmänna grunderna för sjöförsvarets ordnande har utskottet accepterat, sådana de av Kungl. Maj:t föreslagits, dock att beträffande Hemsö fäst-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ning det har föreslagits, att den skulle bibehållas, ehuru utan annan fredsbemanning, än som erfordras för materielens vård. Beträffande lantförsvarets organisation ha vissa utökningar föreslagits. Sålunda hemställer utskottet, att tvenne regementen, Södra skånska infanteriregementet och Västernorrlands regemente bibehållas, att en stridsvagnsbataljon upprättas vid Svea livgarde, och att en ökning av trängformationerna sker med ett par bilkompanier till inalles fyra. Med avseende å övergången till den nya försvarsorganisationen har utskottet hemställt, att denna i någon mån måtte framskjutas, så att det tvångsvisa överförandet till övergångsstat skulle komma att ske först efter repetitionsövningarna år 1926. Vad slutligen angår organiserandet av reservtruppformationerna, har utskottet uttalat sin anslutning till propositionen.

De av utskottet sålunda föreslagna jämkningarna innefatta sammanlagt en kostnadsökning utöver regeringens förslag av cirka 2 miljoner kronor. Det är självfallet icke något belopp, som regeringen finner obetydligt, men det bör bedömas mot bakgrunden av hela den stora kostnadsram, som är ifrågasatt. Såsom utskottets förslag föreligger, innebär det dock en minskning i de årliga organisationskostnaderna av 40 miljoner kronor, från 138 till 98 miljoner kronor. Och om man medräknar engångs- och övergångskostnader, kommer den genomsnittliga summan att uppgå till 107 miljoner kronor, 2 miljoner kronor utöver regeringsförslaget, och innebära en besparing, jämförd med den nuvarande kostnaden, av 31 miljoner kronor.

Jag inskränker mig till att här framhålla, att de vidtagna ändringarna intet förändra i förslagets allmänna byggnad, att ökningen håller sig inom en acceptabel kostnadsram, och att ändringsförslagen, som för övrigt i allt väsentligt ha tillkommit under regeringens direkta medverkan, sålunda kunna för regeringens vidkommande godkännas. Detta sker så mycket hellre, som utskottets allmänna syn på försvarsfrågan, sådan den framträder i dess kortfattade principmotivering, fullständigt sammanfaller med regeringsförslagets.

Utskottets hemställan bör alltså enligt regeringens uppfattning av riksdagen antagas. Sker så, har därmed en lång händelsernas utveckling nått sitt slut. Vi stå inför en vändpunkt i den svenska försvarsfrågans historia. Vägen har förut oavbrutet gått i riktning mot allt högre försvarsbördor. Nu ifrågasättes ett steg, det första, i motsatt riktning. Förut har varje beslutad försvarsordning inneburit ett besegrande av de folkliga demokratiska krafterna i samhället. Nu föreligger till antagande på riksdagens bord en försvarsordning, som skall vila på dessa demokratiska krafter och genomföras av dem.

Det är ingalunda min avsikt att vilja skildra den långa historien om den svenska försvarsfrågans utveckling. Jag erinrar blott därom, att dess äldre del, med 1892 års beslut om de 90 dagarna såsom en viktig etapp, kröntes av 1901 års härordningsbeslut. Från denna äldre del av den svenska försvarsfrågans historia erinrar man sig den långa och hårdnackade kamp, som det gamla lantmannapartiet förde. Man må exempelvis, då vi nu börja en debatt, i vilken ett sjuttiotal talare äro antecknade, kunna få erinra sig ett tillfälle i den svenska riksdagens historia, år 1883, då den svenska riksdagen debatterade det då föreliggande regeringsförslaget i försvarsfrågan under sju dagars debatt. Det var vid det tillfället, då lantmannapartiet vägrade att medverka till genomförandet av de 90 dagarnas härordningsförslag, framlagt av dess egen regering. Ända till år 1901 kan man följa denna strid i den svenska riksdagen, uppburen av det gamla lantmannapartiet. 1901 års härordning genomfördes under de mest energiska protester från bondehåll. Det kanske icke kommer att falla uti denna debatt så starka uttryck, som det föll uti debatten år 1901, då Hans Andersson i Nöbbelöv sade om det då före-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

stående beslutet, att det var »militarismen, som satte sin fot på det skuldbelastade svenska folkets nacke».

1901 års beslut genomfördes med en tolvårig övergångsperiod. Innan det ännu var fullbordat, hade den motrörelse begynt att på allvar göra sig gällande, vilken nu står inför sitt första positiva resultat. Men den motrörelsen bars icke längre främst uppe utav lantmannapartiets krets, utan det blev arbetarpartiet, som uti dessa hänseenden kom att varda arvtagaren. Det regeringsförslag, framlagt av en socialdemokratisk regering, som nu föreligger till riksdagens prövning, det har sin utgångspunkt uti en socialdemokratisk motion från år 1911, en motion, vari det begärdes åtgärder för åstadkommande av minskning utav utgifterna för lant- och sjöförsvaret. Efter två dagars debatt uti riksdagen utmynnade den i ett utredningsyrkande, som i sinom tid sattes i verket av den liberala regering, vilken framgick ur 1911 års val. Uti den valrörelsen var som bekant begränsningen av militärbördorna själva huvudspörsmålet, och det, som samlade hela vänstern till fruktbärande samverkan. Den vid valen framgångna regeringen tillsatte försvarsberedningarna i syfte att utforma förslag till en ny reducerad försvarsorganisation. Men innan deras arbete var fullbordat och hade hunnit att leda fram till något utformat förslag, rycktes regeringsledningen från det liberala partiet, hela den demokratiska utvecklingen dämdes upp för några år framåt genom februariregeringens tillkomst. Här i Sverige behärskades politiken utav strömningar, som voro ganska nära besläktade med de strömningar, som ute i andra länder närde kapprustningarna, de kapprustningar, som ledde fram till 1914 års stora katastrof. Det mörknade ju mycket snart omkring vårt land, och inför det Ragnarök, som bröt ut i augusti 1914, genomfördes här i Sveriges riksdag 1914 års härordning. Därmed avfördes för några år framåt på grund utav världskrigets särskilda förhållanden försvarsfrågan ifrån den aktuella politiken. Men den steg fram till förnyad aktualitet genom 1917 års val, då vänstern åter samlade sig och segrade. Och den liberal-socialistiska regering, som blev valresultatets följd, tillsatte i sinom tid försvarsrevisionen med enahanda syfte som de förutvarande försvarsberedningarna. Denna regering gick också fram på den vägen att direkt och omedelbart föreslå riksdagen att uti vissa hänseenden upphäva fundamentala delar av 1914 års beslut, så i fråga om övningstiden.

De direktiv, som uppställdes för försvarsrevisionens arbete, ha faktiskt kommit att spela en sådan roll uti hela den följande försvarsdebatten, att det må vara berättigat att vid detta tillfälle inregistrera huvudparten av dessa direktiv uti den nu begynnande debatten. Det framhölls av den dåvarande regeringen, att i fråga om »de allmänna utav det världspolitiska läget beroende utgångspunkterna för en sådan kommissions arbete hava de under innevarande år börjat framträda genom de fredsslut, som numera kommit till stånd såväl mellan Tyskland och 'de allierade och associerade makterna' som mellan den reducerade österrikiska staten och samma makter. I dessa fredsslut ingår även överenskommelsen om det 'nationernas förbund', vari strävandena till en ny internationell rättsorganisation utmynnas». Det påpekas därefter, att det råder förvirring i Österuropa, och det heter, att »det är uppenbart, att denna förvirring i östra Europa icke kan undgå att inverka på vårt lands läge, så starkt som Sverige måste beröras av förhållanden på andra sidan Östersjön. Men dessa och andra luckor i uppbyggandet av det nya statssystemet synas icke behöva utgöra avgörande skäl för att ytterligare undanskjuta det upptagande av vårt försvarsproblem, som i och för sig nu är så synnerligen behövligt.» Längre fram heter det: »Utredningen bör upptaga vårt försvarsproblem i hela dess vidd efter de nya förutsättningar, som framgått ur krigets erfarenheter och skapats ge-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

nom fredsuppgörelsen samt den nya internationella rättsordningen. Den bör utgå från en allsidig prövning av den grundläggande frågan, om och i vad mån denna nya internationella rättsordning samt lärdomarna från den stora världskatastrofen giva grund för den avveckling av rustningsbördorna, som är ett behov för alla folk.» Efter en kort utveckling av vissa punkter uti Nationernas förbunds akt heter det i anslutning till den del utav förbundspakten, som talar om avrustning: »Det torde under den svenska utredningens förlopp visa sig, huruvida ett sådant internationellt avrustningsprogram kommer till stånd, innan utredningen avslutas. I varje fall är av förbundsakten klart, att Sverige, om det önskar tillträda förbundet, därigenom visserligen vinner det stöd i internationella förhållanden, som förbundet kan giva, men också åtager sig förpliktelser, som fordra en viss militär beredskap, och att denna förutsättes bliva anpassad efter synpunkten av vår 'nationella säkerhet' och vårt geografiska läge. Det måste bliva en huvuduppgift för revisionen av vårt försvarsväsende att söka komma till klarhet om dessa internationella förutsättningars innebörd, innan den går till utformande av sina slutliga förslag.» Och så heter det med hänsyftning på våra inre förhållanden: »Vad åter angår kraven på begränsning och anpassning av våra försvarsanstalter efter folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, har utredningen att taga hänsyn dels till de ofantligt stegrade kostnader för de hittillsvarande försvarsanstalterna, som blivit en följd av den under kristiden inträdda prisstegringen, dels till de från en övervägande majoritet av folket gjorda anmärkningarna mot nuvarande organisation, utsträckning och tidsförläggning av de värnpliktigas övningar, dels till de rön, som under världskriget gjorts om oändamålsenligheten av vissa delar i den nuvarande planläggningen i övrigt av våra försvarsanstalter.»

Jag har velat återgiva dessa delar av direktiven för försvarsrevisionen för att därmed få konstaterat, att egentligen vore redan uti denna uppläggning utav problemet alla de spörsmål berörda, som sedermera hava kommit att spela någon viktigare roll uti de sista årens försvarsdiskussion.

Då försvarsrevisionen avgav sitt betänkande, satt en socialdemokratisk regering, men denna hade redan en månad senare fått lämna plats för en högerregering. Det kom därför på dess lott att för riksdagen framlägga förslag i anledning av försvarsrevisionens utlåtande. Det var det förslaget, som fjolårets riksdag hade till prövning. Det upptog icke försvarsrevisionens grundtanke, att man borde söka ernå en lättnad i försvarskostnaderna; men det lämnade å andra sidan med ett platoniskt erkännande 1914 års härordning åt dess öde såsom varande en alltför tung rustning att kunna hålla ut i. Detta regeringsförslag krävde uttryckligen beslut om en ny försvarsordning och utdömde det rådande provisoriet ur militära grunder.

Det kan med hänsyn till den ställning, som intages i år av högerns representanter, vara erforderligt att erinra om detta ställningstagande, så bestämt som det skett uti fjolårets regeringsförslag. Statsministern uttalar uti principmotiveringen till det då framlagda regeringsförslaget, att den fråga, som det gällde att besvara, vore »om det nuvarande provisoriet ger eller icke ger den största möjliga försvarseffekt för de kostnader, som detsamma medför. Vid den undersökning härutinnan, som med beaktande av försvarsrevisionens betänkande och efter tillkallande av sakkunniga verkställts inom regeringen, hava regeringens medlemmar kommit till den enhälliga uppfattningen, att så icke är förhållandet. På grund härav har det av chefen för försvarsdepartementet nu anmälda förslag till ny försvarsorganisation utarbetats, vilket, såvitt vi förstå, innebär en försvarsberedskap, bättre än någon annan, som kan åstadkommas för de kostnader, vilka enligt ovan angivna synpunkt ansetts kunna belasta budgeten.» Försvarsministern, som tar upp samma sak, yttrar sig bestämdare ändå. Han framhåller beträffande provisoriet, att »vad som närmast faller i ögo-

nen är det allmänna osäkerhetstillstånd, som ett provisorium i och för sig enligt sakens natur måste skapa. I förevarande fall har detta osäkerhetstillstånd bland annat tagit sig uttryck däri, att personalrekryteringen försvårats, att arbetena på mobiliseringsplaner, reglementen och dylikt icke kunnat utföras med erforderlig säkerhet, samt att övningarna icke kunnat bedrivas med nödig planmässighet, allt förhållanden, som, därest de finge fortfara, så småningom skulle leda till organisationens sönderfallande.» Jag konstaterar, att det var den principståndpunkten, som intogs uti fjolårets regeringsförslag och som då uppbars utav högerpartiet inom riksdagen.

Den försvarspolitiska grundtanke, som bar fjolårets regeringsförslag uppe, var att ernå en lösning utav frågan genom samförstånd mellan olika borgerliga partier utan tanke på att i beslutet engagera det socialdemokratiska partiet. Med den ställning, arbetarepartiet numera intager såsom företrädande större delen utav den svenska demokratien, skulle detta, ifall det hade lyckats, hava inneburit ett upprepande utav tidigare lösningar av försvarsfrågan. För min del är jag i den tron, att det var till gagn för vårt land, att detta försök icke lyckades. Nu föreligger i stället ett förslag, som söker att fullfölja linjen från 1911 och 1917. För första gången stå vi i omedelbar närhet av ett beslut, som genomför en demokratiens försvarsordning.

Vilka drag kunna då anses vara utmärkande för en sådan av demokratien och genom den genomförd försvarsordning och vari skiljer sig denna från betraktelsesätt, som har uppburit tidigare lösningar av frågan? En skiljepunkt är uppenbarligen, att värdesättningen är en annan av folkets bärkraft och av den fredliga kulturens behov. Det är, utan att jag därför vill gå djupare in i saken, ganska karakteristiskt, att man i fjolårets proposition rent av tog till utgångspunkt för hela försvarets uppbyggande, att — om man nu icke kunde begära, att det svenska folket skulle bära 1914 års härordning, vilket skulle hava inneburit en väsentlig ökning utav den faktiska kostnaden — så borde man åtminstone få utgå ifrån, att bördan icke skulle lättas. Beträffande utgifterna för den fredliga kulturens behov tog man såsom en självfallen utgångspunkt för försvarsorganisationens genomförande, att dessa utgifter nu icke borde behöva vidare stegras.

Uti den reservation, som från högerns sida finnes fogad till det föreliggande betänkandet, påpekas det, att om utskottets förslag vinner riksdagens bifall, så komma därmed försvarskostnaderna att sjunka ned till mindre än femton procent utav samtliga verkliga statsutgifter. En sådan förskjutning av procentsiffran föranleder icke — det må öppet sägas — några sorgmodiga betraktelser på vårt håll. Det är ganska karakteristiskt för hela sättet att betrakta dessa frågor, att enbart den omständigheten, att procentsiffran sjunker, sålunda anföres såsom ett skäl mot förslaget.

Det framhålles vidare uti denna reservation, att det icke ligger någon överdrift uti det påståendet, att de nuvarande försvarsutgifterna på intet sätt visat sig hämma samhällets produktiva kraft. Då man ju måste utgå ifrån, att samhällets ekonomiska resurser äro begränsade, så förefaller det vara ett ganska egendomligt sätt att uttrycka en sak att vilja göra gällande, att om man använder stora kostnader för militärändamål, så skulle det icke hämma samhällets produktiva kraft.

Till den syn på försvarsfrågan, som uppbär det föreliggande förslaget, hör också, att man icke vill betrakta försvarskraft och militära maktmedel såsom med varandra likabetydande ting. Man skjuter alltid ifrån den andra sidan i bakgrunden den stora del utav försvarsfrågan, som icke innefattas uti de militära maktmedlen, organisationsformerna. Det är dock icke minst utav världskriget bestyrkt, uti vilken utomordentlig grad förmågan hos ett folk att uthärda

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

en sådan påkänning, som ett krig innebär, är beroende av folkets ekonomiska styrka överhuvud taget.

Det är vidare en skiljegräns emellan de olika uppfattningarna, nämligen den, som ligger uti att synen på sammanhanget emellan fred och försvar är ganska mycket annorlunda. Det är ju riktigt, och det kan ju gärna sägas ut, att här i landet finnes det icke något krigsparti. Här i Sverige kan det icke vara något tvivel därom, att alla politici, som äro att taga på allvar, vilja en fredsvänlig politik. Men det kan ändå vara en ganska betydande skillnad mellan dem, som uti fredskrafternas tillväxt till sist se den verkliga tryggheten och i försvarsorganisationen något, som tills vidare är ett oundgängligt värn men som dock aldrig blir något riktigt att lita på, och å andra sidan dem, som för överskådlig tid framåt räkna med de militära maktmedlen som den enda reella säkerhetsgarantien och med fredskrafterna såsom alltjämt och långt fram i tiden ohjälpligt underlägsna. Det kan icke hjälpas, att en så olika uppfattning kommer att avsätta sig uti en mycket olika syn på försvarsfrågans allmänna läge.

Samma företeelse kommer att bedömas på olika sätt, om man ser den med ena eller andra synen. Det kan gå ända därhän, att vad som för oss är ett ganska självfallet kulturframsteg, det avslöjar sig för den andra sidans betraktelse såsom innefattande nya, lurande faror för vår säkerhet. Jag har läst med någon överraskning i reservationen vid utskottsbetänkandet om att exempelvis nya konfliktfaror hota genom samfärdsmedlens utveckling och den alltjämt ökade förbindelsen de olika länderna emellan. Då man ser krigsfaror i sådant, är mentaliteten en väsentlig annan än den, som råder i de kretsar, som uppbära det föreliggande regeringsförslaget, och den skillnaden måste göra sig gällande på ett mycket avgörande sätt. Det framträder exempelvis däruti, att medan man på högersidan ser bristerna hos Nationernas förbund, så synes man nära nog vilja förbise organisationens existens; och då man betraktar de olika försök, som äro gjorda efter varandra för att nå till en lösning av trygghetsproblemet i pakten själv, Cecilsplanen, Genèveprotokollet, konstaterar man misslyckandet och ser ingenting annat. Man betraktar dessa strävanden såsom ganska respektabla och ganska hopplösa, under det att vi å andra sidan uti dessa misslyckanden se framstegets naturliga arbetsform.

Jag skall tillåta mig att ytterligare anföra en annan skillnad. Till de drag i en försvarsordning, som demokratien trycker på densamma, hör den bestämt hävdade uppfattningen, att försvarsmedlen icke kunna få tjäna något annat syfte än hela folkets värnande mot angrepp. Denna fråga har varit berörd i regeringsförslaget, då detta beträffande värnpliktslagens § 28 har uttagit ur den äldre lydelsen, vad som där står angående »stillande av uppror». Den föredragande departementschefen har åberopat till stöd härför den meningen, »att, även om ifrågavarande bestämmelse torde kunna anses vara utan praktisk betydelse, den dock icke syntes böra förbigås vid en revision av vårt försvarsväsende. Hos vissa delar av vårt folk hade ofta den misstanken framträtt, att de militära maktmedel, som organiserats till skydd för landets frihet, samtidigt avsetts att kunna tjäna som skyddsmedel för vissa maktägande grupper inom landet. Användandet av militär ordningsmakt under vissa sociala konflikter hade närt dylika misstankar. För det förtroende hos hela folket, som måste vara ryggraden i försvarsanstalterna mot faror utifrån, vore vidmakthållandet av sådana misstankar till skada.» Det var anledningen till att man föreslagit en ändring i värnpliktslagens § 28. Utskottet har nu så till vida delat föredragande departementschefens mening, att utskottet förklarat, »att därest den nuvarande avfattningen av ifrågavarande stadgande kan anses vara ägnad att ingiva misstanken om de militära maktmedlens obehöriga utnyttjande i någon särskild samhällsgrupps intresse, en ändring av detta

stadgande bör vidtagas. Då emellertid», fortsätter utskottet, »landets försvarskrafter givetvis vid behov böra stå till regeringens förfogande för avvärjande av angrepp mot rikets säkerhet — de må komma utifrån eller inifrån — synes stadgandet i fråga icke böra borttagas utan att ersättas med ett annat, som, på samma gång det uttryckligen tillförsäkrar regeringen befogenhet att i erforderlig omfattning inkalla beväringens första uppbåd för värnande av rikets säkerhet, dock utesluter dess användande i sociala konflikter.» Utskottet har för att nå sitt syfte därför föreslagit en omformulering av stadgandet, att beväringens första uppbåd, som samma paragraf handlar om, må inkallas, då rikets försvar *eller dess säkerhet eljest* det kräver. Regeringen accepterar detta förslag och har icke något att erinra mot vad utskottet i denna del anfört.

Jag har velat särskilt understryka denna del av utskottsförslaget, därför att den markerar det drag i den demokratiska försvarsordningen, som jag har velat fästa uppmärksamheten på. En försvarsorganisation, sålunda ställd i folkets tjänst, innebär givetvis en dödsstöt åt allt det, som man tidigare innefattat i den militaristiska andan. Hela den gamla föreställningsvärlden om officerskåren såsom någon isolerad kast i samhället, denna föreställningsvärld, som redan förut var i god färd att nedbrytas, kommer förvisso att fullständigt brytas sönder genom detta förslags genomförande. Det finns i detsamma en bestämmelse, som på ett alldeles särskilt sätt understryker denna sida av försvarsproblemet. Genom ett antagande av förslaget genomföres en sådan ordning, att den skarpa klyftan mellan underofficerare och officerare upphäves genom att möjlighet skapas för begåvade underofficerare att kunna efter genomgången vanlig officersutbildning taga plats såsom jämbördiga vid sidan av de andra officerarna, och det är ingalunda — det må särskilt understrykas — i detta förslag fråga om att av underofficerarna skapa, såsom det i fjolårets förslag ifrågasattes, några sekunda officerare av en annan och lägre klass än de övriga.

Med vad jag nu anfört har jag velat ange några av de avseenden, i vilka en demokratisk försvarsanordning synes mig skilja sig från de försvarsanordningar, som tidigare varit genomförda. Den företeelse, som det här är fråga om — att demokratiens idéer komma att behärska försvarsväsendet — har emellertid också en annan sida. Då demokratien träder fram till att sätta sin prägel på försvarsorganisationen, då förblir den själv icke därav oberörd. Då försvarsväsendet ordnas in i det demokratiska samhället till att bli i anda och sanning dess tjänare, vinner samtidigt också försvarstanken ett allt större rum i demokratiens hjärta. Den känner sig på helt annat sätt än förr bära ansvaret för hela nationens öde och trygghet, och den blir mera vaksam och varsam både i fråga om bevarandet av reella maktmedel och bevarandet av trygghetskänslan inom nationen. Det är ingalunda meningen att leka blindbock i den utrikespolitik, som demokratien kommer att utföra. Jag tror, att det kan utläsas tillräckligt klart redan av det realistiska betraktelsesättet rörande orosmoment och krigsrisker, som är förebragt både i Kungl. Maj:ts proposition och i utlåtandet. Vad som sagts i propositionens principmotivering om det utrikespolitiska läget, om de möjligheter, som lämnas oss att verkställa en justering nedåt av den militära organisationen, men också om den begränsning av vår rörelsefrihet, som tillsvidare ålägges oss, synes mig äga sin fulla giltighet, och jag har icke något att tillägga eller något att därifrån taga bort.

Det är fråga, om det egentligen tjänar så mycket till att på detta område mer än konfrontera de olika uppfattningarna med varandra. Det verkar exempelvis föga frestande att argumentera, då man finner, för att taga ett exempel, att Genèveprotokollets förkastande synes ge lika gott skäl på högersidan mot regeringsförslaget, som dess antagande skulle kunnat ge. Det synes mig

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

vara ett genomgående drag i högerns betraktelsesätt — med allt erkännande, om jag får lov att skjuta in det, av den måttfullhet, med vilken denna uppfattning är framförd i huvudreservationen — att man förstorar de yttre riskerna men samtidigt ser den värnkraft, som det föreliggande regeringsförslaget innebär, i förminskad skala. Vill man på detta område göra jämförelser, skall man rimligtvis icke göra jämförelse med 1914 års härordning, aldrig någonsin genomförd, och som ingen i detta ögonblick tänker på att föra igenom. Nej, vad man kan välja såsom jämförelseled är antingen den nu bestående provisoriska organisationen eller, gärna för mig, det regeringsförslag, som framlades i fjol, och som av framläggarna betraktades militärt vida mera effektivt än provisoriet för samma kostnad. Redan vid remissen av regeringsförslaget tillät jag mig framhålla, att vid en sådan jämförelse med fjolårets regeringsförslag i avseende på antalet smärre truppförband, om man går ned till kompanierna, kommer man till proportionen 7 mot 10. Går man nu i stället att jämföra utskottsförslaget med det vid fjolårets riksdag framlagda regeringsförslaget, ter sig denna jämförelse för utskottets vidkommande något gynnsammare. Det har framhållits såsom en särskilt viktig punkt vid ett bedömande av försvarsorganisationens värde, huru mycket man kan uttaga av den levande försvarskraften till effektiv utbildning. Det må i detta hänseende framhållas, att den linjekontingent, som kommer att erhålla utbildning enligt utskottsförslaget, uppgår till ett antal 24,400 man. Enligt fjolårets regeringsförslag skulle utbildning i linjen ha meddelats åt 26,800 man. Jag frågar inför dessa siffror: Är det då verkligen berättigat att tala om det förslag, som nu är framlagt till riksdagens prövning, såsom varande en oerhörd nedsättning av våra försvarsanstalters styrka? Ligger det icke i ett sådant uttalande likväl en oerhörd överdrift? Ånej, sanningen är nog ändå den, att många av dem, som ställt sig bakom det förslag, som nu föreligger, och som det nu kommer att voteras om, skulle för blott några få år sedan icke kunnat drömma om att taga på sig ansvaret för en så omfattande och dyrbar försvarsorganisation som denna. Jag föreställer mig, att även många av dem, som nu bekämpa förslaget, i sitt hjärta äro ganska förvånade.

Det är icke rimligt att ropa ut över världen, att här håller man på att lägga det svenska samhället värnlöst, om riksdagen nu går att besluta en organisation, som drager en genomsnittlig kostnad av 107 miljoner kronor under övergångstiden. Det har sagts förut — och det bör man upprepa — att vi icke anse, att en så stark organisation oundgängligen kräves med hänsyn till de yttre riskerna. Förslaget har från regeringens sida lagts så pass omfattande, därför att regeringen önskat att nå fram till en inåt samlande linje, så långt en samling kan åstadkommas.

Det är i detta hänseende en likhet i yttre mening mellan högerns förslag från i fjol och det förslag, som nu i år föreligger. Fjolårets regeringsförslag presenterades som en samförståndslösning med arbetarepartiet utanför, ty annat kan man dock icke tro om framläggarnas realistiska kynne, än att de måste vid förslagets utarbetande räknat med att arbetarepartiet därvid skulle ställa sig utanför. Regeringsförslaget av i år har också framträtt icke såsom en partilösning utan såsom ett den demokratiska samlingens förslag. Att högern nu ställt sig utanför, däröver skall jag icke låtsa någon överraskning. Låt oss gärna se denna sak precis sådan den är! Det är så, att vi alltjämt stå för långt åtskils i uppfattning uti försvarsfrågan för att något annat skulle vara möjligt i denna stund, än att ett avgörande måste falla mellan den ena linjen eller den andra.

Bland dem, som nu förfäkta en motsatt mening, och som angripa regeringsförslaget, tror jag för min del, att det finns åtskilliga, som se på det, som nu, hoppas jag, kommer att ske, mera med bekymmer än egentligen med bitterhet,

och som finna i sitt hjärta det ganska naturligt, att ledningen av denna angelägenhet har glidit dem ur händerna. Det är förvisso historiskt djupt berättigat, att den fullmyndiga svenska demokratien övertager det positiva ansvaret för nationens säkerhet och bestånd. Den ikläder sig, då den låter sin syn prägla utrikespolitiken och försvarsordningen, förpliktelsen att alltid ihågkomma, att fäderneslandet är gemensamt och att dess öde icke kan vara ett partis eller en majoritets ensak.

I den övertygelsen, att vad som sker är för vårt lands framtid gagneligt, anbefaller jag kammaren att antaga utskottsförslaget.

Herr **Lindman:** Herr talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern har nyss erinrat om att vi stå vid en vändpunkt i det svenska försvarsväsendets utveckling, och han gav oss en retrospektiv översikt över huru denna fråga utvecklat sig, huru den ligger till och dess behandling vid olika tidpunkter. Han har glatt sig och känt en viss stolthet över att denna fråga, såsom den nu ligger till i riksdagen, har haft till utgångspunkt en socialdemokratisk motion. Ja, ers excellens, jag skall icke taga ifrån er och ert parti äran att hava varit utgångspunkten och nu vara de, som sätta kronan på verket på denna frågas behandling. Den äran skall ni få behålla helt för er själva. Det går visserligen lätt att tala om en demokratisk försvarsordning, varom hans excellens talade upprepade gånger i sitt anförande, men en demokratisk försvarsordning, som består i en justering nedåt, som även hans excellens nämnde, den är dock icke tillräcklig att försvara vårt land, blott därför att den är demokratisk. Vårt land försvaras av våra försvarskrafter, såsom de nu äro inrättade, med vapen, övningar och utrustning, och därpå beror landets trygghet. Och det vore förvisso, för att tala med hans excellens, självbedrägeri, om man skulle tro, att blott därför, att man skapat en demokratisk försvarsordning, skall man därmed kunna känna sig trygg för rikets försvar. Det vore för att använda ytterligare ett uttryck, som han begagnat förut, att leka blindbock.

Efter min uppfattning är den naturligaste av ett folks viljeyttringar viljan att leva sitt eget fria liv och att värna sitt land mot inkräktare. Allt vad ett folk äger av gammal fäderneärvd kultur, av frihetskänsla och av kärlek till hem, bygd, land, måste utlösa en vilja att försvara allt detta, att värna och skydda det. Börjar hos ett folk denna vilja att försvagas, då har folket börjat förlora tron på sig självt och då är fara, att folket som kulturfolk har nått sin höjdpunkt och att det i historien ofta förekommande exemplet på ett folk i nedgång är för handen.

Jag kan icke, herr talman, hjälpa, att dessa tankar ha trängt sig på mig, då jag har läst förvarsutskottets motivering för den av majoriteten föreslagna nedrustningen av rikets försvarskrafter. Icke är det fädernas anda att »offra liv och gods» för fosterlandets försvar, som talar i detta aktstycke. Snarare lyser det fram ett ängsligt letande efter motiv för att företaga den nedrustning, som man har föresatt sig att genomföra och som är enastående i vårt lands historia. Hans excellens gläder sig däröver och framför sitt tack till utskottet för att det har velat följa regeringen i denna starka nedskärning av försvaret. Jag kan icke göra det. Det innebär en nedskärning, som för övrigt knappast har sin motsvarighet i något annat lands historia.

Då man nu emellertid så starkt skjuter fram nödvändigheten av att nedbringa kostnaderna och de personliga bördorna, och att det är därför, som dessa 30 miljoner måste inbesparas, kan det endast bero därpå, att viljan fattas, ty funnes den, då funnes också förmågan att kunna genomföra vad man ville. Ingen skall kunna påstå, att den utgift, som den nuvarande försvarsordningen åsamkar oss, 138 miljoner kronor, icke kan av oss bäras och det utan att »fol-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

kets ekonomiska och sociala förkovran» behöver eftersättas, än mindre »äventyras».

Hans excellens sade, att det är underligt, att man icke förstår, att den ekonomiska kraften hos folket kan nedsättas genom att man ökar försvarsbördorna. Det finns dock en annan källa till kraft för folket, nämligen den som för näringslivet och den enskilda verksamheten överhuvud taget kommer därutav, att man känner sig bo i ett land, som är tryggat mot yttre inkräktare.

I förhållande till samtliga statsutgifter betyda dessa 30 miljoner, som representera merkostnaden enligt vårt förslag, endast 5 % av statsbudgeten. Då övriga statsutgifter sedan 1905 ha stigit med 523 % och försvarsutgifterna endast med 108 %, kan man väl icke med fog påstå, att »försvarsanstalternas tyngd är oss övermäktig», lika litet som man kan säga, att vi icke hittills förmått bära förhållandevis mycket större bördor för försvaret. Allra minst bör man väl kräva, att just utgifterna för försvaret, som ha stigit minst, i främsta rummet skola bli utsatta för ytterligare beskärning.

Hans excellens nämnde, att den omständigheten, att försvarsutgifterna nedgått så mycket, icke hos honom föranleder några sorgmodiga betraktelser. Endast det förhållandet, att procenttalet sjunker, anföres, förmenade han, av högern såsom ett skäl mot nedsättningar. Så är väl ändå icke fallet, utan det anföres för att bevisa, att vi kunna bära denna börda.

När utskottsmajoriteten talar om nödtvånget att av ekonomiska skäl beskära eller reformera vissa delar av försvarsväsendet »för att möjliggöra anskaffning av mer effektiva hjälpmedel och för att åvägabringa en kortare, men moderniserad och mera intensiv utbildning», är detta endast en förevändning, ty det kan icke med sanning sägas, att vi icke ha råd att försvara oss, om vi vilja.

Då kommer emellertid socialdemokratien med ett nytt skäl för nedrustning: Vi behöva icke. Här är ingen fara, heter det, och så utbredes detta påstående om vårt förbättrade militärpolitiska läge och övergår så småningom till en dogm. Hur många gånger har man icke i försvarsutskottet fått höra uttryck sådana som t. ex. dessa: Randstaterna ha förbättrat vårt militärpolitiska läge. Man kan vänta en lång fredsperiod. Vi tro, att människorna ha blivit klokare o. s. v. Ja, man må tro aldrig så mycket och så fast på detta, men mer än en tro, en förhoppning, kan det icke bli. Någon tillstymmelse till *visshet* finns icke, och jag tror för min del, att man skall vara försiktig att spå beträffande framtiden. De, som nu göra det, ha icke tidigare varit lyckliga, när de försökt sig på spådomar. För min del tror jag mera på satsen: »Vänta och se», för vilket vi också ha uttalat oss i vår motion, vilken inom parentes sagt icke, såsom utskottet säger, gör gällande, att »den nuvarande tiden är mera riskfylld än den närmast följande». Det må vara utskottets majoritet förbehållet att agera fjärrskådare.

Vari består då egentligen detta förbättrade militärpolitiska läge? Jag har icke av alla de utläggningar, jag hört i detta ämne, kunnat finna annat än att det skulle bero på uppkomsten av ett antal självständiga stater på andra sidan Östersjön och att de förhållanden, som uppkommit genom dessa staters tillkomst, anses vara av den art, att vi icke kunna väntas bliva utsatta för angrepp. Om emellertid ett angrepp kommer, blir väl ändå behovet av stridskrafter lika stort, som det hittills varit. Vårt land har alltjämt både land- och sjögränser att försvara. Dess utsträckning är fortfarande densamma, och förbindelsemedlens utveckling föranleda icke någon ändring i det nuvarande kravet på krigsmaktens omfattning. Den enda återstående förbättringen består då till slut däri, att vi skulle få en viss tidsfrist för att kunna bota de brister, som man nu vill skapa i våra försvarsanstalter. Den eftersträvade reformen betyder nämligen ett steg bakåt, ett ökande av de brister, som redan finnas. Denna tidsfrist är dock en bedräglig grund att bygga på. Den kanske varken förunnas oss eller kan utnyttjas. När man tager i betraktande det

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ringa skydd i fråga om folkmängd och härsmakt, som de så kallade randstaterna utgöra, när man tänker på den underjordiska propaganda, för vilken de äro utsatta, och som för övrigt helt nyligen stuckit upp huvudet, och då man vidare tänker på att havet och luften äro lika öppna nu, som de voro förut, ja, då förefaller hela detta tal om det skydd, som randstaterna skulle ge oss, såsom skäligen löst grundat.

Jag har redan förut, herr talman, uttalat min uppfattning om det ovärdiga efter min mening i talet om att Finland i händelse av ett anfall österifrån skall uppehålla en fiende så länge, att vi kunna vidtaga nödiga förberedelser, om hotet skulle riktas mot oss, men jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle kraftigt understryka detta. Den, som har en allvarlig vilja att försvara sig, skall först bygga på egna krafter. Det är därvid icke nog att giva, som utskottet säger, »uttryck åt nationens föresats att allsidigt hävda sin rätt till fred, frihet och oberoende», och nöja sig med att hålla »en militär säkerhetsvakt», vars styrka bestämts utan hänsyn till krigets krav och vars kvalitet icke på något sätt svarar mot vad krigets erfarenheter visat vara nödigt. Våra försvarsanstalter måste, om vi skola kunna kräva respekt för vår vilja att leva i fred, vara av den beskaffenhet, att de beträffande organisation, omfattning, utbildning och beväpning äro sådana, att vi utan dröjsmål kunna upptaga strid mot en angripare, om en sådan skulle uppträda, i trots av allt sövande tal om osannolikheten därav.

Hans excellens talade om osannolikheten av att vi skulle bli utsatta för ett angrepp. Han talade om hur vi vidtagit alltför stora rustningar efter Ragnarök 1914 och om sannolikheten för att en fredlig utveckling skall komma i Europa. Det hoppas vi alla, men många äro de, icke blott bland Sveriges höger, som tänka sig möjligheten av en annan utveckling. En statsman, som lever mitt i centrum för den europeiska politiken, och som är en mycket rättrogen vänsterman, den nuvarande franske konseljpresidenten Painlevé, har helt nyss uttalat, att de kommande tio åren skola antingen medföra tryggad europeisk fred eller också leda till ett ännu fruktansvärdare krig än det sista. »Detta», sade han — jag citerar — »får ingen statsman lämna ur sikte, om han icke är en förbrytare.» Man ser sålunda, att om den uppfattning, som Sveriges höger hyser, står den icke alldeles ensam. Den finns även på andra håll.

Sveriges folk är emellertid, som också framgick av hans excellens' yttrande, delat i två delar, en som anser en nedrustning möjlig och tillrådlig, och en som fruktar och motsätter sig den, som tror på möjligheten av uppkommande konflikter och därför i högre grad sätter värde på ett skydd mot sådana. Man frågar sig, om det kan vara rätt av den förra delen att frånkänna den andra delens mening allt värde och att icke taga hänsyn till den, då det likväl gäller frågan om försvar av det, som tillhör oss alla, som omfattar allt det, som vi skatta högst på jorden, vårt land och vår frihet. Hans excellens sade visserligen, att det ju icke fanns något krigsparti här i landet, och däri har han förvisso rätt, men han sökte likväl draga upp en skillnad mellan sin uppfattning och högerns uppfattning, då han uttalade, att högerns mening dock skulle vara den, att man i försvaret såg den enda tryggheten, under det att han förmenade, att det var de verkande fredskrafterna, som till sist skulle göra sig gällande. Ja, herr talman, jag kan icke riktigt dela den uppfattningen. Jag tror också, att de fredskrafter, som arbeta, en gång skola göra sig gällande, men i den nu rådande situationen i världen anser jag icke, att dessa krafter ännu ha arbetet sig fram till sådan styrka, att man kan skrida till en sådan nedrustning, som den Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet förordar.

Jag vill tillägga, att allra minst borde en sådan majoritet, som det nu här gäller, anse sig berättigad att utan stöd av sakliga skäl genomdriva ett sådant beslut. Man saknar i utskottets motivering varje antydan om de militära förhållanden,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

vilka skulle kunna föranleda en begränsning av våra stridskrafters omfattning, och går man till den Kungl. propositionen, finner man där samma brist. Försvarsministern förklarar det icke nödigt att upprepa de invändningar, som kunna göras och som tidigare gjorts mot de militära myndigheternas uppfattning rörande vådorna av en nedrustning. Intet torde bättre än detta bevisa, att några tungt vägande sakskäl icke föranlett det förslag, varom vi nu skola gå att fatta beslut. Att grunda ett så allvarligt avgörande som det nu förestående på politiska motiv, borde icke komma i fråga, och likväl är den lösning, som nu skall genomdrivas av majoriteten, politisk. Det framgår redan av det namn, som man givit den: »Vänsterlösningen». Det må klart utsägas, att den icke har något stöd av sakkunskapen.

Man kan, som hans excellens, nu glädja sig över att man har kommit till ett positivt resultat, men hela hans framställning visade, att hans tankegång i stort sett var politisk. Det talade genom hans anförande vid många olika tillfällen. De obetydliga förbättringar, som utskottet har vidtagit, och som hans excellens godkände utan alltför stor tvekan, de två miljonernas ökning, borde ju egentligen vara glädjande för en regering, eftersom de representera en förbättring av dess förslag, men i detta fall inskränker man sig till ett godkännande med en viss tvekan. Även med dessa ändringar har icke förslaget dock stöd av sakkunskapen. De ha tillkommit helt enkelt på det sättet, att de samverkande partierna, socialdemokraterna och de frisinnade, ha överlagt sinsemellan med varandra, men vid dessa överläggningar har sakkunskapen fått stå utanför dörren.

Det är för utomstående obegripligt, att det frisinnade partiet här i riksdagen med endast obetydliga jämkningar har kunnat biträda det socialdemokratiska regeringsförslaget, men ännu underligare ter det sig, att den liberala gruppen icke har motsatt sig denna kompromiss. Det är dock ovedersägligt, att den kunnat, som för övrigt dess ledare uttalade här i kammaren vid remissen av den Kungl. propositionen, särskilt i första kammaren bli utslagsgivande i försvarsfrågan. Vi få väl nu snart bevittna, hur de orden komma att infrias. Kunna verkligen de utav den liberala gruppen, som biträda utskottsmajoritetens förslag, kunna de även biträda slutorden i den för övrigt så ytterligt knapphändiga motiveringen, att det kan betraktas som »ett välbetänkt och varsamt försök att ernå den lämpligaste lösningen». Hur kan det för övrigt överhuvud taget göras ett sådant påstående, som att denna lösning är välbetänkt och varsam? Jag tvekar icke ett ögonblick att beteckna den som motsatsen, och jag skall be att få giva bevis för denna min uppfattning här från talarstolen i riksdagens andra kammare. Jag fruktar, att det finns många i vårt land, som låta suggerera sig av sådana påståenden som det nyss nämnda och som tro, att det icke är så farligt, det som nu skall genomföras. Innan avgörandet fallit, må det då vara tillåtet att giva en framställning av vad man i själva verket här ämnar företaga sig beträffande rikets försvarsväsende.

Antalet truppförband, regementen och kårer minskas från 57 till 40, indragningen omfattar icke mindre än 7 infanteriregementen av de 28, som finnas. 6 av de nuvarande 10 kavalleribataljonerna indragas. Men det är icke nog härmed, det sker samtidigt en mycket långt gående beskärning av kadern i de särskilda truppförbanden, vilken beskärning är särskilt ödesdiger genom att den går mycket kraftigt fram över det kvalificerade befälet, officerare och underofficerare. För att icke behöva gå in i några detaljer, kan jag ju hänvisa till tabellen i vår reservation på sid. 372 för den som är intresserad av detta. Jag skall här inskränka mig till att endast lägga fram några få sifferuppgifter, som jag önskar skola stå i protokollet.

Ett infanteriregemente har nu 53 officerare, 39 underofficerare och 131 underbefäl. Det skall nu minskas till 40 officerare, 26 underofficerare och 85

underbefäl, och vid samtliga regementen av Västerbottens typ skall reduktionen gå ned till 36 officerare, 25 underofficerare och 74 underbefäl. Antalet inom hela infanteriet minskas från 1,488 officerare till 826, från 1,090 underofficerare till 553 och från 3,692 underbefäl till 1,787. Inom hela armén blir minskningen från 2,657 officerare till 1,677, från 1,972 underofficerare till 1,022 och från 5,563 underbefäl till 2,887. I stort sett kan man sålunda säga, att kadrerna minskas nära på till hälften. Av kaderns storlek beror också företrädesvis den inskränkning av antalet lägre enheter, kompanier, skvadroner och batterier, som föreslagits vid de olika regementena. Ser man då först på infanteriet, så räknade 1914 års härordning med en fredsorganisation på 13 kompanier vid varje regemente utom på Gotland, där det är en obetydlig olikhet. Efter denna ständiga indelning av regementena ha kadrerna beräknats. Dessa enheter äro stommen för utbildningen, på dem fördelas de värnpliktiga år efter år, så att ynglingar från samma socknar i regel komma på samma kompanier det ena året efter det andra och känna sålunda med dem en viss samhörighet. Till dessa kompanier är också förvaltningsapparaten knuten. Dessa kompanier skola nu försvinna och i stället skall vid regementena under olika delar av året organiseras ett skiftande antal utbildningsenheter, två under vintrarna, sex resp. fem under sommarmånaderna och kanske åtta under repetitionsövningarna. Efter antalet utbildningsenheter under sommarrekrytskolan har kadern enligt föreliggande förslag beräknats. Med detta tillvägagångssätt har hela den ständiga indelningen slagits sönder. Det finns i verkligheten icke längre några kompanier utan vissa utbildningsskolor, och det förvaltningssystem, som med mycken möda uppbyggts genom 1907 års förvaltningsreglemente, blir helt och hållet spolierat. Allt måste åter koncentreras på den gemensamma regementsförvaltningen till obotlig skada för planmässigheten och de lägre befälhavarnas ansvarsskyldighet på detta område. I verkligheten komma infanteriregementena att reduceras från den nu bestående organisationen på 13 enheter, på vilka den fast anställda personalen är ständigt placerad och med vilken densamma liksom också de värnpliktiga äga stadigvarande samhörighet och till vilka utrustningsverksamheten, som jag nyss nämnde, i krig och fred är bunden, de komma att reduceras, säger jag, till 5 à 6 tillfälligt organiserade förband, med vilka varken den fast anställda eller den värnpliktiga personalen kommer att äga någon fastare anknytningspunkt och icke heller någon samhörighetskänsla. Antalet egentliga infanterikompanier, om man nu skall använda detta namn, minskas alltså i fred från 13 till 6 eller 5 per regemente, från 52 till 24 på de större regementena och till 20 på de mindre och från 364 till 122 på hela armén eller till ungefär en tredjedel av de nuvarande. Ungefär motsvarande förhållanden komma att inträda vid öviga vapenslag. Hela det självständiga kavalleriet försvinner och de ridande skvadronernas antal vid kavalleriet minskas från 5 till 3 per regemente eller från 50 till 13 vid hela armén, d. v. s. till ungefär en fjärdedel. Man kan inskränka jämförelsen till de ridande skvadronerna, ty det finns ju redan nu utöver dessa signalavdelningar och kulsprutetrupper, vilka förband för framtiden skola ingå i de tekniska skvadronerna. Vid fördelningsartilleriets regementen minskas antalet batterier per regemente från 11 till 6, inom hela armén från 66 till 24 eller till nära en tredjedel. I viss mån kompenseras denna sistnämnda minskning beträffande artilleriet av utom arméfördelningens förband stående artilleri. Men reduceringen blir i alla fall högst betydande. Det finns i verkligheten icke vid något truppslag längre kvar några regementen. Det blir kårer med en skäligen lös organisation. Det är klart, att denna begränsning av organisationen och denna i samband därmed stående beskärning av kadrerna har ett avgörande inflytande på krigsorganisationens storlek, ty denna är ju till mycket stor del beroende på kadern.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Denna fråga sammanhänger emellertid också med uttagningen och utbildningen av värnpliktigt befäl. Jag skall återkomma därtill i ett annat sammanhang.

Varför har man då företagit dessa inskränkningar av organisationen och kadrerna? Jo, utskottet upplyser därom, och jag anför det, fastän jag sagt det en gång förut, att för ett folk med begränsade ekonomiska resurser synes det vara synnerligen angeläget, att vissa delar av försvarsväsendet begränsas eller reformeras för att möjliggöra anskaffning av mer effektiva hjälpmedel och för att åvägabringa en kortare men moderniserad och mer intensiv utbildning. »Begränsningen» består i 17 truppförband, vilka indragas, och »reformen» i att de återstående minskas till ungefär hälften av sin nuvarande styrka. Att genom dessa åtgärder skulle möjliggöras en kortare och mera intensiv utbildning är ett påstående, vars innehållslöshet väl överensstämmer med den i övrigt ohållbara grunden för nedrustning.

Ser man då först på vad som gjorts i värnpliktsavseende för att kunna få fram dessa reformer, så finner man, att den begränsade organisationen medför även en stark begränsning av den till utbildning med vapen uttagna årskontingenten av värnpliktiga. Det är ju klart, att med de fem eller sex utbildningsenheterna icke kunna utbildas ett lika stort antal värnpliktiga som med de nuvarande 13. För att motivera den föreslagna organisationens minskade omfattning har man då tillgripit kategoriklyvningen, vars omfattning bestämts på ett sätt, vilket knappast kan betecknas med mildare uttryck än huvudlöst. Hur har man då gått till väga härvid? Jo, först befriar man alla s. k. familjeförsörjare, och detta oberoende av om de åberopade förhållandena äro av tillfällig natur och alltså ett uppskov hade varit naturligare. Genom att de icke vapenföra i allmänhet befrias helt från fredstjänstgöring, så måste all handräckningstjänst åligga de vapenföra. Man undersöker då först behovet av handräckningspersonal, och de som sedan bli över, de förunnas verkligen utbildning med vapen. I förbigående må påpekas de högst märkliga grunder, som föreslagits för uttagning av ersättningsreservisterna. Redan den bestämmelsen, att vid inskrivningen de kroppsligen minst dugande skola uttagas, kan givetvis vålla vissa olägenheter, men det rena godtycket måste göra sig gällande, när det blir fråga om att taga ut dem, som på grund av sin civila sysselsättning kunna anses särskilt lämpliga för till handräckningstjänst hörande arbeten — det står verkligen så — eller vilka kunna förebringa särskilda skäl för att få fullgöra tjänstgöringen i en följd. Det antal till linjetjänst uttagna, som återstår efter alla dessa befrielser, som jag nyss tillät mig påvisa, uppgår icke till mer än ungefär 65 % av hela antalet inskrivna, och jag vill då till jämförelse erinra, att de för närvarande till hären inskrivna erhålla vapenutbildning till ett antal av 90 %.

Det är således icke blott organisationen som beskurits, det är värnkraften såsom sådan. Det är möjligheten att uttaga folkets hela levande kraft som minskas, och likväl får den kontingent, som verkligen uttages till vapentjänst, icke tillräcklig utbildning, vilket särskilt gäller utbildningen i truppförband vid infanteriet, ty genom att man borttager den tredje repetitionsövningen, kunna icke regementena erhålla en sådan styrka, att en krigsmässig indelning under repetitionsövningarna blir möjlig. Behovet av övningar under regementsmötena i starka och mot förhållandena vid mobilisering svarande förband måste dock göra sig särskilt starkt gällande i en härordning, där man under den övriga delen av året bedriver utbildning i sammanslagna förband eller i ett fåtal skolförband. Inom en organisation av detta slag måste man fordra, att övningarna under denna tid skola kunna bedrivas icke endast i krigsmässigt antal förband utan också med dessa förband ökade till fältstyrka. Detta blir enligt utskottsmajoritetens förslag icke möjligt. För fälttjänstövningars anordnande blir det nödvändigt att sammanslå förband ur olika

regementen för att nå upp till erforderlig styrka. Därigenom bli kostnaderna ökade och andra allvarliga olägenheter uppstå även.

Vad sedan beträffar moderniseringen och intensiteten vid utbildningen, varom utskottet talar, så behövs det förvisso icke någon nedskrivning i försvarsanstalterna för att modernisera utbildningen. En sådan har nämligen redan kommit till stånd genom till exempel föregående års infanteriexercisreglemente och annat, och det nedlägges ett omfattande arbete på förbättringar av olika slag. Vad återigen intensiteten angår, medför visserligen begränsningen från handräckningstjänst ökad intensitet för en viss del av de vapenföra, men för en annan del av dem blir denna intensitet från militär synpunkt ingen, ty de få blott syssla med handräckning. För övrigt skulle jag vilja påpeka, att inom utskottet anmärkningar riktats mot att de värnpliktiga överansträngas under utbildningstiden. Den deklarerade omsorgen om en ökad intensitet måste alltså mottagas med en viss reservation. Men denna strävan att modernisera och skänka ökad intensitet åt utbildningen har, som jag förut påvisat, medfört en högst allvarlig begränsning av årskontingenten, vars konsekvenser gå ut över krigsorganisationens storlek. Tillgången på utbildade värnpliktiga vid mobilisering blir därigenom så ringa, att väl truppförbanden kunna uppbringas till fältstyrka, men att några reservtrupper icke kunna uppsättas. Men de mobiliserade förbanden bliva kvalitativt synnerligen otillräckliga dels på grund av utbildningstidens knapphet i och för sig, dels på grund av den ringa tillgången på aktiv befälspersonal och dels slutligen på grund av den korta utbildningstiden för värnpliktigt befäl. Sådant befäl behövs dock i stor utsträckning både i plutonchefs- och gruppchefsbefattningar. För förstnämnda slag av befattningar kunna icke några värnpliktiga utbildas. Studenterna kunna nämligen icke, såsom 1914 års härordning avsåg, föras fram till den härför erforderliga utbildningsståndpunkten. Icke heller kan man, på grund av den förkortade utbildningen för studenter och med dem likställda, räkna med på långt när det tillopp av reservofficerare, som utskottet synes förutsätta. Befälstillgången i plutonchefsbefattningarna kommer alltså att med säkerhet vida understiga behovet. Detsamma gäller i fråga om gruppchefer. Till underbefäl och fackmän uttagna kunna inte danas till dylika, inte ens till ställföreträdare för gruppchefer. En följd av dessa förhållanden blir, som jag förut nämnt, främst att några reservtrupper inte kunna uppsättas. Regeringen synes visserligen vilja giva sken av, att man under de närmaste åren skulle kunna räkna med några reservfördelningar, men det projektet blir ju i verkligheten inte genomförbart, och det har för övrigt intet med den föreslagna organisationen att skaffa.

Bristen på befäl gör också, att den tillgång till vapenföra värnpliktiga, som finnes i ersättningsreserven, inte kan tillgodogöras organisationen annat än i fråga om sådana befattningar som kuskar och hantverkare med flera, vilka hittills rekryterats från de icke vapenföra. Någon utbildning med vapen kan man inte giva ersättningsreservisterna. Före ett krig räcker inte befälstillgången för mer än den ordinarie kontingenten, och under ett krig kan ingen personal avses för detta ändamål. Ersättningsreserven är och förblir oanvändbar för försvaret.

Omöjligheten att kunna uppsätta reservtrupper sammanhänger emellertid även med den föreslagna omfattningen av anskaffning av modern materialutrustning och beväpning. Denna är inte beräknad för någon utsvällning av organisationen; den tillgodoser endast ytterligt nödtorftigt behovet vid en organisation av fyra arméfördelningar. På detta område äro reformer verkligen behövliga, och därmed motiveras också organisationsinskränkningen. Resultatet har emellertid blivit synnerligen torftigt, och förhållandena kunna näppeligen

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ens på detta område sägas bli bättre med utskottets förslag än under provisoriet, med de förbättringar som av oss äro föreslagna.

När jag här talar om provisoriet, vill jag gentemot hans excellens herr statsministern anföra, att provisoriet visserligen sådant det nu är kan ha sina brister, men det går ingalunda an att säga, att vilken försvarsorganisation man än anskaffar alltid blir bättre än det s. k. provisoriet. För övrigt må det klart framhållas, att provisoriet, sådant vi uppfatta det och sådant vi lagt fram det i vår motion, inte är detsamma som det nuvarande provisoriet. Vi ha föreslagit väsentliga förbättringar, och detta inte minst beträffande materielen. Jag ber att i det fallet med några siffror få styrka vad jag sagt. De finnas anförda på sidan 387 i vår reservation, och det framgår av dem, att för den så viktiga anskaffningen av kulsprutor och kulsprutematerial föreslå vi nära 2.6 miljoner kronor, medan propositionen nöjer sig med 820,000, eller ungefär en tredjedel. För anskaffning av gasskydd föreslå vi 180,000 mot 80,000 i propositionen, för luftvärnsartilleriet och de för detsamma behövliga strålkastarna äro beloppen respektive 500,000 och 240,000, för radiomateriel respektive 120,000 och 70,000, och till materialanskaffning för flygvapnet föreslå vi 2,931,000 kronor mot propositionens 2,220,000.

I vad resultera då till sist de av utskottet föreslagna åtgärderna? Jo, däruti att vid en mobilisering kunna uppställas allenast fyra svaga arméfördelningar, dåligt försedda med befäl, otillräckligt utbildade, bristfälligt utrustade och beväpnade. Denna styrka skall emellertid, enligt vad av statsministerns uttalande i propositionen framgår, kunna användas såsom ett värn för vår självständighet. De militära myndigheterna ha enstämmigt och med skärpa förklarat, att fyra arméfördelningar inte möjliggöra försvaret av hela vårt lands område. De ha till och med uttalat den uppfattningen, att en fredsorganisation av sex arméfördelningar med den sammansättning, som i propositionen föreslås, erfordras allenast för försvaret gentemot en invasion över landgränsen. Även försvarsrevisionen förutsätter emellertid, att fientliga företag över vårt land kunna ske såväl över landgränsen som genom landstigningsoperationer. För sistnämnda eventualitet måste alltså även lantstridskrafter avses. Hur tänker man sig då, att försvaret skall kunna utföras med dessa fyra arméfördelningar? Hur skall vårt folk kunna känna trygghet i skydd av denna svaga krigsmakt? Regeringen lär i detta avseende inte ha låtit verkställa några undersökningar, och inte heller har utskottet funnit skäligt låta utföra några beräkningar av strategisk art, vilka kunde skänka klarhet om hur dessa fördelningar skola tänkas bli i stånd att fylla den betydelsefulla uppgift, som statsministern likväl tillägnade dem och som vi för övrigt måste kräva av våra försvarsanstalter.

Man måste fråga sig, varpå den uppfattningen grundats, att dessa försvarskrafter skulle kunna utgöra ett betryggande värn för vår självständighet. Väl synes man ur utskottets utlåtande kunna utläsa den åsikten, att de militära maktmedlen inte skulle vara av någon avgörande betydelse för vår säkerhet, utan att densamma skulle i sista hand vara beroende av internationella överenskommelser rörande konflikters lösande på rättslig väg. Därmed är man emellertid inne på en väg, som leder till självuppgivelse, och ett beträdande av den nationella sälvuppgivelsens väg torde dock inte ha ingått i den fullmakt, vilken anses ha lämnats av folkmajoriteten i val. Vi kunna, om vi vilja, själva försvara oss, och förvisso är också det svenska folket villigt att påtaga sig de bördor, som äro tillräckliga för att sätta det i stånd härtill. Men det målet kan inte vinnas utan att hela den försvarskraft, som vårt lands vapenföra befolkning innesluter, tages i anspråk, och detta krav fylles inte med den organisation, som av utskottet föreslås. Därför kan densamma inte godtagas såsom en grundval för vår blivande härordning.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Härtill kommer emellertid vidare, att de föreslagna åtgärderna för övergången till den nya försvarsordningen är av sådan art, att de måste på ett betänkligt sätt förminska krigsberedskapen under övergångsåren. Man borde emellertid haft rätt att kräva, att en bestämd plan för övergången hade blivit uppgjord, eljest komma ju den föreslagna omorganisationens konsekvenser att undandraga sig egentligt bedömande. Varje förändring av den komplicerade organism, som försvarsväsendet utgör, måste kräva ett avsevärt antal år, och detta krav framträder naturligtvis med särskild skärpa i fråga om så revolutionerande åtgärder, som här av utskottet föreslås. Här måste ske en genomgripande omläggning av landets militäradministrativa indelning, av värnplikts- och inskrivningsväsendet och av landstormsorganisationen, och samtliga mobiliseringsplaner. och andra förberedelser måste likaledes omarbetas. Allt detta är förenat med omfattande och synnerligen betydelsefulla arbeten, och för dessas utförande, liksom också för den nya organisationens genomförande, måste tillräckligt lång tid tillmätas. Eljest uppstår ett svaghetstillstånd av sådan art, att krigsmakten i händelse av krig berövas förmågan att snabbt och säkert utföra sin mobilisering och koncentrering. Faran av en dylik eventualitet synes oroväckande, därest utskottets förslag vinner riksdagens gillande. Det torde böra erinras därom, att det för genomförande av förändringar, sådana som här är fråga om, inte är nog med att utfärda ett visst antal författningar — innehållet i dessa författningar måste också, innan de bringas i tillämpning, ha nått fram till alla de medborgare, vilka beröras av desamma, d. v. s. ha nått fram till varje värnpliktig, till varje hästfordons- och automobilägare m. fl. Och likväl har man nu för avsikt att redan om några månader låta reduceringen av truppförbanden taga sin början! Om ett halvt år skall den nya värnpliktslagen träda i kraft, och till hösten om två år skall det hela vara genomfört! Man måste ovillkorligen säga sig, att det vid en under dessa år inträffande mobilisering kommer att uppstå svårigheter, vilka säkerligen komma att bli vederbörande övermäktiga.

Herr talman! Så ter sig nu det förslag, som man ämnar genomföra beträffande armén. Nog gör det skäl för det yttrande, som en socialdemokratisk ledamot av utskottet en gång fällde: »Vi skola nedsätta hären.» Fortsättningen av hans yttrande, att denna minskning sker till förmån för andra vapenslag, skall jag nu be att med några ord få vidröra. Jag vill då först säga, att av det omskrutna socialdemokratiska intresset för sjöförsvaret spåras inte mycket i det föreliggande utskottsutlåtandet, bland annat, förmodar jag, därför, att det har påverkats från frisinnat håll. I utskottets utlåtande förordas i avseende på sjökrigsmaterielen vittgående reduktioner, och beträffande personalen såväl reduktioner som en betydande omorganisation.

Det torde då först böra erinras därom, att för såvitt överhuvud taget dylika åtgärder skola vidtagas, så borde de ha föregåtts av utarbetande av en flottplan, ty eljest måste det hela ske mer eller mindre på måfå. Grunden för sjöförsvarets planmässiga vidmakthållande saknas alltså i detta betänkande. Detta är inte endast oekonomiskt utan måste jämväl föranleda bristande stadga i hela organisationen. Såsom många gånger förut framhållits är det, när det gäller flottan, sjökrigsmaterielen som problemet i första hand rör sig om. Hur ter sig då denna viktiga fråga? Under de senare åren har man utrangerat fartyg utan att lämna andra i ersättning. Därigenom har flottans stridsvärde betydligt reducerats. Men kanske än mera anmärkningsvärt är det, att man nu föreslår fartyg, som ännu äro dugliga och som ännu inte tjänat ut sin tid, till nedflyttning från en högre till en lägre krigsberedskapsgrad. Därigenom lämnas dessa fartyg endast en mycket ringa stambemanning eller också i stor utsträckning, detta gäller för inte mindre än 23 fartyg, utan varje slag av

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

stambemanning. Inte blott den viktigaste av flottans operativa enheter, kustflottan, utan även de för det direkta skyddet av våra förnämsta skärgårdsområden avsedda lokalstyrkorna bli därigenom så försvagade, att utsikterna att kunna fylla dem påvilande uppgifter allvarligt äventyras. Därjämte sker denna nedflyttning inte efter någon uppgjord plan, utan mera slumpvis, beroende på vilka fartyg som äro de äldsta, varigenom sjöstyrkorna förlora i den homogena sammansättning, som är erforderlig för att medgiva ett rationellt utnyttjande av dem, såväl vid olika krigsfall som för utförande av neutralitetsvakt.

Man tager sålunda till utgångspunkt en flotta, som redan är mycket reducerad. Hur man sedan vill underhålla denna förminskade flotta framgår av hur man tänkt sig ersättningsbyggnaden. I avsaknad tills vidare av en flottplan borde åtminstone den genom bristande ersättningsbyggnad uppkomna stagnationen kunna i så måtto hävas, att förslag avgivits om att snarast möjligt färdigställa de förband, nämligen en jagardivision och en undervattensbåtsdivision, för vars utfyllande till något mer än hälften föregående års riksdag fattade beslut och anvisade erforderliga medel. Genom att ytterligare förhala den förnyelse av fartygsmaterielen, som på grund av fartygens förslitning måste anses högeligen påkallad, stiga för varje år de för en nybyggnad erforderliga beloppen, och sedan, ja, sedan kommer man väl, förmodar jag, att, liksom man nu gör, avvisa dessa på grund av att de te sig för höga.

Personalen är så knappt beräknad, att den flotta, som utskottets förslag upptar, inte kan, vad det angår lokalstyrkorna, användas förrän en avsevärd tid förlupit efter ett krigsutbrott. Men denna tid är just för flottan, med den hastighet, som karakteriserar sjökrigsoperationerna, av oskattbart värde. Bristen på stampersonal kan därför i detta avseende komma att bringa oss i en synnerligen ogynnsam situation. Vad som i fråga om personalen är särskilt anmärkningsvärt är den betydande reduktion av underofficerskåren, som man har för avsikt att genomföra, innan den föreslagna underofficersreserven hunnit skapas, ja, innan man ens vet om det skall lyckas att genomföra den.

De uppgifter kustbefästningarna ha att fylla vid försvaret av vårt land måste ses i samband med ordnandet av försvaret i dess helhet. Nu skall man, enligt utskottets förslag, lägga i så kallad materialreserv fästningar, som äro tillkomna under senare år och till vilkas förstärkande, märk väl, riksdagen så sent som för ett år sedan beviljat anslag. Så är fallet med Älvsborgs fästning, för vilken man icke avser bemanning i fred och endast reservbemanning i krig. Hur en sådan fästning skall kunna fylla en uppgift i krig är omöjligt att förstå, men den framför allt från tillförselsynpunkt så synnerligen viktiga plats, som sagda fästning, Älvsborgs fästning, med en mycket obetydlig sjöstyrka är avsedd att försvara, måste redan från början av ett krig kunna hållas skyddad. Detta kan icke påräknas med mindre än den för sagda fästning avsedda bemanningen i och för erhållande av övning är därstädes förlagd redan under fredstid. Ingen torde väl anse det klokt att skaffa sig med stora kostnader sådana viktiga redskap som här gäller utan att hava folk att sköta dem.

Även Hemsö fästning vid Ångermanälvens utlopp skall enligt utskottets förslag förläggas i materielreserv. Den är dock nybyggd, och den utgör den enda fasta punkten på hela vår långa kust mellan Stockholm och Luleå, och nu förfar man med den på detta sätt.

Hörningsholms fästning och Luleå kustposition nedläggas. Det betyder, att man raserar vad som där under de senaste åren har inrättats, spränger ut kanonerna m. m. Dessa platser kunna visserligen sägas från sjöfartssynpunkt icke vara så särdeles betydelsefulla, men de äro strategiskt sett så viktiga, — Luleå såsom ett komplement till Boden och Hörningsholm såsom försvar för Södertälje-leden, att den summa — jag ber kammarens ledamöter fästa sig vid

den summan — av 10,000 kronor, som det skulle hava kostat att behålla dem, torde få anses ganska välmotiverad.

Man saknar som synes sålunda även för marinens del någon plan för reduceringarna. Resultatet har blivit, att organisationen icke företer den enhetlighet och det sammanhang, som man hade bort kunna förvänta vid en nyorganisation av försvarskrafterna. Framför allt hade väl erforderliga medel omedelbart bort ställas till förfogande för att kunna vidmakthålla — jag säger vidmakthålla — det sjöförsvar, som förordas.

Vad är det då till sist, som anses nödga oss till dessa brådstörtade åtgärder? Främst synes det vara nödvändigheten att åstadkomma vissa besparingar på försvarsväsendets huvudtitel. Man måste då fråga sig, om detta mål verkligen kan nås? Den summa av omkring 107 miljoner kronor, som nyss av hans excellens herr statsministern nämndes, och vilken i utskottets utlåtande angives såsom kostnadernas slutsumma, kommer under det första året att väsentligen överskridas. Det torde till bevis härför få anföras några siffror. Övergångskostnaderna upptagas till 5.6 miljoner kronor, men de uppgå i verkligheten under det första övergångsåret till omkring 11 miljoner kronor. Härtill komma ytterligare 3.7 miljoner, vilka uppstå genom övergångens genomförande i två omgångar. En hel del utgifter av delvis betydande omfattning återfinnas icke i budgeten, och de anslag, som upptagas där under extra ordinarie kostnader, komma därför helt säkert att högst väsentligt överskridas. Än mera betänkligt är, att det icke alls räknas med de belopp, vilka kunna komma att beviljas såsom ersättning till samhällen, där av indragningarna berörda truppförband äro förlagda. Härigenom skulle alltså riksdagen binda sig för utgifter, vilkas storlek för närvarande icke låta sig överblickas. Kan verkligen ett dylikt förfaringssätt kallas välbetänkt, när det gäller en reform, vars huvudmål anges vara åstadkommande av besparingar? Kan denna brådstörtade nedskärning av organisationen med nära $^2/_3$ kallas varsam?

Så ser alltså det förslag ut, som nu skall av en majoritet i riksdagen genomföras, i första kammaren antagligen med en ganska svag majoritet, åstadkommen tack vare några liberala röster. Jag undrar, om Sveriges folk verkligen har gjort fullt klart för sig innebörden av detta förslag? Jag skall icke tala om det ansvar, som majoriteten åtager sig, ty det är uppenbart, att majoriteten fäster intet avseende vid sådant tal, men det går dock icke att undkomma det. Det går heller icke att vältra över det på de militära myndigheterna, ty dessa hava klart framhållit vådorna av reduktionen, de hava i tydliga ordalag framhävt omöjligheten att i vårt vidsträckta land kunna besörja försvaret med de svaga stridskrafter, vilka enligt detta förslag skulle komma att stå till deras förfogande. *Om* olyckan kommer, den som majoriteten icke tror vara möjlig, så stå vi inför en situation, där det kan gälla vårt folks vara eller icke vara. Det är min bestämda mening, att om den krigsmakt, som framgår ur vänsterlösningen, skulle helt oförmodat ställas på ett allvarligt prov, skulle den icke visa sig vuxen sin uppgift. Jag betvivlar icke ett ögonblick, att icke mod och tapperhet skulle komma att utvecklas, att icke den militära ledningen skulle vara vuxen sitt värv, men strid till sjöss kan icke föras utan fartyg, och till lands skulle det ohjälpligt brista i sammanhållning och stridsduglighet hos trupper, som äro otillräckligt utbildade, och särskilt skulle detta bliva fallet av brist på befäl och underbefäl. Den liberala och frisinnade fordran, som uttalades av försvarsrevisionens majoritet, att de mobiliserade trupperna skulle genast vara operations- och krigsdugliga, har icke vidhållits, man har genom den gjorda nedskärningen så förminskat rikets försvarskraft, att den ej kan fylla sitt värv, och massor av värnpliktiga, fullt vapenföra män komma aldrig till användning. Högern kan icke biträda en sådan försvarsanordning, och jag

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ber hans excellens herr statsministern vara övertygad, att om den aktade medlem av lantmanna- och borgarepartiet, som han nämnde, Hans Andersson i Skivarp, nu hade levat och suttit här i denna kammare, så försäkrar jag, att han biträtt denna vår mening.

Vi hava anbefallt ett uppskov med frågans lösning, men mot den majoritet, som frivilligt, utan tvång vill underkasta sig och landet en dylik nedrustning förmå vi intet uträtta. Vi kunna endast hoppas, att vi ej skola behöva ställas inför allvarsprovet. I Sveriges hävder kunna vi framleta fall, då riksens ständer hava fattat okloka beslut, beslut, som man sedermera fått anledning ångra. Riksdagen står nu i begrepp att träffa ett avgörande, som kan få allvarligare följder än något föregående. Det innebär intet mer och intet mindre än början till upplösning av en försvarsorganisation, i vars hägn vårt folk bestått som ett fritt och självständigt folk, en försvarsorganisation, som uppbyggts av och kunnat bäras av gångna släktled. Må våra efterkommande icke få anledning att uttala den hårda förkastelsedom över detta beslut, som icke skulle kunna utebliva, om olyckan komme över gamla Sverige.

Herr talman! Jag ber att i anslutning till vad jag anfört får yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Trygger m. fl. och som även jag biträtt, och som återfinnes å sidan 389 i första särskilda utskottets utlåtande nr 1, nämligen att kammaren ville

dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och samtliga i sammanhang med densamma väckta motioner med undantag av motionerna nr 233 i första kammaren och nr 368 i andra kammaren angående anslag till frivilliga skytteväsendet och motionerna nr 244 i första kammaren och nr 345 i andra kammaren angående flottans ersättningsbyggnad,

dels ock besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag till förbättringar i nu gällande försvarsordning, vartill den i motionerna nr 242 i första kammaren och nr 343 i andra kammaren samt utskottets utlåtande gjorda utredning kan anses föranleda.

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson* och *Nylander*, fröken *Wellin* samt herrar *Forssell*, *Holmdahl*, *Järte*, *Bernström*, *Christenson* i Södertälje, *Andrén*, *Laurén*, *af Ekenstam*, *Pettersson* i Bjälbo, *Björkman*, *Anderson* i Linköping, *Johanson* i Huskvarna, *Lilliecreutz*, *Göranson*, *Magnusson* i Tumhult, *Olsson* i Blädinge, *Svensson* i Betingetorp, *Olsson* i Kalmar, *Johansson* i Krogstorp, *Wirsell*, *Svedman*, *Jönsson* i Boa, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Winkler*, *Lindskog*, *Beskow*, *Fjellman*, *Månsson* i Erlandsro, *Henrikson*, *Uddenberg* i Varberg, *Larson* i Tönnersa, *Lithander*, *Pehrsson* i Göteborg, *Almquist*, *Olsson* i Broberg, *Olsson* i Berg, *Wallerius*, *Gustafson* i Kasenberg, *Hedin*, *Alströmer*, *Gustafsson* i Älvsered, *Johansson* i Väby, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Bengtsson* i Kullen, *Magnusson* i Skövde, *Anderson* i Storegården, *Ros*, *Persson* i Falla, *Lorichs*, *Ernfors*, *Holmström* i Gävle, *Öberg*, *Rudén*, *Hedlund* i Häste, *Wiklund*, *Brännström*, *Lindmark*, *Nilsson* i Antnäs, *Hedström* och *Grapenson*.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Det är icke min avsikt att nu gå in i någon djupare principiell diskussion av det spörsmål, som vi behandla. Hans excellens statsministern har från regeringens synpunkt, vilken jag och mina partivänner till fullo dela, uttalat, kan man säga, den principiella och allmänna uppfattningen i frågan.

Herr Lindman har nu i sitt anförande pekat på vårt militärpolitiska läge och försökt måla upp de faror, som för vårt lands vidkommande skulle hota genom ett bifall till utskottets hemställan. Han har manat till den parollen:

Vänta och se. Den synpunkt, som han sålunda var inne på, diskuterades i utskottet, men diskussionen var resultatlös. Diskussionen om vårt militärpolitiska läge har pågått i vårt land sedan långliga tider, men i den frågan kan man aldrig bliva ense. Man ser förhållandena med alltför olika ögon. Parollen vänta och se, känna vi igen, den har varit högerns paroll i försvarsfrågan alltid, alla utrikespolitiska lägen, som förefunnits, hava varit av den art, att man skulle vänta och se framtiden an. Vänta och se! Det skulle vara intressant att veta, om vi enligt herr Lindmans och högerns uppfattning någonsin kunna förvänta ett sådant utrikespolitiskt läge, att icke parollen vänta och se skulle vara behövlig.

Jag skall gå in på en del av vad herr Lindman anförde och som i reservationen upptagits som positiv kritik av regeringens och utskottets förslag. Men innan jag gör det, skall jag säga några ord om 1914 års härordning, som vi nu hava. Det har sagts i tidningspressen, att den inger en känsla av trygghet, och det tror jag är det riktiga uttrycket om 1914 års härordning. Den inger en känsla av trygghet, men att inge en känsla av trygghet är icke detsamma som att utgöra en sådan grund för trygghet. Enligt 1914 års härordning kunna vi nu mobilisera 12 arméfördelningar, och det har i tidningspressen, särskilt i de tidningsorgan, som stå militärerna nära, framhållits den kolossala försämring, som skulle inträffa genom den föreslagna reduktionen i antalet arméfördelningar. Men det skulle vara verkligen intressant, om herr Lindman eller någon av de militärer, som finnas i denna kammare, skulle vilja upplysa denna kammare och landets befolkning om, i vad mån dessa 12 arméfördelningar kunna mobiliseras. Organisationen inger en känsla av trygghet, därför att man *tror*, att 12 arméfördelningar kunna mobiliseras. Men det skulle vara intressant att veta, i vad mån de kunna mobiliseras, i vad mån det finnes officerare och befäl, i vad mån det finnes ammunition och vapen, i vad mån det finnes beklädnad och utrustning, i vad mån det finnes personal och i vad mån vårt lands värnpliktiga ungdom kan räcka till för att fylla dessa 12 arméfördelningar. Svaret på den frågan skulle vara intressant att få. Herr Lindman har delvis givit det. Han har kritiserat utskottets förslag, och säger då, att anskaffningen av vapen, ammunition och övrig utrustning är icke avpassad för någon utsvällning av armén. Om det nu är så, att utskottets förslag, som går ut på fyra linjearméfördelningar och två reservarméfördelningar, sålunda sex arméfördelningar, icke med vad utskottet föreslår till anskaffning kan mobiliseras, och detta är förhållandet sedan vi haft 1914 års härordning i över 10 år, hur skulle man kunna tänka sig, att man i dag skulle kunna mobilisera 12 arméfördelningar? Den frågan tycker jag varje man skulle kunna ställa till sig själv. Icke är det meningen att förstöra de vapen och förråd, som finnas. Det är väl meningen att överflytta dem till den nya härordningen, och är det så, att det är så dåligt ställt, som herr Lindman säger, att utskottets förslag icke räcker till anskaffning för den begränsade armé, som här föreslås, och med tillvaratagande av de förråd, som här finnas, hur skulle man då kunna tala om, att det är någon möjlighet att mobilisera 12 arméfördelningar? Jag tycker att herr Lindmans uttalande är det bästa belägg för att 1914 års härordning är en chimär utan verklighet, är endast en organisation på papperet, en organisation, som folket tror att den är effektiv, men som icke är det i verkligheten. Nu är det ju så, att 1914 års härordning är utdömd, och ingen har gjort det i skarpare ordalag än den regering, som under fjolåret lade fram ett förslag till ny härordning, en regering, som hade till chef en politiker, som står herr Lindman nära. Ingen har skarpare utdömt 1914 års härordning än vad statsministern och försvarsministern gjorde vid fjolårets riksdag. Nu har den rege-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ring, som sitter, lagt fram ett annat förslag, ett förslag, som omfattas av en majoritet inom riksdagen, en majoritet som består av vänstermän.

Vad som varit den allvarligaste kritiken emot regeringens och utskottets förslag har varit, att icke hela den levande värnkraften kan uttagas, att värnpliktstiden är för kort och att de värnpliktiga icke få den övning, som är nödvändig. Det har varit huvudtemat i herr Lindmans anförande i dag, det är huvudtemat i högerreservationen och i hela den agitation, som bedrivits runt om i vårt land under dessa senaste månader och veckor. Men hur är det i verkligheten med den frågan? Hur ställer sig utskottets förslag i förhållande till 1924 års regeringsförslag i samma ärende? Nu har herr Lindman här i dag och högerreservanterna i sin reservation alldeles glömt bort 1924 års regeringsförslag, ty det passar icke att göra jämförelser med det, utan vad har man jämfört med? Jo, 1914 års utdömda härordning. Regeringens förslag av år 1924 tyckes icke finnas, men det finnes i tryck, vi komma ihåg vad det innebar.

Först och främst är det enligt kritiken något förfärligt med kategoriklyvningen. Innehöll icke 1924 års förslag kategoriklyvning? Jo, och enligt mitt förmenande i ungefär samma utsträckning som utskottets förslag från i år. Vad då först beträffar frågan om antalet uttagna är förhållandet följande. I reservanternas förslag påvisas det, att för närvarande uttages det omkring 40,000 vapenföra män till övning, och det antalet ställer man emot utskottets hemställan. Utskottets förslag går ut på att man skall taga ut för övning ungefär 27,000 eller noga räknat 27,383 man. De siffror, som statsministern i sitt anförande pekade på, gälla för lantarmén. Lägger man härtill flottan och flyget kommer man upp till 27,383. Det är de siffror, som äro i värnpliktslagen bestämda att uttagas i linjen till övning, men dessutom tillkommer studenter och därmed likställda, som gå upp till något över 1,000. Men för att få jämförelse med fjolårets proposition utelämnar jag studenter och med dem likställda. Det är enligt årets värnpliktslag bestämt, att till linjen, d. v. s. till vapenövning skola som nämnts uttagas 27,383. I fjolårets kungl. proposition föreslogs det, att det skulle i lagen skrivas in, att det skulle uttagas till första linjen 29,068. Skillnaden är sålunda mellan utskottets förslag i år och regeringens förslag i fjol 1,685 värnpliktiga per år.

Nå, vad har herr Clason i första kammaren föreslagit i sin reservation? Jo, han har upptagit regeringens förslag från i fjol men ökat på för flyget från 428 till 700 man. Han har sålunda kommit till något mera än regeringen i fjol. Han har kommit till 29,540 man. Skillnaden mellan utskottets förslag i år och herr Clasons reservation är sålunda omkring 2,000 man. Om det är så, att det för närvarande inskrives omkring 45 à 46,000 man och av dessa omkring 40,000 till vapentjänst, hur tänkte sig då regeringen i fjol, att de överblivna skulle användas? Jo, fjolårets regering tänkte sig, att det skulle uttagas omkring 8,000 man till ersättningsreserv. Dessa 8,000 skulle icke få någon som helst militär utbildning, utan de skulle användas till handräckningstjänst. Enligt utskottets förslag i år skall det uttagas till reserven i runt tal 7,500 man, sålunda ungefär samma antal som i fjol. Dessa skola användas till handräckning, vakttjänstgöring och liknande men dessutom vapenövas i den utsträckning, som tiden medger. Vad är det då för skillnad mellan regeringens förslag i fjol och utskottets förslag i år? Siffran är, som kammarens ledamöter finna, i stort sett densamma. Jo, skillnaden är den, att regeringen i fjol tog ut ungefär 2,500 vapenföra till reserven och resten bland de icke vapenföra. Regeringen och utskottet i år taga ut de vapenföra även till ersättningsreserv, sålunda till handräckning och liknande, men låter de icke vapenföra vara hemma.

Nu säger herr Lindman i sin reservation, att under 1923 inskrevos ungefär

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

40,000 vapenföra män i vårt land. Regeringen föreslog i fjol, att av dessa skulle vapenövas 29,068 man. Det blir sålunda över i runt tal 11,000 man. Om man, som regeringen föreslog i fjol, toge de icke vapenföra till ersättningsreserv, finge man faktiskt omkring 8,000 vapenföra över. Dessa ansåg regeringen i fjol skulle vara hemma och icke åläggas någon som helst vare sig vapenövning eller annan tjänst för statens räkning i värnpliktsavseende. Nu skulle det vara intressant att få veta av herr Lindman, som varit militär och som sålunda känner till dessa stycken bättre än jag, om det icke är sundare och riktigare att göra, som årets regering föreslagit, nämligen låta de, som icke äro vapenföra, de minst dugliga, vara hemma och icke som fjolårets regering taga ut till ersättningsreserv de icke vapenföra men låta motsvarande antal vapenföra vara hemma. Är det då icke bättre, att de vapenföra tagas till handräckning och liknande, när man icke av kostnadsskäl kan taga hela årskontingenten? På den senare punkten hava regeringarna från i fjol och i år fullständigt samma syn på saken, men det passar icke att tala om det. Det talas om provisoriet, men det talas icke om, vad herr Trygger och hans kamrater föreslogo i fjol. Men i verkligheten är det så, att om man går ut ifrån, att det skrives in 42,000 man årligen, så är det 64 % av dessa enligt utskottets förslag och 68 % enligt Kungl. Maj:ts förslag i fjol, som skola vapenövas. Fyra procent är skillnaden, icke mera.

Nu kan man säga, att det där är dock icke alldeles riktigt, ty den ersättningsreserv, som regeringen tänkte sig i fjol, kunde svälla ut, så att den blev större. I värnpliktslagen står visserligen, att det skulle vara något mera än 29,000 man i linjen, men ersättningsreserven fanns det ingen begränsning för. Men det är just detta, som är felet. I fjolårets proposition uttalades det, att det årligen icke skulle få användas mer än 1,240,000 dagars tjänstgöring för reserven. Om antalet värnpliktiga, som skrevos in, vore större än som behövdes för att fylla detta dagantal, skulle de övertaliga hemförlovas av kostnadshänsyn. I årets proposition och utskottets utlåtande är motsvarande siffra 875,000 dagar. Det är mindre än 1,240,000. Men övningstiden är kortare. I fjol föreslogs denna till 195 dagar, i år till 140 dagar. Proportionen är sålunda i stort sett densamma. Sålunda ansåg regeringen i fjol, att den, som icke skrevs in till linjetjänst och som icke behövde tagas i anspråk för handräckning m. m. under dessa 1,240,000 dagar, skulle få stanna hemma, eller precis detsamma, som regeringen föreslår i år. Så var det med den levande försvarskraften. Så var det med hela den våldsamma agitation, som pågått under lång tid om, att regeringen och utskottet icke vilja, att hela den levande försvarskraften skall uttagas.

Nu säger herr Lindman, att denna ersättningsreserv får ingen övning. Ja, men hur var det i fjol med den saken? Departementschefen sade uttryckligen ifrån i fjol, att meningen var, att de som voro uttagna till tjänstgöring i ersättningsreserven skulle användas till handräckning och vakttjänstgöring men icke till övning; i år har man sagt, att de skola ha övning i den mån, tiden medger. Och detta var väl även meningen i fjol; förhållandet är alltså precis detsamma.

Så skall jag övergå till att säga något om övningstiden. Det är nu åtminstone för herr Lindman ett ömtåligt kapitel att gå in på, och därför gick icke herr Lindman in på det kapitlet annat än i förbigående. Och i reservationen har man talat om övningstiden så där i allmänhet. Man har sagt, att den vore för kort och borde vara längre, och att de sakkunniga hava begärt att få den längre o. s. v. Men man har icke stannat vid någonting positivt. Man har icke kunnat koncentrera sig till något yrkande eller angiva någon siffra. Och det är så helt naturligt, då det nog antagligen är så beträffande övningstiden, att herr Lindman är utan trupper, när det gäller att få den övningstid, som de

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

sakkunniga anse vara nödvändig. Nu har högern i alla fall stannat vid provisoriets 165 dagar. Men det är icke 165 dagar, som korrespondera med utskottets 140, utan det är 165 dagar av mycket mindre kvalitet ur utbildningssynpunkt än regeringens 140 dagar. Nu är det ju så, att högerns förslag skall vara sakkunskapens mening i alla frågor, och detta särskilt, när det gäller försvaret. På detta område får det icke vara någon tvekan om det. Hur var det nu med sakkunskapens mening beträffande övningstiden? Jo, det var så, att fjolårets regering hemställde till generalstabschefen, att han skulle komma fram med ett s. k. besparingsförslag. Så mycket fick det kosta. Och nu skulle det utarbetas en försvarsorganisation efter den angivna kostnadsramen. Generalstabschefen skulle *icke* utarbeta en försvarsorganisation, som sakkunskapen ansåg nödvändig. Då kom generalstabschefen med ett förslag, som för infanteriet innefattade 255 dagars övningstid, vill jag minnas. Regeringen ansåg dock icke, att detta förslag passade, utan regeringen föreslog 195 dagars övningstid för infanteriet. Så gick detta regeringens förslag till generalkommissionen, d. v. s. till de högsta vårdarna av vårt försvarsväsen ur saklig synpunkt. Och vad sade dessa herrar om dessa 195 dagar? Jo, de sade: »Skulle utbildningstiden bestämmas till exempelvis 195 dagar, kan vårt infanteri icke uppfylla ens de lägst ställda anspråk på krigsduglighet.» Det var generalkommissionens omdöme om de 195 dagarna.

Jag skulle i detta sammanhang vilja påpeka en sak. Herr Lindman har i slutet av sitt anförande med sådan patos och skärpa framhållit, att regeringens och utskottets förslag icke fått anslutning från sakkunnigt håll. Detta är tyvärr riktigt. Men det kan bero på två omständigheter. Det kan bero därpå, att förslaget är sådant att det under alla omständigheter måste förkastas av sakkunskapen, men det kan också bero därpå, att sakkunskapen har så stora anspråk, att det är omöjligt att tillfredsställa densamma. Nu skulle jag vilja låta kammarens ledamöter döma om, vilkendera ståndpunkten, som är den riktiga. Huru ställde sig fjolårets proposition till sakkunskapen? Sedan departementschefen talat om, att generalkommissionen ansett förslaget om 195 dagars övningstid vara fullkomligt omöjligt, då denna övningstid icke, som kommissionen uttryckte det, uppfyllde de lägst ställda anspråk på krigsduglighet, samt refererat en hel del andra anmärkningar, säger han bara kort och gott: »I de flesta fall har jag emellertid icke ansett mig kunna taga hänsyn till ifrågavarande erinringar, utan hava desamma från min sida endast kunnat föranleda vissa smärre jämkningar i det uppgjorda förslaget» — sålunda bara helt kort och gott avvisande utan vidare. Så behandlades sakkunskapen i fjol, och då hörde jag icke från högerhåll någon egentlig anmärkning däremot. Det var nödvändigt att beskära apparaten i fjol, beskära organisationen, beskära övningstiden, få ned kostnaderna; och då behandlades sakkunskapen så där snävt på en tre à fyra rader i propositionen.

Nu är det i alla fall fråga om övningstidens längd, och då har jag sagt, att detta är en kinkig kasus för herr Lindman, och det vidhåller jag. Det är alldeles säkert, att icke sakkunskapens krav omfattas av lantmännen även av högeråskådning. När de olika partierna i fjol höst skulle gå ut i valrörelsen, var det intressant att erfara, hur de olika partierna skrevo sina valprogram. I allmänna valmansförbundets valprogram säges det om övningstiden följande: »Frågan om övningstidens längd och de spörsmål, som sammanhänga därmed, böra underkastas förnyad omprövning med noggrant beaktande av det internationella lägets krav, av rikets finansiella möjligheter samt jämväl av utbildningstidens fullt ändamålsenliga anordnande. Medan denna undersökning pågår, bör den nu provisoriskt tillämpade övningstiden gälla oförändrad.» Det är ju den mest typiska kompromiss, som kan tänkas. Den formuleringen gav möjlighet att tala om nödvändigheten av ett års värnplikt. Den gav möj-

lighet att tala för bibehållande av status quo för dem, som hava lantmannasynpunkt på saken. Och nu är det ändå faktiskt så, att inom lantmännens djupa led, vare sig de tillhöra högern eller de frisinnade eller socialdemokraterna, finns det i allmänhet ingen strävan efter längre övningstid, utan det är nog så, att bland dem det nuvarande provisoriet anses icke böra överskridas. Det är ett faktum, som man får räkna med, och det har även högerpartiet i sin praktiska politik gjort, fastän det försökt bemantla det på sätt, som skett i fjol och i år.

Nu säger man i agitationen, att regeringen och utskottet till och med hava satt ned den nu så korta övningstiden. Ja, då måste man göra sig den frågan: är icke utskottets förslag till värnpliktsövningarnas utförande ändå ur försvarssynpunkt mera effektivt lagt, än vad det nuvarande provisoriet är? Försvarsministern i fjol yttrade beträffande den saken följande: »En annan omständighet, som utövar ett avsevärt inflytande på utbildningens effektivitet, är omfattningen av de vid truppförbanden förekommande handräckningsgöromålen. Enligt nuvarande förhållanden måste vapenföra värnpliktiga till stort men för sin utbildning i avsevärd utsträckning tagas i anspråk för sådana göromål.» Han drog konsekvensen av denna uppfattning. Han tog ut en särskild del av de värnpliktiga att utföra handräckningsgöromål, vakttjänstgöring och liknande. Därigenom fick han fram bättre utbildningsmöjligheter för dem, som skulle gå till första linjen. Precis samma förhållande föreligger i år. Regeringens förslag, som utskottet tillstyrkt i detta avseende, har tagit ut en ersättningsreserv, som skall göra handräckning, vakttjänstgöring och liknande, så att första linjens trupper uteslutande få hålla på med övning och utbildning för det militära. Då så är förhållandet, måste man säga sig, att när man vill tillmötesgå sakkunskapens krav, när man vill taga sakkunskapen som betäckning för sina förslag och ändå stanna för 165 dagar, men dessa 165 dagar innehålla sådana moment, som här nämnts, av ineffektiv utbildningstid, då måste man säga sig, att det förslag, som regeringen i år lagt fram, tillgodoser försvarsintresset bättre. Det är ur försvarssynpunkt mera effektivt, då det gäller utbildningen, låt vara att en mindre del av de värnpliktiga uttages, än som med nuvarande provisorium sker.

Det är på en annan punkt, som man satt in en oerhörd kraft i agitationen, och det är angående frågan om kaderminskningen. Man har i agitationen satt in mycken kritik emot kaderminskningen, såsom innebärande en ytterligare försvagning av vår armés och vår flottas möjlighet till mobilisering. Nu är det emellertid mycket intressant att se, att man gör jämförelser mellan regeringens och utskottets förslag å ena sidan och det nuvarande provisoriet å andra sidan. Herr Lindman har i dag i hela sitt anförande gjort jämförelser på samma sätt mellan utskottets förslag och 1914 års härordning, som nu gäller. Men varför glömmer man 1924 års kungliga proposition? Varför gör man icke en jämförelse mellan, vad som nu föreslås i utskottets förslag, och vad som föreslogs i fjol? Herr Lindman har talat om, att våra infanteriregementen nu hava 13 kompanier. Vad föreslog fjolårets proposition? Föreslog regeringen i fjol 13 kompanier? Nej, regeringen i fjol föreslog 7 kompanier. Och vad har regeringen i år föreslagit? Jo, beträffande normalregementen 6 kompanier. Det är sålunda endast ett kompani mindre på ett normalregemente, än vad regeringen i fjol föreslog. Men huru ställer det sig, när det gäller själva kaderna? Herr Lindman har visat upp en tabell, som finns i reservationen, och han har påvisat, att officerskadern enligt utskottets förslag vid ett normalregemente kommer att minskas från 53 till 40. Det är sålunda en minskning med icke mindre än 13 officerare, och det låter ju mycket. Men om herr Lindman sett efter i 1924 års proposition och gjort en jämförelse mellan denna och årets förslag, hade han funnit, att klyftan icke är så stor. I fjolårets proposition före-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

slogs det, att vid ett normalregemente skulle finnas 43 officerare. Fjolårets högerregering föreslog sålunda en sänkning från 53 till 43 officerare, och i år föreslås en ytterligare sänkning från 43 till 40. Vad underofficerarna beträffar, föreslog fjolårets regering 29, det nuvarande provisoriet har 39 och årets proposition 26. Man gör nu en jämförelse mellan årets proposition och den nuvarande härordningen, men icke mellan Kungl. Maj:ts förslag i fjol och i år. Hela skillnaden är emellertid, vid en jämförelse mellan dessa förslag, en minskning av antalet officerare vid ett infanterinormalregemente av 3 och av underofficerare likaledes 3. Men det passar icke att jämföra med fjolårets proposition. Dessa siffror bli då ur agitationssynpunkt icke lämpliga, de stora talen göra sig naturligtvis bättre.

Vad sedan kavalleriet beträffar, har tidningspressen mera än herr Lindman gjort gällande, att kolossala beskärningar ägt rum, och man har framställt det kavalleri, som återstår, såsom nästan obefintligt. Man har påpekat, att det nuvarande kavalleriet omfattar 50 skvadroner, under det att det nu föreslagna består endast av 17. Men man glömmer, att i fjolårets proposition minskas skvadronernas antal från 50—24. Det var alltså där, som man gjorde den väsentligaste nedskärningen. Och vad som man egendomligt nog icke alls talar om är den utbyggnad som föreslagits av vårt försvarsväsende såsom ersättning i väsentlig mån för kavalleriet, nämligen ett modernt organiserat flygväsende. Vi hade visserligen flygplan, flygbåtar och flygofficerare förut, men med Kungl. Maj:ts förslag, till vilket alla partier i denna del anslutit sig, ha vi fått en fast organisation för flygväsendet, och vi ha fått en plan för anskaffning av flygplan och flygbåtar, så att man kan få en uppsättning av dessa maskiner, som lätt kunna mobiliseras. Vi ha fått en ny flygorganisation, som enligt mångas förmenande mer än uppväger vad som tagits bort genom kavalleriets förminskande, då flygväsendet är den del av försvarsväsendet, som säkerligen har framtiden för sig, om man nu skall behöva tänka på anslag i en kommande framtid för försvarsändamål.

Jag har sålunda velat framhålla det bättre utnyttjande av övningstiden, som uppnås genom regeringens förslag att taga bort från linjetruppernas övningstid handräckning och vakttjänstgöring, och jag har vidare velat understryka flygets betydelse.

Jag skall icke mera gå in i detaljer; jag har hittills egentligen fäst mig vid de sidor, som varit mest föremål för diskussion och som både reservationen och den allmänna agitationen i sin kritik av utskottsförslaget mest inriktat sig på. Nu har herr Lindman frågat, huru vänstern kan gå till en sådan lösning av försvarsfrågan, utan att ha fått sakkunskapens stämpel på dess godkännande. Ja, om sakkunskapen är så fången i sina fördomar eller på grund av sin uppfattning icke kan anpassa sig därhän, att den kan komma i linje med det folkliga kravet på begränsning av kostnaderna, måste man gå på sidan av sakkunskapen. Även 1924 års högerregering gick vid sidan om densamma och angav kostnadsramen och 1925 års regering liksom 1925 års utskott och vänsterpartierna vid denna riksdag ha ansett sig böra göra på samma sätt. Det går väl ändå icke an, att krav på begränsning och beskärning av försvaret, som man anser oundgängliga, skola förhindras endast därför att sakkunskapen förmenar, att det är omöjligt att gå på en sådan linje.

Herr Lindman anförde i sitt anförande liksom det framhållits i utskottet, att det är synnerligen betänkligt, att man gått till den reduktion, som här föreslagits, utan att man haft alla behövliga utredningar klara. Särskilt har man gjort gällande, att man icke undersökt och utrönt vilka ersättningar, som böra utgå till de kommuner, i vilka regementen nu äro förlagda som enligt förslaget skulle indragas. Regeringen har emellertid gjort detsamma, som herr Tryggers regering gjorde i fjol. Man var då inne på samma problem och

kom med ett uttalande av följande lydelse: »Endast det torde redan här behöva framhållas, att för kompenserande av de förluster, som i ovan angivna hänseende må komma att åsamkas vissa kommuner, andra statsinstitutioner, såsom skolor och sjukvårdsanstalter, böra i den mån så lämpligen kan ske, förläggas till nämnda kommuner. I övrigt torde förevarande spörsmål, sedan beslut fattats om ny försvarsorganisation, böra göras till föremål för en ingående och allsidig utredning.» Det var alltså ingenting utlovat, när denna fråga skulle komma till riksdagen, ja icke ens utlovat, att den skulle föreläggas riksdagen, fastän detta naturligtvis låg inneslutet i tankegången, då regeringen ju icke kunde disponera medel utan riksdagens hörande. Det gällde visserligen den gången icke så många truppförband som i år, men om det var riktigt i fråga om ett fåtal truppförband, är det väl lika riktigt i fråga om flera sådana. Det är omöjligt att på förhand undersöka en sådan sak, innan man sett, huru riksdagen vill ha själva organisationen ordnad, och innan man genom riksdagens beslut fått en grundläggande plattform för utredningen i detta avseende. Man kan omöjligt anse, att ett beslut icke kan och bör fattas i försvarsfrågan, därför att en övergångskostnad av denna art icke är till fullo klarlagd.

Jag skulle vidare vilja säga några ord om våra ekonomiska möjligheter i försvarshänseende, och jag gör detta därför, att denna del av frågan gjort sig mycket bred i försvarsdiskussionen, såväl från vänsterhåll som i kritiken från högerns sida. Herr Lindman och högern i övrigt anser, att 138 eller 139 miljoner kronor i försvarskostnader kunna vi mycket väl stå ut med. Inom parentes vill jag ha sagt, att våra försvarskostnader för närvarande ingalunda äro 138 eller 139 miljoner, utan 160 à 170 miljoner, måhända mer, ty till förstnämnda summa komma dyrtidstillägg, pensionskostnader m. m. Man har nu i reservationen gjort en jämförelse mellan försvarskostnadernas andel i budgeten åren 1901, 1905 och 1925—26, d. v. s. årets budget. Det påvisas, att år 1901 uppgick denna andel till 48.1 %, år 1905 till 51.4 % och år 1925—26 till endast 26 %. Man har påpekat, hur nämnda andel undan för undan minskats och huru de andra utgifterna stegrats, och bakom detta resonemang ligger väl ändå ett beklagande av att de utgifter, som staten påtagit sig för andra ändamål än försvaret, äro onödiga eller åtminstone mindre nödvändiga. Frågeställningen synes mig emellertid icke vara riktig, utan den bör i stället vara följande: huru var utgångsläget t. ex. år 1905, då försvarsutgifternas andel som sagt uppgick till 51.4 %? Stodo dessa utgifter då i lämplig och väl avvägd proportion till andra statsutgifter? För att kunna besvara den frågan är det lämpligt att kasta en blick på förhållandena i med oss i storlek jämförliga länder och undersöka försvarskostnadernas omfattning i förhållande till invånarantal och budgetens storlek, såsom t. ex. i Norge, Danmark, Nederländerna och Belgien. Jag har i detta fall ingen undersökning, som visar huru försvarskostnaderna ställde sig i förhållande till övriga statsutgifter år 1905, men däremot har jag en utredning avseende år 1913, som verkställdes inom försvarsberedningarna av överdirektören Widell, sålunda av en auktoritet, vars kompetens är ställd utom allt tvivel. Utredningen visar, att försvarsutgifternas andel av samtliga statsutgifter år 1913 voro i de olika länderna: i Sverige 42.2 %, i Norge 31.8 %, i Danmark 30.6 %, i Nederländerna 27.3 %, och i Belgien 24.7 %. I sistnämnda land var det sålunda icke mer än en fjärdedel av statsutgifterna, som användes för försvarsändamål, under det motsvarande siffra i Sverige var över 40 %. Allting talar dock för, att proportionen var för Belgiens del ungefär densamma år 1905 som år 1913. Dessa siffror utvisa sålunda, att under åren 1905, 1910 och 1913 de sociala och kulturella kraven icke i vårt land tillgodosetts i tillräcklig omfattning, utan att utgifterna för försvaret i jämförelse med oss jämbördiga länder fått en alltför stor

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

plats sig tillmätt. Jag vill icke närmare gå in på någon kritik rörande vad som kan vara anledningen till att så var förhållandet. Det talades så mycket om, att efter demokratiens segertåg och den allmänna rösträttens införande statens och kommunens utgifter ökades. Men nog är det väl ändå betecknande, när i ett land som Belgien, där demokratien var genomförd redan åren 1913—1914 de kulturella och därmed jämförliga behoven erhöllo icke mindre än 75 % av statens samlade inkomster, under det att i Sverige, där vi då ännu icke fått den allmänna rösträtten, över 40 % gingo till försvarsändamål. Siffrorna belysa, synes det mig, ovederhäftigheten i de klagomål, som framkommit över att försvaret fått en alltför liten del av budgeten. Det förhåller sig i stället så, att andra statsändamål av trängande beskaffenhet under gångna tider fått för litet; de ha nu börjat få något så när sin beskärda del, men de ha fortfarande alltför litet och böra ha mer — det är livets verklighet.

Jag vill nu nämna, att bland dem, som ivra för en nedsättning av försvarsutgifterna, en begränsning av försvarsorganisationen, finnas de som anse, att de medel, som nu användas för militära ändamål, i så stor utsträckning som möjligt böra anslås till andra statsändamål. En av fjolårets regerings ledamöter uttryckte på ett valmöte den meningen, att när vi socialdemokrater gingo fram för en beskärning av försvarskostnaderna, skedde detta mycket därför, att vi hade en så het längtan efter sociala reformer, och därför att vi ansågo oss icke kunna inom den nuvarande budgetens ram få plats för anslag för reformförslag i den delen. Därför var, menade han, vår blick på försvarsfrågan färgad; vårt intresse för sociala reformer utgjorde en av de pådrivande krafterna för våra ansträngningar att begränsa försvarskostnaderna. Jag vill icke förneka, att detta är en i viss mån riktig bild av det verkliga förhållandet. Det finns verkligen sociala och kulturella ändamål, som äro av den trängande vikt, att de måste tillgodoses, och det är svårt att se, huru detta skall kunna försiggå inom den nuvarande budgetens ram. Det är nu så, att tillgodoseendet av flera av ifrågavarande ändamål kan ge folket en större livslycka och höja det ur kulturell synpunkt, varför vi anse det vara synnerligen nödvändigt att tillgodose desamma. Jag vill peka på endast några få sådana uppgifter. Högern säger i dag, och det har sagts förut, att vårt lands ekonomiska välstånd är sådant, att vi kunna tillgodose de erforderliga behoven, om vi ge försvaret fullt och helt vad man kräver för detsamma. Men hur förhåller det sig i själva verket? Jag vill erinra om en sådan fråga som sinnessjukvården. Det finns för närvarande bortåt 10,000 sinnessjuka i vårt land, som icke kunna få den vård de behöva. Det har gjorts en undersökning i Dalarna denna vinter, en undersökning utförd så noggrant som varit möjlig åstadkomma, och den ger en skrämmande föreställning om de sinnessjukas antal. Det har framgått, att män och kvinnor i sin bästa ålder, som sedan flera år varit akut sinnessjuka, icke under några omständigheter kunna erhålla plats på hospital. Det är en trängande angelägenhet att få hospitalsväsendet utbyggt, det är en trängande angelägenhet att få vår sjukförsäkring ordnad, att få åtgärder genomförda mot den arbetslöshet, som alltjämt råder i landet.

Nu har man sagt, att den nedrustning, som nu är på väg att genomföras, kommer att medföra ökad arbetslöshet. Ja, detta är ett argument, som vi ofta hört framföras. Det är också sant, att detta i viss mån kommer att ske. Den omständigheten, att de officerare och underofficerare, som nu icke längre kunna tagas i anspråk för aktivt arbete inom försvarsväsendet och därför måste trängas ute på arbetsmarknaden med andra medborgare, måste naturligtvis medföra, att antingen dessa andra eller ock de nytillkomna i viss utsträckning gå miste om arbete, därest sådant icke kan beredas dem alla. Men detta blir väl ändå en liten försvinnande del av det stora antalet arbetslösa i landet. Om man ser på den ekonomiska utvecklingen och på emigrationen och de andra

faktorer, som här samverka, kommer man till en skrämmande bild av de närmaste årens framtid. Man kommer fram till, att vi år för år få en alltjämt växande mängd av män och kvinnor särskilt unga och gamla, som icke kunna få sysselsättning i landet. Emigrationen, vilken före världskriget uppgick till omkring 20,000 män och kvinnor årligen, överförde till andra länder den övertaliga befolkningen, men denna emigration är nu stoppad. Vi måste på ett eller annat sätt se till, att alla dessa människor få sin bärgning i landet, och det kan bli så, att vår levnadsstandard måste sättas ned, för att alla skola kunna beredas sitt uppehälle. Vi måste sålunda ha medel för att möta utgifter till andra ändamål än försvaret. Det är den synen, som man från socialdemokratiskt håll måste lägga på dessa ting. Vi måste avväga utgifterna för olika ändamål, och enligt mitt förmenande måste avvägningen ske på annat sätt än hittills. De sociala och kulturella ändamålen måste få sin utfyllnad på ett rikligare sätt än förut skett.

Nu gör herr Lindman den frågan: kan det vara riktigt att icke taga hänsyn till andras mening, när det gäller åtgärder för vårt lands frihet? Jag får verkligen säga, att knappast någon fråga från det hållet mer förvånat mig än denna. När har högern i vårt land i en fråga, som den ansett mogen för sitt avgörande och som den funnit vara av vitalt intresse för landet, tagit hänsyn till vänsterns uppfattning, när den hade makten? Hur var det år 1914? Frågade högern då efter vad vänstern tyckte och tänkte i försvarsfrågan? Våren 1914 hade vi allmänna riksdagsval på försvarsfrågan och därvid avgavs icke mindre än sammanlagt 473,000 socialdemokratiska och liberala röster, som tillförde riksdagen 144 mandat. Högern fick 286,000 röster och 86 mandat. Vänstern hade sålunda bortemot 200,000 röster mer än högern. Men detta hindrade icke högerns ledare att förklara, att det var sakkunskapen, som skulle följas, sakkunskapen och bara sakkunskapen. Så kom världskriget, och inför den enighet, som det då var nödvändigt att åstadkomma, föll en del av vänstern undan och anslöt sig till högerns förslag. När man gjort så under gångna tider, är det underligt, att man, såsom skett här i dag, och under de månader, som senast gått, kan förhäva sig och deklamera, att vänstern icke vill taga hänsyn till vad högern önskar. Man menar naturligtvis, att vänstern skall liksom år 1914 foga sig i högerns vilja och ingenting annat.

Svenska Dagbladet har i sin ledare i dag kommit med följande tillspetsade fråga:

»Vilken är regeringens och dess frisinnade medlöpares fullmakt att med hänsynslöst utnyttjande av en tillfällig parlamentarisk konjunktur sätta yxan till roten av Sveriges försvarsväsende? Så har landet runt frågats. Vänsterpartierna ha blivit svaret skyldiga. Man har från deras sida icke kunnat visa, att vare sig valresultatet i höstas, som ju snarast var en högerframgång, eller den europeiska politikens senaste gestaltning ger minsta fog för dessa våldsamma och förstörande angrepp.»

Nog är det underligt att komma med ett sådant tal. I fjol framlades ett försvarsförslag från socialdemokratiskt håll, som gick väsentligt under det, som nu föreligger, och det fanns vidare ett förslag från de frisinnade, vilket gick något högre. Dessa två förslag lades fram inför valmännen, och de blevo burna upp av dessa partier under valet — det kan ingen förneka. Ty för dessa båda partiers program — och jag vågar väl dit räkna också kommunisterna, därför att jag ändå icke tror, att högern anser kommunisterna höra till de sina i denna fråga — avgåvos sammanlagt 1,041,000 röster. Högern och bondeförbundet, som anslöto sig till fjolårets regeringsförslag eller något liknande, samlade 651,000 röster. Det blev sålunda en övervikt för nedrustningskravet av i runt tal 400,000 röster. Nu säger man, att valet avsåg icke uteslutande försvarsfrågan. Det är sant, och varför? Jo därför att högern i

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

fjol blev rädd, när den märkte, att försvarsvinden låg den emot, så att man började blanda in socialiseringsspörsmålet och annat för att förvilla valmännen och locka dem över till högern icke bara de försvarsvänliga utan också de antisocialistiska valmännen. Men vad blev resultatet av detta? Jo, att socialdemokraterna ökade sin valmanskår med 15 % under det högern ökade endast med 2.4 %. Ha icke valmännen gett vänstern mandat att genomföra en lösning efter de linjer, som nu föreligga, då frågar jag, huru den riksdag skall se ut, som har mandat att genomföra en lösning av en fråga. Skall den se ut som 1914 års riksdag, då beslutet genomfördes tvärtemot riksdagsmajoriteten? Nej, det ligger nog i verkligheten så till, att högern i vårt land anser, att demokratien och folket i val är något, som man icke bör taga hänsyn till. Det är de konservativa, de förmögna, det är sakkunskapen, som skall bestämma. Det är också anmärkningsvärt att högern alltid blandar in i sin agitation detta tal om fosterlandet på sätt som sker. Fosterlandet är ju gemensamt för oss alla. Både herr Lindman och jag äro födda i Sverige och vi älska helt säkert vårt land båda två, men därmed är ingalunda sagt, att våra uppfattningar om huru landet bör styras sammanlöpa. Inte kan man emellertid från början utgå ifrån, att herr Lindmans uppfattning är den enda riktiga, hans mening den enda välbetänkta, och att blott han och hans meningsfränder ha den sanna fosterlandskärleken. Det kan väl även bland de djupa leden, även bland människorna med de grova kläderna och de dåliga skodonen, bland dem, som slitit ont från ungdomen ända till sin ålderdom, finnas känsla för fosterlandet. Dessa människor lägga kanhända den större tonvikten vid att sociala reformer genomföras, att en tryggad ålderdom beredes de gamla, att vi få en bättre undervisning vid våra skolor, bättre vård för gamla och fattiga, att vi få anstalter för de sinnessjuka. Herr Lindman och hans meningsfränder förstå kanhända icke så väl som dessa andra, vad som är av nöden i dessa avseenden. Det är egendomligt att högern i detta land alltjämt jämställer sina önskningar, sina uppfattningar med vad fosterlandet kräver. Allt vad de göra är fosterländskt, och allt vad socialdemokraterna och vänstern gör är antifosterländskt. Så är det i denna fråga och så har det alltid varit.

Det förhåller sig nu så, att en bestämd folkmening kräver en reduktion av försvarskostnaderna. Jag vill ingalunda fördölja, att en stor del av de medborgare, som bär upp denna folkmening anser, att man borde ha gått betydligt längre i nedrustningshänseende. Utskottsmajoriteten har också framhållit, att utskottets förslag är ett varsamt steg i avrustningshänseende. Detta uttalande är alldeles säkert ett troget uttryck för vad många tusen och åter tusen valmän tänka i denna angelägenhet, och detta är dock valmän, som se på tingen kallt och lugnt och som ha samma fosterlandskänsla som högern. Det föreligger i själva verket en strid mellan två världsåskådningar, en som anser, att endast försvaret ger vårt land trygghet ur internationell synpunkt, och en annan, som menar, att det internationella umgänget, samförståndet mellan folken bör med alla till buds stående medel befrämjas, att försvaret är något sekundärt, att det visserligen är nödvändigt tills vidare att ha en försvarsmakt, men att åtgärder till stärkande av samhörigheten mellan folken i längden äro mera värda än försvarsanstalterna. Det är en brottning mellan dessa två åskådningar, som här gör sig gällande.

Jag kan mycket väl förstå, att ett politiskt parti, som alltid bestämt i försvarsfrågan och ansett, att dess mening varit den enda riktiga, nu, då den är utan inflytande på frågans utgång, känner sig djupt kränkt. Men det har uppstått nya idéer och nya riktningar, och, om dessa nu vuxit sig så starka, att de, såsom synes bliva fallet, få majoritet i riksdagen, då får också folkminoriteten böja sig.

Herr talman! Då jag har den bestämda uppfattningen, att det förslag, som

nu föreligger, är välbetänkt och försiktigt och väl ägnat att kunna läggas till grund för riksdagens beslut, ber jag att få yrka bifall till den punkt, som är föredragen i försvarsutskottets betänkande.

Häruti instämde herrar *Borg*, *Andersson* i Höör, *Paulsen*, *Pettersson* i Köping, *Carlsson-Frosterud*, *Norsell*, *Hansson* i Trollhättan, *Weijne*, *Vahlstedt*, *Jansson* i Falun, *Uddenberg* i Karlskoga, *Morfeldt*, *Nilsson* i Örebro, *Pettersson* i Hällbacken, *Englund*, *Sundström*, *Smedh* och *Svensson* i Skönsberg, fru *Östlund*, herrar *Holmström* i Stockholm, *Ahl*, *Sjögren*, *Johansson* i Uppmälby, *Leo*, *Magnusson* i Kalmar, *Eriksson* i Stockholm, *Lagerkwist* samt fru *Thüring*.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Den uppfattning rörande försvarets ordnande, som jag angav i en under förlidet år väckt motion och som jag under åtskilliga debatter i kammaren städse hävdat, har jag icke haft någon anledning att frångå. Det militärpolitiska läget för vårt land har icke försämrats utan snarare förbättrats, och är vida bättre än samma läge hos flertalet andra mindre stater. Jag vågar också hysa den förhoppningen, att folken skola taga sitt förnuft till fånga och inse, att ett nytt europeiskt krig skulle innebära Europas undergång, att den allmänna opinionen så småningom kommer att stämpla ett anfallskrig såsom ett rövartåg och kommer att anse att mord är mord, även om det sker i fosterlandets namn, och att en stat icke har rätt att tvinga sina undersåtar att bära hand på medmänniskor, tillhörande andra nationer, annat än till nödvärn. Kan man på detta sätt komma anfallskrig att försvinna, försvinner av sig själv försvarsfrågan.

Jag vågar också tro, att den ännu bräckliga institution, som kallas Nationernas förbund, kommer att utveckla sig och åstadkomma samförstånd folken emellan samt förmå dem inse, att tvister böra avgöras efter rättens grund och icke med våldets hjälp. Huruvida de tankar, som frambäras av denna pacifistens röst i kammaren, komma att visa sig en gång bli bärande får framtiden utvisa. Vi ha emellertid icke ännu kommit därhän, utan vi måste med kallt huvud bedöma vad vi i närvarande stund behöva i avseende på försvaret.

Försvarsväsendet har omgestaltats genom de senaste krigen och de uppfinningar på vapenteknikens område, som gjorts. Även vårt land måste följa med härvidlag, måste modernisera sitt försvar, och icke hålla på något, som är föråldrat. Jag anser alltjämt, att en mindre, väl övad och med nutida försvarsvapen försedd armé är den enda riktiga, om bakom densamma står såsom reserv en milis. Det faller av sig självt att, när man har denna uppfattning, man icke kan godkänna något av de förslag, som nu kommit under riksdagens prövning. Men jag vill å andra sidan erkänna, att utskottets förslag innebär ett steg i rätt riktning. Det förbättrar vårt försvar i så måtto, att vi få nya flygformationer och ett förbättrat artilleri. Försvarsorganisationen kommer att bli mera modern än förut, då den skär bort en del, som är oduglig. Jag kommer därför att skänka utskottets förslag min röst, och jag tror mig kunna försäkra, att det frisinnade folkpartiet enigt kommer att rösta på samma sätt.

Herr Lindman yttrade nyss, att det var obegripligt, att det frisinnade folkpartiet kunde understödja det förslag, som här föreligger. Förslaget är emellertid icke annat än vad det frisinnade folkpartiet framförde föregående år, och samma förslag, som vi i huvudsak åtminstone gått till val på och som vi lovat våra valmän att genomföra. Vi kunna sålunda, om vi bära något ansvar därvidlag, dela detta ansvar med hela den frisinnade valmanskåren. Jag tror också, att vi kunna bära ansvaret med lätthet. Vi nedbryta icke genom förslaget det nuvarande försvarsväsendet, utan vi förbättra och modernisera det-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

samma. Det förefaller mig obegripligt, att herr Lindman vågar påstå, att, när vi modernisera försvaret på samma gång som vi göra det billigare, vi därmed visa bristande fosterlandskärlek.

Herr Tryggers reservation, till vilken herr Lindman anslöt sig, andas av forntiden. Den innebär, att de största omsorgerna böra ägnas åt ett vapen, som i de stora arméerna ställts i skymundan. Herr Lindman stöder sig på den militära svenska sakkunskapen. Men vilken har rätt, den svenska sakkunskapen eller den sakkunskap, om vunnit erfarenhet under kriget? Om infanteriet och kavalleriet är av den stora betydelse, som herr Lindman menar, varför nedbringas då infanteri- och kavalleriregementena i den stat i världen, där militarismen ännu har makten, till ungefär hälften av det förutvarande antalet, under det man i stället låter specialvapnen rycka fram? Det förefaller mig, som man borde fästa mera avseende vid den sakkunskap, som representeras av sådana män, som deltagit i kriget och sålunda ha den största erfarenheten.

Man har sagt, att vänsterlösningen förvandlar våra gamla ärofulla regementen till museiföremål. Nej, det är icke vänsterlösningen, som förvandlar dem, det är de tekniska uppfinningarna på förstörelseredskapens område, som redan gjort det.

När herr Lindman talade, var det ock en genklang från forntida dagar. Man hörde samma argument år 1892, man hörde dem 1901 och även 1914. Den agitation, som nu pågått från högerhåll, är lika med den, vilken förekom år 1914. De män som då uppträdde och som gåvo oss rådet att vi, såsom germaner, borde ställa oss på centralmakternas sida i kriget, dessa män ha i år uppträtt på högermöten i chauvinismens tjänst och applåderats av högerns intelligens. Hade vi följt deras råd år 1914, ja då hade vi kommit i samma svåra belägenhet som en balkanstat i närvarande stund, vilken låter mycket tala om sig. Det är underligt, att dessa män vilja föra en sådan agitation, fastän de fullständigt misslyckats i vad de år 1914 förespått.

Jag skall helt naturligt icke ingå i någon närmare granskning av utskottets förslag. Jag skall icke, med den ställning jag intager till förslaget, försvara utskottet; detta få utskottets ledamöter själva göra. Jag skall endast inskränka mig till att på de skäl, jag redan angivit, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Uti den diskussion, som jag hittills varit i tillfälle att höra i denna fråga, både den som förts här i kammaren och den som under hela utskottsbehandlingen pågått i försvarsutskottet, har man kunnat konstatera en viss försiktighet, som inneburit ett visst avsteg från vad tidigare i debatter om försvarsfrågan varit fallet. Man har på alla håll mera allvarligt talat om försvarsfrågan såsom varande en fråga, som endast gäller vårt lands försvar och icke en fråga, där man velat tillgodose intresset av att ha några lyxanordningar. Man har icke heller i denna diskussion kunnat framleta något av det som annars många gånger framträtt i form av ovilja mot försvaret. Jag skall också, om det tillåtes mig att här uttala ett bedömande över den diskussion, som förekommit i försvarsutskottet, konstatera, att man i år, mycket mindre än förut varit händelsen, hört den meningen uttalas, att försvaret är en sak, som man bör vara av med. Man har där i år talat mera ansvarsfullt om vikten och behovet av vårt försvar, än vad man gjorde förra året.

Vad nu beträffar själva frågan, så har jag i år icke kunnat följa utskottets förslag till frågans lösning, lika litet som jag kunde göra det förra året. Jag såg *då* frågan på annat sätt, än utskottets majoritet gjorde och jag har måst vidbliva samma ståndpunkt även i år, då ju utskottet i huvudsak gått på samma linjer i fråga om försvarsfrågans ordnande i år som i fjol. Att jag varken i

fjol eller i år kunnat följa utskottet, beror därpå, att jag ansett och anser, att, hur man än ordnar försvarsväsendet, måste man tillse, att det uppbygges på ett sådant sätt, att det kan effektivt utnyttjas, om det skulle bli nödvändigt att använda detsamma. Vare sig man gör försvarsorganisationen starkare eller svagare, större eller mindre till omfånget, anser jag, dess inre byggnad bör vara sådan, att det visar sig effektivt, vid det tillfälle, då man till äventyrs finner sig tvungen att använda densamma. Jag menar, att organisationen bör vara så byggd, att de beräkningar och anordningar, man vid dess genomförande gör, skola hålla streck vid en till äventyrs kommande mobilisering. Från den utgångspunkten kan jag icke gå med på utskottets förslag. Jag anser, att den organisation, utskottsförslaget skulle ge oss, är sådan, att den icke kommer att hålla måttet vid en eventuell mobilisering.

Icke heller har jag kunnat följa Kungl. Maj:t och utskottet i fråga om de indragningar av truppförband, som föreslagits. Jag har ansett, att det skulle vara varken psykologiskt eller sakligt riktigt att nu vidtaga så stora inskränkningar och indragningar, som här föreslagits. Hans excellens herr statsministern började sitt anförande i dag med att säga, att det inträffat en vändning i fråga om sättet för behandlingen av vår försvarsfråga, så till vida som det tidigare, när försvarsfrågan varit uppe, alltid varit fråga om påökningar och utvidgningar av försvarsväsendet. Nu menade hans excellens, att det skulle komma att bliva tvärtom, d. v. s. att en avskrivning av försvarsväsendet och en minskning av kostnaderna för detsamma skulle komma till stånd. Jag är för min del icke alldeles ovillig att acceptera de tankar såsom riktiga, som hans excellens statsministern uttalat i detta hänseende. Men jag har den uppfattningen, att om man fått lov gå så långsamt och sakta fram vid uppbyggandet av vårt försvar under relativt långa perioder — hans excellens herr statsministern gick tillbaks t. o. m. år 1883 i sin exposé över saken — torde det vara oklokt att gå alltför hastigt tillväga, när det nu gäller att riva ned denna vår försvarsbyggnad. I varje fall synes mig den omständigheten, att man icke på något håll kunnat bestämt konstatera eller ens vågat påstå, att icke sådana situationer i framtiden kunna uppkomma, att vi bli tvungna att använda vår försvarskraft, böra mana till försiktighet. Man har tidigare talat om att den enda möjligheten för vårt land att råka in i krigiska förvecklingar skulle vara den, att vår neutralitet hotades. Jag vet icke, om det är av opportunitetsskäl eller av andra skäl, som man på sista tiden låtit bli att utveckla en sådan tankegång och att kalla vårt försvar för ett blott och bart neutralitetsförsvar. Man talar icke längre om »neutralitetsförsvar» utan blott om »försvar» och man har satt sig in i den tanken, att vårt försvar skulle kunna komma till användning, ej blott då vår neutralitet hotades, utan även för den händelse vi skulle bliva anfallna. Jag tror mig kunna konstatera, att den meningen är enhällig bland vårt folk att, ifall vi skulle råka in i krigiska förvecklingar, så beror det på omständigheter, varöver vi från vår sida icke kunnat bestämma; vi ha icke kunnat undgå att indragas i krig. Jag är för min del övertygad, att vårt folks fredsvilja är så starkt rotfäst, att det icke torde finnas någon av oss, som vill annat än att freden skall bevaras åt vårt land. Även hans excellens herr statsministern förklarade, att han icke misstänkte, att det fanns någon, som frivilligt skulle vilja föra in vårt land i krigiska förvecklingar.

Beträffande nu frågans lösning så skiljer jag mig ifrån utskottet i vad det gäller övningstidens längd, vilket torde vara kammaren välbekant. Beträffande övningstidens längd har jag och övriga medlemmar av den riksdagsgrupp, jag tillhör, redan i fjol satt oss in i tanken, att vi vid ordnandet av vårt försvarsväsende borde bestämma oss för en övningstid, icke överstigande 140 dagar. Vi ha i det stycket gått längre än något annat av riksdagens partier, därför att vi velat ha övningstiden lika för alla och därför att vi tagit avstånd

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

från den »kategoriklyvning», som alla andra förslag, säga vad man vill, dock innebära. Jag förstår mycket väl, att man knappast kan komma till ett praktiskt resultat för närvarande med ett förslag till lösning av försvarsfrågan, som icke i sig inbegriper en kategoriklyvning. Det hindrar emellertid icke, att jag anser, att det skulle vara synnerligen önskvärt, *om* en kategoriklyvning skulle kunna undvikas, ty den för värnpliktstjänstgöringen olika längd för olika slag av värnpliktiga har alltid varit en källa till missnöje hos dessa och har givit anledning till mycket missnöje mot själva värnpliktstjänstgöringen. För min del tror jag, att man icke just kommer att mildra detta ogillande om man, såsom i betänkandet föreslås, helt och hållet frikallar de s. k. militärarbetarna från tjänstgöring. Jag tror icke, att man därigenom inför något lugnande moment i folkstämningen gent emot värnpliktstjänstgöringen utan snarare tvärtom. Ty i de allra flesta fall torde det dock förhålla sig på det sättet att militärarbetarna icke lida av så avsevärda kroppsliga defekter, att de i fråga om skyldigheter rättvisligen böra annat än likställas med den övriga värnpliktiga ungdomen. Naturligtvis böra de, som lida av större kroppsliga defekter under alla förhållanden alltjämt, liksom tidigare varit fallet, vara befriade från värnplikt. Men att helt och hållet befria kategorien militärarbetare från varje tjänstgöring tror jag icke av svenska folkets flertal kommer att betraktas som riktigt och rättvist.

Jag har redan förut något varit inne på frågan om försvarsorganisationens ram. Jag skall härvidlag inskränka mig till att påpeka, att jag och det parti jag tillhör icke ha ansett det vara önskligt och lämpligt att inskränka den på sätt som skulle bli följden, genom de många ifrågasatta regementsindragningarna. Vi ha icke kunnat vara med på regementsindragningarna, därför att det icke skulle ha behövt medföra en alltför betydande kostnadsökning att låta regementena bestå åtminstone en tid framåt. Under utskottsbehandlingen har framskisserats ett förslag, som skulle ha möjliggjort bevarandet av alla de nuvarande regementena och till och med medgivit en icke oväsentlig förstärkning av deras kadrer för en relativt så oväsentlig kostnadsökning som 7 à 8 miljoner kronor! Jag har också i utskottet för min del förklarat mig kunna vara med om en sådan lösning, om det funnes några utsikter att på den vägen få försvarsfrågan löst i, som man hoppades, samförstånd mellan oliktänkande på försvarsväsendets område. Då så emellertid icke kunnat ske och då det visade sig, att det skulle vara meningslöst att framföra ifrågavarande förslag som en självständig reservation, ha vi icke heller varit synnerligen angelägna att gå fram på en sådan linje och underkasta förslaget en så ingående bearbetning, att i enlighet med detsamma en fullständig lösning av försvarsproblemet kunnat komma till stånd. Det är också därför som min medreservant herr Reuterskiöld och jag fallit tillbaka på den ställning till försvarsfrågan, som vi intogo vid föregående års riksdag, d. v. s. vi ha uttalat oss för det förslag, som vid denna riksdags början framburits i en motion, som undertecknats av hela vår riksdagsgrupp. Att vi velat och vågat i huvudsak bibehålla denna vår uppfattning får icke förtänkas oss och det, bland annat, därför att, lika väl som ni, mina herrar, åberopa eder på edra röstsiffror från valen och säga, att valmännen givit eder fullmakt att lösa försvarsfrågan på det sätt, som edra valmän avsett, lika väl ha även vi valmän bakom oss, som godtagit de riktlinjer, vi framlagt vid valen, och som sålunda ha rätt att fordra av oss, att vi icke uppgiva det program, vi ansågo lämpligt att framföra under valrörelsen. Från min sida skall icke fällas några hårda ord om dem, som intaga en annan ståndpunkt än jag, de må nu befinna sig till höger eller till vänster. Vi ha naturligtvis var och en att bära den börda av ansvar, vi velat påtaga oss. Vi åtaga oss naturligtvis icke ett ansvar, som vi icke anse oss kunna bära. Emedan jag icke ansett med mitt ansvar förenligt att gå så långt med i nedrustning, som ut-

skottet föreslagit, har jag intagit den ställning jag gjort till frågan, jag skall icke tillåta mig ange skälen därför i denna riksdagsdebatt.

Jag skall icke ingå på någon vidare kritik av vad utskottet här föreslagit. Jag har redan sagt, att, såvitt jag ifrån mina civila utgångspunkter kan bedöma frågan, den av utskottet föreslagna försvarsorganisationen är så svag, att den icke möjliggör en mobilisering av vårt lands hela försvarskraft. Visserligen försökte herr Eriksson i Grängesberg att göra gällande en annan mening. Han gick därvid ut från en jämförelse, punkt för punkt, mellan det förslag, som Kungl. Maj:t vid förra årets riksdag framlade och det förslag, som framburits av Kungl. Maj:t i år, och fann därvid inga väsentliga skiljaktigheter mellan de båda förslagen. Jag kan icke avhålla mig från att säga, att det förefaller mig ganska egendomligt, att herr Eriksson i Grängesberg kan anse dessa förslag så pass lika varandra, oaktat det i fjol sades så bestämt ifrån, att man på socialdemokratiskt håll icke kunde reflektera på ett antagande av det då föreliggande förslaget. Ja, det av förra riksdagen tillsatta försvarsutskottet ansåg sig icke ens kunna lägga den kungl. propositionen till grund för sitt utlåtande utan underkände helt och hållet den kungl. propositionens utgångspunkter samt tog en motion till utgångspunkt för sitt betänkande. Jag måste medge, att jag fann det rätt underligt av herr Eriksson i Grängesberg att i dag komma med en jämförelse mellan herr Tryggers förslag från förra året och den socialdemokratiska regeringens förslag vid innevarande års riksdag, när jag tänkte på den hållning, socialdemokraterna intogo i försvarsfrågan förra året. För min del har jag lika litet kunnat gilla fjolårspropositionen, som jag kan gilla denna proposition.

Anledningen till att jag icke kunde ansluta mig till förra årets regeringsproposition var förnämligast den, att jag icke gillade propositionens ståndpunkt i fråga om värnpliktstidens längd. Innan jag slutar, skall jag tillåta mig påpeka, att, när jag och den grupp, jag tillhör, gått in för kortare värnpliktstid, ha vi satt detta krav i samband med kravet på ett bättre ordnande av underbefälsfrågan än den lösning, som innehålles i vare sig fjolårets eller detta års kungl. proposition. Vi ha ansett, att i en ny härordning underbefälsfrågan bör ordnas på ett förståndigare och bättre sätt än som kan ske, om man använder värnpliktigt underbefäl i den utsträckning, som både fjolårets och innevarande års förslag innebär. Det är klart, att, när regeringen motsatt sig varje dylik förstärkning av underbefälskadrerna, vi icke, blott och bart därför att den föreliggande kungl. propositionen delvis upptar samma antal utbildningsdagar för de värnpliktiga, som vi ansett lämpligt, kunna gå in för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Denna debatt hotar att få en sådan längd, att det icke synes lämpligt att förlänga densamma genom att till granskning upptaga någon annan gren av vårt försvarsväsen än den, jag hittills i mitt anförande sysselsatt mig med, nämligen lantförsvaret. Att jag icke sysslat med flottan får icke tolkas, som om jag i fråga om flottan anslöte mig till utskottets förslag. Jag önskar livligt, att vi hade eller att vi kunde få en starkare flotta än den nuvarande. Jag hyser stort intresse för att ersättningsbyggandet kommer till stånd i större utsträckning, än som föreslås i det föreliggande utskottsbetänkandet. Det finns emellertid skäl för, att icke nu gå in för en höjning av nybyggnadsanslaget till flottan, nämligen att det först bestämmes, av vilka fartygstyper flottan skall bestå, innan det fattas beslut om plan för ersättningsbyggandet.

I en fråga, som har nära samband med flottfrågan, nämligen frågan om kustfästningarna kan jag alldeles icke finna, att utskottet har handlat välbetänkt. Jag kan omöjligt vara med om ett slopande av kustbefästningarna i Stockholms skärgård, vid Härnösand och vid Göteborg. Man har påstått, att kustbefäst-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ningarna icke skulle utgöra det bästa skyddet för dessa platser, och att ett bättre skydd skulle kunna erhållas genom s. k. rörliga kustbatterier. Jag skulle kunna förstå ett dylikt resonemang, om det åtföljdes av förslag om inrättande av dylika batterier. Men jag kan absolut icke förstå, varför man skulle slopa kustfästningarna bara därför, att de äro sämre än rörliga batterier, men ändå icke skaffa dylika batterier. Vidkommande särskilt kustbefästningarna i Härnösandstrakten kan jag icke se någon möjlighet för en flottavdelning att under bekymmersamma förhållanden operera i Bottniska viken, om den skulle sakna stöd av en kustbefästning, såsom fallet bleve om utskottets förslag antoges. Jag har velat till riksdagens protokoll som min mening uttala, att frågan om kustbefästningarnas bibehållande är av synnerlig vikt för hela det försvarsproblem, vi nu behandla.

Om man ser på försvarsproblemet i dess helhet, så måste man givetvis säga sig, att det icke är möjligt att göra någon del av försvaret så absolut hållbart, att det under alla förhållanden håller måttet, utan vi få i våra diskussioner ha till utgångspunkt, att vi skola söka skapa ett försvar, som på bästa möjliga sätt kan vara ett skydd för vårt land, om vi skulle bliva anfallna. Vi kunna icke bygga det så starkt, att vi, om den olyckliga eventualiteten skulle inträffa, att vi bleve anfallna, kunde vara absolut förvissade om att omedelbart kunna slå tillbaka ett anfall. Vi äro hänvisade till att söka åstadkomma bästa möjliga samverkan mellan olika försvarsgrenar. Jag anser att kustbefästningarna ha ett stort försvarsvärde som en viktig gren av vårt försvar, ett värde, som man i nuvarande världsläge icke bör kasta bort.

Herr talman! Jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag tillåter mig beträffande den nu föredragna punkten C, som handlar om härens organisation i fred på högre och lägre truppförband, framställa yrkande att kammaren måtte bifalla det förslag, som innehålles uti den av mig och herr Reuterskiöld framförda reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Laurin*, *Olsson* i Golvvasta, *Westman*, *Svensson* i Grönvik, *Svensson* i Högsjöhult, *Gardell* i Gans, *Olsson* i Högby, *Eriksson* i Västbro, *Heiding*, *Hammarlund*, *Strindlund* och *Persson* i Trången.

Herr **Hamrin:** Herr talman! Då jag i likhet med mina meningsfränder efter slutad debatt kommer att rösta för bifall till utskottets förslag, så sker detta ingalunda reflexionslöst, det sker icke efter intagna nya ståndpunkter, och det sker ej heller på grund av något som helst avtal med andra grupper eller partier inom riksdagen. Men det sker däremot därför, att det föreliggande förslaget i stort sett ansluter sig till de riktlinjer och anknyter sig till de synpunkter, som av de talesmän, som behandlat denna fråga under de senaste åren inom det parti jag tillhör, ha hävdats.

Jag vill dock icke dölja, herr talman, att, då jag står här i dag och förordar det föreliggande utskottsförslaget, jag skulle ha önskat att detsamma vunnit anslutning av ett större antal i utskottet, än vad som blivit fallet. Jag har också tillåtit mig inom försvarsutskottet redan från början inrikta mitt arbete på att söka åstadkomma en lösning, som i det avseendet skulle vila på en bredare bas eller på flera grupper. Och de ansatser, som jag i det avseendet gjort, ha också så till vida krönts med framgång, att icke blott så väl det socialdemokratiska partiet som det frisinnade partiet utan jämväl bondeförbundets och liberala gruppens representanter i utskottet röstade för, att den föreliggande kungl. propositionen skulle läggas till grund för utskottets arbete. Det fanns också i fortsättningen vissa förhoppningar om att den proposition, som här av regeringen framlämnats, skulle omfattas med välvilja jämväl av personer stående utanför de båda vänstergrupperna. Men, herr

talman, då man på högersidan har dekreterat ett *antingen — eller*, antingen att själva få diktera beslutet i försvarsfrågan anno 1925 likaväl som vid föregående tidigare tillfällen, då denna fråga varit aktuell i riksdagen, eller också ställa sig på den rena negativa ståndpunkten och föreslå ett uppskov, d. v. s. rent bord jämväl vid denna riksdag, då har det till sist kommit att gå därhän, att det socialdemokratiska partiets representanter i utskottet tillsammans med de frisinnade svara för innehållet i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Samtliga talare, som förut yttrat sig i denna fråga här i dag, ha utgått ifrån den förutsättningen, att 1914 års härorganisation i olika avseenden är för tung och för dyr. Jag skall söka att i mitt anförande icke upprepa, vad föregående talare ha i det avseendet sagt. Jag skall blott erinra om, hurusom den föregående statsministern, statsminister Trygger, särskilt betonade detta i den försvarsproposition, som han och hans regering framlade f. å. Han betonade också att ibland folken, och icke minst bland de neutrala ländernas befolkning, gjort sig en stark strömning gällande, att en betydande del av de medel, som under de sista årtiondena utbetalats för militära försvarsanstalter, skulle komma den kulturella utvecklingen och välståndet till godo. Men när man i dag lyssnar till högerns talesmän i denna kammare, så gör man å deras sida gällande, att vi mycket väl ha råd att upprätthålla den försvarsorganisation vi för närvarande ha, och jag förmodar man därvid syftar på det nuvarande provisoriet.

Jag skulle då vilja från början i någon mån påvisa, hur litet detta påstående överensstämmer med ett annat tal som föres i riksdagen gång på gång. Det har i riksdagen framförts krav på att åstadkomma en skattelindring, och framför allt i högerns tidningspress har man i år gång på gång framfört kravet på en sänkning av skatterna. Och varför? Jo, man pekar på det betryckta läge, vari näringslivet befinner sig; man säger, att det har varit omöjligt för näringslivet, för industrien och affärslivet att betala de höga utskylder, som för närvarande åläggas desamma. Men, mina damer och herrar, på vad sätt skola vi åstadkomma denna skattesänkning, därest man lämnar den fjärde huvudtiteln oberörd? Visserligen pekar man på från högerhåll åtskilliga besparingsåtgärder, som böra och kunna vidtagas, och jag vill icke alls vända mig mot sådana krav, i den mån de äro förnuftiga. Men det är uppenbart och tydligt för envar, som det ringaste satt sig in i statsregleringen och budgetens sammansättning, att ifall man skall kunna åstadkomma *verkliga* besparingar, så är man nödsakad att rikta blickarna jämväl på fjärde huvudtiteln.

Nu säger man: 140 miljoner, nog förmår svenska folket att bära en sådan utgiftsbörda. Jag skall tillåta mig, utan att ingå på närmare detaljsiffror, taga ett par siffror från budgeten i år, som verkligen belysa, vad 140 miljoner betyda. I statsbudgeten upptages som inkomst av förmögenhets- och inkomstskatt 142 miljoner. Alltså betyder detta, att hela den direkta statsskatten, som av svenska folket erlägges till kronan, visserligen är ett belopp som härvidlag skulle räcka till, men dock icke lämna mer än ett par tre miljoner över. Är det emellertid så, herr talman, att industrins målsmän i vårt land klaga över höga statsskatter, så är det å andra sidan stora grupper av vårt lands befolkning, som klaga över höga indirekta skatter, och jag ger dem rätt i deras klagan därutinnan. Ty det har gått därhän, att vi ha nödvändiga konsumtionsartiklar, som nu äro skattlagda med intill 30 procent av det belopp, som betalas för desamma av konsumenterna. Då måste man ge dem rätt, som klaga över höga indirekta skatter. Men varje gång som här ställas krav på en sänkning av de indirekta skatterna, så måste även de, som ställa sig på den principiella grunden, att det bör ske en omläggning av hela vårt beskatt-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ningsväsen ifrån indirekta till direkta skatter, medgiva, att det är omöjligt att sänka indirekta skatter, därför att de statsfinansiella förhållandena icke tillåta sådana lindringar.

Vad betyda de 138—140 miljoner kronorna till försvarsväsendet, sett från denna synpunkt? Kammarens ledamöter torde komma ihåg siffran ifrån årets statsverksproposition beträffande tullarna; den beräknas till ett belopp under den kommande statsregleringsperioden av 135 miljoner. Det betyder alltså, att det svenska folket skall betala hela det belopp, som inlevereras till statskassan i form av tullar, till uppehållande av landets militärväsen, och det räcker ändå icke på 3—4 miljoner när. Och då är det, herr talman, att beakta, att i dessa 138 miljoner, som fjärde huvudtiteln upptager, ingå icke vissa dyrtidstillägg, och vidare ingå icke heller pensioner till pensionerade befattningshavare inom armén och marinen. Alltså har man att räkna med betydligt högre siffra i verkligheten till de militära försvarsanstalterna, och då räcka icke på långt när de direkta skatterna för sig och ej heller hela beloppet av de indirekta skatterna.

Men medan jag är inne på denna ekonomiska sida av problemet, så kan jag icke underlåta att taga upp en argumentation, som man möter, låt vara icke i riksdagen, men gång på gång i högerpressen. Jag tror det var i går eller möjligen i förgår, som det tillställdes, jag förmodar samtliga ledamöter i riksdagen, en broschyr, där man just tog upp detta spörsmål, att svenska folket har så god råd att bekosta dessa 138—140 miljoner kronor, ty, säger man, man använder så och så många miljoner för det ändamålet och så och så många tiotal miljoner för ett annat ändamål och så räknar man upp olika poster: 187 miljoner till utgifter för spritkonsumtion, 137 miljoner för tobakskonsumtion, och man nämner 43 miljoner för konsumtion av det importerade kaffet. Man fortsätter och gör gällande: när svenska folket har råd att kosta på sig denna lyx, detta överflöd, har det då icke råd att uppehålla försvarsanstalterna? Ja, herr talman, om jag tar den första siffran och den första utgiften, så vill jag fråga herr Lindman, om icke högern skulle kunna använda en liten bråkdel av den energi, som högern lägger i dagen för att upprätthålla alla försvarsanstalterna, till att motarbeta *den* konsumtionen och bidraga till, att man på det området kunde spara något. Jag skulle kunna använda en drastisk vändning och säga: jag undrar, om icke i själva verket det förhåller sig så, att man inom vissa samhällen och städer i vårt land skulle, om det gällde att antingen vidtaga åtgärder för att spara på detta område eller ock företaga en regementsindragning, förr släppa regementet än vidtaga åtgärder i den förra riktningen. Man skall inte komma med sådana argument, ty det är möjligt, att vi en dag bjuda herrarna allians på den bogen, och vi få då se, om herrarna taga den utsträckta handen.

Men, herr talman, jag lämnar detta och övergår till att tala om vad som egentligen mest upprört sinnena i denna diskussion, nämligen regementsindragningarna. Det blev ju snart klart för försvarsrevisionen under dess arbete, att ett bibehållande av 6 arméfördelningar samt nuvarande truppförband icke vore möjligt, såvida man skulle tänka sig att nå fram till verklig besparing. Det måste nämligen ihågkommas att försvarsrevisionens uppgift var tvåfaldig: dels att göra upp konturerna till en härorganisation som medförde besparing, dels ock att framlägga förslag till en modernisering av de försvarsanstalter som vi alltjämt skulle bibehålla. Alltså det ena följde av det andra: utan indragning eller minskning av ramen av härorganisationen bleve det omöjligt att få medel till den modernisering, som världskrigets erfarenheter gåvo vid handen, att det var nödvändigt att vidtaga beträffande våra försvarsanstalter. Det behövs pengar till kulsprutor, till kulsprutegevär, handgranater, gasmasker, bomber, hjälmar o. s. v. Men skall man behålla hela försvars-

organisationen med alla dess truppförband, så blir det inga pengar över för sådant ändamål, därest man icke vill höja utgifterna i stället för att sänka dem. Det var på grund härav som det snart blev klart att man inom försvarsrevisionen var nödsakad att kräva en ganska betydande minskning av truppförbandens antal och därmed också av arméfördelningarnas. Man stannade då vid de fyra arméfördelningarna, som ju även upptagits av regeringen. Vi tro också för vår del, att med hänsyn tagen till andra omändringar och annan omorganisation av vårt försvarsväsen detta är den för vårt land lämpliga organisationen.

Nu säger man mot detta, som herr Lindman sade, att demokratien den *tror* det, men något bevis vill man icke framlägga. Ja, jag vill rikta den repliken tillbaka till herr Lindman och säga: herrarna på högersidan säga och tro, att 6 arméfördelningar äro behövliga, men vad ha ni för bevis att komma med? Herr Lindman efterlyser sakkunskapen. Men med förlov sagt måste jag uttala, att jag förstår inte att herr Lindman åberopar sakkunskapen såsom normgivande för det resonemang som han för. Jag har här framför mig motionen nr 240 i första kammaren, som ju är underskriven av den man, vilken representerar den högsta sakkunskapen, när det gäller militära spörsmål, generalstabschefen Hammarskjöld. Han börjar med att framhålla att »Sveriges militärpolitiska läge medgiver nu icke mindre krigsberedskap eller svagare försvarskrafter än enligt 1914 års härordning». Det är hans kategoriska omdöme om vad vi behöva den dag som är inne. Vill man därför draga ut konsekvenserna av det resonemanget, att man skall följa den militära sakkunskapen, så finnes ingen möjlighet annat än att komma fram till en sådan ståndpunkt, att vi skola i stället för att minska, så skola vi avskaffa provisoriet och fylla de luckor, som finnas på alla möjliga områden samt bygga ut 1914 års härordning, vilken ju inte, som bekant, blivit färdig. Men det är ju i själva verket på det sättet, att högern och högerns ledare ha icke vågat taga konsekvenserna av sitt eget resonemang. Det framgår även av de första orden i motionen nr 242, underskriven av herr Trygger m. fl. i första kammaren och av Lindman m. fl. i andra kammaren. Det säges där, att de kostnader, som äro en följd av 1914 års härordning, de måste väsentligt minskas. Såvitt jag förstår, tager man avstånd från den militära sakkunskapen, och man resonerar om vad vi ha råd till, vad som är lämpligt och möjligt för oss att upprätthålla på detta område, precis likadant som vi alla andra syndare. Det är alltså enligt min åsikt fullkomligt meningslöst, när man säger att det ena, det duger, men det andra, det är fullkomligt värdelöst. Ja, den som det ringaste följt med högerpressen under sista tiden, har ju fått till livs, att det förslag, som här föreligger, det är en usel parodi på försvar, det är värdelöst, det fyller icke något förnuftigt ändamål, det är, för att taga det stora kulturorganets uttryck i går, det är »en olycka för vårt land» o. s. v. Och en annan tidning, som åtminstone till för en kort tid sedan betecknades som liberal, går så långt i, jag tillåter mig säga, okunnighet beträffande innehållet i det föreliggande förslaget, att den säger, att det innebär blott en liten bråkdel av det försvar vi för närvarande hava. Jag vill endast till allt detta tal ifrån högerns sida säga, att vill man ovillkorligen bibringa det svenska folket en sådan uppfattning, så må man fortsätta därmed, men man lämnar då sanningen fullständigt bakom sig. Vore det icke rimligare och riktigare att verkligen upplysa det svenska folket om vad detta förslag innebär? Men sannerligen någon svensk medborgare, som icke läser andra tidningar än högertidningar, får en sanningsenlig framställning av vare sig utskottets förslag eller den kungl. propositionen.

När här talas om anseendet inför utlandet, må det tillåtas mig att fråga: Är det högerns förmån att uppehålla det anseendet i dessa tider? En framstående aktiv militär yttrade offentligt vid försvarsdiskussionen under loppet av förra

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

året, att orsaken till att vi fingo stå utanför världskriget hade varit den, att utlandet *hade trott* att våra försvarsanstalter varit så kraftiga. Han ville emellertid icke medgiva eller påstå att så vore fallet. Jag skulle vilja tillägga att förhåller de sig så, att herrarna vilja bibringa utlandet den uppfattningen, att vi avrusta, att vi hålla på att åstadkomma en olycka för vårt land, att vi ha ett försvar, som är fullständigt odugligt och icke tjänar något förnufigt ändamål, må då herrarna fortsätta, men icke är det någon svenskhet och kärlek till fosterlandet, som därmed främjas och bevisas.

Jag övergår, herr talman, att i största korthet peka på några detaljer, som synas mig böra fastslås, när det gäller värdet av den här föreslagna organisationen. Jag konstaterar, att vi i norr, där vi enligt gamla åsikter ha det mest hotade området, behålla samtliga våra truppförband. Vi utrusta dem modernt Vi inrätta Norrbottens militärområde med sin egen chef boende inom detta område, vilket nu icke är fallet. Vi behålla vår starka fästning uppe i norr, bemannad året om. Vi organisera ett modernt flygvapen i sådan utsträckning, som icke ens högerns representanter inom försvarsrevisionen räknade med. Vi gå inför nybyggnader vid flottan i större utsträckning än som skett under loppet av många, många år. Detta kan icke bestridas. Häremot invändes att det är på arméns område, som vi vilja vidtaga de stora inskränkningarna, och framför allt taga vi icke ut folkets hela värnkraft, som frasen lyder. Jag skall tillåta mig att i detta sistnämnda avseende giva uttryck åt en kättersk tanke. Vad menar man egentligen med folkets hela värnkraft i ett krig? Menar man, att alla män i vissa åldrar skola gå ut till fronten eller mobiliseras inom de olika truppförbanden? Menar man, att det icke behöves folk hemma i produktionens och samfärdselns tjänst att uppehålla arbetet på det rent civila området, så att icke allt stannar av? Jag skulle vilja fråga: är det nödvändigt på dessa områden, att man har militär utbildning för att fylla sin plikt mot fosterlandet, ifall en olycka skulle drabba detsamma Jag erinrar om, att nog fanns det soldater till och med miljonhärar i Tyskland, då det landet dukade under, men hur gick det med produktionen där hemma? Var det icke till sist på grund av bristerna härutinnan, som det hela stupade? Men även om jag går ut ifrån, att man skall taga ut så mycket personliga krafter, som möjligt för den militära utbildningen, hur ställer det sig då vid en jämförelse mellan utskottets förslag och föregående års regeringsproposition? Jag skall, herr talman, icke upprepa siffror, som förut ha blivit angivna. De äro värda att gömmas av dem, som här ha levat i den tron och tanken att nedskrivningarna äro avsevärt större, än de i själva verket äro. Jag skall blott nämna *en* siffra, som däremot icke har blivit nämnd. Enligt högerns förslag förra året skulle för linjetjänst vid infanteriet uttagas 18 tusen man. Motsvarande siffra i det utdömda utskottsförslaget är 17,193 man. Det skiljer alltså på 807 man.

När man här talar om handräckningstjänsten, gör man sig skyldig till likadana överdrifter. Man säger, att vi taga vapenfört manskap till handräckningstjänst och att vi ämna låta dem utföra arbete, som ej tillhör det militära utbildningsarbetet. Det har ej högern gjort säger man. Enlig förslaget förra året gjorde högern detsamma, låt vara, icke i så stor utsträckning, som det föreliggande förslaget innebär. Men det togs dock ut 2 à 3 tusen vapenföra unga män till handräckningstjänst jämväl enligt fjolårets förslag.

Vidare vänder man sig med skärpa mot den stora minskningen av officerskadrerna. Det är sant, att vårt förslag innebär en betydande minskning, men jag vill mot herr Lindman säga, att räknar man rätt, bli siffrorna härvidlag 1,900 mot 2,600, ty det är att märka att till herr Lindmans 1,600 à 1,700 officerare skall läggas ett par hundra, som ingå i siffran 2,600 men som finnas utöver de 1,600 à 1,700 enligt utskottets förslag. Dessa tvåhundra avse nämligen personer, som komma att fullgöra tjänst mot arvoden, men som funnos

upptagna i 1914 års stater. Minskningen av underbefälet är också väsentlig och betydande. I det avseendet, har utskottet vidtagit en förbättring, om man jämför förslaget med vad försvarsrevisionen föreslog i det att procenttalet av manskap, uttagna till underbefäl och fackmän, enligt försvarsrevisionens förslag var 14 %, enligt utskottets förslag är det däremot satt till 20 %. Beträffande underofficerarna har ju utskottet och Kungl. Maj:t hållit sig till ungefär samma siffra, som försvarsrevisionen kommit till.

Jag övergår nu, herr talman, att säga några ord om övningstiden. I det avseendet vill jag vända mig mot den föregående ärade talaren, då han särskilt syntes vilja berömma sig av att bondeförbundet beträffande övningstiden sagt ifrån, att den icke får vara mer än 140 dagar. Härvid vill jag tillägga, att samma siffra ju också accepterats av såväl den socialdemokratiska regeringen, som av oss. Men i andra avseenden hävdade herr Johansson i Kälkebo, att man icke kan följa vare sig propositionen eller utskottets förslag. Jag har nu litet svårt att förstå det där resonemanget, som går ut bara därpå, att man framför allt skall taga hänsyn till de unga männens värnpliktstid, men icke det bittersta taga hänsyn till några omorganisationer, som medföra minskningar i tungan för landet och folket. Men herr talman, beträffande de 140 dagarna gör man också gällande, att de utgöra alltför kort utbildningstid för de värnpliktiga. Ja det är alldeles riktigt, därest man går ut ifrån, att vi skola gå ifrån provisoriet och gå tillbaka till 1914 års värnpliktslag. Jämför man däremot de 140 dagarna med provisoriets 165, då gör jag gällande att mot de föreslagna 140 dagarna, i verkligheten svarar 110 dagar av provisoriets utbildningstid, ty den renodlade militära utbildning, som avses att ligga i dessa 140 dagar, innebär avgjort ett framsteg utöver nu gällande 165 dagar. Även i ett annat avseende har man jämfört de 140 dagarna med försvarsrevisionens förslag, och särskilt ordföranden för det parti, jag tillhör, har ju fått uppbära mycken smälek, för att han gått ifrån sin ståndpunkt i försvarsrevisionen och biträtt ett så lågt dagantal, som 140 dagar. Jag skall icke i vidare mån ingå i detta resonemang än att taga två siffror, som visa jämförelsen mellan försvarsrevisionens förslag till utbildningstid för de värnpliktiga, och den, som vi föreslå. Enligt utskottets förslag skulle användas omkring 6 miljoner värnpliktsdagar, och enligt Kungl. Maj:ts förslag 5,200,000, skillnaden är alltså icke stor. Men skillnaden blir alldeles oerhörd, om man jämför med det antal dagar, som enligt 1914 års härordning skulle uttagas, ty det antalet uppgår till närmare 18 miljoner värnpliktsdagar. Är det så, att högern siktar till att få ut 18 miljoner värnpliktsdagar, så säg detta till det svenska folket, så att man vet, vad herrarna vilja.

Ännu ett par ord rörande organisationen. En av de huvudanmärkningar, som riktats mot Kungl. Maj:ts proposition i detta avseende var den, att vid repetitionsövningarna kunde endast så liten styrka samlas att den, på grund av sin litenhet, omöjliggjorde en verklig övning av befälet. Propositionen upptog ju ettusen man. I det avseendet har utskottet vidtagit en förändring, som förut här har blivit påpekad, och som ju innebär, att ett infanteriregemente under repetitionsövningarna kommer att svälla ut till 1,300 man. Hur mycket var det, som herr Trygger och hans försvarsminister räknade med förra året? Jo, precis samma siffra eller 1,300 man.

Jag övergår nu att yttra några ord om flottan. Jag måste i det fallet erkänna, att det har varit med en viss tvekan, som jag har anslutit mig till utskottets förslag. Jag bekänner det öppet och ärligt. Det är en tvekan, som också hysts av försvarsrevisionen, i det att densammas majoritet krävde, att man beträffande flottans nybyggnadsplan borde avvakta utvecklingen av Östersjöländernas flottbyggnadsplaner. Det är också en ofrånkomlig sanning, att Sveriges flotta, i jämförelse med andra Östersjömakters, den dag, som nu är, är starkare än den varit under loppet av många, många årtionden och framför allt är den

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

betydligt starkare i dag, än om man tar en jämförelse från 1914, och de förhållanden, som då existerade på båda sidor om Östersjön. Slår man upp en tillgängliga kalender The Statesman's Year-book för år 1914, finner man, att den ryska Östersjöflottan finnes angiven till ett tontal av 254 tusen ton. Däri voro då inräknade endast de större slagskeppen och de större och mindre kryssarna. Vårt tontal år 1914 var, om jag medräknar både stora och små fartyg till och med depåfartyg, 50 à 60 tusen ton. Vår styrka på sjön, jämförd med Rysslands år 1914, kan alltså uttryckas ungefär med förhållandet 1:5. Jag vågar, utan att jag här har rätt att anföra några siffror, göra gällande, att jämförelsetalet den dag, som är inne, är 1:1, eller lika mot lika.

För att driva fram ett forcerat flottbygge åberopar man här den militära sakkunskapen och framför allt det yttrande som avgivits av chefen för marinstaben, och vad går då detta ut på? Jo, man pekar på de nya länderna kring Östersjön och säger: Ser ni icke, huru dessa hålla på med att bygga krigsflottor. Man pekar på Finland, Estland, Lettland och Polen och säger, att där lägger man fram flottbyggnadsplaner, och där håller man på att bygga krigsfartyg. Mot detta resonemang vill jag genmäla att det är ganska naturligt att dessa nybildade stater i mån av förmåga och ekonomisk bärkraft söka skapa sig en flotta, då de ju delvis hava sina gränser mot Östersjön. Men vad som för mig är avgörande i det avseendet är, att vi, lika litet som vi taga hänsyn till rustningarna på andra sidan om vårt lands landgräns väster ut, när det gäller att bestämma våra försvarsanstalter till lands, lika litet ha anledning att taga hänsyn till dessa mindre staters rustningar till sjöss, då det gäller att bestämma vårt flottbyggnadsprogram. Ty det är väl fullkomligt otänkbart, att vi vid en konflikt i Östersjön, komma att ha stridande intressen mot dessa makter, utan man kan väl med fog göra gällande, att deras och våra intressen vid en eventuell sammandrabbning måste sammanfalla. Men det finnes ju ett annat land, som också gränsar till Östersjön, och det är Danmark. Såsom skäl för att vi skola forcera våra flottbyggnader anföres också av den militära sakkunskapen att Danmark håller på att avrusta. Även detta skall utgöra anledning för oss att rusta till sjöss. Alltså, om staterna vid Östersjön bygga flottor, skola vi skynda på med vårt flottbygge, och är det så, att de skrota ned sina flottor, skola vi även skyndsammast bygga. Jag har svårt att följa med i den galoppen eller förstå logiken i detta resonemang.

Nu är det emellertid så, herr talman, att när det gäller att komma till enighet i en så stor fråga som denna, måste man ju i viss mening underordna sig andras åsikter och önskemål, och jag har i det fallet icke alls haft svårt att göra det, och har därför biträtt utskottets förslag, i hopp om att man i det avseendet, såsom också har lyckats, skulle kunna skapa en enig front å vänstersidan. Vi ha från vår sida inom utskottet understrukit kravet på en förnyad prövning av de typer, som blivit föreslagna till byggnad, och vi tro att av en sådan förnyad prövning skall framgå, att vi kunna och böra i större utsträckning än hittills frångå de större typerna och specialisera oss på de mindre. Jag tänker då närmast naturligtvis på torpedvapnet och undervattensbåtarna.

Herr talman! Högerns ståndpunkt har ju blivit fastslagen genom de reservationer, som avgivits i utskottet, och som finnas i betänkandet, och de gå ju, som också verifierats av högerns talesman i denna kammare, ut på, att vi skola uppskjuta ett avgörande i denna fråga. Tillåt mig att draga en liten parallell för att belysa denna högerns ståndpunkt anno 1925. När den frisinnade regeringens statsminister i slutet av år 1913 i sitt stora och mycket omtalade Karlskronatal uppdrog konturerna till en försvarsorganisation, som han och hans regering hade för avsikt att framlägga vid 1914 års riksdag, så undantog han en detalj, nämligen övningstiden. Han påpekade, att vi hade nyval på hösten 1914 och uttalade, att den frågan fick anstå till efter valen, och att han ämnade

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

taga upp den frågan och förelägga den för riksdagen ett kommande år. Vad var det, man då sade från högerns sida? Jo, omedelbart och i ett sammanhang skulle försvarsfrågan lösas; ingen diskussion, bara marschera. Valen stodo för dörren, man visste ingenting om folkmening i stort sett mer, än vad som kommit till uttryck vid 1911 års val. Man kunde icke avvakta valen, sade högern, utan alltsammans skulle omedelbart och i ett sammanhang beslutas. Hurudan är situationen i dag? Jo, den är sådan, att vi nyligen ha haft val. Herr Trygger lovade på Auditorium i fjol, att folket skulle bliva upplyst, och bleve bara folket upplyst, uttalade han, hyste han den förhoppningen, att folket nog skulle följa regeringen. Jag vet icke, om det saknades talarekraft på högerns sida eller om det saknades penningar, men nog tycker jag, att folket fick upplysning från högerns sida och dess press, men folket följde ej regeringen. Nog har folket fällt utslaget i denna fråga och i varje fall, herr talman, kan jag och mitt parti ställa oss fullkomligt utanför den saken. Vi hävdade framför något annat parti under valrörelsen, att försvarsfrågan, den och ingen annan fråga, gällde striden vid detta val. Jag vet ju, att man från högerns sida körde fram med sitt gamla grova artilleri: Front mot socialismen, och jag observerade också, att man från socialdemokraternas sida ställde upp även andra frågor såsom: fram till skydd för åttatimmarslagen; fram för socialdemokratisk regering och fram för majoritet i andra kammaren. Men från vår sida hävdade vi ständigt och jämt, att valet gällde försvarsfrågan. Skulle vi då icke ha rätt att skrida till ett avgörande, då vi i stort sett följa de riktlinjer, som vi under valrörelsen hävdade, och som hävdats under loppet av många år.

Om jag får tro ett tidningsuttalande för ett par dagar sedan, förklarade herr Lindman, att försvarsfrågan behandlades av socialdemokraterna och det frisinnade folkpartiet som en inre angelägenhet mellan dessa, en angelägenhet, som icke vidkommer några andra. Jag förstår uppriktigt sagt icke, hur ett sådant tal kan komma ifrån högerns talesman i denna kammare, när man gång på gång säger ifrån, att antingen tar ni vårt förslag eller också bry vi oss icke om någonting; när man ständigt och jämt dekreterar och har gjort det under loppet av decennier, att högern skall lösa försvarsfrågan, de och inga andra begripa den. Om det emellertid icke blir möjligt att finna någon lösning av försvarsfrågan i år, så måste jag säga, att »spåren förskräcka», när det gäller att följa de gamla tonerna från högern. Jag anser vidare, att man från högerns sida borde ha kunnat kosta på sig ett erkännande ord åt de män, som stå i spetsen för den nuvarande regeringen, och som haft det säkerligen ofta otacksamma värvet att söka bibringa de stora arbetarskarorna den uppfattningen, att de böra understödja och ställa sig bakom en effektiv och en verklig lösning av försvarsfrågan.

Man talar om oron uti landet. Vem, som skapat denna oro, har jag förut berört. Men jag skulle vilja fråga: vem hade kunnat bemästra den oro, som skulle ha uppstått bland de hundra tusende arbetarna, därest man nu på borgerligt vänsterhåll hade fallit undan och bildat en front mot socialismen och åstadkommit ett tillstånd sådant, som uppstod efter 1914? Vi ha ansvar för nutid och framtid, och vi ha också ett ansvar i detta avseende, som ålägger oss att alltjämt framstå för all världen, som ett av världens mest fredsälskande folk. Vi ha bestått provet under många kritiska situationer. Jag erinrar om 1905. Jag erinrar om 1919. Vid båda dessa tillfällen hade vi säkerligen rätten på vår sida, och man försäkrade från militärt håll, att vi också hade makten på vår sida att genomdriva vår rätt och vår vilja. Men vi följde icke de locktonerna, utan vi gåvo avkall på våra önskningar och vår vilja, och säkerligen ha vi haft anledning att prisa oss lyckliga, att vi handlade *då* på det sättet. En av följderna har under världskriget varit påtaglig, så vitt jag vet har det icke funnits mer än en landgräns i Europa på vars ömse sidor inga skyttegravar

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

varit uppgrävda, inga härmassor eller artilleripjäser varit uppställda, och det var gränsen mellan Sverige och Norge. Det var de lyckliga följderna av vårt handlingssätt 1905.

Jag skall icke fortsätta längre. Jag slutar med att säga, låt oss än en gång dokumentera oss såsom ett fredsälskande folk inför hela världen. Vi skola sannerligen icke förlora därpå. Vi fullfölja också, herr talman, dessa traditioner, om vi rösta för det förslag, som här föreligger, och som enligt min mening utgör ett välbetänkt och varsamt försök att skapa en lämplig försvarsorganisation.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Mosesson*, *Björnberg*, *Olsson* i Ramsta, *Schill*, *Olsson* i Labbemåla, *Carlström*, *Gustafson* i Vimmerby, *Danielsson*, *Lundén*, *Jansson* i Edsbäcken, *Björling*, *Ödström*, *Lundgren*, *Olsson* i Broddbo, *Hansson* i Bäck, *Andersson* i Rasjön, *Olofsson* i Digernäs, *Bäckström*, *Bergström* i Bäckland och *Sandberg*.

Herr **Engberg:** Herr talman! För min del skall jag ej ingå i någon debatt eller, hur frestande det än kunde vara, taga upp någon träta med vare sig det ena eller det andra partiet om deras förhållande i det förflutna i denna fråga. Jag har den uppfattningen, att, när man nu står inför den omedelbara lösningen av spörsmålet och, när av allt att döma, läget ligger klart för den så kallade vänsterlösningen, det i grund och botten icke tjänar något till att taga upp ett gräl, om vad som varit eller icke varit, utan att det i stället gäller för var och en, som vill skänka sin röst för det föreliggande förslaget att, i den mån han därav känner behov, söka utveckla sina synpunkter på läget och problemet. Jag vill då, herr talman, för det första konstatera, att en sida av saken föga har beaktats och diskuterats i dagens debatt. Det är på det sättet, att de huvudsynpunkter, som skjutits i förgrunden i diskussionen i dag, ha varit behovet av en anpassning efter den ekonomiska bärkraften och lättnaden i det utrikespolitiska läget. Det har tvistats om, huruvida indragning där och indragning där kan anses befogad, men det har litet eller nästan ingenting ordats om ett förhållande, som, enligt mitt sätt att se, väl ändå måste skjutas fram i förgrunden i en dryftning sådan som denna. Det är det läge i vår omedelbara omgivning, som inträdde i och med fredsslutet. Den förste ärade talaren i dagens debatt från Stockholmsbänken, herr Lindman, snuddade vid förhållandet, men endast i form av en skarp anklagelse mot vänsterlösningen för att den i själva uppläggningen av problemet icke hade nödigt beaktat huru farligt det vore östanifrån. Den ärade talaren sköt fullkomligt åt sidan, huruvida och i vad mån detta nya läge måste föranleda oss att i en försvarsreform revidera den traditionella *avvägningen* mellan de olika vapnen.

Innan jag emellertid går in på detta spörsmål, vill jag, herr talman, beträffande det föreliggande förslaget säga, att det helt naturligt ifrån våra utgångspunkter, och därom bär ju fjolårets socialdemokratiska motion vittne, representerar ett försonings- och samlingsförsök, och att det naturligtvis *icke* uttrycker, vad man på vårt håll anser sig kunna räkna med i det nuvarande läget. Det är så till vida, om man så vill, ett *politiskt* offer, som bragts. Jag är den föregående ärade talaren tacksam för, att han ställde sig fullkomligt förstående till denna synpunkt och gav den det nödiga erkännandet. Det måste ändå vara ett faktum att fästa stort avseende vid, att det svenska arbetarepartiet i denna stund är redo att gå in för en lösning av landets försvarsfråga, som betingar en årlig kostnad av i runt tal 107 miljoner kronor. Det går hädanefter icke för sig att skrika ut för utlandet, att här föreligger ett totalt lamslående av våra försvarsmöjligheter, och det går allra minst att rikta den förebråelsen mot de grup-

per, som ställt sig bakom detta förslag, att de inte skulle ha den nödiga ansvarskänslan eller det nödiga sinnet för vad läget kräver.

Herr Lindman sade i det stycket något, som icke bör få stå oemotsagt. Han förklarade nämligen, att här förelåge en bristande vilja att leva och att vårt folk därför hotade att komma i utförsbacken. Nej, herr Lindman! Det är ingen bristande vilja att leva, som präglar den åskådning, som uppbäres av de vänsterpartier, som samverka i denna lösning. Viljan hos oss att leva som en fri och självständig nation är, enligt min tro, nu djupare och fastare grundad, än vad den kanske under långliga tider varit. Det har skett någonting här i landet, som betecknar den stora milstolpen. Det var, när vi revo ner muren mellan folkets flertal och staten och genom demokratiseringen skapade den svenska *folkstat*, i vilken de förut politiskt utestängda klasserna fingo sin behöriga del av inflytandet, men därmed också helt naturligt en motsvarande del av *ansvaret* för det hela. Därmed har också problemet om nationens försvar trätt fram i en ny dager. Vi diskutera icke längre inom det socialdemokratiska partiet, som vi gjorde förr i världen, försvar eller icke försvar? Den ståndpunkten är icke aktuell. I och med den politiska inmonteringen av arbetarklassen i det demokratiska samhället finnes det en levande känsla av, att vi alla stå solidariskt ansvariga för landets öden såväl i nutid som framtid. Men att under sådana förhållanden, när detta har skett under loppet av några få år, rikta dessa oresonliga anklagelser, som herr Lindman gjorde gentemot oss för att sakna viljan att leva, för att sakna vilja till att hävda fosterlandets frihet, ja, det är det slags överord och överdrifter, som på det bestämdaste måste tillbakavisas.

Det finnes här en punkt, som herr Lindman och hans partivänner förbise, och det är den, att skall man av en nation kräva ett solidariskt medansvar för nationens öden, så måste det också finnas en gemenskap i rättigheter. Demokratiseringsverket betydde genomförandet av den politiska likställigheten och det är *därför*, herr talman, som dagens debatt borde kunna föras utan anklagelser från den ena eller andra gruppen mot varandra för att inte nödigt beakta landets intressen. Tyvärr måste jag på den punkten göra ett litet undantag för deras räkning, som hellre älska att tala om försvaret i ett annat land än om det svenska försvaret.

Emellertid är det, herr talman, på det sättet, att med fredsslutet inträdde icke blott en omläggning av Europas karta i allmänhet utan också av våra förhållanden häruppe i synnerhet. När år 1914 den andra försvarsberedningen lade fram sitt principbetänkande angående avvägningen mellan flottan och armén, så kom den efter en analys av det försvarspolitiska läget till det resultatet, att armén skulle vara huvudvapnet, medan flottan skulle vara så att säga bivapnet, som på den skärgårdsbeklädda kusten skulle *hindra* en landstigning och på den öppna kusten *försvåra* en sådan. Men hur var läget då, hur var den militärgeografiska utgångspunkten? Jo, vi hade i omedelbart grannskap en stormakt. Vi hade i Östersjön två tävlande fruktansvärda stormakter: den stora militärstaten söder om Östersjön och Ryssland i öster. Man tänkte sig på den tiden arméfördelningarna fördelade med 2 uppe vid den norra gränsen, en åt den västra och 3 mera åt mitten av landet. Nog måste det sägas med det läge, som nu råder, med tillbakaträdandet av den ryska makten öster ut och med nedsjunkandet av militärmakten i söder till relativ obetydlighet, att sådant representerar fakta, vilka vi ha skyldighet att räkna med. Jag vill visst inte för min del bekänna mig till dem, som tro, att allt är definitivt färdigt där öster ut med de förhållanden, som där nu råda. Jag räknar, herr Lindman, mycket väl med möjligheten åtminstone av en partiell återställelse av *status quo ante* söder om Finska viken. Men jag måste å andra sidan säga mig, att

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

även om så sker vi dock ha erfarenhetens vittnesbörd av, att vi levde till och med i omedelbart grannskap med makten i öster i över 100 år, utan att någon ansats gjordes från det hållet att kasta sig över oss. Jag förstår inte riktigt, varför det *nu* skall finnas någon annan vilja på det hållet och bara därför, att makten i fråga eventuellt kommer fram till vattnet mera än nu är fallet, den måste göra språnget över vattnet och erövra oss. Men dessa nya förhållanden borde väl också motivera ett nytt betraktelsesätt beträffande själva avvägningsproblemet. När man år 1914 i enlighet med andra försvarsberedningens principiella uppfattning ansåg att 70 % av kostnaden borde gå till lantarmén och 30 % till flottan, kan det ju sägas, att detta sätt att bedöma problemet var naturligt mot bakgrunden av dåvarande läge. Men för det första, är det ju *nu*, ur avvägningssynpunkt sett, att märka, att vi då rörde oss med ett tvåkropparsproblem. Vi hade nämligen då endast förhållandet mellan armén och flottan. I dag, som i dag är, är problemet inte längre ett tvåkropparsproblem utan ett trekropparsproblem. Det är förhållandet mellan armén, flottan och det nya vapen, om vars betydelse utskottet står ense, och som utskottet därför också föreslår självständigt organiserat. Men militärpolitiskt sett måste man också säga sig, att betydelsen av sjösidan framträder starkare nu, än vad den har gjort förut. Det är ju att lägga märke till, att vi ha en landgräns av 220 mil, medan vår sjögräns uppgår till 260 mil. Det är vidare att märka, att över 90 % av all vår import och export kommer och går sjövägen. Vi ha i handelsflottan nedlagt ett kapital på omkring 527 miljoner kronor. Saltsjöfiskets båtar och redskap beräknades för något år sedan åtminstone till omkring 42 miljoner kronor. Vad stenkolsbehovet angår, kunna vi endast till en ringa bråkdel tillfredsställa detta med en inhemsk brytning och äro härutinnan hänvisade till import utifrån. Så ha vi erfarenheten från kriget. Det fanns två slags neutralitetsvakter, dels den som utövades på landbacken, då man vaktade vissa broar och dylikt, och så flottans neutralitetsvakt. Neutralitetsvakten på landbacken kostade oss 197 miljoner kronor, medan flottans neutralitetsvakt kostade 72 miljoner kronor, och dock är det att märka, att den senare neutralitetsvakten gjorde en hel rad av nyttiga ting, vartill lantarmén icke uppvisade motstycke. Jag erinrar om, hur den avvärjde omkring etthundra försök till neutralitetskränkning, hur den avväpnade åtskilliga tusentals minor, hurusom den gav konvoj åt några tusen handelsfartyg, och hur den gjorde en hel del annan nytta, som faktiskt och praktiskt tedde sig mera påtaglig än den nytta, som gjordes av neutralitetsvakten på landbacken. Nu vet jag vilken invändning, man ämnar göra. Den restes redan i försvarsutskottet. Man säger, att det var Ira Morris' 600 tusen bajonetter, som voro avgörande, och att det var dessa, som skänkte nödig auktoritet åt den svenska marinen i dess neutralitetsvakt. Ja, naturligtvis vill jag ingalunda, herr talman, förneka, att den aktning, den respekt, som visades landets flagga vid neutralitetsvaktens bestridande icke helt och hållet var sammansatt av hänsyn till den marina stridskraftens styrka, utan att den också sammansattes av hänsyn till de övriga stridskrafterna, de övriga möjligheterna för landet att, därest dess neutralitet bleve kränkt, tillgripa repressalier. Men i det stora hela kan man säga, att erfarenheterna från neutralitetsvaktens dagar ha givit stöd och *starkt* stöd åt den uppfattning, som vi i betraktande av det nya militärpolitiska läget anse oss berättigade att hysa, nämligen att sjögränsens intressen få en viss preponderans framför landgränsens och att det därför i viss motsättning till den föregående ärade talarens uttalande nog på vårt håll har funnits och finnes alltjämt med än större bestämdhet den meningen, att för en framtida svensk försvarspolitik en starkare orientering åt sjöförsvaret är befogad och av förhållandena påkallad.

Vad flygvapnets utveckling beträffar är det ju uppenbart, att där stå vi inför den stora och verkliga revolutionen i krigstekniken. Vad den kan inne-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

bära i ett kommande världskrig, ja, därom är det i själva verket svårt att i dag göra sig en föreställning. Men får man döma av sakkunnigas rapporter och uttalanden, så är det tydligt, att utvecklingen av detta vapen under de år, som förflutit sedan fredsslutet, har varit sådan, att fråga är, huruvida det ej kommer att spela den första fiolen i framtiden. Vid sådant förhållande är det, herr talman, måhända naturligt, att den synpunkt beträffande lantarmén, som man i dag på vårt håll har, icke är densamma som man hade, när man 1914 sysslade med frågan om avvägning de olika vapnen emellan. Det är också denna övertygelse som har satt sin färg på den försvarspolitik, som vi hylla.

För egen del måste jag säga, att om man betraktar den samlade försvarseffektiviteten utav de olika försvarsresurser, som landet utvecklar, såsom det avgörande, så är det fråga om, huruvida icke herrarna på högersidan bedriva en betänklig politik, när de vilja ovillkorligen binda oss vid en lantarmé i samma omfattning, som den har enligt provisoriet, med klar påföljd, att den stora massan av kostnader alltjämt bindes vid denna försvarsgren, och med klar påföljd å andra sidan att, i den mån behovet av en utveckling av nya vapen, som äro både effektivare och ändamålsenligare med hänsyn till vårt lands neutralitetsuppgifter, gör sig gällande, denna utveckling hindras därigenom att kostnaderna redan äro absorberade av den oproportionerligt stora lantarmén. Jag tror därför för min del, att den tankegång, som ligger under, åtminstone från vårt håll, utskottets förslag, nämligen att det också skall markera en orientering bort ifrån den företrädesställning, som lantarmén har i det nuvarande försvarssystemet, är fullkomligt riktig, och jag har, herr talman, för min del ansett, att den i dagens försvarsdebatt torde i någon mån understrykas.

I herr Lindmans anförande fanns det emellertid ett uttalande, som föranleder mig till att anställa jämväl en annan reflexion. Herr Lindman sade: Det går ju ändå icke att försvara landet bara med demokrati. — Nej, herr Lindman, vi ha heller aldrig tänkt försvara landet bara med demokrati. En för herr Lindman säkerligen välkänd härförare under världskriget vid namn Ludendorff har i sina minnen gjort följande beaktansvärda uttalande: »I Berlin kunde man icke dela vår uppfattning angående krigets nödvändighet och icke finna den järnvilja, som bemäktigar sig ett helt folk, och för vilken det finns bara en sak: kriget och segern. De stora europeiska demokratierna hava lyckats åstadkomma detta. Gambetta i Frankrike 1870—71, Clemenceau och Lloyd George ha under kriget med fasthet ställt sina folk i segerns tjänst.» Till detta uttalande knyter den bekante belgiske socialdemokraten Vandervelde, som anfört det i en bok, som jag för ögonblicket har i min hand, följande uttalande, som jag gärna vill också läsa upp, därför att det synes mig på ett alldeles riktigt sätt ange vad som är kärnan i detta spörsmål. Han säger beträffande Ludendorffs uttalande följande: »Det skulle vara mera exakt att säga, att det är *folken* i Frankrike och England, som ha ställt sina regeringar i segerns tjänst. De ha segrat, alldenstund de haft viljan att segra, d. v. s. att rädda sig själva, och denna järnvilja, som fattades i Berlin, danas icke i kasernernas skola, utan den danas i livets och *frihetens* skola.» Det är på det sista, herr Lindman, jag för min del skulle vilja lägga accenten: Ett folks försvarskraft — det har ju redan delvis berörts av hans excellens herr statsministern — sammansättes icke bara av det levande materialet eller av den materiella tekniken. Det sammansättes kanske i väsentligaste mån av dess frihetskänsla. Ett folk, uppfostrat i och till frihet och som därför älskar friheten, en demokratisk nation, där varje myndig medborgare också känner sig såsom lika berättigad i landets öden som alla andra och som har både sin del av makten och sin del av ansvaret, ja, i en sådan nation leder påfrestningen utifrån icke lika lätt till ett sammanbrott som den gör i en nation, vars statsskick är byggt på autokratiska principer. Vad som egentligen bragte Tyskland till det kata-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

strofala sammanbrottet — det erkännes i grund och botten av Ludendorff i det upplästa stycket — var detta att den tyska nationen var en nation av *undersåtar*. Där fanns alltför litet gemenskap med demokrati och frihetens idé, och det var därför man icke kunde utveckla den okuvliga och segrande kraft, som de demokratiska staterna kunde.

Det tillkommer emellertid, herr talman, ytterligare en synpunkt. Herrarna ha här liksom jag under riksdagens lopp fått en berättelse om Nationernas förbunds råds verksamhet under år 1924 samt femte förbundsförsamlingen i Genève, utgiven genom utrikesdepartementets försorg. Där finnes en rapport, som jag förmodar har föranlett mången mer än mig att stanna i begrundan. Den handlar om användning i krig av kemiska ämnen och bakterier och är avgiven av några av Europas namnkunnigaste kemister till den blandade s. k. tillfälliga kommissionen. I denna rapport ställdes man inför saker, så fruktansvärda, att man verkligen frågar sig, om kulturen kan överleva ett kommande världskrig. Vi få där veta, att därest dessa nya, numera till tusentalen uppgående gaser, som man har upptäckt under den sista tiden, sättas in, så betyder det en förödelse så fruktansvärd av allt levande, att därom kunna vi inte göra oss den blekaste föreställning. Vid sådant förhållande blir ju den naturliga problemställningen, att antingen få vi lov att tillintetgöra militarismen, eller också kommer militarismen att tillintetgöra kulturen. När därför utskottet, låt vara i förbigående, säger, att det i sitt ställningstagande till militärfrågan jämväl velat markera en vilja ifrån den svenska nationen att medverka i en internationell utveckling för rustningarnas begränsning, så lägger åtminstone jag för min del in i detta uttalande jämväl känslan av huru vanskligt, med hänsyn till de fruktansvärda förstörelsredskap, som ställas i utsikt, det blir för såväl små som stora nationer att kunna värja sig. Jag tänker på det förhållandet, att just i ett modernt krig hela den civila befolkningen är så engagerad i krigets förande, industriellt och i övrigt, att den åtskillnad, som man inom folkrätten hoppas skall göras, när det gäller användande av dylika vapen, den kan nog, tyvärr, icke göras, när kriget en gång står där. Alltså, även med hänsyn till detta har jag för min del förlorat tron på möjligheten att värna oss på de vägar, som företrädas av dem, vilka alltjämt vilja, att lantarmén skall stå där obeskuren, och resa motstånd mot en orientering av försvaret på dessa andra och nya linjer, där det kan finnas en bättre möjlighet att för en rimlig kostnad nå samma försvarseffektivitet.

Herr talman, jag vet mycket väl, att den dag, som nu är, och kanske också under morgondagen, stå kring den svenska riksdagen och dess beslut mycket stridiga meningar. Jag såg ett förslag från en bekant högerskriftställarinna, gående ut på att man skulle flagga på halv stång, att de välsinnade tidningarna borde utkomma med svarta sorgkanter, att man borde anlägga sorgdräkt o. s. v. Ja, det är mycket möjligt, att känslan är äkta i det fallet. Jag vill för min del ingalunda visa någon vanvördnad mot en äkta känsla, men nog tror jag å andra sidan, att det beslut, som vi gå att fatta i överensstämmelse med utskottets linje, det beslut, som kommer att engagera den svenska arbetarklassen i nationalförsvaret, som drager den logiska konsekvensen av demokratiseringsverket, befinner sig i så klar och sund samstämmighet med hela den demokratiska politikens tankegång här hemma alltifrån Karl Staaffs stora anförande i Karlskrona, där han utvecklade folkets förtroende som den nödvändiga moraliska grundvalen för försvaret, och fram till den dag, som i dag är, att vi på vänstersidan taga gärna, herr Lindman, det fruktansvärda ansvar, som man vill lägga på våra axlar. Ty vi veta, att det finns ett ansvar, som är *ännu* större, det nämligen att fortsätta alltjämt på den olyckliga väg, för vilken den 6 februari 1914 står som symbolen, och alltjämt låta gapa en stor klyfta mellan

nationens flertal och nationellt försvar. Det vore enligt min uppfattning, därest brydsamma tider komma för vårt land, en större fara, och det är därför jag förenar mig i det yrkande, som framställdes av herr Eriksson i Grängesberg.

Herr *Kristensson* i Göteborg instämde häruti.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Sedan lång tid tillbaka gör sig inom hela den civiliserade världen en stark reaktion märkbar emot våldet såsom en faktor vid avgörandet av privata mellanhavanden och motsatsförhållanden mellan staterna. Det finns ingen i denna kammare utanför den s. k. moskvabänken, som inte påverkats i sådan riktning.

Härav följer också, att vi alla äro lika angelägna om att bevara freden. Vi äro ännu starkt påverkade av de ohyggligheter, som världskriget medfört; och som en naturlig konsekvens härav har framkommit kravet på en allmän avrustning i hela världen. Man förmenar, att därest inga försvarsanstalter finnas, så finns heller ingen möjlighet till krig. Men så länge människan har armar, ben och tänder, kan hon slåss, om hon vill, och så länge hon har huvud, kan hon också uttänka tillhyggen att använda sig av. En allmän avrustning nu skulle endast återföra kriget till de primitiva former det hade i forna dagar. Men då vid behov industrien kan tas i anspråk för krigsmaterieltillverkning, skulle det inte dröja länge efter en inträffande konflikt mellan två länder, förrän moderna försvarsanstalter skulle komma liksom framsprungna ur jorden.

En allmän avrustning har sålunda enligt min tanke ingen betydelse för världsfreden, om icke dessförinnan de internationella rättsförhållandena äro definitivt ordnade och ett auktoritativt institut upprättats för den internationella rättsskipningen.

Att vi för vår del skulle genom en avrustning frånsäga oss möjligheterna att försvara vårt oberoende, därest vi bli angripna, synes också av vår nuvarande regering anses oklokt, då den icke varit beredd att framlägga något förslag i sådan riktning.

Vår nuvarande försvarsminister har vid flera föregående tillfällen i denna kammare framhållit, att vi borde demonstrera vår uppriktiga fredsvilja genom en nedskrivning av vårt försvarsväsende och därigenom visa ett pacifistiskt föredöme för andra nationer.

Det vore ett slag i luften. I de stora kulturländerna har man så ringa intresse för vad som händer och sker i vårt lilla land, att de stora tidningarna endast ytterst sällan har någon liten notis, ofta felaktig, om våra förhållanden. Statsministern har ej heller upptagit denna synpunkt bland dem han lagt på denna fråga, då han proponerat riksdagen föreliggande förslag. Han önskade i likhet med sin företrädare en lösning av försvarsfrågan, som svarade mot den i valet uttryckta folkmeningen, som enligt hans uppfattning omisskännligt krävt en nedsättning av landets militära bördor till bättre överensstämmelse med vår ekonomiska bärkraft och med det förändrade utrikespolitiska läget.

Är det emellertid berättigat att tala om, att landets militära bördor överstiga vår ekonomiska bärkraft, är det inte överord, när man på många håll talar om att vi digna under försvarsbördorna, när årets statsverksproposition slutar på 108 miljoner kronor i ordinarie anslag och 39 miljoner kronor i extra anslag till försvarsväsendet?

Åtminstone förefaller mig det talet skäligen obefogat med hänsyn till vad vi anse oss ha råd att offra för andra ändamål, som svårligen kunna anses lika trängande. Redan i remissdebatten hade jag anledning att peka på dessa för-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

hållanden, men med risk att upprepa mig själv vill jag ånyo taga fram några siffror. År 1920 gåvo vi ut för sprit, vin och maltdrycker 427 miljoner kronor, 1921 410 miljoner, 1922 340 miljoner. År 1923 brukade vi tobak för 136 miljoner eller i det närmaste samma belopp, vartill fjolårets försvarsförslag uppgick. Enligt 1914 års organisation skulle sjöförsvaret kosta 59 miljoner; 51 miljoner rökte vi cigarretter för år 1923. Årets proposition ger åt sjöförsvaret 34 miljoner. Det snus, som för två år sedan konsumerades här i landet, kostade 31 miljoner. Enligt en tidningsnotis, som jag såg för en tid sedan, gav man i Stockholm i fjol ut 300 kronor per huvud enbart för sådana nöjen, som äro belagda med nöjesskatt. År 1905 uppgingo försvarskostnaderna till 51 procent av de samlade statsutgifterna, enligt årets statsverksproposition gå de till 26 procent. När herr Hamrin, som nyss var fallet, insinuerar, att högern hellre släpper efter på försvarskostnaderna än på utgifterna för sprit, då tar han fel. Ännu har aldrig Sveriges höger undandragit sig de bördor, som varit nödvändiga för försvaret.

Man måste väl ändå säga sig, att lika mycket som vi årligen offra på tobak eller $^1/_3$ av vad vi årligen lägga ned på sprit, det ha vi råd att offra för vårt lands säkerhet, för att trygga våra materiella och kulturella värden, för vår egen frihet, för våra barns framtid.

Såsom jag ser på försvarsfrågan, är inte försvarsväsendet en institution, som nödvändigtvis måste stå orubbad i alla väder. Är det utrikespolitiska läget sådant, att man med visshet kan säga sig, att mellanfolkliga konflikter icke inom överskådlig framtid kunna inträffa av beskaffenhet att beröra våra intressen, ja, då kan man naturligtvis lätta på försvarsbördorna, under förutsättning, att organisationen är sådan, att den vid behov lätt kan anpassa sig efter de ökade krav som utrikespolitiskt oroligare tider nödvändigtvis måste ställa på densamma.

Man måste då fråga sig: Är läget ute i världen för närvarande sådant, att man med någon större grad av sannolikhet kan förutspå en längre tid av lugn? På den frågan svarar väl varje vettig människa ett bestämt nej. Före världskriget hade vi *ett* oroligt hörn i Europa, det var Balkan, som ju också gav upphov till världskriget. Nu ha vi oroshärdar snart sagt överallt. Det förhållandet, att folk med olika språk och olika kultur bo om varandra i samma trakter, är alltid en källa till motsättningar, som sannerligen inte kunna hävas därigenom att nationaliteter, som förut varit förtryckta, numera blivit förtryckare. Man blir ingalunda övertygad om, att fredens ängel med budskapet om frid på jorden och människorna en god vilja är på väg att materialiseras, när man ser ett gammalt kulturfolk, världens kanske mest idoga arbetare såväl inom det ideella som det materiella lockoutat från den övriga civiliserade världen, eller när man ser ett annat, Europas till antalet största folk, gå i storstrejk mot den västerländska civilisationen.

Vad ha vi å andra sidan att räkna som tillgång, då det gäller att bedöma möjligheten att skriva ned vårt försvar? Vi ha intet annat än den vilja till fred, som med den ökade kulturen börjar genomsyra den civiliserade världen. Jag underskattar ingalunda fredsrörelsens betydelse. Det är nog inte längre bara ett fåtal idealister, som fylka sig kring den fana som bär inskriften »fred mellan folken», utan det är ett imponerande demonstrationståg, i vilket även praktiskt och sunt tänkande människor deltaga. Vi kunna hoppas åtskilligt av denna rörelse, men vi veta ingenting om dess framtida utveckling. Men den som är ansvarig vid byggandet av vårt lands framtid, som vi, mina herrar, alla är det i dessa dagar, han måste hålla sig till realiteter. Vad han hoppas av framtiden, har han inte rätt att taga med i sina kalkyler, endast vad han verkligen vet. Och vad veta vi? Vi veta, att ur det frö, som fredstankens an-

hängare sätt, har spirat upp en liten svag planta, Nationernas förbund, som knappt kan anses sådd i vårtider, utan förvisso har många frostnätter ännu att kämpa sig igenom, om den skall kunna bli vid liv.

Jag tror sålunda för min del inte, att tanken på en nedskrivning av vårt försvar har framkommit i en lycklig stund.

Vårt gamla svenska rättssamhälle har de djupaste rötter i tiden. Det grundades långt innan sagan övergick till historia. Sekel efter sekel ha våra fäder fogat sten på sten till vår samhällsbyggnad, som innehåller alla de andliga och materiella värden, vilka utgöra resultatet av generationers idoga arbete.

Ha vi då rätt att riskera dessa obetalbara värden genom att enbart på förhoppningar om en sinnesändring hos de civiliserade folken fota en minskning av våra försvarsanstalter, som även ni, mina herrar av regeringspartiet, måste erkänna innebära ökad risk för vår självständighet som nation, därest vi bli angripna.

Det förefaller mig meningslöst att här göra påbyggnader på vårt samhälle, att stifta lagar för att ordna våra inre förhållanden, så att de om möjligt skola tillfredsställa alla olika samhällsklassers berättigade anspråk, utan att vi dessförinnan genom säkerhetsanstalter utåt tryggat möjligheten till fortsatt inre arbete, utan att vi satt ett så säkert lås för vår port, att vi inte en vacker dag måste underkasta oss ett annat folk med annan kultur, annat rättsmedvetande, kanske helt och hållet avvikande från de riktlinjer, efter vilka vår utveckling gått sedan hedenhös.

För oss, som tro, att fram till målet fred mellan folken går en lång, stenbunden och törnbevuxen stig, för oss är ståndpunkten klar. Den kan inte bli annat än uppskov. Men även den, som är optimist, och tror det tusenåriga riket redan skymta i fjärran, borde väl ändå tveka, om man inte för den korta återstående tiden borde låta allt förbli vid det gamla, då ju en nedskrivning av vårt försvar måste anses innebära risker, som vi hittills under historiens lopp lyckats undgå.

Herr talman! Jag är väl medveten om, att de ord jag här yttrat inte kunna finna genklang hos denna kammares majoritet av i dag, och att ingen kommer att ändra sin ståndpunkt. En överenskommelse är träffad och kommer väl att respekteras av de fördragsslutande parterna, men det är dock ett viktigt avgörande, som förestår. Väl ha våra folkrepresentanter mången gång fattat viktigare beslut, men dessa majdagar år 1925 komma dock att tillhöra historien, och då våra tider dragas inför dess forum, så bör också bland handlingarna finnas vittnesmål om vad man tänkte och kände inom olika samhällslager och sålunda även bland oss, utgångna ur de gamla svenska borgerliga hemmen, där kärleken till fosterlandet och betydelsen av dess försvar inplantats i de späda barnaåren jämsides med vår etiska och religiösa fostran.

Ni måste förstå, mina herrar, att man i alla de hemmen under dessa dagar följer våra åtgöranden med känslor av smärta, som närma sig dem, vilka gripa oss alla vid en anförvants dödsläger.

När historien en gång skall skilja mellan oss, give då Gud, ni mina herrar av majoriteten, att domen utfaller så, att ni sågo klarare på den nuvarande situationen, än vi mäktade göra det, och att vi allt fortfarande då liksom nu kunna kalla det land för vårt eget, »där våra barn en gång få bo och våra fäder sova under kyrkohällen».

Herr talman! Jag instämmer i det av herr Lindman under debatten gjorda yrkandet.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motionerna i dithörande ämnen; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr **Fjellman**, som anförde: Den fråga, riksdagen nu går att taga ställning till, är av utomordentlig betydelse för vårt lands framtid, och det beslut, som kommer att fattas, avvaktas med andlös spänning av 1,000-tals svenska män och kvinnor. Sveriges frihet och självständighet kan nämligen en gång bliva beroende av detta beslut.

Herr Lindman har i dag på förmiddagen underkastat utskottets förslag en ingående granskning. För min del anser jag förslaget vara fullständigt otillfredsställande, men skall jag nu endast dröja vid ett par punkter, som jag särskilt finner anmärkningsvärda.

Enligt utskottsmajoritetens förslag skall kavalleriet nedbringas från nuvarande 50 skvadroner till 17 skvadroner. Av dessa 17 skvadroner äro emellertid endast 13 ryttarskvadroner, under det att de övriga 4 äro s. k. tekniska skvadroner. Dessa tekniska skvadroner — en gång i framtiden får man väl hoppas att de erhålla sin delvis ännu oprövade materiel — måste i fält sönderfalla i sina beståndsdelar: signal-, pionjär-, kulsprute- och pansarbilsförband o. s. v.

Varje arméfördelning erhåller sålunda i realiteten endast tre skvadroner. Då vid krigstillfälle kavalleriregementet dessutom måste avlämna ordonnansavdelningar till högkvarter, armé- och arméfördelningskvarter samt brigadstaber, avdela spaningsryttare till infanteriet ävensom organisera en hel del av arméns träng och etappformationer, komma enligt sakens natur ytterligare personal och hästar att avgå för dessa uppgifter. Vad återstår sedan av fördelningskavalleriregementet? Jo, en svag kår på 3 mycket uttunnade skvadroner per fördelning. Denna styrka kan ju möjligen synas tillräcklig, då man

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

vet, att i världskriget arméfördelningen stundom tilldelades än svagare kavalleri, men den är minst sagt otillräcklig, när man samtidigt tager i betraktande, att vi här sakna självständigt kavalleri, som under världskrigets rörliga operationer täckte arméernas front. Det självständiga kavalleriet vill man nämligen nu taga bort från oss. Då kan man verkligen med skäl tala om Sveriges blinda arméfördelningar! Kavalleriet är fältherrens öga! Den befälhavare, som icke har tillgång på detsamma, är oerhört handicapad i jämförelse med en motståndare, som disponerar dylikt, och det beror på en slump, om de operationer, de slag som han riktar mot fienden får åsyftad verkan eller icke. Till detta kommer en annan sak, och det är det, att om det hinner förflyta någon tid, innan vi få fienden över oss — om vi beredas några månaders nådatid — så kunna vi fortsätta utbildningen av de värnpliktiga. Man kan då även få tid skaffa materiel till artilleriet och ingenjörstrupperna. Men man *kan icke* på en sådan kort tid uppsätta mera kavalleri än man från början har, och det beror på att man kan icke lära en människa att rida på en tid, som understiger ett år. Man kan icke dressera hästar, där inga hästar finnas. Men den saken har jag förut många gånger berört, och jag skall därför icke närmare inlåta mig på densamma.

Även försvarsrevisionen i tiden ansåg, att man kunde taga bort det självständiga kavalleriet, men den insåg åtminstone, att man samtidigt icke kunde uttunna fördelningskavalleriet utöver bristningsgränsen. Den förordade därför bibehållandet av ett kavalleriregemente om 5 skvadroner utom arméfördelningsramen, ty, sades det i betänkandet, *något* kavalleri utöver det i arméfördelningarna ingående *måste finnas*, icke endast med hänsyn till det vid mobilisering erforderliga behovet av kavalleri, utan jämväl för att kavalleriet skall vara i stånd att utan allt för stora olägenheter *i fred* förse generalstaben med flera staber och formationer ävensom infanteriets officerare med erforderligt antal hästar. Det går förvisso icke heller för sig att bara tunna ut förbanden i det oändliga, ty förr eller senare brister det sönder. Ett kavalleriregemente om 3 skvadroner *ensamt* är otillräckligt i fält för en arméfördelning. Ingen makt i Europa har vågat sig på någonting sådant.

Ju svagare infanteriets organisation och utbildning är, desto starkare borde, logiskt taget, kavalleriet göras. Vår armés taktik måste ju hädanefter, med den föreslagna organisationen, gå i början av ett fälttåg ut på att draga sig tillbaka; man får göra sig beredd på återtågsstrider, tills den under utbildning varande huvuddelen av de värnpliktiga blivit tillräckligt övad för att kunna skickas ut till fronten, utan att blott bliva kanonföda. Men en återtågande armé är lätt utsatt för upprivande kastastrofer, vilka inträffa med större sannolikhet, när eget infanteri är illa utbildat och utsättes för anfall i flank och rygg av ett överlägset fientligt kavalleri, som det egna icke kan hejda. Fälttåget i Rumänien är ett talande exempel härpå.

Vid upprättandet av en härordning är det nödvändigt att se till, för det första att armén är tillräcklig, för det andra att utbildningen och utrustningen äro goda och för det tredje att de olika vapenslagen äro ändamålsenligt avvägda i förhållande till varandra. Är icke detta sista förhållandet, så kan man icke tillräckligt utnyttja de resurser man har. Vad infanteriet och artilleriet beträffar, så är jag villig medgiva, att dessa stå i något så när rimligt förhållande till varandra enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men för kavalleriets del är förslaget felaktigt. Vid de senast genomförda härorganisationerna i Europa äro, enligt vad jag inhämtat, siffrorna i förevarande avseende följande. I Frankrike svarar en skvadron mot 7.65 kompanier. I Belgien svarar 1 skvadron mot 6 kompanier. I Tyskland svarar 1 skvadron mot 3.5 kompanier. I Polen svarar 1 skvadron mot 5 kompanier. Och i Ryssland svarar 1 skvadron mot 5.5 kompanier. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle i

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

vår armé 1 skvadron svara mot 9.3 kompanier, och en ytterligare förskjutning till kavalleriets nackdel skulle äga rum, om utskottets förslag om utvidgning med ytterligare 2 infanteriregementen genomföres. Den armé, som försvarsutskottet föreslår, är ej bara otillräcklig och dåligt utrustad och utbildad, vilket förut framhållits av åtskilliga talare, utan den är till råga på allt felaktigt sammansatt.

Vad utbildningstiden för de värnpliktiga beträffar, vill jag säga, att från vänsterhåll har man förordat en avsevärd sänkning av densamma, och möjligheten att utan olägenhet göra detta har ju även därifrån motiverats. Jag vill icke nu närmare ingå på vad som med största fog kan invändas mot de anförda argumenten, men kan dock icke underlåta att framhålla en synpunkt.

Det är enligt min mening principiellt felaktigt, såväl då man giver en värnpliktig ofullständig utbildning som än mer, när man skickar honom outbildad mot fienden. Ja det är brottsligt att göra det sistnämnda. Tag till exempel en landstormsman, som för 18 år sedan genomgått 30 dagars »viss militär utbildning». Vid mobiliseringsklockornas klang sticker man i handen på honom ett gevär, som han glömt bort huru mekanismen fungerar på och som han aldrig lossat ett skott med, och så skickar man honom mot fienden att värna den egna torvan, hustru och barn. Är dylikt riktigt? Nej, förvisso icke. En nation, som sänder sina invånare i fält illa utrustade och illa utbildade, brister i sin första plikt mot dem. Den är skyldig dem skydd, och den ger det inte, när den underlåter att lära dem, huru de skola kunna skydda sig själva, när den underlåter att giva dem de bästa medel härför och när den utsätter dem för ett fältlivs strapatser, för vilket deras kroppar icke förberetts genom träning.

Det är även ett psykologiskt missgrepp, när man beordrar individer att fullgöra sin enklaste plikt mot fäderneslandet genom att skala potatis eller rykta hästar. I den landsända, som jag har äran att representera, var det förr bonden, som uppsatte soldaten och gjorde honom beriden på den häst, som han uppfött på gården. Men hur blir det nu? Jo, det är drängen, som tar värvning, och hemmanssonen, som skalar hans potatis och ryktar hans häst. Den förre, drängen, utbildas till soldat och skall även kunna vidarebefordras till underofficer och officer — för övrigt det ena förnuftiga jag kunnat finna i detta härordningsförslag — men bondesonen fullgör sin plikt mot fosterlandet genom handräckningsarbete. Det är detta, som kallas att »lufta ut» och »demokratisera» armén.

Det kan kanske synas förmätet av mig att stå och kritisera den av utskottsmajoriteten i huvudsak godkända propositionen, då denna majoritet ju därigenom ställt sig solidarisk med försvarsministern, när han i statsrådsprotokollet förklarar, att han icke funnit det nödigt att till behandling upptaga eller bemöta de erinringar, som från ansvarigt militärt håll gjorts emot hans härordningsförslag. Men just på grund härav och då jag anser mig besitta en smula sakkunskap i denna fråga vill jag fastslå, att det förslag till försvarsfrågans lösande, som nu av försvarsutskottet tillstyrkts, av de militära myndigheterna på alla bärande punkter förklarats vara av en sådan beskaffenhet, att *det icke kan anses vara för vårt land betryggande.*

Det tjänar förvisso ej mycket till att tala i denna fråga, ty utgången torde efter allt att döma vara på förhand given, det tycks ju vara uppgjort genom en kompromiss hur det skall gå. Vänstern i vårt land ser optimistiskt på våra framtidsutsikter. Jag hoppas innerligt, att den har rätt och att ej den dagen skall komma, då den med grämelse och kanske förtvivlan skall se tillbaka på det beslut, som den i dag tänker medverka till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Lindman m. fl.

Vidare yttrade:

Herr **Lithander:** Herr talman! Under gårdagens lopp kom det mig tillhanda ett telegram, så lydande: »Föreningen för Göteborgs försvar, samlat till allmänt årsmöte, får härmed anhålla, att ni, vår styrelseledamot, måtte till vederbörande frambära föreningens bestämda protest med den föreslagna omfattande nedskrivningen av Sveriges försvar. Enligt uppdrag. Styrelsen.» Här har denna förening med påvisande av rikssynpunkter varnat för det steg, som andra kammaren och riksdagen står i begrepp att taga, när den antar det utskottsbetänkande, som här föreligger. Jag anhåller, herr talman, att på detta vis få bringa dessa ord till kammarens kännedom och även till herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet, som är här närvarande.

Det var också i går kväll ett möte, som samlat 2,000 medborgare i Göteborg och som aftonen före den dag, då Sveriges riksdag behandlar frågan om vårt lands försvar uttalat »sin skarpa protest mot särskilda utskottets förslag till nedskrivning av rikets försvarsmakt, ett förslag, som utsätter vårt lands fria tillvaro för de allvarsammaste faror och nedsätter vår prestige utåt, utan att utredning föreligger, att nedrustningen medför motsvarande lindring eller fördel för landets ekonomi». I den vid detta möte fattade resolutionen heter det vidare: »Skulle riksdagen fatta detta ödesdigra beslut, är det vår bestämda föresats att på alla lagliga vägar medverka till att vårt försvar snarast möjligt blir återupprättat.»

Det är ju så, att man kan se på dessa saker ur kulturell, historisk och ekonomisk synpunkt. Det är klart, att en ganska stor mängd av vårt folk icke finner denna lösning sådan, att den kan godtaga densamma, och att den icke kan underlåta att protestera. Vi ha oerhörda kulturella värden att värna om och vi ha historiska värden, som måhända intet annat land, och när man nu vill rasera de medel, med vilka vår historia skrivits under vår stormakts dagar, då må det vara förklarligt, om folket icke kan förstå den överenskommelse, som här, kanske med några få rösters övervikt, träffas om att vårt gamla historiska försvarsverk skall skrivas ned. Det finnes värden i vårt land, som icke kunna mätas med pengar, men om man skall lägga en ekonomisk syn på dessa frågor, vill jag göra gällande, att det kan vara fråga om, huruvida det icke är ett större slöseri att såsom här sker draga ett streck över den nuvarande försvarsorganisationen och därmed även för olika samhällen i bygderna vålla de ekonomiska olägenheter, som otvivelaktigt följa av fattandet av detta beslut.

Jag vill också påpeka, att den besparing, man tror sig göra, blir kanske icke någon besparing för skattedragarna, ty det kan hända, att de ersättningar, som skola lämnas och som vi icke ha någon utredning om, komma att gå till avsevärda belopp, tillika med det som får betalas ut under övergångstiden. Man kan då ha skäl att säga, att det är ett synnerligen oekonomiskt steg, som här tages.

Man kan undra, hur det är möjligt, att olika länder kunna ha råd till dessa stora utgifter för att få ett sådant försvar, som de ha, och att de mäkta bära det. Hemligheten är kanske, att dessa skattemedel, som gå till att bestrida försvarsutgifterna med, i väsentlig grad användas till att betala arbetsprestationer av olika art i samhället och att de i hög grad återgå till staten i form av skatter och på annat sätt. Detta är sålunda kanske hemligheten med att dessa länder icke alltid känna så svårt följderna av dessa stora utgifter.

Jag skulle också vilja peka på den stora skillnad, som råder mellan vårt land och andra länder i avseende å byggnaden för flottan. *Vi bygga här för skattemedel på våra egna varv och giva arbetsförtjänst åt verkstadsarbetarna.* Men det finnes andra länder, som bygga på utländska varv och för lånta me-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

del. Pengarna äro därför icke hos oss borta därmed, att vi för dem bygga pansarbåtar eller jagare.

Hans excellens herr statsministern reagerade mot att det sagts, att utgifterna för försvaret icke ha hämmat samhällets produktiva krafter. Det jag nyss tillät mig säga utgör ett stöd för den uppfattningen, att utgifterna för försvaret icke äro bortkastade.

Det var en sak, som herr Eriksson i Grängesberg, den ärade representanten på dalabänken, framhöll på tal om användningen av de medel, som nu gå till försvaret. Han sade, att de kunde gå till andra och nyttigare ändamål, och nämnde särskilt, att man kunde hellre — bygga hospital än använda pengarna till försvaret. Jag skall icke göra den reflexion, som jag skulle kunna göra i anledning av denna hans uppfattning och detta uttalande, men däremot ber jag att få säga något om vad han vidare yttrade om att pengarna kunna användas till lösande av arbetslöshetsfrågan. Ett sätt att lösa arbetslöshetsfrågan — eller i varje fall att icke öka arbetslösheten — är just att icke göra alltför stora ingrepp i den försvarsorganisation vi nu ha och därmed skapa arbetslöhet på olika sätt. Men detta skulle vi göra genom att följa utskottsmajoriteten.

Det var en annan ärad representant, på jönköpingsbänken, som ville framhålla fördelen av antagandet av utskottets förslag genom att säga att man därigenom går in för nybyggnader för flottan i långt högre grad än vi gjort på många år. Jag vill då säga, mina herrar, att det är icke svårt att gå in för ökade nybyggnader för flottan, om man jämför med de senaste åren. Ty det är något oerhört i svensk historia, huru litet man under en lång följd av år gjort för flottan. Ja, på senaste åren har det nästan blivit rekord härvidlag, i det att flottan fått förfalla i en grad, som ingivit oss allvarlig oro och skäl till anmärkningar.

Hans excellens herr statsministern yttrade bland annat, att försvaret skall vila på demokratiska krafter. Det är önskvärt, att så sker. Ja, det var ett av de önskemål, jag vid remissdebatten tillät mig uttala från denna plats, att man skulle låta försvaret vila på så bred bas, att det kunde omfattas av alla i landet, så att försvaret bleve vad det bör vara, ett folkvärn. Jag tillät mig peka på den uppfattning, som bär upp försvaret exempelvis i Schweiz. Men det hindrar icke — även om man på den punkten delar hans excellens statsministerns uppfattning, att försvaret, om det skall bära frukt, skall uppbäras — det hindrar icke, säger jag, jämväl av demokratien — att det försvar man har, får vara så effektivt som möjligt, så att det man får i alla fall är en god valuta för de pengar, som givas ut, och så, att ej, som nu verkligen blir fallet, man får ge ut mycket pengar men får mycket dålig valuta tillbaka.

Det var ännu ett yttrande av hans excellens, som jag fäste mig vid. Han sade, att när försvaret ordnas in bland demokratiens uppgifter, vinner försvaret i styrka och skänker erfarenheter. Jag instämmer fullt och helt däri. Det är sant, att i den mån demokratien tar upp detta på sitt program och vill medverka till att få fram just detta, som vi framhöllo vid remissdebatten, nämligen ett folkvärn, ser man, att försvaret icke är annat än ett försök att värna mot anfall. Det ökar otvivelaktigt demokratiens intresse och förståelse för denna fråga. Men vad jag beklagar, är, att när demokratien tar upp det på sitt program — eller, rättare sagt, när det socialdemokratiska partiet, tar upp det på programmet och genomför det — att det då börjar med en sådan nedskärning, att det vill många år till under stiftande av bekantskap med det och förvärvande av erfarenhet att återvinna vad man nu sopar bort. I likhet med hans excellens anser jag det vara till gagn för saken, att det blir en annan förståelse för det, givetvis därigenom, att de demokratiska partierna så att säga lägga sig ombord med det, på sätt som sker. Men det blir väl mycket,

som för den saken uppoffras genom ett bifall till det förslag, som nu föreligger.

Det var en ärad talare, som nämnde, »att det ej är vänsterlösningen, som förvandlar våra gamla regementen till museiföremål. Det äro de redan. Det har tekniken åstadkommit». Jag vill säga att det är en underlig syn på tingen, när man nu såsom museiföremål betraktar våra gamla ärorika svenska regementen, som varit med att skaffa riket anseende och storhet. Det är det tack för god vakt, som från en talarstol här i denna kammare uttalas till dem, i det ögonblick, då man är beredd att med kallt blod avskriva dem! Jag kan ej annat än med ytterligt beklagande konstatera, att ett dylikt yttrande vid detta tillfälle har blivit fällt. I bygderna ser man sannerligen icke på dessa regementen såsom några museiföremål. Där ha de levt sig in på olika orter och ha ingått så i bygdens liv och i ortens liv, att man där ser på dem med andra ögon. Därom vittna de enstämmiga yttranden, som från olika håll i dessa dagar ha strömmat hit till Stockholm, och som spritts i pressen, rörande önskningar om, att regementena icke skola på dessa platser ges till spillo. Här har redan av vårt partis ledare berörts det beklagliga i, att kustfästningar skola läggas i materialreserv och bli utan någon som helst nytta, när de verkligen behövas. Och även på denna punkt ber jag att få instämma i den kraftiga protest, som härvidlag framställts av honom. Man stryker det fria skytteväsendet. Man säger i ena ögonblicket, att man vill ha ett billigt försvar, och stryker samtidigt den form av försvarsväsende, som måhända är det billigaste och mest demokratiska, som finnes i vårt land.

Det är en punkt, herr talman, som jag skall be att få uppehålla mig vid med några ord, nämligen att, icke annat än jag kan förstå, innebär detta förslag, som föreligger i utskottets betänkande, en orättvisa mot svensk ungdom. Den förtjänar att behandlas på annat vis. Omvårdnad och omsorg om den kräva, att när den en gång skall gå ut till att värna sitt land, som den säkerligen gör med iver och känsla för landet, att den då skall ha rätt att få en annan utbildning än den, som utskottets betänkande ger. Och den har rätt att fordra, liksom alla medborgare i detta land, att när man ändrar något bestående, skall man komma med något, som i verkligheten är bättre. Och man skall åtminstone kunna åberopa någon verklig auktoritet från sakkunskapen för det. Det är detta förslag i total avsaknad av, och även den ärade talaren på dalabänken erkände, att någon sakkunskap kan icke detta förslag stödja sig på. Det är ganska säkert, att om nu, med den makt, som majoriteten här äger, detta förslag drives igenom, kommer det icke att bli ett på stället vila för dem, som ha en annan uppfattning. Det tränger sig fram försök att rätta till det. Och därvidlag kommer den svenska ungdomen att säga sitt ord och det måhända på ett sätt, som den nuvarande regeringen icke anar. Den lösning, som försvarsfrågan fått i det föreliggande betänkandet, den är icke någon lösning. Den är icke tillräckligt övervägd. Och jag ber, herr talman, med dessa få ord få instämma i det yrkande, som här först framställts av amiral Lindman.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Uti det anförande, varmed hans excellens herr statsministern öppnade dagens debatt, gjorde han vissa erinringar mot högerns ställning till försvarsfrågan. I alla väsentliga punkter blev han bemött av herr Lindman. Hans excellens hade också ett uttalande angående det gamla lantmannapartiets ståndpunkt vid urtima riksdagen 1892 till frågan om 90 dagars övningstid. Han gjorde då gällande — vilket var riktigt — att en viss obenägenhet hos lantmannapartiet för att acceptera denna övningstid fanns vid den tiden. Man bör emellertid för att kunna rätt bedöma dessa mäns ställning till frågan om utsträckt övningstid se

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

den uti den belysning, varuti de sågo spörsmålet. Varje fråga bör bedömas efter de tidsförhållanden och åskådningar som då äro för handen, och så bör man göra även i detta fall. Det är sant, att det fanns en viss obenägenhet hos lantmännen att acceptera förslaget om ökad övningstid och detta av två skäl. Det ena var det, att lantmännen ännu icke erhållit fullständig grundskatteavskrivning utan trycktes alltjämt av de bördor, som rustningen och roteringen utgjorde. Så länge grundskatterna ännu vilade på deras axlar, var det för bönderna en angelägenhet av vikt att se till, att dessa bördor bleve avlyftade. Det var således endast under förutsättning att så skedde, som de för sin del kunde befinnas villiga att acceptera de 90 dagarnas övningstid. Men det var även en annan omständighet, som var anledning till deras tveksamhet. Vi skola nämligen komma ihåg, att tanken om allmän värnplikt hade ännu icke på den tiden trängt igenom hos det svenska folket. Värnpliktsarméer funnos väl i Preussen och några andra europeiska länder, men det är klart, att eftersom tanken om allmän värnplikt ej brutit sig igenom i vårt land var det vid den tidpunkten en av anledningarna till att lantmännen icke utan vidare kunde godtaga det förslag, som då förelåg. Även den tiden voro lantmännen i regel konservativa, och man gick ej in för något nytt, om man ej kunde skönja, att detta nya var bättre än det gamla, som man skulle lämna bakom sig. Jag menar, att det blir missvisande, när man anför ett citat av en lantmannarepresentant från den tiden, utan att ställa det i belysning av dåvarande tidsförhållanden. Hans Andersson i Västra Nöbbelöv var en framstående man i denna kammare. Men hur gick det med hans åskådning med avseende på försvarsfrågan? Ja, det känna vi allesammans. Inför nya förhållanden och ändrad situation insåg han, liksom många andra, att den ståndpunkt han tidigare intagit icke längre kunde äga bestånd. Detta är att följa utvecklingen, och jag tror, att det kommer att hända oss litet var. Och det kan till och med hända hans excellens herr statsministern att, när han varit med så länge, att hans lockar grånat, han nog också har varit med många gånger om att flytta sina tältpinnar. Andersson i Skivarp och Karl Persson i Stallerhult tillhörde denna kammare under urtima riksdagen 1892 och sutto här sedan under många år. Hans Andersson var kallad till ledamot i den stora Lundebergska försvarskommittén. Om jag ej minnes orätt, gick Hans Andersson då in för 255 dagars övningstid. Detta uttryck för försvarsvänlighet av Hans Andersson och hans samtida, renderade ju också dem vid den tidpunkten ett mycket omilt omdöme av en ledamot av denna kammare, en ledamot, som ännu sitter på Malmöbänken. Jag minnes mycket väl, jag minnes som i går den dag, då denne värde ledamot utslungade mot dem och deras partivänner epitetet: »slösarbönder». Därmed var ett nytt slagord funnet, ett slagord som sedermera kom till flitig användning i den påföljande valstriden, antagligen med en viss effekt. Jag har med det nu sagda sökt att sätta Hans Anderssons ställning till försvarsfrågan i rätt belysning. Ty med det citat, som hans excellens statsministern i dag på förmiddagen anförde, blev den saken icke tillfredsställande belyst.

Herr Eriksson i Grängesberg mödade sig mycket med att jämföra det i fjol framlagda förslaget i försvarsfrågan med det nu föreliggande. Ja, jag kan ju förstå, att det kan vara behagligt för honom att göra en dylik jämförelse. Men vad har den för betydelse i detta fall? Ingen, såvitt jag kan förstå. Den enda jämförelse som kan tillmätas betydelse är en jämförelse mellan de försvarsordningar som nu finnas och de man får i stället. Om vi nu för vår del anse, att det nya man här ifrågasätter icke innebär den trygghet för fosterlandets frihet och självständighet, som det vi redan ha, så är det klart, att detta blir avgörande för vår ståndpunkt.

Sedan kom herr Eriksson in på den efterlysta utredningen om ersättning åt de samhällen, som nu komma att förlora sina regementen. I avseende härå

anförde han såsom ursäkt, att man hade handlat precis på samma sätt som regeringen i fjol. Ja, visserligen, men det är dock två saker, som man härvidlag får taga i betraktande. Den ena är, att det gjordes skarpa erinringar mot de brister, som fjolårets förslag hade i berörda hänseende, vilket borde ha föranlett, att dessa brister blivit undanröjda i ett nytt förslag. Så har inte skett. Den andra omständigheten, som man får taga i betraktande, är att den starkare nedskärning, som nu föreslås beträffande truppförband och regementen, frågan om ersättning åt dessa samhällen får en större och mer betydande ekonomisk innebörd än den hade förlidet år. Detta, menar jag, är ett ytterligare skäl, varför en utredning i avseende å kostnaderna borde förelegat. Erikssons försvar på denna punkt är fullständigt ohållbart.

Herr förste vice talmannen hade ett anförande, mot vilket jag hade tänkt göra en del erinringar, men jag skall icke göra det med hänsyn till att herr förste vice talmannen nu sitter på talmansstolen. Då han emellertid sade, att högern är gammalmodig i sin åskådning i fråga om försvaret, vill jag framhålla, att vi sätta en heder i att vara gammalmodiga, ty just genom den gamla metoden ha vi i åtminstone hundra år bevarat vår fred och vår frihet. Vi äro icke fullt övertygade om att, då man nu slår in på minskningar i avseende å försvarsväsendets organisation, det svenska folket skall vara betryggat i sina hem på samma sätt, som det har varit under gamla tider. Vi taga därför med jämnmod, att herr förste vice talmannen säger om oss, att vi representera en gengångare från fordom.

Herr Hamrin hade ett särdeles temperamentsfullt anförande. Jag vet icke, varför det nödvändigt skall vara påkallat, att det svenska folkets representanter under överläggning i en allvarlig fråga skola så skarpt bedöma varandras olika uppfattningar. Vi äro dock svenska män och kvinnor allesammans. Jag tror för min del, att vi mena ärligt och uppriktigt, trots våra skiftande meningar, men låtom oss överlägga lugnt och sansat utan förebråelser mot varandra. Allesammans sträva vi efter att komma till avgöranden som gagna fosterlandet.

Herr Hamrin utropade med patetisk stämma: Spåren förskräcka! Vilka spår, herr Hamrin? Jag vill betona, att högern, som suttit vid makten under större delen av det sista århundradet, skulle väl om den hade haft benägenhet för att stifta ofred med andra folk nog kunnat finna anledning att göra detta. Men högern har städse vårdat sig om att upprätthålla freden. Förtjänsten därav tillkommer icke högern allenast, det vill jag gärna erkänna, men jag trotsar någon att kunna göra gällande, att män i ansvarig ställning här *i riksdagen* på högersidan någonsin sökt göra propaganda för krig eller gjort uttalanden i sådan riktning. Jag tror, att herr Hamrin skall få svårt att genom forskningar i riksdagens protokoll få belägg för en sådan uppfattning. Jag förstår därför icke, hur han kan säga, vänd till högern, att spåren av dess gärningar förskräcka.

Skulle det gå så väl, vilket jag innerligen hoppas, att det förslag, som socialdemokrater i förening med borgerlig vänster stå i begrepp att genomföra, skall liksom hittills bereda vårt land trygghet och oberoende, så är detta för mig och oss alla en utomordentligt stor glädje och tillfredsställelse. Vi önska det alla för våra barns och efterkommandes skull. Skulle det befinnas, att vi ha sett fel på tidsläget, ja, då skola vi med glädje erkänna det. Huvudsaken är att friheten bevaras åt våra efterkommande.

Säkerligen äro vi alla eniga om att det svenska folket vill råda fritt i sitt eget land utan främmande inblandning. Det är då förunderligt, att det skall vara så oändligt svårt att förstå, att den nationella frihetens klenod skall kunna bevaras utan stora offer. Ett uttryck härför är, att vi ha en kontinuerligt aktuell försvarsfråga. Det råder oavbrutet samma motsättning mellan dem,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

som anse nödigt att uppehålla en stark försvarsberedskap till värn för landets trygghet, och dem, som med lätt sinne skjuta undan alla tankar på verklig fara. Man måste i sanning vara född optimist för att icke befara, att historiens dom blivit fälld över Sveriges land. I den kungl. propositionen och i det föreliggande utskottsbetänkandet förekommer visserligen icke i motiveringen något om principiell försvarsovilja, men intetdera av dessa aktstycken innehåller heller något av entusiastisk offervilja för fäderneslandets försvar. Vi ha dock ej av en högre makt fått någon undantagsställning, så att för vår del ensamt det tusenåriga riket skulle vara kommet. Detta borde vi betänka och inrätta oss därefter.

Att vi här komma till så olika tankeslut, beror ju på att utgångspunkterna äro olika. Den svenska högern ser mera pessimistiskt på det militärpolitiska läget i våra dagar, medan socialdemokraterna och den borgerliga vänstern ser på detta läge med en viss optimism. Vem har rätt, och vem får rätt? Vi borde väl ändå alla kunna vara ense om att det politiska läget är ganska tvivelaktigt, och vi måste väl säga, att vi leva i en värld med otroligt många jäsningsämnen och mycken oro, och att det gives många friktionsanledningar. Man vet icke, när en ny fejd kan braka lös.

Det är ju icke heller så numera, att vi ha vår utrikespolitik fullständigt i våra egna händer. Vi äro numera i någon mån även beroende av andra, och det kan till och med hända, att på ett beslut av några herrar i Genève kunna våra söner få kläda blodig skjorta för strävanden, som komma oss rätt så litet vid.

Hur man skall kunna driva en kraftig och bestämd utrikespolitik, då man har mindre maktmedel bakom sig, förstår jag icke. Det är obegripligt för en enkel bonde. Vad nytta gör det att slå näven i bordet, om man icke har någon makt att sätta bakom. Ju mer man försvagar vårt försvar, desto mindre kommer vårt ord att betyda i folkens rådslag. Det är därför, det ligger sådan vikt uppå, att man icke sätter sig i en sådan situation.

Under de dagar, då försvarsfrågan förekommit till avgörande i det särskilda utskottet, har det till detta utskott kommit opinionsyttringar utifrån landets olika delar. Man har svarat talesmännen, att man måste se denna fråga ur rikssynpunkt och icke ur lokala synpunkter. Ja, det är naturligtvis riktigt. Vi riksdagsmän representera det svenska folket, och det är vår grundlagsenliga rätt att göra framställningar, som äro till gagn för folket och landet i sin helhet. Från vår sida, från högerns sida har påyrkats, att man icke nu med hänsyn till det oroliga tidsläget skall göra någon nedskärning i den nuvarande försvarsberedskapen. Det är emellertid klart, att deputationerna utifrån bygderna framföra de synpunkter, som för dem ha avgörande betydelse. Men ingalunda får man därför underskatta deras framställningar.

Sålunda anse vi skåningar oss ha en välgrundad anledning påyrka, att försvarsanordningarna i vår provins bibehållas vid sin nuvarande omfattning. Och vi stödja denna vår uppfattning bl. a. därpå, att det i denna provins produceras en mycket stor procent av de förnödenheter, varav vi alla speciellt under krig, då tillförseln utifrån lätt kan äventyras, ha ett oundgängligt behov. Vad betydde icke Skåne under krigstiden? Det har man glömt. Det vill förefalla, som om det icke hade varit för mycket, att Skåne fått behålla även kavalleriet. Jag skall emellertid icke gå in på den saken, då den föregående talaren, herr Fjellman, just ordat därom, och jag förut haft tillfälle att i denna kammare framföra de synpunkter, som tala därför.

För övrigt skall jag icke gå in på några detaljer, ty herr Lindman har med sådan utmärkt elegans i sitt anförande i dag framhållit allt vad som rör försvarets organisatoriska förhållanden. Ja, jag skall icke heller göra något uttalande härom. Jag vill blott med avseende å övningstiden säga, att om det

skulle bli så, att jag skulle behöva skicka mina fem söner att kläda blodig skjorta för fosterlandets försvar, anser jag mig ha rätt att fordra, att de skola ha sådan utbildning, att de äro skickade för sin uppgift, och att de skola vara försedda med lika god beväpning som den eventuelle fiende, de ha att strida emot. Jag tror, att om jag gör ett sådant uttalande, står det i ganska god överensstämmelse med vad som är den förhärskande uppfattningen inom vida kretsar, ty det är verkligen synd om ungdomen, om den skall skickas ut utan nödiga förberedelser. Historiens vittnesbörd därutinnan är ju talande och otvetydigt. Vi behöva därvidlag blott tänka på hur det gick med den armé, det s. k. lantvärnet, som skickades ut i finska kriget.

Av alla tecken att döma vill det synas, att det nu skall bli ett avgörande i frågan. Det står icke till för oss att hindra, men jag säger som herr Lindman förut har sagt, att äran av att ha genomfört ett härordningsförslag med den innebörd, som det föreliggande har, lämna vi åt dem, som genomföra det. Uppenbart är att därav följer också, att även ansvaret får läggas på deras axlar, både för samtiden och eftervärlden. Den svenska högern vill icke ge folket några utopier utan en fast grund att bygga framtiden på, så att även vi skola kunna ge åt våra efterkommande i arv ett självständigt fosterland.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter, som jag, herr talman, ber att få ge min anslutning till det av herr Lindman framförda yrkandet.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson:** Herr talman, mina herrar! Det är med ett visst nöje, som man lyssnar till oppositionens många talare i dag, icke så att förstå, som skulle de olika representanterna från oppositionen säga något olika — upprepningarna äro tvärtom mycket i ögonfallande — men metoderna äro ganska olika. Här ha nu uppträtt tre högertalare å rad. De båda första i afton voro rätt hätska i sina uttalanden, medan den tredje förbebrådde herr Hamrin, att han icke iakttagit den måtta, som bör prägla en debatt i riksdagen. Jag tror icke, att den förebråelsen rätteligen bör komma från högerns sida, ty om någonsin det har varit hätskhet, om någonsin det varit hets, har det varit i vad högern åstadkommit under de senaste veckorna, och det har ju icke saknats, visserligen endast i citatets form, en antydan till och med här i kammaren, att vi, som företräda en annan uppfattning än högern i försvarsfrågan, närmast vore att betrakta som förbrytare.

Det skulle ha förvånat mig mindre, om dessa starka ord och omdömen kommit från ett parti, som själv representerat en från dess egna utgångspunkter oanfäktbar ståndpunkt. Men vad är det högern vill? Under fjolåret framlade den då sittande regeringen ett förslag, som något omarbetat i försvarsutskottet blev högerns samlade förslag i den så kallade Vennerstenska reservationen. I år går högerledningen fram med ett förslag, som säges innebära förslag om ett förbättrat provisorium, medan en viss del av högern synes hysa den uppfattning, som har kommit till uttryck i herr Clasons motion och reservation, att högern även i år borde intaga en positiv ståndpunkt genom att ansluta sig till sitt förslag från i fjol. Vare sig det ena eller andra förslaget nu är högerns ståndpunkt, så berättigar det högern lika litet till några djupa brösttoner över andra, som icke ha kunnat i allo lyssna till den militära sakkunskapens råd.

Det har ju varit tillfälle, senast under remissen av den kungl. propositionen, att diskutera en del av de ting, som återigen ha berörts här i dag, men då anklagelser, som vid det tillfället bemöttes, uppstå i nästan oförändrat skick, kan det kanske vara av nöden att göra vissa erinringar, som även då blevo gjorda.

I fråga om provisoriet, bör man först erinra sig, att innan försvarsfrågan i fjol behandlats av riksdagen, gick högerns kritik nästan undantagslöst ut därpå, att det provisorium, som hade skapats bl. a. genom det med vänsterns röster fattade beslutet om begränsning av övningstiden, var det nära nog sämsta

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

tänkbara i fråga om militära anordningar, och det var ingen, som starkare än högern hävdade, att man snarast möjligt borde komma fram till en fastare ordning för vårt försvarsväsen. Går man till den kungl. propositionen av i fjol, skall man också finna mycket starka uttryck av fördömande över provisoriet. Dåvarande statsminister Trygger yttrade sålunda: »Den enda fråga, vars besvarande under nämnda förutsättning erfordras, blir den, om det nuvarande provisoriet ger eller icke ger den största möjliga försvarseffekt för de kostnader, som detsamma medför. Vid den undersökning härutinnan, som med beaktande av försvarsrevisionens betänkande och efter tillkallande av sakkunniga verkställts inom regeringen, hava regeringens medlemmar kommit till den enhälliga uppfattningen, att så icke är förhållandet. På grund härav har det av chefen för försvarsdepartementet nu anmälda förslag till ny försvarsorganisation utarbetats, vilket såvitt vi förstå innebär en försvarsberedskap, bättre än någon annan, som kan åstadkommas för de kostnader, vilka enligt ovan angivna synpunkt ansetts kunna belasta budgeten.» Dåvarande försvarsminister Malmroth uttryckte sig ännu tydligare rörande provisoriet. Han sade bland annat: »Vad som härvid närmast faller i ögonen är *det allmänna osäkerhetstillstånd*, som ett provisorium i och för sig enligt sakens natur måste skapa. I förevarande fall har detta osäkerhetstillstånd bland annat tagit sig uttryck däri, att personalrekryteringen försvårats, att arbetena med mobiliseringsplaner, reglementen och dylikt icke kunnat utföras med erforderlig säkerhet, samt att övningarna icke kunnat bedrivas med nödig planmässighet, allt förhållanden som, därest de finge fortfara, så småningom skulle leda till organisationens sönderfallande.»

Detta var alltså högerregeringens av i fjol omdöme om provisoriet. Nu förordar högern i riksdagen en anslutning till provisoriet, som uppenbart icke avser uppskov på ett eller annat år med det positiva försvarsbeslutet, utan som avser att under en följd av år framåt bibehålla detta provisorium, om vilket redan fjolårets försvarsminister sade, att om det finge fortfara, riskerade man *organisationens sönderfallande*. Man skall antagligen svara mig, att högern vill icke bibehålla provisoriet, utan högern vill åstadkomma ett förbättrat provisorium. Jag hörde nyss herr andre vice talmannen, uppenbarligen i god tro, bedöma det förslag, som föreligger i utskottets utlåtande, såsom otillräckligt ur synpunkten av de värnpliktiges utbildning, men han var tydligen i fullkomlig ovetenhet om att provisoriets utbildning av de värnpliktige av naturliga skäl måste bliva sämre än enligt regeringens och utskottets förslag. Jag återkommer härtill.

Vad är det nu för ett förbättrat provisorium, som man skall åstadkomma, och hur skall det åstadkommas? Vi taga den senare delen av frågan först. Går man till den reservation, som har avgivits med herr Trygger i spetsen, skall man finna, att medlen till förbättring av provisoriet skola anskaffas med 500,000 kronor från byggnadsanslaget, med 100,000 kronors besparing på anslagen till expenser och tryckningskostnader, med 175,000 kronor på furageringsanslaget och med 2,600,000 kronor genom minskning av den värnpliktiga kontingenten. Beträffande flottan skall en förbättring åstadkommas genom en begränsning av kadern i rätt stor omfattning och genom en minskning av de värnpliktigas övningstid. Vad högern med särskild iver även under denna debatt kritiserat är ju dels övningstidens ringa längd, dels att värnpliktsstyrkan icke till fullo utnyttjas. Men nu kommer den, när den skall åstadkomma ett förbättrat provisorium, och föreslår både begränsning på ett område av övningstiden och på ett annat område en mycket betydande inskränkning av den värnpliktiga kontingenten. Att inbespara förut nämnda 2,600,000 kronor betyder nämligen att minska värnpliktskontingen med minst 7,000 man, antagligen omkring 7,500. En värnpliktig beräknas kosta omkring två kronor

om dagen i underhåll. Det skulle alltså bli 1,300,000 utbildningsdagar, och delas denna summa med den genomsnittliga övningstid, som tillämpas under provisoriet, gör det en minskning av värnpliktsstyrkan med 7 à 8,000 man. En sådan minskning föreslås alltså av dem, som särskilt lamentera över att man icke uttager folkets hela försvarskraft!

En annan egendomlighet är den minskning, som skall göras på byggnadsanslaget. Byggnadsanslaget har under de senaste åren beräknats med ett fast belopp, som kvarstår sedan före krigstiden, utökat med en viss procent, som skall motsvara den ökning av kostnaderna, som har uppkommit genom dyrtiden. Denna ökning har de senaste åren i fjärde huvudtiteln beräknats till 50 % på det ursprungliga anslaget, medan myndigheterna mycket kraftigt ha hävdat, att en större ökning vore nödvändig för att underhåll verkligen skall kunna ske, och man har från myndigheternas sida i allmänhet begärt 75 % dyrtidstillägg. Detta anslag är sålunda och har under de senaste åren varit mycket starkt begränsat och har icke räckt mer än till de allra nödvändigaste underhållsarbetena. Nu kommer högern och tar bort från detta anslag 500,000 kronor om året, vilket intet annat kan betyda än att man för att förbättra provisoriet skall låta arméns byggnader förfalla. För min del har jag litet svårt att uppskatta den sortens förbättringar. Om man, som ju framgår av hela högerns hållning, beräknar att vidhålla systemet under några år framåt, kommer säkerligen inom kort mycket svåra efterräkningar till svenska riksdagen just för underhåll av våra kaserner, ett underhåll som ansetts vara av sådan vikt, att det i regeringens och utskottets förslag upptagits ett särskilt anslag utanför det i budgeten uppförda för större reparationer.

Hur skulle sedan dessa anslag användas och vari ligger moderniseringen av provisoriet? Jo, de skulle användas till materielanskaffning, och får man tro den framställning, som i reservationen göres från högerhåll, innebär denna materielanskaffning oerhört stora företräden framför vad av Kungl. Maj:t och utskottet har föreslagits. Man räknar ut, att med de summor, som redan finnas i budgeten, och med de summor, som besparas på nu nämnda sätt, skall man komma upp till en anslagssiffra av 4,490,000 kronor till materielanskaffning vid armén, under det att utskottet endast föreslår 2,263,000 kronor om året. Man gör ett särskilt nummer av att medan högerreservanterna föreslå 2,595,000 kronor till kulsprutemateriel, upptar den kungl. propositionen och utskottets förslag endast 820,000 kronor om året. Den riktiga utgångspunkten för en materielanskaffning bör väl vara, att anskaffningen anpassas efter den organisation, som finns, och efter det manskap, som skall beväpnas. Följer man den principen, skall man finna, att anskaffningen enligt utskottets förslag har beräknats efter samma principer som enligt fjolårets regeringsförslag, där man icke ansåg sig böra upptaga i genomsnitt under den tioårsperiod, det gällde, mer än 1,240,000 kronor för anskaffning av kulsprutor. Jag tror icke, att det vittnar om god omtanke att rusa i väg med en anskaffning på ett visst område. Jag tror, att det är en riktigare metod att anpassa anskaffningen efter själva organisationen och att alltså fylla just det behov, som behöver fyllas.

Om man ser vidare på högerreservationen, skall man finna, att det är icke blott lust att komma över i fråga om beloppen, som behärskar högerreservanterna, utan även en lust att där icke de egna beloppen räcka till försöka i andanom förstora dessa, så att man ändå är värst. Ser man exempelvis på sid. 388 i reservationen, får man där läsa om flygvapnet, och det framhålles där, att reservanterna vilja för flygvapnet anvisa en summa av i runt tal 5 miljoner kronor om året eller, som man säger, mer än vad i propositionen upptagits för organisationen under tredje övergångsåret. Vidare tillägger man, att »för materielanskaffning föreslås här årligen 2,931,000 kronor emot 2,220,000 kronor i propositionen för hela det gemensamma flygvapnet». Ingen kan gärna

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

av denna framställning få någon annan föreställning än att högerreservanterna i jämförelse med tredje övergångsåret för propositionens vidkommande föreslå ett större anslag till flygväsendet, och ingen kan gärna leva i tvivelsmål om att högerreservanterna själva anse sig föreslå ett högre belopp till materielanskaffning. Om man ser efter, hur det verkligen förhåller sig, och tar tredje övergångsåret för jämförelse, skall man finna, att utskottsförslaget och den kungl. propositionen beträffande flygvapnet lämna för organisationen 1,647,000 kronor mot högerns 850,000 kronor, för övningar 1,380,000 kronor mot 1,278,000 kronor och för materiel 3,573,000 kronor i stället för 2,931,000 kronor. Summan blir enligt utskottets förslag 6,600,000 kronor och enligt högerförslaget 5,000,000 kronor. Alltså i stället för att högern enligt reservationen anser sig kunna vinka med ett större belopp, ger utskottsförslaget 1,600,000 kronor *mer* om året. När jag såg uppgiften om att högerförslaget gav 2,931,000 kronor för materielanskaffning mot utskottets 2,220,000 kronor, måste jag fundera ett ögonblick över var siffran 2,220,000 kronor hade kommit ifrån. Den fanns icke på tredje övergångsåret, men om man gick fram till det femte, fanns där ett anslag för materielens förnyelse och underhåll på just detta belopp, men vid sidan härom stod ett extra anslag för materielanskaffning på 1,000,000 kronor. I själva verket ha vi alltså här ett anslag till materielanskaffning på 3,220,000 kronor mot högerns 2,931,000 kronor, och även där ha alltså högerreservanterna räknat ganska mycket fel. Överhuvud taget kan man våga det omdömet om högerns reservation, att den saknar den vederhäftighet, som skulle motivera den skärpa i uttrycken, som stundom förekommer.

Går man över till högerns andra ståndpunkt, till högerns *positiva* program, och jämför detta med utskottets förslag, kommer man också till ett resultat, som mycket väl kan motivera en anmaning sådan som den, herr andre vice talmannen gav, att diskutera det hela med litet mera lugn och ro. Jag utgår ifrån, att högern icke under det år, som har gått, sedan vi sist behandlade försvarsförslagen här i kammaren, har kommit till den övertygelsen, att vad som då samlade hela högern, vad som då föreslogs av högern i regeringsställning och vad som sedan blev dess program under valrörelsen, nu skulle ha befunnits så uruselt, att högern icke längre vill vidkännas detsamma. Jag utgår ifrån, att om högern, som säger sig icke vilja öka utgifterna för militärväsendet, skulle framlägga ett positivt program, bleve det det program, som inneslutes i herr Clasons reservation, d. v. s. fjolårets Vennerstenska reservation eller fjolårets regeringsförslag, något förändrat under utskottsarbetet.

Vad är det nu man framför allt i högerreservationen har att erinra mot utskottsförslaget? Man säger, att de militära myndigheternas uppfattning om det strategiskt nödvändiga icke har vunnit beaktande, och att döma av referaten klagade också herr Lindman i förmiddags över att någon strategisk undersökning icke skett, och han frågade, hur man tänker försvara landet med fyra arméfördelningar. Den frågan ställdes redan under remissdebatten, och jag tillät mig redan då genmäla, att innan man angivit vilket konfliktläge, som åsyftas, finns det ingen möjlighet att fixera användningen av försvarskrafterna eller att fastställa det verkliga försvarsbehovet. Det är endast utifrån ett omdöme om de konflikttillfällen, som för vårt land kunna uppkomma, som man kan bedöma försvarsbehovet. Jag vet, att herr Lindman naturligtvis skall invända, att visst kan man beräkna ett visst försvarsbehov. Man kan beräkna grannländernas tillgångar på transportmedel, sjöledes och landledes, och man kan genom en sådan beräkning av transportförmågan skaffa sig en föreställning om storleken av de trupper, som vid ett visst tillfälle kunna kastas mot vårt land. Man kan utifrån vetskapen om storleken av dessa trupper också beräkna storleken av de försvarsanstalter, som man behöver för att kunna möta ett anfall. Sådana strategiska beräkningar torde också finnas för vissa tänkta

krigsfall, men man kan säkerligen icke, särskilt efter flygvapnets starka utveckling, på den vägen komma fram till något exakt resultat. I varje fall måste ju omdömet om försvarsbehovet alltid bero på den uppfattning, man har om riskerna. Har man som jag och regeringens ledamöter i allmänhet den uppfattningen, att vårt läge är sådant, att i själva verket inga anfallsrisker föreligga men att det kan tänkas uppkomma behov att värja landet mot att indragas i konflikter mellan andra stater, skulle det ju vara rätt dåraktigt att icke taga hänsyn till en sådan uppfattning, när man framställer sina förslag, eller när man röstar för ett förslag.

När man här har åberopat sakkunskapen, nödgas jag återigen erinra herr Lindman om något, som jag erinrade honom om under remissdebatten i försvarsfrågan, nämligen att *intet* av de föreliggande förslagen har sakkunskapens välsignelse eller tillstyrkan. Det positiva förslag, som högern representerar, har lika litet ett stöd hos sakkunskapen som några andra förslag, och just i det berörda avseendet möjligheten att med en viss organisation strategiskt klara försvarsuppgifterna, har det fällts mycket avgörande omdömen även om sexfördelningsorganisationen. Om fjolårets förslag sade generalskommissionen bland annat: »Det inom försvarsdepartementet utarbetade förslaget till ny försvarsorganisation motsvarar *icke* landets behov av försvarsmedel.» Den fortsätter på ett annat ställe: »En annan fråga, ägnad att väcka betänkligheter, är att uppsättandet av någon reservorganisation i egentlig mening icke synes ingå i förslaget. De föreslagna sex linjearméfördelningarna motsvara nämligen *icke* på långt när vårt behov av operativa enheter.» Vid ett senare tillfälle uttalar sig generalstabschefen om samma förslag. »Grundsatsen», säger han, »att försvaret mot fientlig invasion under alla förhållanden bör upptagas vid gränsen, har *icke* förverkligats i Kungl. Maj:ts proposition till innevarande (d. v. s. 1924 års) riksdag angående försvarsväsendets ordnande. Härtill är den fälthär, vilken uppsättes omedelbart efter mobilisering, alltför fåtalig.»

Mera bestämt fördömande ord om högerns positiva förslag behöver man icke leta upp. Det enda, som skulle kunna svaras, är, att man ju dock har provisoriet, och det skulle icke förvåna mig, om en högerman resonerar som Aftonbladet, att ett förbättrat provisorium har »i varje fall icke avstyrkts» av de militära myndigheterna. Anledningen därtill är emellertid mycket enkel. De militära myndigheterna ha aldrig tillfrågats om sitt omdöme rörande högerns förslag i denna punkt.

När jag har konstaterat detta, är det icke för att försöka skapa den föreställningen, att högerns förslag alltså militärt sett icke är starkare än utskottets och regeringens förslag. Det är alldeles självklart, att en organisation av den större omfattning, som högern föreslår, är militärt starkare än en organisation av mindre omfattning. Det är likaledes klart, att en organisation, som kan upptaga ett något större antal utbildade värnpliktiga i detta avseende är starkare än en organisation, som bygger på ett något mindre antal utbildade värnpliktiga. Vad jag har velat ha fastslaget, är endast, att ingendera förslagen kan för sig åberopa den militära sakkunskapen, och jag tycker för min del, att detta så ofta fastslagits, att högern egentligen skulle börja lära sig läsa innantill, även när det gäller den militära sakkunskapens omdömen om högerns förslag.

Det finns en annan punkt, som det har gjorts mycket väsen av. Det heter i högerns reservation, att vad som framför allt är viktigt, är, att man bevarar möjligheten att uttaga folkets hela försvarskraft. Det står där på ett ställe, att det kräves, att »hela den levande försvarskraften kan till fullo uttagas. Därmed följer också nödvändigheten att konsekvent och fullständigt tillämpa den allmänna värnplikten på det sätt, som detta begrepp innebär och som det alltid fattats i vårt land.» Men felet är här som på andra områden, att högern

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

hävdar ståndpunkten men följer icke sin egen uppfattning. Det angavs i förmiddags, att av den inskrivna kontingenten kunde enligt utskottets förslag vapenövas 64 %. När det här gäller en diskussion om uttagandet av den levande försvarskraften, bör man i stället se till hur många av de vapenföra som erhålla vapenövning. Går man där till en undersökning skall man finna, att enligt utskottsförslaget och regeringsförslaget vapenövas 78 % av de vapenföra, medan man enligt högerns förslag i herr Clasons reservation övar 86 % av de vapenföra. Skillnaden här är alltså icke, att det ena förslaget underlåter att utbilda alla de vapenföra, medan det andra förslaget tillgodogör sig hela den försvarskraft, som finnes, utan skillnaden är, att det ena förslaget tillgodogör sig icke 14 % och det andra förslaget icke 22 %. Principiellt är skillnaden ingen, och det kan i detta sammanhang också ha sitt intresse, när man här så särskilt skarpt kritiserar den förmenta ringa användningen av de vapenföra till vapenutbildning enligt utskottets förslag, att fastslå, att enligt utskottets förslag utbildas i vapentjänst mer än $^{9}/_{10}$ av den styrka, som enligt högerns förslag erhåller vapenutbildning.

Jag skall icke utförligare gå in på frågan om sammansättningen av kadrerna vid de enskilda förbanden. Det skulle där kunna, som redan herr Eriksson i Grängesberg har gjort, konstateras, att skillnaden mellan högerns förslag och utskottets förslag är obetydlig, och det kan i båda fallen fastställas, att kadrerna ha beräknats endast med hänsyn till vad som är nödvändigt för fredsutbildningen. Lika litet som utskottets förslag lämnar högerns förslag en möjlighet till en sådan utvidgning av organisationen vid mobilisering, varigenom skulle kunna åstadkommas en uttagning av hela försvarskraften. Principiellt äro förslagen även på den punkten lika, och skillnaden i möjligheten att mobilisera består uteslutande av den skillnad, som ligger i organisationens storlek, icke på något sätt i sammansättningen av kadrerna.

Beträffande ett uttalande av herr Lindman, att reserven, sådan den föreslås i regeringspropositionen, är utan all betydelse, kan jag icke neka mig en erinran om att åtminstone under avsevärt många år framåt ha vi en mycket god reserv, som, då man särskilt är bekymrad för möjligheten att uppställa trupper under övergångsåren, måste vara av särskild betydelse. Vi ha faktiskt med denna ersättningsreserv under övergångsåren en möjlighet till mobilisering av mycket starka förband.

Jag vill i detta sammanhang taga upp frågan om möjligheten att organisera fältstarka förband. Det har också varit en av de mycket förekommande anmärkningarna, att eftersom borttagandet av den tredje repetitionsövningen — jag tror att herr Lindman var inne på detta i sitt anförande — icke medgiver mer än inkallande av två årsklasser till repetitionsövningarna, så kan därmed icke erhållas den erforderliga styrkan för organiserande av fältstarka förband. Om herr Lindman tittar efter i utskottsutlåtandet, skall han finna, att den styrka, som enligt förslaget kommer att ligga inne vid infanteriregementena under repetitionsövningarna, är 1,300 man, och om han tittar efter i det förslag, som han i fjol biträdde, skall han finna, att siffran där är exakt densamma, 1,300 man. Om det är möjligt att vid låt mig säga ett högerregemente mobilisera fältstarka förband av 1,300 man, så bör man kunna göra det vid ett vänsterregemente också.

Jag kommer därmed över till utbildningstiden. Det var andre vice talmannens yttrande på denna punkt, som egentligen gav mig anledning att just nu begära ordet. Han talade mycket känslosamt om våra unga män, som kanske en gång skulle få kläda blodig skjorta för fosterlandet och som då ha rätt att fordra, att de erhålla en utbildning, som gör, att de icke utan vidare förslösa sina liv till intet gagn. Det är alldeles riktigt, men frågan är då, vilket förslag som ger den bästa utbildningen. Under det att man från hö-

gerns håll tidigare har mot provisoriet bland annat anmärkt, att utbildningen är otillfredsställande, så har man nu icke företagit någon förändring i det avseendet. Den enda förändring man har föreslagit är den, att man *minskat* utbildningstiden för flottans värnpliktiga. I övrigt har man icke föreslagit någon förändring. Vad är nu skillnaden mellan utskottsförslaget samt det av högern föreslagna provisoriet på detta område? I båda fallen ha vi 90 dagars rekrytskola. Utskottsförslaget har två repetitionsövningar om 25 dagar, högerns förslag och provisoriet ha tre repetitionsövningar om 25 dagar. Skillnaden är den ena repetitionsövningen. Men under det att enligt det förslag, som föreligger från utskottet, utbildningsarbetet för de vapenföra värnpliktiga, som uttagas till linjetjänst, skall vara fritt från inblandning av handräckningsarbete, så ingår alltjämt i de 90 respektive 165 dagarna, som nu användas för utbildningen vid infanteriet under provisorietiden, hela handräckningstjänsten i den utsträckning, denna icke kan utföras av de icke vapenföra. Envar, som har följt förhållandena på detta område, vet, att denna handräckningstjänst har en för de vapenföra värnpliktiga fullkomligt förödande inverkan på utbildningen. Och jag tvekar icke att bestämt säga, att den utbildning, som kan givas enligt provisoriet, sådan den för närvarande är anordnad, är mycket sämre än den utbildning, som bör kunna meddelas enligt den anordning, som är tänkt i utskottsförslaget. Om, alltså herr Nilsson i Bonarp är mycket öm om vår ungdom och befarar, att den skall ställas inför fienden, är det på tiden, att han lämnar det dåliga provisoriet på denna punkt.

Det har också under förmiddagen gjorts vissa anmärkningar rörande flottan. Jag skall icke återupptaga den diskussion, som vi hade vid remissen av försvarspropositionen rörande flottans ersättningsbyggnad. Men när herr Lindman speciellt i dag har anmärkt på att en flottplan icke har framlagts, så vill jag giva den repliken, att jag icke förstår, varför man begär av den nu sittande regeringen, att den på tre månader skall åstadkomma, vad den förra regeringen icke kunde åstadkomma på ett och ett halvt år. Att icke en flottplan har framlagts, beror icke på bristande intresse hos den sittande regeringen, utan det beror helt enkelt därpå, att denna regering tillkom vid en så sen tidpunkt, att man icke har hunnit att verkställa den utredning, som nödvändigtvis måste föregå framläggandet av en plottplan. I propositionen har jag uttalat mig för att en sådan flottplan skulle snarast möjligt framläggas, och utskottet har glädjande nog på denna punkt, som ju beröres i samband med frågan om ersättningsbyggnad, biträtt Kungl. Maj:ts ståndpunkt och till och med satt in ett »senast» i sitt utlåtande, som tyder på att utskottet är intresserat av att Kungl. Maj:t skall hinna redan till nästa år framlägga en flottplan. Om detta icke kommer att ske, så beror det icke på bristande intresse hos nuvarande Kungl. Maj:t, utan då är det en del andra omständigheter, som ha kommit emellan.

Beträffande kritiken mot övergången skall jag till sist säga ett par ord. Det har, såvitt jag förstår av referatet av herr Lindmans tal, anmärkts, att det saknas plan för övergången och att det icke finns någon möjlighet att under den tid, som anslagits för denna övergång, genomföra densamma. Jag vill på detta replikera, att innan förslaget förelades riksdagen och alltså innan bestämmelserna rörande övergången antogos av regeringen, hade av de militära medarbetarna vid propositionens utarbetande uppgjorts en plan för övergången. Det sades av dessa militära medarbetare, att det måste arbetas rätt forcerat för att medhinna genomförandet av övergången, men de voro övertygade om, att det skulle utan vådor kunna gå på den föreslagna tiden. Denna plan har förelegat i försvarsutskottet, och jag trodde verkligen, att en medlem av försvarsutskottet kände till densamma.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Ändamålet med den kritik, som av högern med sådan iver och i sådan omfattning övas mot regeringens förslag, och den art, som kritiken har, avser naturligtvis att bibringa allmänheten den föreställningen, att det är riktigt, när man såsom herr Lithander här talar om, att regeringen vill rasera försvaret, att det är riktigt, när herr Lindman säger, att vi vilja sönderbryta det, att det är riktigt, när någon högertidning säger, att vi vilja lägga landet försvarslöst, och att det är riktigt, när det i en anonym skrivelse, som kommit till talmannen, meddelas oss, att vi litet var handla som landsförrädare. Man vill i landet skapa en föreställning om att varje möjlighet till skyddande av landets frihet och självständighet förverkas. Om det vore rätt, skulle jag ingenting säga. Men jag tycker, att det börjar gå för långt, när man från en utgångspunkt, som är oriktig, och med påståenden, som icke äro sanna, vill ingiva icke blott vårt folk utan folk utanför våra gränser den föreställningen, att nu har det svenska folket sjunkit så djupt i likgiltighet för sig självt, att det icke kommer att bjuda något motstånd, om någon vill kränka dess frihet och självständighet. Detta är icke sant, och det är för landet skadligt, att en sådan trafik bedrives från inflytelserika medlemmar av den svenska riksdagen, att en sådan trafik bedrives från en stor del av den svenska tidningspressen. Det bidrar till att i utlandet skapa en oriktig och för landet skadlig föreställning. Det berättas, att när den svenska flottan för något år sedan besökte ett av våra grannländer — den kom med rätt många fartyg och gick grant fram — blev man mycket förvånad i det land, som besöktes, ty man hade under minst två års tid från den svenska högerpressen hört, att Sveriges flotta blott var en skrothög. Nu var det händelsevis vid detta tillfälle Östersjöns starkaste flotta, som kom på besök. Jag vill ju icke förutsätta, att vi skola behöva på samma sätt för våra grannar demonstrera styrkan av de landsstridskrafter, som bliva kvar även efter den föreslagna nyorganisationen, men jag vill med detta lilla exempel från flottans besök illustrera, hur trafiken verkar, och jag tror, att man gör landet större gagn, om man mera håller sig till vad som är sant än till agitationsmetoder, som man tror hava inre politisk verkan.

Under detta anförande hade herr talmannen inträtt samt övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Björkman:** Herr talman! Då jag icke har tillhört utskottet, är det givet, att jag icke ens kan försöka att i detalj gå in på det anförande, som herr statsrådet har haft, utan när jag nu har att säga några ord, kommer jag att följa de små randanteckningar, som jag har gjort för mig själv och som jag liksom så många andra skulle vilja framföra här.

Herr talman! Bland de principer, som trängt igenom i vår demokratiska tid, är också den, att man skall försöka ha respekt för minoritetens rätt. Den principen har trängt igenom i de storas rådslag, den har trängt igenom i vår civillagstiftning — jag nämner till exempel aktiebolagslagen — den har trängt igenom i vår kommunallagstiftning, där vi bland annat ha kravet på en kvalificerad majoritet vid till exempel avhändande av fast egendom. Det hade då, herr talman, varit att hoppas, att de demokratiska maktägarna i en sådan vital fråga för vårt land som den om landets försvar skulle tagit mera hänsyn, än som skett, till den stora minoritetens vädjan om att hålla försvaret starkare uppe. I sin vädjan ha minoritetens män och kvinnor dock icke kommit blott med hugskott! De ha icke heller sträckt sina förslag över det ekonomiskt överkomligas gräns. De ha visat hän på sakskäl, talat av ärlig övertygelse, som burits av pliktkänsla för folk och land och som mängts med bekymmer inför det internationella lägets osäkerhet. Icke heller *de* ha på något sätt handlat av

egoistiska bevekelsegrunder. De ha blott velat skydda och försäkra alla dem, som bo i samma stora hus, »mot eld och brand och fiendens hand». Det hade då varit en stor samlande gärning för dem, som äro i ledningen, att utan att behöva anse det som någon uppgivelse av en optimism, som är större än vår, söka tillmötesgå den stora minoritetens fordringar och taga upp dem. Den har ju icke kommit fram med några åsikter utan skäl, och därför hade det varit tacknämligt, om förslaget hade lagts så, att även minoritetens stora skaror kunnat känna sig fullt trygga i sitt eget land. Herr Engberg var här under förmiddagen inne på och talade om samlingens väg, som han dock icke gick långt på själv, och hans excellens herr statsministern talade även om, att han i denna fråga önskade finna en inåt samlande linje, så långt som samling kunde ske. Hans excellens får dock ursäkta, att vi icke med honom velat stanna just vid den punkt på vägen, där han stannat, en punkt som ligger så fjärran vårt mål, som nu detta utskottsbetänkande utvisar. För oss, som icke velat samlas vid den punkten, är det för envar ett hjärtebehov att föra fram några av de omständigheter, som gjort, att vi velat peka på nödvändigheten av ett starkare försvar, än det som bjudits.

Man har sökt lugna oss med Nationernas förbund. Ja, ingen av oss vill förneka, att detta förbund redan uträttat åtskilligt i fredens intresse, men så länge icke Nationernas förbund blir, vad det är ämnat, utan ännu Amerika och Ryssland äro borta, är det icke ett Nationernas förbund utan endast ett förbund mellan vissa nationer, och så länge kunna vi icke anse, att vi kunna lita därpå och att det utan vidare bjuder den trygghet, vi åstunda. Vi hoppas lika fullt på förbundets utveckling därhän, att det en dag kan skänka en sådan säkerhet, att vi tryggare kunna vara med om en nedskrivning, som då kan vara berättigad.

Vidare pekar man hän på, att vårt militärpolitiska läge skulle vara så förbättrat, enkannerligen genom de nya randstaternas uppkomst. Ja, dessa skyddsmurar mot den gamla faran från öster, de bjuda oss ju ljuspunkter, och de ljuspunkterna vilja vi anse vara fredsfaktorer. Men de äro att räkna med endast under den förutsättningen att både vi och dessa randstater äro styrkemoment av någon verklig betydelse. Trycket österifrån mot randstaterna blir givetvis mindre, därest bakom dem står en makt, om vilkens försvarsvilja och försvarskraft ej råder något tvivel. Nedsättes vår försvarskraft, ja, då borde de också stärka sin, men det kanske är ogörligt för dem. Ej underligt därför, att oro råder i dessa stater, en oro, som icke alls såsom här nyss antyddes, behöver instrueras från något håll från andra sidan Östersjön. Deras tidningar, nationernas lungor, de andas oro. Den oron är kanske större än den är på andra sidan Östersjön. Det är ju en gemensam fara, som hotar med österns expansionsansträngningar, och faran är, att expansionen, som självfallet söker sig den väg, där det minsta motståndet möter, skall söka sig mot nordväst i stället för att trevarna eljest skulle rikta sig åt annat håll.

Oron för oss — västerns makter — ökas när vi tänka på vad österns påträngande kan innebära för västerländsk kultur. Herr Engberg kan tänka på, att de för gaskrig, varom han talade, beredda arméer, som stå där i öster, de stå där inte blott för att skydda sitt eget land, utan vi kunna frukta, att där, liksom i många andra länder, expansionskraften skall göra sig gällande. Och det är inte blott land de vilja ha, i världsrevolutionens bolsjevikiska tecken vilja de gå fram. Skrällarna från Sofia och Reval — varifrån nu än stubintrådarna tändas — borde visa alla att marken är minerad. Det är mot dylika mineringsförsök, som randstaterna stå som vaktposter. Är det då oss värdigt att i en farofylld tid söka skydd och betäckning bakom de små östersjöstaternas ryggar? Om de ryggarna skulle brista, vad få vi då själva att bjuda av mot-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

stånd? Blir det nog, det är frågan, som tränger sig på oss. Ett starkt Sverige skulle säkerligen ej vedervåga freden i Nordeuropa. Det är sålunda för fredens skull, som vi måste hålla vår försvarsstyrka uppe. Vi behöva ej, som hans excellens herr statsministern sade, »avslöja några nya lurande faror», de som finnas äro tillräckliga. Hans excellens talade om, att år 1914 var det Ragnarök, som kom över världen, och han talade, som om Ragnarök nu vore en övergången epok. Jag vill då bara framhålla, att det nog inte finns så många här, som inte veta, att Ragnarök sades gå över världen i många epoker. Innan Fenrisulven och Midgårdsormen voro borta, tog det en rätt lång tid. Det tog en lång tid, innan jorden sköt upp ur havet, grön och fager, och med åkrar, som växte osådda. Det torde vara klokt att ej tro, att Ragnarök redan är över, ej tro, att efter världskrigets fasor jorden ligger i lugn och ro. Nej, men, låtom oss hoppas, så varmt som hoppet kan finnas, att fred och frid, utan krig och utan örlig, skola bli beståndande! Dock innan visshet därom vunnits genom de storas exempel och genom sinnenas omgestaltning, så tagen ej ifrån oss det värn, som fordras för att trygghet skall kännas hos folket i hela Sveriges land! I tveksamma fall, heter det, skall man inte handla, »in dubio non est agendum»! Det är *den* satsens tillämpning jag ber för, då jag säger, att i fråga om försvaret är det *bättre med för mycket än för litet.*

Herr talman, jag instämmer i herr Lindmans yrkande.

Herr **Hallén:** Herr talman! Till den synnerligen knapphändiga motivering, som följer detta utskottsutlåtande, vill jag foga några reflexioner, som jag tror inte äro enbart personliga. Bakom dem stå stora skaror, vilkas mening hittills i dag inte kommit till fullt uttryck. Det har invänts som ett argument både för och emot, att de *ekonomiska* hänsynen motivera en väsentlig rustningsminskning. Det är alldeles uppenbart, att däri ligger en riktig socialkänsla, men å andra sidan måste man nog i rättvisans namn säga, att detta inte får vara en avgörande synpunkt. Kunna vi på vänstersidan övertygas om möjligheten av ett militärförsvar, som är tillräckligt och absolut effektivt, och överbevisas om, att detta vore den enda garantien för oss att leva i okränkt frihet och att dylika medel vore rättfärdiga, undrar jag om inte många skulle vara beredda att offra om inte den sista skärven, så i alla fall påtaga sig oändligt större och tyngre bördor än vad som nu ifrågakommer. Jag menar därför, att hur socialt värdefull denna demokratiska synpunkt än är, så är den inte en central, avgörande synpunkt vid denna frågas bedömande. Likaledes tillåter jag mig ifrågasätta, vad beträffar det ständiga hänvisandet till *det militärpolitiska läget*, om inte i de orden ibland kan ligga en dubbel udd. För visso ligger det en stor sanning i dem, så stor att det här är onödigt att upprepa motiven härför.

Man kanske till och med kan skärpa dem så till vida, att man kan säga, att vårt rikes *allmänna* geografiska läge i och för sig innebär ett värdefullt skydd. Jag tillåter mig, herr talman, att göra den inte så ovanliga parallellen med det lilla riket, som drabbades av den stora olyckan 1914, nämligen Belgien. Vi få då inte förgäta den stora skillnaden. I Belgien ha vi de gamla klassiska härgatorna, där ha vi de bloddränkta fälten kring Waterloo, Antwerpen, Namur och Liège, där europeiska härar tågat fram under sekler. Vi veta, att vi äga ingen sådan motsvarighet. Skånska slätten eller västgötaslätten har inte varit skådeplatsen för en sådan europeisk kraftmätning och lär väl, mänskligt att döma, aldrig komma att bli det. Visar inte f. ö. Sveriges hela krigshistoria att vårt avlägsna läge är en borgen för vår fred. Nog är vår historia krigsfylld, men vittna ej våra otaliga segertroféer om att det mesta blodet flöt utomlands, långt fjärran från hus och hem? Till den synpunkten kan man emellertid också lägga en annan, nämligen den, att talet om det militärpolitiska

läget, som har lättat så betydligt, hur sant det än är inte får drivas alltför långt. Ty hur skulle det gå en dag om förhållandena utvecklades därhän, att den mycket omtalade randstatsbarriären fölle sönder, och vi skulle ha byggt hela motiveringen för rustningsminskningen på dennas existens? Då skulle givetvis även demokratien vara tvungen att i och med detsamma gå in för en militaristisk och rustningsivrande politik. Jag menar alltså, att hänvisandet till denna randstatsbarriär naturligtvis är ett värdefullt argument, men omöjligt kan vara en helt avgörande synpunkt, då vi gå till en påbörjande reducering av vårt försvar.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

På tal om det geografiska lägets skiftande värde för olika riken, tillåter jag mig redan här att erinra om, att det lilla frändefolket där nere vid Öresund också ligger mitt ute i den stora stråklinjen. Redan nu vill jag tillåta mig att kasta in frågan: Vad var orsaken till att detta lilla danska välde för 11 år sedan ändå skonades från den stora världsbranden? Man torde väl våga påstå, att det ingalunda var respekten för dess redan då obetydliga och svaga militära skyddsmedel. Det var någonting annat, och jag tillåter mig här att föregripa mina egna synpunkter framdeles genom att säga, att det först och sist var den omständigheten, att detta vårt frändefolk kunde visa inför världen en vapensköld så absolut fläckfri, att ingen vågade förgripa sig på det, trots att det reellt och praktiskt sett var nästan värnlöst. Det kanske i detta sammanhang också kan tillåtas mig att ifrågasätta sanningen av det i försvarsdebatterna så ofta gjorda påståendet, att det var våra militära rustningar, som år 1914 gjorde att vi fingo leva fredade. Den hederliga och redbara tjänst, som vår sjömilitära polisvakt utförde är värd all aktning och all erkänsla, men jag tror, att talet om respekten för den eventuella utvecklingen av våra stridskrafter, som avhöll andra från att driva oss in i den blodiga leken, är en överdrift. Jag undrar om man är alltför mycket bekajad av nationell självförhävelse när man i stället menar, att det som gjorde oss intakta gentemot intentioner från främmande makters sida var det förhållandet, att vi kunde uppvisa samma absolut fläckfria och rena vapensköld, och samma absolut obrottsliga och samvetsömt redbara utrikespolitik som exempelvis våra danska bröder. Det fanns inte ett uns av logik och rimlighet i ett försök att draga in oss i kriget.

Jag är därmed inne på en fredsgaranti, ett fredligt vapen av den allra största betydelse, som jag skall be att om några ögonblick få komma tillbaka till. Jag anser emellertid, att man, när man vill medverka till en reducering av våra militära anstalter, starkt kan betona även en del andra synpunkter, och jag tillåter mig, med herr talmannens medgivande, snudda vid en fråga, som kanske eventuellt skulle debatteras något längre fram.

Det är nämligen så, att vi i vårt land liksom i andra länder genom seklerna haft en genom statens försorg bedriven religiös folkundervisning, vars sinnesart och vars syftning åtminstone i dess bästa och högsta form — när den varit som bäst — varje ledamot av denna kammare väl känner. Denna religiösa livssyn har haft att brottas med ett från naturgrunden stammande begär både till naturlig självhävdelse och till en hänsynslös själviskhet. Vi veta också av vår andliga historia, att lång och svår har kampen varit för att komma ifrån de konfessionella striderna och fram till en religiös samvetskultur, som tar itu med dagens praktiska arbetsuppgifter. I den upplysta religiositetens ljus har dock så småningom samfundsförhållanden börjat skärskådas, dömas och successivt omskapas. Turen har nu äntligen kommit även till kriget och de militära maktmedlen. Deras absoluta oförenlighet i våra dagar med en kristen lära bli för var dag mer och mer uppenbar. För åtskilliga år sedan försökte människor att kompromissa tillsammans en sådan religiös livssyn med erkännandet av de fysiska och materiella maktmedlens berättigande. Ofta fick man

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

då vända sig till hebreiska urkunder, sådana som Josua-Domareboken m. fl. i gamla testamentet. När man så småningom på grund av en växande religiös upplysning inser, att sådana argument inte äro verkligt religiöst och sedligt bärande, har man tillgripit en sådan kompromiss som t. ex. Friedrich Naumann på sin tid gjorde: Visserligen är allt vad krigsrustningar heter fullkomligt oförenligt med en religiös livsåskådning, men vi få i sådana situationer, där staten befaller, giva liksom ett moratorium åt den kristna etiken och gå statens ärenden, d. v. s. gå ut i kriget. Hur ohållbar en sådan mellanlinje är behöver väl inte här vitsordas. Men jag ber, herr talman, att få säga ett ord om detta krav på andlig och intellektuell redlighet i fråga om krigets och religionens ställning till varandra. Somliga ledamöter av kammaren kanske tycka, att därom skall inte talas vid detta tillfälle, men man skall dock förstå, att det är tusenden i detta land, för vilka dessa synpunkter och deras sammanställande är en verklig hjärtesak. Det har väckts några motioner om hur den religiösa vården vid krigsmakten bäst skall organiseras. Det hänvisas där till exempel och uttalanden från Frankrike, däri man påpekar att det så kallade hedniska Frankrike, som inte hade någon organiserad själavård vid krigsutbrottet, måste improvisera en sådan. När kriget väl var i full gång, var det snart cirka 2,000 fältpräster på den sidan av skyttegravarna, och ungefär ett lika stort antal på centralmakternas sida. Man menar att där kan man se, hur värdefullt det är att giva religionens tröst och stöd åt dem, som på detta sätt gå statens ärenden och med vapen i hand söka hävda sitt lands rätt. Ja, helt visst var det så, att man gav sakramenten åt de döende och sade innerliga och varma trösteord åt dem, som krälade i skyttegravarnas djup. Kan man lyssna till fältprästens aftonbetraktelse om den allmänneliga brödrakärleken och någon timme senare med kniven i hand krypande smyga sig över någon nattlig vaktpost?! Jag frågar: Har väl världen bevittnat en större hädelse än när man brukade Fridsfurstens ord som stimulans till människor, som voro kringvärvda av skyar av hat, blodtörst, dödsångest och förtvivlan? Kan man tänka sig en större motsättning, en större inkonsekvens än detta? Och vad voro alla dessa präster i de krigande länderna, som alla anropade Gud om seger och som alltid hade en sedlig och religiös argumentering för varje rättens kränkning? Voro de det religiöst upplysta samvetet, fast likt klippan i vågsvallet? Eller voro de viljelöst flarn på nationella känslovågors skum? »I ären världens salt. Men om saltet mister sin sälta, varmed skall det då saltas? Då är det till intet nyttigt, utan kastas på avskrädeshögen!» Den kristliga dialektik, som kan användas som försvar för vilken skriande orättfärdighet som helst vänder folket med förakt ryggen.

Det är mot denna nationalistiska kristlighet, som ett upplyst religiöst samvete överallt i världen börjar reagera.

Samma natt som England utfärdade sin krigsförklaring sutto ett par högre officerare och resonerade om just detta spörsmål. Då sade den ene, som var en grånad man: »Du har rätt i ditt resonemang, att detta är ohållbart ifrån vår gemensamma religiösa livssyn. Men jag kan inte lösa konflikten på ett fullt rationellt sätt. Jag har mina söner ute i kriget, och jag går att ge mitt liv för det brittiska imperiet.» Då svarade den andre: »Ja, går du för att dö för det brittiska riket, så kan väl jag gå att dö för Guds rike.» Och därmed gick han med fasta steg det öde till mötes, som en krigstjänstvägrande officer kunde vänta i krigsögonblicket. Om det funnits tillräckligt många sådana män i Europa, om kaserngårdarnas murar hade fått bevittna arkebuseringen av tillräckligt många sådana martyrer, eller fängelserna fått hysa tillräckligt många, hade helt säkert Europas öde blivit ett helt annat. Därom lider intet tvivel.

Denna sinnenas revolt få vi ingalunda underskatta, och den får ingalunda heller avfärdas som en realitetsfrämmande utopi. Ty, i den mån den växer sig

starkare, blir den en makt, som kommer att omskapa förhållandena. De multnande fältgrå i massgravarna hade då också gått ett annat och lyckligare öde till mötes.

Något som i övrigt av rent yttre orsaker påskyndar denna rent religiöst färgade pacifisms frambrytande, här som i andra länder, är som envar vet den fruktansvärda utvecklingen av de s. k. tekniska hjälpmedlen i kriget. Vi veta allesammans, att framtidens krig kommer att te sig som ett fruktansvärt utrotande av respektive länders civila befolkning, icke minst genom de nya stridsmetoder, som man måste räkna med. En så framstående auktoritet som Winston Churchill, marinminister i England under krigets tidigare skede och ansvarig för expeditionen till Gallipolihalvön m. m., och som för närvarande är finansminister, yttrade i ett uppmärksammat arbete något år efter kriget följande ord just med tanke på de ödeläggande och djävulska stridsmedel, som komma att stå framtidens människor till buds: »*Mänskligheten har för första gången i sina händer de verktyg, medelst vilka den kan på ett ofelbart sätt fullborda sin egen tillintetgörelse. Döden står i beredskap, lydig, avvaktande, redo till tjänst, redo att nedmeja folken en masse, redo att, så snart man kallar på honom, krossa till stoft utan möjlighet av återuppbyggande vad som alltjämt finns kvar av civilisation. Han väntar blott på kommandoordet.*»

Det är alldeles uppenbart, att när sådana perspektiv börja att rycka in i synranden, så växer i vida lager den absoluta oviljan att överhuvud taget ha någon som helst befattning med de s. k. militära maktmedlen. Och jag tror inte att man är alltför överdrivet eller overkligt optimistisk, om man tror sig märka, att statsmakterna själva ha något sådant på känn, till och med i vårt eget land. Vi se hur konsekvenserna av en religiös folkuppfostran, med alla dess otillräckligheter och bristfälligheter i övrigt, ändå börja att mogna, och hur staten själv börjar förstå, att konsekvenserna av detta får den i framtiden taga. Det märkes redan i lagen om de samvetsömma värnpliktiga, som egentligen innebär ett sönderbrytande av den allmänna värnpliktens princip, ett sönderbrytande som vi inom några dagar torde vara beredda att ytterligare utvidga genom att låta lagen omfatta även dem, som av rent etiska samvetsbetänkligheter vägra göra den militära krigstjänsten. Ja, ifrån *dessa* utgångspunkter och med *den* motiveringen kommer helt visst växande folklager i vårt land snart nog att kräva en revision av militärfrågan i en helt annan riktning än den herr Lindman ställde i utsikt.

Men, herr talman, innan jag slutar, vill jag likväl säga ett ord, som jag tycker kunde ena alla både vänner och motståndare i denna fråga. Jag hör ingalunda till dem, som vill lägga sådana ord i min mun som militarism eller militaristbeundrare eller sådant; jag tycker att vi alla kunna hava den känslan, att vi skola förstå de bättre intentionerna även hos motståndare, och vi få också erkänna, att de nationella instinkterna hava de allra djupaste rötter i allas vårt väsen, och vi böra därför icke lasta dem, som i dag uppriktigt sörja över den förestående försvarsreduceringen, ty hos många av dem talar förvisso en verkligt ädel fosterlandskärlek och en levande samhörighet med vårt folk. Men vi protestera mot, att *vi* skulle vara mindre angelägna om detta lands frihet, eller att *vi* skulle förakta de vapen, varmed våra hänsovna fäder värjde sig och sitt i fordom tid. Ånej, så utblottade på historiskt sinne äro vi visst icke, krigens och militärförsvarens historiskt betingade nödvändighet i gångna tider inse vi också till fullo, även de av oss, som äro tydliga och klara pacifister.

När vi läsa på hävdens blad om Sturen, som dödligt sårad for över Åsundens is i natten efter en förlorad drabbning, eller när vi höra berättelsen om huru den gula brigaden vek över landsvägen, när kungahästen med den tomma sadeln löpte över fältet, eller när vi lyssna till den sång, till bragdens och även-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

tyrets tjusning, som kvävdes i en rosslande blodström en sommarkväll vid Dnjeprs strand, då känna vi alla, att vi med dem höra samman, vi äro barn av dessa trofasta, enkla människor, som på kungarnas bud gingo från sitt armods gråa kojor ut i världen under de svenska fältteckenen. Detta land vilja vi icke vara med om att lägga värnlöst, utan att det skall *skyddas* och *värnas* med all kraft. Men *då* kommer det som skiljer oss åt, och det bör man kunna visa varandra en ömsesidig respekt för: det är detta, att många av oss hava fullständigt mistat tron, ohjälpligt, på de krigiska vapnens betydelse. Och det är icke i någon feg självuppgivelse, icke i egoistisk bekvämlighet, vi resonera så, icke heller endast därför, att vi anse det fullständigt utsiktslöst, vanvettigt, vilket det för visso är. Utan av det skälet, att vi trygga oss till *helt andra försvarsanstalter*. Det är icke blott vi, som äro en slags radikal avrustningsfalang, som resonera så, utan djupt in i borgerliga kretsar hos bondemän och borgerliga män o. s. v. möta vi just denna trygghetskänsla, kanske icke alltid fullt medvetet, men den finnes där ändå. Jag bara konstaterar en sådan hugnesam sak som det, att i dag är vår huvudstad lugn, och säkerligen är vår landsbygd det i ännu högre grad. Vi se, att det är icke den oro och sorg i sinnena, som man skulle kunna finna vore ett spontant exempel på det som vissa tidningar bruka kunna föra till torgs. Trodde de stora massorna, att i dag öppnas på glänt och gradvis rikets portar för fienden, skulle helt säkert oron och förtvivlan bölja mycket mäktigare och söka sig andra uttryck, framför allt värdigare uttryck, än desperata tidningsartiklar. Nu är så icke fallet, utan en lugn och klok besinning råder, det är som om människorna instinktivt ana, att det är nog till »syvende och sist» något annat, som slår en skyddsvall om gamla Sverige än de rent militära maktmedlen.

Ja, även med risk att stämplas som hemfallen åt den naivism, som en ledamot av kammaren i valrörelsen talade om, vill jag dock säga ett ord om den rikets garanti för nationell frihet och fortbestånd, som vi — kanske ibland omedvetet — dock tillmäta den mest avgörande betydelse. När nämligen i vårt land människor i stad och på land samlas och lägga råd om, hur nöd och fattigdom, mörker och okunnighet skall skingras, när i tempel och helgedomar brödrasinnets och rättfärdighetens budskap få tala, när i dessa salar lägges råd och beslutas det som skänker ljus och kunskaper åt unga släkten, arbete och bröd åt dem, som i flit och redbarhet söka livets glädje, och sådant som skänker trygghet och ro åt ålderdomens folk, hjälpande händer åt sjuka och fattiga, då ljusnar rymden, då växa vallar och värn kring detta rike, då växer *rätten*, då blir vår *kultur* en makt, som vinner respekt och som man icke kränker. Finns det, jämte våra nordiska frändefolk, något land i världen, som kan hava varit mer samvetsgrant rättrådigt i sin internationella politik, som har en renare och fläckfriare sköld än vår att vissa upp? Sådant betyder någonting. Det är realiteter att räkna med. Det är Sveriges stora fredsgaranti, ett skyddsvärn, vars stora betydelse ingalunda får underkännas. Världen förgriper sig icke på en sådan kultur, det vore ett självmördande hån mot all förnuftig tillvaro. I *det* försvarsarbetet göra vi svenskar vår dagliga insats och värnplikt. *Det* vapnet har sist när stormen gick över världen visat sig starkare än både arméfördelningar och giftgaser.

Jag skulle kunna tillåta mig den enkla jämförelsen, när man säger att vi behöva nog under kommande år ett militärt skydd gentemot farorna av mera asiatisk natur därborta från öster, tänkom oss det tankeexperimentet, att vårt land stode rent materiellt och socialt på den lägre kulturnivå, som låt oss säga vissa folk i Östeuropa eller annorstädes befinna sig i, men att vi i alla fall ägde en militär stridsmakt av låt oss säga dubbelt så stor styrka som nu; tror någon, att vi skulle känna *mera* trygghetskänsla då än nu? Nej, visar inte detta, att det *goda* och förtröstan på dess makt växer till *realiteter* i vår tid!

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, här har talats om, att demokratiens folk har känt sitt ansvar och tagit det viktiga steget att inordna militärförsvaret under demokratiens synvinkel. Det är sant. Det är också en milstolpe som är passerad. Men här får man sannerligen icke stanna. Här har icke funnits möjlighet att få ge sin röst åt ett praktiskt framkomligt avrustningsförslag. Dock vill jag hoppas, att demokratien finner, att de militära maktmedlen äro odugliga, orättfärdiga och väsensfrämmande för demokratiens syften, och att den *fortsätter* att reducera de militära anstalterna till den maritima polisvakt vid rikets kuster och farvatten, som kräves för att inför världen demonstrera vår ärliga neutralitetsvilja. Sker så, blir denna milstolpe blott en etapp på vägen hän emot den fullständiga avrustningen.

I *den* förhoppningen ger jag utskottsförslaget min röst.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Norup, *Fast*, *Mogård* och *Öhman*.

Herr **af Ekenstam:** Herr talman! På ett synnerligen skickligt sätt har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet lagt sin kritik mot högerns reservation och högerns ståndpunkt. Men såvitt jag förstår är det dock så, att om man litet närmare intränger i vad han här säger, så har han egentligen endast och allenast tangerat utanverken. Ty då han talar om, att vid förra årets riksdag högern eller åtminstone den regering, som då satt, med synnerlig iver strävade efter att komma till en lösning av försvarsfrågan, medan högern nu icke tyckes besjälas av sådan strävan, så är det ju ganska enkelt att svara honom, att visst vilja vi hava en lösning av försvarsfrågan och det ju förr dess hellre, men icke vilken lösning som helst. Vi vilja därför under närvarande förhållanden uppskjuta avgörandet, och detta därför att vi misstro den lösning, som är framlagd, såsom icke tillräckligt tryggande under de förhållanden, som nu finnas i världen. Vi vilja få anstånd för att se tiden an och se, huru allt utvecklar sig, innan vi kunna diskutera en nedrustning sådan som den nu av regeringen avsedda.

För mig, som under 25 år har tillhört svenska riksdagen, är det ju rätt egendomligt att erinra sig åtskilligt som därunder har förekommit. Många gånger har jag haft tillfälle att med glädje, jag skulle vilja säga tacksamhet, lägga min röst i urnan för ett bättre och tryggare försvar, som jag hoppades utgöra en större säkerhet för fosterlandets bestånd. Men ännu aldrig har jag stått inför det allvar, som kommer i dag, då det verkligen ser ut som om en lösning av försvarsfrågan skulle genomdrivas, varigenom det försvar som finnes skulle i högsta grad beskäras, varigenom sekelgamla organisationer skulle sprängas, med ett ord, att vår försvarsfråga skulle ledas in i alldeles nya förhållanden. Den militära sakkunskapen, om vilken här i dag har talats rätt mycket och om vilken man i allmänhet har erkänt, att den egentligen borde betyda ganska mycket ehuru den på högsta ort synes ha varit ganska litet beaktad, har om det förslag, som här föreligger till avgörande, förklarat, att det endast ger $^1/_3$ av den försvarskraft, som vi skulle kunna hava, om vi fullt utnyttjade den organisation som nu finnes. Men det värsta av allt i den nya organisationen är, att den äger icke förmåga av elasticitet, den har icke förmåga att svälla ut, att tillgodogöra sig hela den värnkraft, som finnes hos folket. Det är möjligt, att denna nya organisation på en hel del kan verka insövande i säkerhet, men för oss, som se saken på ett annat sätt, känna vi det som ett hot mot fosterlandets trygghet och säkerhet, och detta dock i en tid, då nyligen till och med ifrån regeringens medlemmar själva det har erkänts, att oros- och osäkerhetstillstånd alltjämt finnas i världen. Man kan ju fråga sig, och den frågan är nog mer än en gång uppkastad både man och man emellan och i pressen, huru egentligen den lösning, som nu är framlagd, kommit till, och detta i all synnerhet, då man

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

av många vittnesbörd vet, att det icke är den militära sakkunskapen, som haft sitt ord med för att ordna den som den nu är.

Som ett av de mest verkande skälen har man talat om uppkomsten av de s. k. randstaterna på andra sidan Östersjön, och jag vill ju icke bestrida, att icke deras tillvaro utgör en viss borgen för oss, men för var och en, som har räknat med den kraft, som möjligen kan finnas hos dessa, och det tryck, som dessa kunna utsättas för, må det stå klart, att den säkerhet som randstaterna bereda, är nog icke av större hållfasthet. Men säkerligen är det icke enbart eller ens förnämligast dessa randstaters tillkomst som manat regeringen att framlägga sin försvarsproposition. Framför allt har den ju tillkommit som en vänsterlösning, som svaret på en valparoll, som resultatet av ett valprogram. Vänsterns folk, som tro sig representera Sveriges folk, vilja nu få detta förslag igenom. Kanske är det för dem en glädje att jämväl kunna konstatera, att högern på det viset lider ett nederlag. Vi kunna blott önska, att det nederlaget icke skall varsla om fosterlandets nederlag. Men utan allt tvivel är det väl så, att många, många, som i detta ögonblick lämna sin anslutning till detta förslag, icke så noga hava tänkt sig in i vad det betyder och hur det kommer att verka, och dock hava många förhållanden förekommit, som borde hava öppnat ögonen på dem.

Jag vill i det sammanhanget icke här beröra mer än en sak, och det är Gotland. Under 17 års tid, jag på denna härliga ö haft hem och bo, har jag lärt känna dess fosterlandsälskande befolkning. Jag har funnit, huru den mer än en gång känt trycket av den utsatta ställning, i vilken den är. Och med den organisation, som nu skulle komma, skulle den otillräckliga besättning, som nu där finnes, ytterligare reduceras och nedskrivas. Är det nu verkligen så, att den ön icke längre har den mycket stora betydelse, om vilken här i riksdagen mångfaldiga gånger har talats? Här har ju sagts, att den är Östersjöns pärla, att den för den, som äger Gotland, är snart sagt en borg varifrån man kan behärska icke blott Östersjön utan en mycket stor del av Sverige. Och nu i dessa tider, då flygvapnet har vunnit en sådan utveckling, då man icke längre kan stanna vid försvaret till sjöss utan måste tänka på att man också skall kunna freda sig för flygvapnet, då icke endast glömmer man Gotland utan man förminskar det svaga försvar som där finnes. För min del hade jag annars trott att det var en angelägenhet av högsta rang icke blott för Gotland utan för hela Sverige också att skydda den ön och tillvarataga alla de möjligheter, som innehavet av Gotland lämnar till fosterlandets utveckling och försvar. Det kommande beslutet i försvarsfrågan blir kanske domen över Gotland, över dess fosterlandsälskande folk, över all den kärlek och alla de förhoppningar, som knutit sig till den ön. Det är väl ändå icke så underligt, att en man som jag, med den känsla, jag hyser för den ön, med den livliga övertygelsen jag har om denna ös betydelse för hela Sverige, känner en livlig lust att av hjärtat protestera mot en lösning, som på detta sätt skulle göra ön försvarslös. De ringa trupper, som där äro kvar, kunna förvisso endast och allenast göra en enkel demonstration men icke bjuda något försvar. Det är alldeles säkert, att en annan makt kommer att med glädje se, att denna för Sverige så viktiga punkt är så obefästad, så lätt att intaga, att det är ett ringa vågspel att våga sådant och så medelst bliva herre över Östersjön.

Med vemod har jag sett detta, med vemod har jag sett, huru de gamla organisationerna på många håll komma att sprängas sönder. Sverige har varit min kärlek sedan unga dagar, den kärleken har följt mig till ålderdomen. Då det nu synes mig, att kortsynthet, sorglöshet och partilidelse vilja förstöra de möjligheter, som Sverige har, att i framtiden behålla sin frihet och självständighet, måste jag protestera. Man må kalla mig patentpatriot eller storsvensk eller vad annars som pressen påhittat för att förhåna och förlöjliga dem, som sär-

skilt arbeta för ett gott försvar, det är mig likgiltigt, för mig är det på sin höjd äretitlar.

Nog vet jag visserligen, att alla de ord, som nu sägas, falla utan nytta. Resultatet är väl givet, och vi måste foga oss däri. Men så mycket vill jag ifrån högerns sida säga, att ingen skall kunna påstå, att därför att vi nu lida nederlag, därför att vi nu känna, att åtskilliga av våra bästa känslor illa beröras, därför att den förhoppning, som vi haft om trygghet och säkerhet för fosterlandet, i högsta grad försvagas, vi för den skull önska, att av dem, som nu skola taga ansvaret på sig också en gång detta ansvar må utkrävas. Nej, vi önska och hoppas, att en god allmakt alltjämt må hålla sin hand över gamla Sverige, att det länge och intill sena tider må bliva fritt och oberoende.

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Lindmans reservation.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Knappheten på tid nödgar mig till den största begränsning, men jag anser mig ändå böra säga några ord, främst till protokollet och för framtiden.

Utgångspunkten för den kungliga propositionen är, att svenska folket kan vara lugnt. Visserligen finns det någon liten oro ute i världen ännu, men det är ingen fara för oss, vi kunna lugnt börja vår avrustning; det finns intet hinder av utrikespolitisk art för den saken. Ja, härvidlag må ju var och en ha sin mening. Men nog synes det mig ganska svårt att ur det närvarande världsläget hämta stöd för en sådan åsikt. Den kungliga propositionens påstående, att den skär ned försvarsorganisationen med sådan aktsamhet, att hos det långt övervägande flertalet av vårt folk känslan av trygghet bör kunna bevaras orubbad, liksom utskottets påstående, att här föreligger endast ett varsamt försök till lösning, måste betecknas såsom uppenbart orimliga. Men vad som är absolut vilseledande är, när utskottet påstår, att förslaget innebär att åvägabringa en modärniserad och mera tidsenlig utbildning. Ty en var, som läser de orden, måste få den uppfattningen, att här gäller det att stärka vår försvarskraft. Motsatsen ligger ju här i öppen dag.

Avgörande för en försvarsorganisation är ju, hur förhållandena ställa sig vid en mobilisering. Det är då, den skall prövas. Då kriget bryter ut, då gäller det hela nationens liv och självständighet. Och då borde det vara en självklar sak, att man har det så ordnat, att man kan sätta in hela folkets levande kraft, hela vår försvarskraft. I synnerhet gäller detta för ett land med vår utsträckning och vår jämförelsevis ringa befolkning. Hur fyller nu förslaget den förutsättningen? Ja, jag vill icke komma med allt för många siffror; sådana ha ju radats upp här i dag i oändlighet. Jag vill endast nämna ett par. Vi ha en inskrivningsskyldig årskontingent av värnpliktiga på något över 52,000 man. Av dessa 52,000 man bli icke ens hälften övade till vapentjänst, beroende främst därpå, att en hel del — enligt den kungliga propositionen en tredjedel — av de fullt vapenföra avskiljas till handräckning. Nu har ju utskottet gjort en justering i detta avseende och minskat dessa senare med 3,500. Men av dessa 3,500 komma säkerligen endast på sin höjd 2,000 att utbildas. Jag vill därför säga, att de siffror, som av herr Hamrin på förmiddagen här anfördes, nog i detta fall tåla en väsentlig justering.

Och vilken utbildning och vilken ledning får nu denna reducerade kontingent? För att icke förlora mig i detaljer och för att vinna tid vill jag endast syssla med infanteriet, vårt huvudvapen. Utbildningstiden är för detta truppslag föreslagen till 140 dagar. Räknar man bort därifrån 20 à 25 sön- och helgdagar, återstå ju endast 115—120 dagar. Jag har för min del aldrig hört någon påstå, att man tidsenligt och allsidigt kan utbilda en infanterist på den tiden. Jag tror icke, att någon kan påstå detta. Krigserfarenheten åtminstone visar något hela annat. Men om man nu skall ha en sådan kort utbildningstid,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

är det givetvis av utomordentlig vikt, att det finns tillräckligt och dugligt befäl, en tillräcklig och duglig lärarkår, så att säga, för dessa värnpliktiga. Och huru är det med den saken? Huru är det med dessa lärarkrafter för de värnpliktiga, huru är det med fredskadern? Jo, här har då skett en nedskrivning med 63 regementsofficerare, 659 kompaniofficerare, hälften av alla underofficerare och hälften av allt fast anställt underbefäl. Härigenom uppstår i första hand en brist på minst 200 officerare. Sedan har ingen ersättning beräknats för avgång, för sjukdom, permission, tjänstledigheter o. s. v. Och kommenderingar till andra vapenslag hava beräknats mycket för lågt. Jag undrar, om man i någon annan skolorganisation skulle våga gå till väga på det sättet. Ty det är ingenting annat än en skolorganisation detta. Och det är ju klart, att resultatet av utbildningen måste bli därefter.

Jag förbigår nu denna lilla värnpliktskontingents uppdelning i högre och lägre förband. Jag förbigår den stora regementsslakten. Jag vill endast om den säga, att någonting mera upprörande torde man knappast kunnat tänka sig, särskilt med hänsyn till det nyckfulla, för att icke säga lättsinniga sätt, på vilket den ägt rum. Och jag övergår till, huru det ställer sig vid mobilisering. Jag räknar därvid ej med det befäl, som nu kommer att sättas på indragningsstat, ty det hör icke till denna härordning. Det är en liten blindtarm, som kommer att släpa med några år. Om fem år är så gott som ingenting kvar av den. Vid mobilisering kommer arméns kärna att bestå av dessa fyra små arméfördelningar, otillräckligt övade och med för liten kader. Härtill skulle kunna komma de andra årsklasserna med sin befälspersonal eller sin s. k. reservkader. Vad manskapet beträffar, är det ju klart, att i samma mån, som de bättre övade årsklasserna gå bort och de nya, sämre övade årsklasserna komma att rycka in, blir truppernas stridsduglighet undan för undan förminskad. Och hur mycket kan man för övrigt beräkna, att det skall sitta kvar av kunskaper och färdigheter efter några år med en sådan kort utbildning som den, varom det här är fråga? Jag måste säga, att det är upprörande och omänskligt att skicka ut sådana trupper mot ordentligt utbildade arméer. Och hur ställer det sig sedan med befälspersonalen, med reservkadern? Ty när manskapet är så litet och dåligt utbildat, måste behovet av en duglig befälspersonal vara så mycket större. Denna reservkader består ju dels av officerare och underofficerare på reservstat och dels av studenter och värnpliktigt underbefäl. Beträffande officerare och underofficerare på reservstat, så finns den organisationen egentligen bara på papperet. Den hänger i luften. Det finns absolut ingen garanti eller säkerhet för att den kommer att förefinnas vid behov. Beträffande sedan studenter med 260 dagars utbildning och värnpliktigt underbefäl med 225 dagars utbildning, torde det ligga i sakens natur, att dessa icke äro lämpliga eller dugliga att föra trupper med de anspråk, man enligt nutidens fordringar måste ställa på befäl. Man måste beteckna dem som fullständigt inkompetenta för sin uppgift. Generalstabschefen, vår högsta militära auktoritet, sammanfattar på sidan 531 i den kungliga propositionen sitt omdöme om detta, då han säger: »Den fälthär, som med den föreslagna fredsorganisationen och värnpliktslagen kan uppställas, kommer sålunda att utgöras endast av fyra arméfördelningar, vilka omedelbart efter mobiliseringen icke äro operations- eller stridsdugliga. Det är icke möjligt att förstärka fälthären genom reservfördelningar förrän efter en mycket avsevärd tid. Under de närmaste åren kunna dock reservtrupper organiseras.»

Ja, mina herrar, detta är en hård dom över detta förslag. Men jag har i alla fall aldrig hört någon ens försöka vederlägga detta uttalande, och det torde heller icke med någon framgång lyckas. Men jag vill säga: vad innebär detta, att vår armé vid mobilisering icke omedelbart är vare sig operations- eller stridsduglig? Jo, det innebär, att vi i farans stund, med den snabbhet, varmed

ett krig numera utvecklar sig, icke hava något skydd, i själva verket icke hava någon armé. Det är oerhört att tänka sig något sådant! Antingen måste då armén vid mobilisering sammandragas till övning någon tid, eller också, vilket väl blir nödvändigare, i befintligt skick sändas ut mot fiendens bättre övade trupper, naturligtvis med ytterst ringa utsikt att kunna fylla sin uppgift men med så mycket säkrare utsikt till stora och onödiga blodsoffer. *Ett försvar bör dock innebära möjlighet till och hopp om, att vi skola kunna försvara och skydda oss. Men att ordna det på detta vis måste betecknas icke blott såsom meningslöst utan som fullständigt lättsinnigt.* Här gäller det i alla fall det högsta av alla värden, och då stå vi icke till svars med att bygga på lösa förhoppningar och allt, vad som kan sägas om en längre och säker fredsperiod, det är och blir endast lösa förhoppningar. När det gäller sådana värden, då äro vi skyldiga att ställa oss på den säkra sidan och icke bygga på lösan sand, såsom här är fallet. Ty lika säkert som världshistorien oupphörligt, oupphörligt upprepar sig, beroende på att människorna, som göra världshistorien, i sitt innersta djup ha en oerhörd förmåga att bibehålla sig så gott som oförändrade genom tiderna, lika säkert är det, att vår historia också kommer att upprepa sig. Vårt svenska folk har under gångna århundraden gång efter annan fått kämpa för livet, för sitt oberoende och sin frihet, och vi kunna vara absolut förvissade om, att så kommer det att bli även i framtiden. Det råder icke något tvivel om den saken för den, som vill läsa historien, såsom den bör läsas.

När man hör herr Hallén, så kan man ju sätta värde på den idealistiska syn, han har på framtiden. Men, mina herrar, ligger det någon *verklighet* bakom detta? Om man ser ut över Europa, huru står det till där? Jo, det står till på det sättet, att mera folk äro under vapen, rustningarna pågå i större skala än någonsin, och mera pengar användas därtill än någonsin före kriget. Att under sådana förhållanden tro, att världen skulle just nu blivit en annan, och att nu inte krig mera skulle förekomma — det är fullkomligt verklighetsfrämmande.

Herr statsministern yttrade i sitt anförande i dag, att han fann det historiskt berättigat att nu företaga en nedrustning. Jag anser tvärtom att en dylik åtgärd är stridande mot all historisk och mänsklig erfarenhet och jag vill icke medverka till eller bära ansvar för densamma.

Jag ber därför, herr talman, att få biträda herr Lindmans yrkande.

Herr **Samuelsson:** Herr talman! Man har inte kunnat uraktlåta att i dag under debatten gå in på behandlingen av Ryssland och kommunisterna. Man hörde i herr Björkmans anförande nyss, hur han sökte göra gällande, att det var från Östern, från Ryssland, som man hade att vänta faran, och i anledning därav ansåg han nödvändigt med ett starkt försvar. Han drog en del exempel om våldshistorier, exempel, som varit vederlagda kanske mer än hundra gånger och sålunda befunnits oriktiga men alltid visat sig lämpliga att dra fram i ögonblick, när man vill gå till aktion mot Sovjetryssland och mot arbetarklassen.

Herr Holmgren, såsom den sanne fredsälskare han utgav sig för, ville även göra gällande, att samtliga partier i riksdagen äro fredsälskande partier, så när som på ledamöterna på moskvabänken, såsom han uttryckte sig. Det är klart, att högern aldrig använt våld mot arbetarklassen! Vi ha dock haft tillfälle att här i Sveriges riksdag mer än en gång påtalat dessa förhållanden, hur man använt våldet i kampen mot arbetarklassen. Men det hindrar icke, att man nu med stort patos lägger i dagen, att man alltjämt är samma fredsälskande parti och att det endast är från arbetarklassen, från moskvamännen, som man ser dessa våldsteorier. Jag tror, att arbetarklassen, som har erfarenhet av de rena klasstriderna, har en annan uppfattning av högerns fredsälskande natur.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Att socialdemokraterna här i dag ansett nödvändigt att kasta stickord mot kommunisterna, är också mycket naturligt, då man hört de anföranden, som hållits av samtliga socialdemokratiska talare. Allt ifrån herr statsministern och till herr Engberg erkände man, öppet, att man nu går till en frontförändring; man intar nu en annan ställning till militärväsendet än man gjort tillförne.

Den frisinnade herr Hamrin gick till och med så långt, att han ansåg, det högern skulle tacka socialdemokraterna för att de intagit denna ståndpunkt, ty det hade nog ej varit så lätt för socialdemokraterna att få arbetarna med på denna frontförändring. Jag måste för mitt vidkommande säga, att det är riktigt. Jag är alldeles övertygad om, att bland massorna ute i landet finnes en hel del, som icke kunna följa med på denna hastiga frontförändring, som socialdemokraterna nu företagit i förhållande till militärväsendet; och det är kanske främst därför, som även vi kommunister alltjämt intaga en annan ståndpunkt än socialdemokraterna till militärväsendet såsom sådant.

Man visar sig särdeles förvånad över, att vi kommunister allt fortfarande intaga denna ståndpunkt som vi gjort förut till det borgerliga militärväsendet. Man ställer sig frågande inför detta faktum. Varför intaga vi då denna ståndpunkt? Jo, helt naturligt därför, att vi ansett och anse fortfarande, att militarismen den dag som i dag är icke ändrat karaktär utan alltjämt har samma uppgifter som förut. Detta ha vi också ofantligt många exempel på.

Arbetarklassen har förut tillhört en enda internationell sammanslutning, och denna socialistiska internationella organisation och dess kongresser ha, kan man säga, jämt och ständigt alltifrån den första kongressen och så sent som år 1910 i Köpenhamn framfört de rätta synpunkterna på militarismen och där har man även ålagt de socialdemokratiska ledamöterna i parlamenten i varje land att gå emot varje som helst anslag till militärväsendet.

1910 års internationella kongress i Köpenhamn avfattade en resolution, som har följande lydelse: »Att alla länders arbetare icke ha någon som helst tvist med eller oenighet sins emellan, som skulle kunna framkalla ett krig, att de moderna krigen blott äro förorsakade av kapitalismen och framför allt av de kapitalistiska staternas internationella konkurrens i ekonomiskt hänseende på världsmarknaden och av militarismen, som är ett av det borgerliga väldets kraftigaste organ inåt för att hålla proletariatet kvar i ekonomiskt och politiskt slaveri.»

»Krigen komma inte att fullständigt upphöra förrän i och med det kapitalistiska samhällets försvinnande.» Och vidare säges det: »Kongressen vidhåller alltjämt för de socialistiska representanternas i parlamenten del den flera gånger upprepade skyldigheten att av all makt bekämpa rustningarna och att vägra alla därför avsedda utgifter.»

Varför göra nu ej socialdemokraterna detta och varför gjorde de det icke 1914? Det är just denna uraktlåtenhet som är den största anledningen till, att vi för närvarande här i landet ha ett kommunistiskt parti och en kommunistisk international. Har då militarismen ändrat karaktär eller ha samhällsförhållandena blivit annorlunda? Kanske vi redan kunna säga, att man har omdanat samhället, därför att vi här i landet har en socialdemokratisk regering? Jag tror dock icke, att herrar socialdemokrater ha den uppfattningen; ty så sent som under fjolåret vid de då anordnade fredsmötena, i anledning av det sorgliga tioårsminnet av kriget, antogs i allmänhet en resolution, utsänd såväl av II Internationalen som den fackliga internationalen i Amsterdam och som är återgiven i Socialdemokraten för den 31 juli 1924. Det heter däri: »Avskyn för krig räcker dock ej. Folken måste komma till kunskap om krigets orsaker för att kunna avvända det. Det räcker ej att fördöma de förbrytare, vars skuld är klart fastställd i deras egna ämbetsskrivelser, utan vi måste avskaffa en

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

världsordning, som alltjämt ger anledning till nya krigsförbrytelser, som ständigt hotar oss med all barbariets ofärd. Under kriget förkunnade man, att man kämpade för att detta krig skulle bli det sista. Vi se dock, att militarismen alltjämt vinner i styrka. Den är förbjuden den besegrade, men bland de förr förbundna segrarna ha kapprustningarna nått en aldrig hittills skådad blomning. Och därför är faran för krigiska explosioner lika stor som någonsin förr.» Lika fullt anser herr försvarsministern, och detsamma gick igen i herr Bernhard Erikssons långa anförande, att det försvar, som nu föreligger i utskottets förslag, är lika effektivt, ja man vill t. o. m. göra gällande, att det är mer effektivt än det förslag, som framlades av högern i fjol. Detta visar, att man i stället ifrån socialdemokratiskt håll försöker att på alla möjliga sätt få det mest effektiva försvar. Man går alltså in för de synpunkter, som man själv fördömt i fredsmanifestet, nämligen när det gäller rustningar de olika länderna emellan. Det heter vidare i detta fredsmanifest: »Och därför kommer krigsfaran att bestå, så länge den kapitalistiska samhällsordningen består», och vidare: »därför finns det ingen annan utväg än att förgöra själva möjligheten till krig, att avskaffa det kapitalistiska samhället.»

Alltså erkänna även socialdemokraterna, att vi fortfarande ha kvar den kapitalistiska samhällsformen, och då bör ju den socialistiska ståndpunkten, som vi fortfarande sedan gammalt förfäkta, ännu äga bestånd. Vi klandra och vi ha klandrat socialdemokraterna på grund av deras dubbelspel, i det man skriker: aldrig mera krig, gör man den ena kovändningen efter den andra för att få fram en positiv och stark linje i försvarsfrågan. Det är humbug!

Herr statsministern sade i sitt anförande, att många av socialdemokratiens män blott för några år sedan icke kunnat drömma att de någon gång skulle få vara med om att framlägga ett så långt gående militärförslag, och han ville även göra gällande, att detta erkändes nog av motståndarna. Men sedan sade han vidare, att detta blivit en följd av den demokratiska utvecklingen. Det är denna uppfattning, som vi kommunister icke kunna dela. Ty har militären och hela försvarsorganisationen samma karaktär och samma uppgift, som exempelvis herr Branting skrev 1892 efter behandlingen av försvarsorganisationen, eller som herr Rydén yttrade sig här i riksdagen 1910 vid försvarsfrågans behandling, vilket jag förmodar socialdemokraterna fortfarande stå fast vid, då kunna icke arbetarna, d. v. s. edra valmän, på grund av eder politik ha någon nytta av demokratien och dess genombrott.

Jag sade nyss, att herrarna göra kovändningar, och jag skall gå in något på den saken. I valrörelsen skrev Socialdemokraten, som för övrigt var emot att underställa frågan valmännens prövning, följande: »Vi måste gå ut till valmännen med samma förslag, som framlagts i riksdagen, och till nästa år måste vi framlägga samma förslag och samma yrkande som i år.» Man talade allmänt vid valmötena om, att det förslag, som man framförde vid fjolårets riksdag var sista budet. Men vi finna, att det förslag, som framlägges i år i den kungl. propositionen, är icke det socialdemokratiska förslaget från i fjol, utan i stället, i stort sett det under valrörelsen förhånade Ekmanska förslaget, vilket förslag utskottet än ytterligare tummat på i år. Och ändock säger herr statsministern och herr Bernhard Eriksson, att vi kunna vara nöjda med utskottets förslag. Således ha valmännen ännu en gång lurats!

Ja, så har det ständigt varit i militärfrågan. Den ena gången efter den andra har man gjort dylika vändningar för att komma fram till denna positiva ståndpunkt, för att kunna lösa den borgerliga försvarsfrågan. Ni få ursäkta, herrar socialdemokrater, att det finnes en hel del arbetare, som icke kunna följa med i denna av eder intagna samhällsbevarande ståndpunkt.

Herr försvarsministern ville göra gällande nu senast i år i en interpellationsdebatt, där han ställde sig fullt på militärernas sida, att upprorsparagra-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

fen, d. v. s. § 28, i värnpliktslagen, den del av paragrafen, som handlar om militärens användande för stillande av inre uppror, skulle bort, för att man skulle slippa befara sådana händelser i framtiden. Är den borta? Nej, den har bara fått en annan formulering, och därmed säger herr statsministern, att han är nöjd. Jag vet inte, om detta är ett genomgående drag hos samtliga socialdemokrater. Motiveringen till paragrafen från utskottets sida är dock så tydlig, att nog begripa arbetarna vad de allt framgent ha att vänta av den militära organisationen.

Jag skall inte här ingå på några detaljer i förslaget. Jag skall bara säga att som kommunist är det mig motbjudande att vara med om att medverka till denna borgerliga försvarsplan.

Det är från dessa utgångspunkter, som jag ber hr talman att få yrka, i enlighet med vår motion, att riksdagen beslutar det nuvarande militärväsendets omedelbara avveckling.

Herr **Lindberg:** Herr talman, mina damer och herrar! I sitt anförande i dag på förmiddagen yttrade herr statsministern, att vi nu för första gången i vår försvarsfrågas historia stå inför en demokratisk försvarslösning. Han utvecklade också de skäl, som ge lösningen dess demokratiska karaktär och angav bland dem, att demokratien ser i fredskrafternas tillväxt trygghetsproblemets kärna och att de militära maktmedlen icke äro en reell fredsgaranti. Om jag rätt uppfattat herr statsministerns yttrande ligger däri, att försvarsproblemet har en större räckvidd än enbart frågan om de militära försvarsanstalternas omfattning och beskaffenhet och att vårt lands trygghet ytterst beror på den fredsgaranti, som kan skapas vid sidan av och oberoende av den militära beredskapen. Har man nu en sådan uppfattning, och den hyses för visso inom vida kretsar av vårt folk, då nödgas man beklaga, att, när försvarsfrågan är aktuell, ingen eller mycket liten uppmärksamhet ägnas frågan om de fredliga garantiernas utbyggande.

Under många år har arbetats på utformningen av ett militärförslag så beskaffat, att det å ena sidan skulle medföra en ekonomisk besparing men å andra sidan besitta en militär effektivitet, jämförd med eller icke alltför mycket understigande den gamla försvarsordningen.

Det nu föreliggande utskottsförslaget framträder med anspråk på att fylla båda dessa uppgifter. Ser man på kostnaderna för detsamma blir förslaget otvivelaktigt en nedrustning; ser man däremot på detaljinnehållet får förslaget mer karaktär av en omläggning, ty det är att märka, att vad man skär ned exempelvis på armén kompenseras genom tillkomsten av ett alldeles nytt vapen, flygvapnet. Men lika litet som den gamla militärorganisationen varit en reell fredsgaranti, lika litet kommer den nya försvarsorganisationen att bli det, så sant som freden aldrig kan tryggas genom att rusta för kriget. För fredens bevarande nödgas vi räkna med fredskrafternas tillväxt, men dessa krafters tillväxt är i mycket hög grad beroende på våra egna åtgöranden.

Under de utredningar, som förekommit i försvarsfrågan, har konstaterats, att vissa risker kunna tänkas uppstå för vårt lands fred, ehuru man på olika håll olika värdesatt dessa risker. Om det nu är så, att vår militära organisation icke är en tillfredsställande fredsgaranti, utan vi alltjämt ha att räkna med risker för vår fred, ger sig den frågan av sig själv, om det kan vara en med landets intressen förenlig politik att ägna all omsorg åt vår militärfråga och låta försvarsproblemets övriga delar sköta sig själva. Förutsättningen för vårt lands fred är, att vi stå i gott förhållande till främmande makter. Spörjer man vår utrikesledning, om ett sådant gott förhållande existerar, blir svaret såsom i trontalet jakande. Men den omständigheten, att vi för när-

varande stå i ett gott förhållande till främmande makter, ger ju icke någon bestämd garanti ens för den närmaste framtiden. Man räknar ju med på sina håll, att förhållandena kunna komma att ändras; man hyser följaktligen misstro mot andra länders vilja och avsikt att alltid stå i ett vänskapligt förhållande till vårt land. Vår militärorganisation är det synliga uttrycket för denna hos oss existerande misstro, men det sörjes dessutom både i tal och skrift för, att denna misstro ytterligare blir tillkännagiven. Så länge en sådan misstro finnes, kan självfallet icke någon bestående trygghetskänsla få insteg inom vårt folk.

Har nu en sådan misstro överhuvud taget någon grund? Har uti andra länder framträtt någon tendens, varav man kan sluta sig till, att fientliga avsikter hysas gent emot vårt land? På den frågan får man aldrig något bestämt besked, därför att ingen kan ge ett tillförlitligt besked. Men på vissheten i denna punkt vilar helt och hållet, om vi skola kunna möta framtiden med tillförsikt.

Det blir då en gärd av ren självbevarelsedrift att söka utröna, om vår misstro mot främmande makter är berättigad, såvitt sådant överhuvud taget är möjligt att utröna. En aktiv utrikespolitik är det medel, varmed man har att söka skapa denna visshet. I stället för att isolera oss och spela rollen av teckentydare, bör det vara oss angeläget att såvitt möjligt erhålla klart besked. Sveriges utrikesledning bör följaktligen taga initiativ till slutande av fredstraktater under ömsesidiga garantier med alla de länder, av vilkas åtgärder vår fred kan komma att bero. Först om sådana försök misslyckas eller tvetydigheter framträda i andra länders uppträdande, ha vi i vårt land rätt att hysa misstro och anledning att inrätta oss med hänsyn därtill.

Det har sagts, att avväpningen måste bli resultatet av en internationell viljeakt, och förhoppningar knytas till Nationernas förbund att det skall bli det verktyg, varmed avväpningen genomföres. Det ligger dock i sakens natur, att om icke avväpningen göres till aktuell politik i de enskilda länderna, kommer den heller aldrig att bli det i de internationella rådslagen. Att med framgång arbeta för avväpningen förutsätter, att man insett, att de militära maktmedlen icke blott icke trygga freden utan äro en fara för densamma. Men dit har man ännu icke kommit ens i vårt land, och dock är det de små staternas uppgift och plikt att gå i spetsen för avväpningssträvandena. Till uppgifterna för vårt land i fredsgagnande syfte hör, att vi tillägna oss den avväpningsbeslutsamhet, som utmärker den danska demokratien, och att ett program utarbetas, under folkrepresentationens medverkan, för vårt lands insatser i Nationernas förbund.

Man säger, att en försvarsorganisation plägar ha en livslängd av cirka 10 år. Måhända kommer den försvarsorganisation, som nu skall beslutas, att bestå under så lång tid, och det skulle därefter återigen åligga Sveriges folk att fatta ny ståndpunkt i försvarsfrågan. Vid det avgörande, som nu skall träffas, ha vi haft att tillgodoräkna vårt land en utan vår egen förskyllan uppkommen förbättring i det militärpolitiska läget och vidare den efter världskriget uppkomma oförmågan hos staterna att föra krig, även om konfliktanledningar icke saknats, vilka under andra förhållanden måhända kunde hava lett till krigsutbrott. Skola vi här i vårt land gå in för en militär avrustning och om några år taga ett verkligt steg mot denna avrustning, kan det i högre grad än hittills komma att bero på våra egna insatser för fredskrafternas tillväxt. Det är därför icke för tidigt, att vårt arbete redan nu inriktas därpå. Sker icke detta, kan man mycket väl räkna med en utveckling i motsatt riktning, d. v. s. ett påbyggande om några år av vår militärorganisation. Med tanke på att större omsorg än hittills skett bör ägnas fredsfrågan ha i samband med militärfrågan motioner blivit väckta i båda

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

kamrarna uti denna angelägenhet, och i en reservation till utskottsbetänkandet har jag tillåtit mig yrka bifall till dessa motioner. Jag kommer också sedan att framställa yrkande om bifall till min reservation.

Med vad jag nu anfört har jag avsett att markera, att jag i den militärorganisation, som nu skall beslutas, icke ser någon fredsgaranti, att enligt min uppfattning freden blott kan tryggas genom fredskrafternas tillväxt samt att därför behövas positiva insatser från vårt lands sida. Då jag och mina meningsfränder rösta för det föreliggande utskottsförslaget, sker det alltså utan anslutning till den uppfattningen, att en militärorganisation är nödvändig i vårt land för fredens bevarande.

Med herr Lindberg förenade sig herrar *Johansson* i Sollefteå, *Olsson* i Rödningsberg, *Hage*, *Lövgren* i Nyborg, *Bäcklund*, *Werner*, *Blomkvist* och *Ahl*.

Herr **Svedman:** Herr talman! Överallt ute i världen har demokratien insett nödvändigheten av att med maktmedel värna de värden den tillkämpat sig. Försvarsfrågan måste icke minst i demokratiens tidevarv ses mot den nationella frihetens bakgrund. Försvarets mening är att vara ett skydd för denna frihet, som är betingelsen för all annan frihet. Utan nationell frihet är varje annan frihet otänkbar, församlingsfrihet, föreningsfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet o. s. v., med andra ord grundvalarna och hörnstenarna för hela den demokratiska samhällsbyggnaden. Det är väl endast i Danmark och i Sverige som demokratien förklarat sig beredd att helt eller delvis avskaffa det militära försvaret som värn för fosterlandets frihet och självständighet. I Danmark, där man för övrigt för tillfället synes ha skrinlagt avrustningsplanerna, anser man sig icke kunna upprätthålla ett nationalförsvar, emedan man tror sig sakna ekonomiska och strategiska förutsättningar därför. I Sverige ligga motiven för den föreslagna nedrustningen något annorlunda till. Visserligen spelar även här den ekonomiska frågan en stor roll, men den är måhända icke huvudsaken. Man håller före, att tiden nu är inne att lätta på försvarsbördorna, emedan farhågorna för krig skulle för lång tid vara avlägsnade eller i varje fall vara ytterst små. Man ser framtiden ljus och oskuldsfull i yttre politiskt avseende.

Det var nog oundvikligt, att världskriget och dess utgång skulle inverka deprimerande på försvarsrörelsen i vårt land. Man hade känslan av att det omedelbara trycket slappnade i och med Rysslands sönderfallande. Man kunde påvisa de militära maktmedlens resultatlöshet, där de stodo på höjden av teknisk omfattning och fulländning, och man kunde vidare visa på lidandets ohygglighet och krigets mekanisering, som berövade detsamma mycket av forna tiders glans och gloire. Allt detta tvang mången, som av sitt förnuft alltjämt ville hålla på ett militärt försvar som en politisk nödvändighet, att ge efter för kravet på minskning av vårt försvarsväsende. Folken låta nu icke så snart kommendera ut sig i skyttegravarna och gaskrigen, förmenade man, med hänsyn till det senaste krigets ohyggligheter och resultat. Ja, men folken glömma så lätt. Det sades ungefär detsamma efter 1870—71 års krig. Och gentemot vad den senaste ärade talaren anförde om fredssaken och »fredsvapnen» som ett värn för vår frihet och självständighet vill jag framhålla, att det fysiska våldet är människornas ultima ratio. När alla andra vägar till uppgörelse och samförstånd visa sig ofrånkomliga, då tillgripes detta våld, men därmed är också gränsen nådd för mänsklig förmåga. Våldet, kriget är sista resursen, därutöver finnes ingenting att taga till. Den som vill avskaffa kriget, måste alltså tvinga människorna, eller kanske rättare de mänskliga lidelserna — ty det är dock ur dem, som krigen i regel framspringa — att även då det gäller folkens och nationernas högsta livsintressen icke tillgripa

sin sista möjlighet att nå sitt mål. Man har ju inom rättssamhället lyckats avskaffa nävrätten *individerna* emellan, men innan denna nävrätt blir avskaffad *folken* emellan, återstår ännu ett ofantligt arbete, och utgången av det sista stora kriget har icke förminskat detta arbete. Visserligen har ju en mycket berömvärd tanke tagit gestalt i Nationernas förbund, men som en garant för freden, i vars namn en allmän nedrustning kan börja, har förbundet ännu icke verkat övertygande. I vackra ord avfattade stadgar och program betyda intet, här måste *gärningarna* tala. Nationernas förbund måste genom sina *gärningar* manifestera sina, på allmänt erkända rättsgrunder byggda avsikter, och icke blott sina avsikter utan jämväl sin förmåga att *genomföra* dem, innan förbundet blir vad det måste vara för att fylla sin mening och sitt ändamål.

Om alltså, generellt sett, faran för krig alltjämt står kvar oförminskad, är läget i världen just nu sådant, att någon fredens epok tyvärr icke är skönjbar. Jag skall icke upprepa vad så många andra sagt till bestyrkande av detta påstående. Jag vill endast påpeka, att för närvarande vapenövas i Europa 8 à 9 miljoner man, vilket är ungefär 2 miljoner man mera under vapen än som fanns i början av år 1914. Att inför dessa förhållanden politiskt ansvariga personer med styrka förklara, att den nu föreslagna rustningsminskningen blott är en etapp på vägen mot allmän avväpning, måste uppfattas som nationell självuppgivelse.

Under dagens debatt har i denna kammare i vackra ord och vändningar framhållits, att arbetarpartiet bleve solidariskt med den föreslagna härordningen sedan den antagits, varigenom en fläkt av den frihet, som Ludendorff icke fann i Berlin, men som var nödvändig för att segern till sist skulle följa fanorna, komme att bära upp vårt försvar. Skada blott, att denna försäkran starkt förbleknar, då den ses mot det faktum som bakgrund, att detta parti i sitt program för aktuell politik har *avrustning* som slutligt mål.

Vi som bo vid Östersjön ha att räkna med flera irritationsmoment nu än före världskriget. Då kunde Tyskland stoppa till Öresund och Bälten. Vårt militärpolitiska läge i förhållande till Ryssland är alltid aktuellt. Genom sin armé, som ständigt förbättras, och genom ett forcerat flottbyggnadsarbete visar Ryssland tydligt, att det har utrikespolitiska mål. I och med Polens nya krigshamn vid Östersjön kommer förmodligen en fransk flottavdelning att där bli permanent, något som antagligen icke minskar orosmomentens antal. Det är dessa små irritationsanledningar, som äro så farliga — skotten i Sarajevo utgöra historiens senaste bevis för den saken. Den jämvikt, som Tyskland bildade i Östersjöbäckenet, existerar icke längre. Det har här uppstått ett tomrum, som av många tecken att döma lätteligen kan leda krigsströmmen ut till våra stränder, om och när en urladdning sker. Den strömmen måste bryta sig väg där minsta motståndet möter. Med ett avrustat Danmark och ett nedrustat Sverige blir sugningen för stark. Öresund och Bälten, Östersjöns så att säga *yttre* nycklar, inbjuda i händelse av allmän konflikt till en invasion, vars närmaste mål blir besättande av Östersjöns *inre* nycklar, Gotland och Åland. Därmed är Sverige förlamat och innestängt.

Det är under sådana förhållanden ganska ofattbart, att utskottet så litet beaktat den framställning, som gjorts av Gotlands representanter i riksdagen rörande ett förbättrat militärt skydd för detta landskap. Den föreslagna organisationen medger, vad Gotland beträffar, icke, att ens hälften av öns vapenföra män uttagas i händelse av krig. Ett av en fiende ockuperat Gotland skulle som ingenting annat underlätta en landstigning på Sveriges ostkust, då däremot ett väl försvarat Gotland, försett med flyg- och u-båtsbas, innebär en trygghet för den inre delen av Östersjön och därmed även för Sveriges ostkust från Stockholm till Karlskrona.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Då det förslag, utskottet nu förordat, medför relativt små besparingar i statsfinansiellt hänseende, och då det ur militär synpunkt måste anses icke kunna fylla sitt ändamål samt vidare förslagets genomförande måste föranleda vissa ekonomiska konsekvenser, direkt och indirekt, av en art, som förmodligen ingen i denna stund kan till fullo överblicka, kan jag, herr talman, med min röst icke bidraga till förslagets antagande utan ber att få instämma i amiral Lindmans yrkande.

Herr **Lindskog:** Herr talman, mina damer och herrar! I det anförande, som herr Engberg höll för en stund sedan, nämnde han, att det nu icke vore tiden att gräla om det som varit, och jag medger för min del gärna — jag skulle nästan vilja säga tacksamt — att han i sitt anförande verkligen visade både måttfullhet och hänsynsfullhet, en hänsynsfullhet, som man skulle önska, att även den man inom regeringen, som närmast står ansvaret för försvarspropositionen, visat gentemot högern i det anförande han nyss höll här i kammaren. Men jag skulle vilja tillägga, att det är ganska lätt att kräva försonlighet och vara försonlig, då man känner, att man har majoriteten i den beslutande församlingen bakom sig. Jag begär också — och jag tror väl också att jag skall få det — förståelse för den sorg och den bitterhet, som måste fylla ett minoritetsparti som högern, när det för sin del är förvissat om, att det beslut, som nu tyvärr tyckes vara oundvikligt, innebär ett uppgivande för Sveriges vidkommande av den möjlighet till självförsvar, som vi anse vara nödvändig för landet. Det skall icke gå att förneka det.

Herr försvarsministern frågade: vad vill då högern? Ja, de vägar som högern vill gå för att nå målet, de kanske klyva sig, men på en punkt är högern enig, och det är den, att vi vilja förena oss att söka hindra den avrustnings- och nedrustningsväg, som enligt vår mening leder till olycka för landet.

Nu söker man skrämma oss genom att säga, att vi göra landet en otjänst, då vi säga ut något sådant. Herr Hamrin talade om att vi inom högern genom att bibringa utlandet den uppfattningen, att vi i dag förstöra landets försvar, icke göra en svensk gärning, och herr försvarsministern var inne på precis samma vägar. Nej, herr Hamrin och herr statsråd och chef för försvarsdepartementet, den uppfattningen behöva vi tyvärr icke bibringa utlandet, att vad vi i dag och de följande dagarna gå i författning om att företaga, betyder en skarp nedrustning, en försvagning av landets försvar.

Det är ju klart, att man under dessa skickelserika dagar bland många andra frågor också kastat upp den: hur är detta möjligt? Det är ju nu ungefär ett år sedan en medlem av denna kammare, vilkens minne vi alla oavsett partifärg vörda och akta och vilkens plats vi här med sorg ha sett stå tom i kammaren, yttrade de orden, att vi »inte böra giva vår store bror det ena nålstynget efter det andra, ty då få vi honom till ovän; men om vi bara uppföra oss — så lydde orden — städat, så ha vi alla utsikter att ännu i hundra år leva i fred». De orden äro, synes det mig, till ytterlighet karakteristiska icke bara för den man som fällde dem, utan också för det svenska folket i gemen. Alla kännare av det svenska folklynnet ha varit ense på den punkten, att det svenska folket i mycket hög grad saknar psykologiskt sinne. I de nyss av mig citerade orden och i den tankegång som ligger bakom spåras verkligen en själens utomordentliga godhet — jag skulle nästan vilja säga hjärterenhet — som från den synpunkten sett är i hög grad hedrande, men å andra sidan för den som lever i en syndig värld kan vara farlig nog. Därför att vi själva — om icke alla, så dock åtminstone de flesta av oss — äro relativt hyggliga och städade varelser, så tro vi, att även alla andra folk äro det, och vad värre är, vi inrätta oss därefter och handla därefter. Det är,

om man så vill, ett älskvärt misstag, men dock ett misstag av den art, att under historiens lopp otaliga folk ha för liknande misstag fått sona med sin egen existens.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Vid samma tillfälle i fjol fälldes av en annan ledande socialdemokrat ett ord, som jag likaledes skall be att få citera: att »världen äntligen borde lära sig att taga sitt förnuft till fånga». Jag skulle vilja säga, att, liksom det förra ordet var ett karakteristiskt ord för svenskt lynne, så var detta nu citerade ord ett karakteristiskt ord för den egenskap, som i särskild grad utmärker socialdemokratien, den svenska liksom den internationella: det är bristen på historiskt sinne. Som ren *förmaning* betraktat är det citerade ordet tyvärr synnerligen både välmotiverat och välbehövligt, men såsom *rättesnöre* för det sätt, varpå vi böra inrätta oss här i världen och här i Sverige, är det både värdelöst och olyckligt. Om hela historiens erfarenhet visar oss det ringa mått förnuft, varmed människor styra och ställa, och om den visar oss, att många verkligt stora och omvälvande händelser, genom vilka folken blivit förödda, sprungit fram som utslag av blinda lidelser och nakna passioner ibland folken, och om vi då ändå inrätta oss icke efter det förnuft som finnes, utan efter det förnuft som borde finnas, ja, då äro vi själva i en beklaglig avsaknad av det förnuft som borde finnas.

Den svenska socialdemokratien, tyvärr också den svenska vänstern, tyckes betrakta de flydda årtusendena närmast som en definitivt övervunnen tidsperiod, mest användbar som den mörka bakgrunden mot det ljus, där vi nu själva leva, och den lever helst i tron på ett förblivande fortbestånd av de strömningar, som nu uppbära demokratien. Och ändå borde väl snart sagt varenda dags erfarenhet visa oss, att ingen tid har farit så omilt fram med sina ideal som just den närvarande tiden. Och vi behöva bara peka på det argument, som i fjol i denna kammare och av den socialdemokratiska pressen drogs fram för den nedrustning som nu begäres, för att finna, huru tiden farit våldsamt hårt fram med dessa argument. I fjol talades t. ex. stolta och segervissa ord om den fredsfaktor, som utgjordes av de socialdemokratiska regeringarna i de stora världsrikena i Europa, ja, man var så säker i sitt sinne, att man i en ledande socialdemokratisk tidning förklarade, att om högern kom till väldet i Tyskland, så skulle detta betyda inledningen till ett fruktansvärt krig, värre än det nyss genomlidna. Jag behöver ej här påpeka och påminna om vad i det avseendet verkligen hänt i Tyskland, England och annorstädes, lika litet som jag behöver påpeka att dylika händelser icke gjort det allra minsta intryck på den vänster, som icke rättar sig efter det förnuft som *finnes* utan efter det förnuft som *borde* finnas.

Så har man i fjol som en annan betydande fredsfaktor framhållit, hurusom så många kungakronor ramlat under världskriget. Det är säkerligen fåfängt att i det sammanhanget peka på historiens lärdomar, hurusom ett republikanskt statsskick aldrig utgjort någon fredsgaranti. Men det vore av intresse att få svar på den frågan, om i nuvarande stund världsfreden hotas mest av monarkiskt eller republikanskt styrda stater.

Jag vill endast i förbigående påminna om Genèveprotokollet. I fjol var det ännu världsfredens *magna charta*. I den kungl. propositionen av i år talar ännu statsministern om »denna stora plan att sammanbinda trygghet, skiljedom och avrustning». Och nu? Ja, nu är det väl närmast en enkel gärd av mänsklig barmhärtighet att icke för starkt påminna om de hårda öden detta Genèveprotokoll undergått.

Ännu i fjol utfärdades från socialdemokratiskt håll ett ganska övermodigt förbud för högern att ens tala om något sådant som den ryska faran, ja, när den dåvarande statsministern i den kungl. propositionen i de mest allmänna ordalag hade alluderat på det gamla ordspråket, att man icke skall väcka

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

björnen som sover, så påtalades dessa ord på fullaste allvar i debatten som en otillbörlighet, eftersom man vanligen brukar kalla Ryssland med det smeknamnet. Sedan dess har det visat sig, att det där ordspråket har för visso icke förlorat sin tillämplighet i nu föreliggande fall, icke därför att icke björnen skulle kunna även i detta fall visa sin agressiva natur, när han vaknat, utan därför att det visat sig att björnen ingalunda sover.

Man har vidare också med stor tillfredsställelse pekat på att sedan randstaternas tillkomst har Ryssland flyttats ett stycke långt bort från våra gränser. Ja, det är sant, och vi kunna ju glädja oss åt, om vi det gitta, att det finns folk, som självbevarelseinstinkten driver att offra sig även för vår frihet och vår existens, för att vi må hinna samla våra krafter under den tid det tar för dessa folk att krossas, men vi må komma ihåg, att, om sålunda också Ryssland kommit oss några steg längre bort från livet, så har i stället Asien och barbariet kommit oss åtskilliga fjät närmare. Ännu i fjol jublade man från ledande socialdemokratiskt håll under försvarsdebatten över att tsarväldet var definitivt avskaffat och Sovjetrepubliken införd. Jag har mig icke bekant, om man ännu vidhåller planen att i Sverige genom ett monument hedra Lenins gärning, men nog tycker man att de sista årens händelser i Reval och på Balkan skulle i någon mån dämpat entusiasmen och svalkat blodet.

Det råder här i dag både i svenska riksdagen och i hela vårt land en allvarlig stämning. Hans excellens statsministern yttrade i förmiddags, att fredsplanerna i Nationernas förbund, i Genèveprotokollet och på annat håll hade delvis misslyckats, men han tillade ungefär de orden, att misslyckandet är ju blott en arbetsform för människornas framgångar. Ja, lycklig den, som kan trösta sina felslagna illusioner med dylika doktriner!

För min del vill jag sluta med att säga, att om den försvarsplan som här föreligger kommer att sluta med ett misslyckande för Sveriges land och frihet, då skola inga vackra ord om misslyckandet som en arbetsform för oss människor kunna rädda den härvarande majoriteten från historiens dom och historiens ansvar. Men lika visst är, att vi inom högern alla önska, att den domen aldrig må behöva fällas och det ansvaret aldrig må behöva utkrävas. Det är vår, högerns, endräktiga och innerliga förhoppning. Och därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Lindmans yrkande.

Herr **Laurin:** Herr talman, mina damer och herrar! Sveriges allmoge vill freden, den vill ej kriget och icke heller under fredstid någon militärlyx och en alltför lång och betungande övningstid. Men den vill försvara sitt land, och den är villig att underkasta sig de bördor, som härför erfordras. På dessa principer är bondeförbundets försvarsmotion byggd, som bekant underskriven av samtliga bondeförbundets ledamöter i denna kammare.

Under förmiddagen hörde vi, hur hans excellens statsministern förklarade, att nu skall det bli en demokratisk lösning. Bondeförbundet får väl finna sig i att icke vara med i detta illustra sällskap. Herr Hamrin talade om för oss, att, när högern kom med sin lösning av år 1914, då var det icke att resonera utan blott att marschera. Herr Hamrin: hur är det i år? Om jag icke är illa underrättad, så sökte man från bondeförbundshåll att med hänsyn till tidsläget komma med ett förslag — jag menar icke bondeförbundsförslaget utan ett jämkningsförslag — där man med några få miljoner kronors uppoffring kunde ha räddat samtliga våra bygderegementen och mera härtill. Herr Hamrin: resonerade man då? Nej, det var fortfarande: icke resonera, bara marschera.

Herr Engberg, som nu har vältalighetens gåva i denna kammare, han dundrar ibland mot den ena och den andra och tjusar oss särskilt här i dag med sitt tal om hur vacker denna demokratiska lösning är. Men man torde kunna säga, att kanske är det en ödets nyck att just i dag förkunnar ett Rosta-telegram,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

hur Sovjet-Ryssland offrar många hundra miljoner på sitt försvar. Jag skulle önska, att jag kunde läsa i herrar Samuelssons, Spångbergs och Herous själar; jag undrar, om de icke tänka: *O, sancta simplicitas*, det vare fritt översatt: leve den kungliga svenska socialdemokratiens förblindelser!

Som sagt, vi i bondeförbundet kunna icke erkänna den lösning som nu skall påtvingas oss — den må kallas demokratisk — som en slutgiltig lösning. I samma minut detta beslut faller, komma vi att upptaga striden för en revision. Vi äro nog förmätna att tro, att internationalismens böljor så småningom skola lägga sig och att den heliga alliansens män, herrar socialdemokrater och folkfrisinnade, så småningom skola nyktra till från sitt segerrus, och att vi så småningom skola kunna få en grund för ett verkligt medborgerligt försvar. Det finnes dock mycket i detta land, värt att försvara: det fullgoda svenska medborgarskapet, vår fond av kulturvärden, vårt hus och hem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bondeförbundets försvarsmotion, d. v. s. herrar Reuterskiölds och Johanssons i Kälkebo reservation.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag har i dag redan instämt med den förste ärade talaren. Jag har därmed tillkännagivit, att jag delar den uppfattning, som tog sig uttryck i herr Lindmans yttrande, och att jag deltager i hans yrkande.

Det var ett yttrande här utav herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet som jag fäste mig vid. Han riktade en anklagelse mot oss, därför att många upprepa vad som redan blivit sagt i denna debatt. Jag är icke viss, att icke också jag kommer att falla under samma dom. Men jag vill som en förklaring därtill säga, att för oss är denna fråga så utomordentligt allvarlig; vi vilja icke, att det på oss skall falla något av ansvaret för vad som till äventyrs, efter allt att döma, synes komma att ske här i riksdagen i detta ärende, och därför vilja vi ha till protokollet klart och tydligt antecknat några av de skäl, som gjort att vi ställt oss avvisande mot denna »vänsterlösning», för vilken herr statsrådet med så lätt hjärta förklarar sig taga ansvaret.

Jag vill, mina herrar, icke i dag anklaga någon för bristande fosterlandskärlek, icke heller för oädla motiv, därtill är för mig stunden alltför allvarlig. Men jag kan icke följa »vänsterlösningens» män uti den optimism, som uppenbarligen ligger till grund för hela detta förslag. Man bygger på önskningar och förhoppningar, som alltför ofta ha gäckats i historien, ja gäckats ända in i de sista dagarna.

Här hr klagats över att »det icke är rimligt att ropa ut denna fråga över världen» och att vi nedsätta vårt land genom att låta utlandet få den uppfattningen, att det beslut, som vi nu efter allt att döma stå inför, skall bidraga till att blottställa landet och nedsätta dess värnkraft. Det är onödig klagan av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Jag är fullt övertygad om att man därute och ej minst i öster med skarpsynt och starkt kritisk blick följer våra gärningar i denna stund. Jag fruktar, att i nödens timma skola vi finna, att i denna nya härordning »vänsterlösningens» ansvarige fångats av ett sken utan verklighet och att illusionen icke bedrog någon annan än dem själva! Det har sagts, att vi icke ha någon fara att frukta. Det är ju möjligt, att de som utarbetat utskottsförslaget låtit sig ledas av en så ljus förhoppning. Jag förstår emellertid icke, att man icke ser vad hela världen ser. Jag upprepar, vad jag så många gånger förut yttrat i denna kammare, att det stundar till en stor avgörande kraftmätning mellan orientens bolsjevism och västerlandets kultur. Bakom österns bolsjevism står en hel världsdel, vars olika folk genom intima förbindelser alltmer knytas till varandra, medan på den västerländska kulturens sida stå sinsemellan splittrade nationer, som, anfrätta av bolsjevismens anda, icke komma att äga samma motståndskraft som i forna dagar, då

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

kampens dag kommer. Jag upprepar det, om också min röst liksom Kassandras icke blir trodd. Jag hyser icke ringaste tvekan om att Sverige, när den stunden kommer, skall nödgas intaga sin historiska plats i stridslinjen. Vare sig vi vilja eller icke, kommer då att av oss utkrävas den historiska gärning, som en gång var våra fäders och som en gång kommer att bliva vår. Har vårt folk den dagen icke andra försvarsmedel än dem »vänsterlösningen» bjuder på, skall det förstå med ånger och grämelse det ödesdigra i denna begynnande avrustning.

Jag har velat framställa dessa allmänna synpunkter, innan jag går in på ett par speciella frågor. I motsats till den ärade talaren på älvsborgsbänken ser jag ändå någon liten ljusning i utskottets förslag till ordnande av *den andliga vården vid armén* — en fråga, som på sätt och vis är fristående i förhållande till härorganisationen i övrigt. Jag är glad att om detta förslag kunna säga, att åtskilliga av de bekymmer, jag tidigare i kammaren uttalat, om förslaget går igenom, synas vara hävda. Utskottet har gått in för en kompromiss — både regementspastorer och frivillig verksamhet — och föreslår riksdagen att till Kungl. Maj:ts förfogande ställa en summa av 50,000 kronor, att, efter vederbörande myndigheters hörande, användas dels, där så befinnes lämpligast, för bestridande av pastoralvård inom armén, dels för de värnpliktigas andliga vård i övrigt, utövad genom förbundet Soldaternas Vänner eller eljest. Jag har ingen anledning att vara missbelåten med *summan*. Jag och mina medmotionärer i frågan ha i det hänseendet fått mer, än vad vi begärt. Dessutom förtjänar framhållas, att, om förslaget antages, riksdagen återgått till den ordning, som var rådande under åren 1916—1922, i det att anslag lämnats jämväl till den frivilliga andliga verksamheten. Jag tror, att man på grundval av utskottets förslag skall kunna komma fram till en tillfredsställande lösning av denna fråga. Sedan nu Soldaternas Vänner offentligt tillkännagivit sin ställning till frågan, är jag alldeles övertygad, att, till den goda sakens fromma, fortfarande ett gott samarbete kommer att äga rum, och till och med bliva allt mer och mer fruktbärande, mellan de av svenska kyrkan förordnade pastorerna och de frivilliga arbetarna. Jag tillåter mig att härvidlag uttala, att jag hoppas, att den andliga vården vid armén på den av utskottet lagda ekonomiska grunden kommer att bliva *planmässigt ordnad* både för freds- och krigstillfällen, och jag hoppas att därvid kommer att, naturligtvis i tillämpliga delar, beaktas de synpunkter, som innehållas i det betänkande och förslag rörande den andliga vården vid krigsmakten, som utkom den 24 maj 1921 och avgavs av en kommitté, vars ordförande är den ledande mannen i föreningen Soldaternas Vänner.

Jag vill ytterligare bara peka på en sak, som torde vara skäl att beakta, nämligen, att där flera truppförband äro förlagda till samma förläggningsplats, är det naturligt, att endast en regementspastor bör förordnas, utom i Stockholm, för vars fyra truppförband kräves större antal regementspastorer.

Det var den ena av de båda frågor jag ville särskilt upptaga till behandling. När det gäller den andra frågan kan jag tyvärr icke uttala samma belåtenhet med utskottsförslaget som beträffande den första frågan. Den andra frågan gäller nämligen Älvsborgs fästning, vars öde ligger det samhälle, jag har äran här representera, särskilt varmt om hjärtat. Jag har redan förut framhållit, att det härvidlag icke gäller en lokal angelägenhet, utan när det är fråga om rikets största hamnstad och främsta in- och utförselort, staden med varven och de stora industriella anläggningarna och medelpunkten i ett vitt utgrenat kommunikationsnät, då är det en hela nationens sak, det gäller. Utskottet föreslår, att fästningen i fråga skall förläggas i materialreserv. Jag tillåter mig, mina herrar, att till kammarens protokoll nämna några ord i denna detaljfråga, bland annat, därför att den innerligt sammanhänger med frågan om försvaret i allmänhet. Jag har svårt att förstå, vad man egentligen menar med att förlägga

i materialreserv denna rikets utpost, som ligger i första försvarslinjen. Jag nödgas bekänna, att det uttrycket påminner mig om de konstgjorda dimmorna, som man nu för tiden använder till krigsbruk för att dölja vad som där bakom gömmer sig. Det påminner också, om uttrycket, som åtminstone förr i tiden brukade stå i rullan om de gamla fartyg, som skulle utrangeras, nämligen att de skulle »till skrovet nödtorfteligen underhållas». Vad innebär egentligen ordet *materialreserv?* Jo, det innebär kort sagt, att fästningen lämnas att förfalla. Denna i Västerberget nedsprängda fästning, byggd delvis av betong, måste ju förfalla, om den icke får nödig sakkunnig vård, men sådan kostar pengar.

Såvitt jag har kunnat se finnes icke i den kungl. propositionen någon summa upptagen för fästningens underhåll, vare sig för underhåll av befästningar, förråds- eller kasernbyggnader. Underhållskostnaderna uppgå för närvarande till en summa av ungefär 88,000 kronor. Det är med en fästning som med en gammal båt: om den lämnas utan tillsyn och underhåll, förfaller den så småningom. Det är icke gott att veta, vad Kungl. Maj:t menar! Är det meningen, att hyrorna från Nya Varvet skola täcka utgifterna för underhållet av fästningen, så har man här gjort en löjligt dålig ekonomisk beräkning. Jag vill vidare peka på, att det icke går att utan vidare inkvartera soldaterna i sådana logementer som de, som finnas i fästningen. Om herrarna varit därnere, skulle ni förstå, att innan man kan inkvartera folk i fästningen måste inkvarteringsplatserna uppvärmas månader i förväg för att icke bli allvarligt hälsovådliga. Jag tror ingen av oss skulle vilja skicka sina söner att bo i mögliga fukthål så farliga som dessa logementer skulle vara för hälsan, om de helt plötsligt vid krigstillfälle måste tagas i bruk, utan att förut ha hunnit uppvärmas. Sakkunskapen säger, att det tar månader i anspråk. Vidare vill jag påpeka, att om fästningen förlägges i materialreserv, så innebär detta, att densamma icke omedelbart kan försättas i full krigsberedskap. Ty för full krigsberedskap erfordras, att det finnes folk som kunna sköta batterierna och äro förtrogna med kanonmaterielen, som känner fästningens topografi, folk som känner minanläggningarna, folk som hittar i farleden, sedan alla prickar dragits in, folk som förstå sig på att sköta minorna och krigstelefonväsendet. Alldeles särskilda förutsättningar fordras för att sköta de med elektriska anordningar försedda minorna, som äro synnerligen svårskötta. Mycket av allt detta kräver ett synnerligen noggrant precisionsarbete och kan icke på tillfredsställande sätt utföras av en besättning, som tillfälligtvis inkastas i fästningen. Hela denna förläggning i materialreserv betyder i själva verket ingenting annat än att fästningen icke längre kan fullgöra sin uppgift. Då det gäller kustfästningar, som ligga i främsta stridslinjen, får man vara tacksam, om man får ett fåtal dagars förberedelsetid för att avvisa ett anfall av fartyg och några timmar för att möta ett luftanfall.

Med personal, som skall hämtas från annan ort och ej ens utbildats på platsen, erfordras flera månader för att försätta den i materialreserv förlagda fästningen i krigsberedskap. Innan ens manskapet hunne dit, kanske både fästning, förråd och örlogsdepå samt själva Göteborgs hamn redan blivit bemannade — men icke av svenska krigare! Tillvaron av en kustfästning, om också endast i materialreserv, berövar staden jämväl det visserligen klena skydd, som ligger i folkrättens förbud mot bombardemang av obefäst ort. Jag vill som en sammanfattning av det förut sagda citera ett uttalande av en fackman på området: »*En kustbefästning utan bemanning fyller icke någon rimlig uppgift, är ingen fästning, den är en farlig illusion för oss själva och dessutom en direkt inbjudan till fientliga angrepp.*» Det kan aldrig försvaras att ställa Göteborg i detta olyckliga läge.

Herr talman, jag ber att nu med anledning av några uttalanden av en ärad representant på älvsborgsbänken, få säga ytterligare några ord. Han har i

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

berörda uttalanden givit en framställning av den »religiösa pacifismens» ideal. Jag skulle naturligen icke haft någon som helst anledning att beröra denna synpunkt, om jag icke direkt uppkallats av hans ord att framlägga en motsatt grundåskådning, vars berättigande vi med kraft hävda. Jag erkänner, mina herrar, gärna och villigt den idealitet, av vilken hans föredrag syntes vara buren. Jag erkänner, att i hans uttalande fanns åtskilligt av värde. Däremot kan jag icke underskriva hans yttrande om att vi under inflytande av en upplyst och i utbredning stadd religiositet måste finna absolut oförenligt med kristen lära att erkänna »fysiska och materiella maktmedel» som berättigade. Han sade rent av att varje användande av militära maktmedel innebure »en orättfärdighet». Det var, mina herrar, som om jag därvid hörde ett eko av mänsklighetens långa längtan efter frid på jorden, en längtan, som i miljoner människors bröst vaknat på nytt under de svåra tider, som vi genomgått. Jag är sannerligen icke den, som underskattar de allvarliga inre strider, som dessa frågor framkallat och alltjämt framkalla hos kristna människor. Och jag betonar, att vi alla, som bekänna oss till samma kristna tro, arbeta, tro och hoppas, att trots allt en gång skall komma ett fridsrike, då vapnen skola smidas om till plogbillar. Jag är också ense med honom däri — det är icke blott, som jag tror han sade, en aning, utan hos mig en fast förvissning — att det är något annat än vapnen som i djupaste mening skall bilda skyddsvallen kring gamla Sverige. Jag menar, att den skyddsmuren för oss är våra fäders Gud. Är Han icke med oss, är trots all försvarsrustning ofärden nära. Då »vakta väktarna fåfängt»! Var det det, talaren på älvsborgsbänken menade med sina ord, är jag fullt ense med honom.

Och likväl har samme talare och jag vitt skilda uppfattningar i den fråga vi nu behandla. Jag skall söka att följa honom något i hans pacifistiska resonemang. Jag vill då allra först säga, att i det evangelium, han åberopar, intet svar givits på frågan om försvarets berättigande. Dessa problem behandlades icke där. Judarna voro fria från krigstjänst, och världen levde, då evangeliet skrevs, under det romerska rikets stora fredsperiod. Frågan var icke aktuell och togs därför icke upp till behandling i evangelierna. Där möter oss det kristna broderskapets livsregel, gudsrikets lag. Förutsättningarna fattas för att kunna utan vidare tillämpa den på förhållandet folken emellan. Vi skönja hoppet om frid på jorden endast som en strimma av ljus på mänsklighetens långa ökenfärd, som visar målet och riktningen. Men för oss synes ännu vägen lång och stenig och målet avlägset.

Freden, fridsriket, bygges icke på annan grundval än sanning och rätt. Sanningen, här också detsamma som verklighetssinne, säger oss, liksom så gott som alla talare i denna debatt, att samlevnaden folken emellan sannerligen icke behärskas av kärlek, fred och rätt. De anstalter och de ansatser för skapande av en rättsordning mellan folken, som vi var och en i sin stad försöka att tjäna, och som vi hoppas en gång skall få större betydelse än för närvarande, mäkta ingalunda upprätthålla en internationell rättsordning och skydda ett folk, som intet hellre önskar än leva i fred. Då är det varje folks rätt och plikt och en kristlig gärning att upprätthålla folkets rätt utåt. Vi tjäna fredens sak i världen bättre genom att med all makt hävda den klara rättens och rättfärdighetens sak än genom att underkasta oss våldet och låta orättfärdigheten utan motstånd förgripa sig på oss. Och detta även om vi därvid måste gripa till yttre maktmedel. De »fysiska och materiella maktmedel», om vilka representanten på älvsborgsbänken talade, kunna vi ännu i denna orättfärdiga värld icke undvara såsom medel, genom vilka rätten av ansvarig överhet hävdas gentemot våldet. »Kärlek» utan rättfärdighet leder aldrig till fridsriket, utan till anarki. En man, som nog både den ärade talaren och jag vilja räkna till de »upplysta» teologerna, yttrade en gång ett ord om överheten, som icke bär

svärdet förgäves utan är en Guds tjänare, en hämnare mot den, som gör det onda. Jag följer hellre Paulus än våra religiösa pacifister!

Jag undrar, om icke våra religiösa pacifister själva ha en känsla av att det ligger en viss halvhet i deras uppfattning och att deras idéer äro ganska oklara. Jag hade en stark känsla härav när den ärade talaren på älvsborgsbänken sade, att allt användande av yttre maktmedel vore orättfärdigt. Likväl påyrkar han en försvarsorganisation, som skulle kosta över 100 miljoner kronor. Om det överhuvud taget är orättfärdigt att använda militära maktmedel, borde det väl vara ungefär lika oriktigt att förorda en försvarsorganisation som kostar 100 miljoner kronor som en som kostar 150 miljoner kronor.

Men icke nog härmed. Om man vill vara konsekvent, måste man genomföra pacifismens idéer i sitt eget liv. Man skall icke kämpa och strida. Men det är ju just det, som vi så ofta se pacifister efter bästa förmåga och med alla de medel, varöver de förfoga, göra, då de förfäkta egna eller sin klass intressen. Och tillämpa de principen konsekvent, måste de också underkänna samhällets rätt att med maktmedel upprätthålla rättsordningen gentemot sina egna medborgare. Samhället skulle alltså icke få använda »fysiska och materiella maktmedel», d. v. s. polis och ordningsmakt. Men om vi taga bort ordningsmakten, släppa vi lös de onda makterna i samhället, och det torde dock ingen av oss vilja vara med om.

Ännu omöjligare ter sig pacifismen, om man tillämpar dess principer på det personliga området. Jag tänker härvid på den av alla erkända nödvärnsrätten. Om ett användande av maktmedel är orättfärdigt, då har jag icke, om jag är religiös eller etisk pacifist, rätt att skydda hustru och barn för överfall, jag har icke rätt att utöva mannens ridderliga plikt att taga de värnlösa under mitt beskydd, om jag därvid måste använda våld. Vem av pacifisterna skulle vilja taga denna konsekvens av pacifismen? Nej, rätt och rättfärdighet måste upprätthållas i samhället.

Jag förstår mycket väl, att man kan våndas, då man betraktar den motsättning, som här i världen råder mellan de ideella och de faktiska förhållandena. Men jag förstår icke, hur man kan framhärda i dessa pacifistiska tankar, då sådana konsekvenser dragas fram inför medvetandet. Ty det är ingenting annat, mina herrar, som det nu är fråga om. Vi drömma icke några stormaktsdrömmar i detta land. Det är icke fråga om att kämpa för en »imperialistik maktpolitik» för att använda ett uttryck, som fällts här i dag. Ingen erövringslusta finnes i någon svensk mans sinne, ingen av våra grannar vilja vi förfördela. Vad vi vilja, vi, fredsfolket i Norden sedan ett århundrade tillbaka, det är att få leva i fred och ro i vårt land och förskonas från att se främmande våld stiga över våra kuster. Vi vilja endast skydda rätt och frihet i vårt land gentemot den orätt, som kan göras oss utifrån, vi vilja bevara vårt folks liv och hävda *folkets* nödvärnsrätt.

Jag kunde icke annat än le, då jag hörde den ärade talaren, på samma gång som jag avundades honom den barnasyn, som talade ur hans ord, då han prisade vår fredsvilja och talade för sociala reformer. Han frågade nämligen: »vem skulle förgripa sig på en sådan kultur?». Ja, mina herrar, är det så, då har världen ändrat gestalt på sista tiden. Den har aldrig ryggat tillbaka för att förgripa sig ens på den renaste och ädlaste kultur. Den bästa av människor fördes till ett kors, och de första kristna kastades för vilda djur trots den broderskapets anda, som genomträngde deras lilla samfund. Behöver jag draga fram historiens svar genom tiderna? Det är endast en vacker dröm, ständigt gäckad, att världen icke förgripit sig på högstående kulturer. Och vad följer med ett förgripande på en sådan kultur? Jo, därmed följer — det visar all historia — att det växande, spirande livet, som den ärade talaren så vackert yttrade sig om — det gladde mig att höra hans varma tro, som jag så gärna

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

ville dela — och det ideala tillstånd, som han hoppades på, också skulle förödas. Ty då orätten och orättfärdigheten bryta ned människornas liv och landets frihet och självständighet, då bryta också inom folket de gömda vilddjurskrafterna fram, och då se vi att vad århundraden byggt upp, icke bara i materiellt utan även i sedligt och religiöst hänseende, sopas bort och det hela står i fara att gå förlorat i anarki och samhällsupplösning. Därför känna vi det som en kristen plikt att hävda rätt och rättfärdighet, framför allt visserligen i vårt folks inre liv, men även gentemot makter utifrån, som vilja komma oss till livs.

Den ärade talaren sade: »Högre är vägen att *offra och lida.*» Ja, det är en hög väg. Men offer förutsätter offersinne! Det är sinnelaget, som är det avgörande i all kristen etik. Men mina herrar, när jag lyssnar till debatten här, är det väl offertanken, som ligger bakom, är det tanken att vi såsom ett folk skola offras för freden i världen, som är grundtonen i de anföranden, som här hållas. Nej, mina herrar, det är de ekonomiska och fysiska bördorna, som man vill slippa från. Här är det icke tal om någon fara eller offer, utan här är det bara frid och lugn och reformer! Var ha vi offersinnet? Jag tror icke, att det är i offersinne, utan snarare i dess motsats som man går till nedrustningen, och därmed förfaller denna tanke alldeles oavsett om *ett* släkte har rätt att offra de *kommande* släktena.

Den ärade talaren yttrade också några vackra men i detta sammanhang så underligt främmande ord om fosterländska minnen. Han tog säkert mångas hjärtan, då han talade om »herr Sten den unge Sture, som göt sitt liv vid Åsunda sjö». Vad är det då, som är det gripande i herr Stens saga? Jo, det är *offret*, han offrade sitt liv i gudsförtröstan under användande av »fysiska och materiella maktmedel» för försvaret av vårt land. Det tolkas så tydligt i den döendes sista ord i den kända balladen: »Vi bleknen i män för döden? Friskt mod, ty när störst är nöden, nog finner väl Gud sin man!» Eller när han talade om Lützens blodiga dag, vårt stoltaste och största minne, väckte det hos oss litet var en känsla av att det var *offret* det gällde, när Sveriges konung för Sveriges framtid och evangelisk tro offrade sitt liv? Det är *offret*, som är det stora, men offret skedde i gudsförtröstan under kampen med »fysiska och materiella maktmedel» för höga mål.

Men hur går detta ihop med pacifismens uppfattning? Det erkännande man ger våra fäder för offersinne och ridderlig kamp — det gjorde också den ärade talaren — det kräva vi än i dag för dem som i samma sinne och offervilja giva sig själva för fosterlandet. Vad annat än offer är ännu värnet av fosterlandet? I nödens stund blir landets värn en hela folkets offergärning, men det blir ett offer av liv och blod för dem, som skola fylla plikten under fanorna. Måste de gå därtill utan den utrustning, som kräves i kampen för rättens och fosterlandets sak, kan offret bli förgäves. Skall man då icke känna det, som om de fördes icke till offeraltaret utan till slaktbänken? Över mitt riksdagsmannaskap skall det blodet icke komma.

Jag upprepar, att det var den ärade talaren på älvsborgsbänken, som tvang mig att framlägga vår grundsyn, i motsats till den religiösa pacifismens. Det heter om de gamla israeliterna, att de bådo och satte vakt för murarna. Jag är icke rädd för den gammaltestamentliga lärdomen. De gjorde sin gärning med svärdet i ena handen och mursleven i den andra. Det har vårt folk också gjort under århundranden och med gott samvete, och det göra vi också med gott samvete den dag som i dag är.

Med gott samvete bedja vi ännu i Sveriges kyrkor såsom i århundranden för försvaret, om också pacifisterna kalla det »hädelse».

Ingen skulle, det har sagts i dag från många håll, och jag vill upprepa det, ingen skulle mer än vi, som nu stå i oro för det beslut, som kan komma att fat-

tas av riksdagen, glädja sig mera än vi, om »vänsterlösningens» män skulle få rätt i sin tro, att vi skola slippa uppleva, att någon fara hotade våra kuster och att vårt folk kastades in i en strid, som det på grund av vad som nu sker icke mäktade bära. Men, mina herrar, jag kan dock icke lämna ur ögonsikte, att denna gärning sker icke för stunden, det blir kanske ett annat, kanske ännu ofött släkte, våra »ansvaringar», som få bära följderna av 1925 års riksdagsbeslut. I släkternas kedja griper länk in i länk. Vi njuta nu arvet av gångna släktleds offer och kamp. Skall den länken, som smiddes av denna generation befinnas felaktig i godset eller skall den bestå provet i påfrestningens stund? Måtte icke den dagen komma, då de unga, som efter oss skola bära ansvaret för rikets frihet, få anledning att anklaga fäderna, som hade för skumma ögon och för veka skuldror, då det gällde att påtaga sig det offer, som behövdes för att trygga barnens rätt till det rika arvet!

Det sades ännu ett ord av den ärade talaren på älvsborgsbänken: »det förmäles ingen oro eller sorg i Sverige. Det är lugnt på gatorna härute och lugnt ute i landet». Mina herrar! Dessa som sörja och äro oroliga, de höra icke till dem, som larma på gator och torg! Förakta icke deras oro. Jag har fått brev från olika landsändar, från människor i olika ställning, som klagat sin vånda inför vad som nu kan förestå. Jag vet, att det nu bedes i tusende hem för Sverikes välfärd. Om ni tänka på dessa många, skall ni med helt andra ögon se på den oro, som också talar i våra ord.

Jag skall tillåta mig att till sist citera ett allvarsord, som en gång sades till Sveriges folk, och som legat på mitt eget sinne i dag. Må de stå också i kammarens protokoll: »*Inför släkten som gått och inför släkten som komma, skola vi inför Gud stånda till ansvar för våra handlingar. Den Högste, som hittills hållit sin hand över Svea rike, han bevare nu och i kommande tider vårt land och folk.*»

Herr **Västberg:** Herr talman! Det är inte med någon entusiasm och icke heller av fri vilja, utan av det nödtvång som det politiska läget skapat, som jag för min del måste skänka min röst till den föreliggande kompromissen. Jag vill icke heller dölja, att det är med en känsla av djup besvikelse, som jag måste stödja ett förslag, som så litet har tagit hänsyn till den starka avrustningsviljan inom vårt folk. Det är möjligt, att just den stämningen icke har fått lika starka uttryck ute i landet som högerns krav på ökade militärbördor, men jag vet, att missnöjet i alla fall finnes starkt och levande ute ibland de djupa leden. Säkerligen är det också en vacker illusion, när man vill inbilla oss, att just denna nya försvarsorganisation kommer att uppbäras av folkets eget förtroende. Jag hoppas även för min del, att socialdemokraterna icke skola tillgodoräkna sig annan ära av det här föreliggande förslaget än den, som inneslutes i själva besparingen och i nedskärningen av arméorganisationen. Äran av att ha framtvingat en så onödigt dyr och krävande organisation tycker jag bör tillkomma dem det vederbör. Det bör också sägas ifrån, högt och tydligt, att vårt parti endast under hårt tryck och för att åstadkomma en snar lösning av denna fråga, medverkat till denna orimliga kompromiss. Då nu högern här lovat att igångsätta en väldig kamp mot denna uppgörelse, vill jag erinra, att högern då också bör göra klart för sig att detta bragelöfte skall vinna livlig genklang från folkets djupa lager, ehuru från helt motsatta utgångspunkter, ty vi hoppas uppnå en snabb och radikal revision av ifrågavarande betungande försvarsanordning, vars reala värde som neutralitetsskydd och frihetsvärn vi betvivla.

Den ståndpunkt, jag gör mig till talesman för, bottnar varken i ett försvarsnihilistiskt eller i ett antinationalistiskt tänkesätt. Vår antimilitarism vilar på försvarsidéns principiella grundval. Liksom jag för min del anser

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

det vara alldeles naturligt, att en individ måste försvara sig, och liksom arbetarklassens hela offerfyllda kamp är en försvarsstrid, så måste vi ock värna nationens frihet och oberoende, åtminstone intill dess man kunnat finna en högre form för mänskligt samliv.

Här göra nu kommunisterna en invändning, avsedd att söka åstadkomma begreppsförvirring ifråga om socialdemokraternas ställning till militarismen och fosterlandsförsvaret. Detta framgick även av den kommunistiske representanten här i dag, herr Samuelsson. Kommunisterna säga sig vara beredda att försvara ett socialistiskt fädernesland, men vilja däremot icke vara med om att värna en borgerlig, demokratisk stat. Jag skulle då vilja framställa den frågan: vad är den ryska sovjetunionen? Vad den minst av allt är, det är en socialistisk stat. Där existerar ju ingen socialistisk produktionsordning och arbetarna ha ju icke större frihet eller högre levnadsstandard där än arbetarna i Väst-Europa. Redan därav kan man draga den slutsatsen, att det icke är någon socialistisk stat. Man invänder då från kommunistiskt håll, att i Ryssland är det dock kommunisterna, som ha makten. Jag måste då fråga, om det i alla fall är någon artskillnad i socialistisk mening mellan en arbetarregering i Sverige och ett arbetarkommissariat i Sovjetriket. Den första är ju beroende av en borgerlig majoritet i parlamentet och även av det ekonomiska livets realiteter, medan den andra är beroende av analfabetiska bondemassors antisociala instinkter och av ekonomiens elementära krav. För båda är regeringsinnehavet, i den mån man syftar utöver en viss bestämd ram, mera sken än verklighet. Båda söka dock främja en socialistisk utveckling och lägga grunden till ett socialistiskt samhällstillstånd, ehuru metoderna äro olika. Vi kunna emellertid tillägga, att den kommunistiska metoden icke på något sätt rättfärdigat sig såsom mera framkomlig, ändamålsenlig eller effektiv än den, som socialdemokraterna företräda. Då frågar man sig: med vad rätt kräva kommunisterna, att arbetarna i Sovjet-Ryssland skola anse det som en naturlig sak att värna sitt land med vapenmakt, medan man vill vägra svenska arbetare att försvara sitt land och sina möjligheter till socialistisk utveckling? Det är den frågan, som jag anser, att kommunisterna icke kunna komma förbi.

Men då reser sig en annan fråga, och det är den jag vill föra fram här, nämligen huruvida militarismen är en fredsgaranti och om den innebär något nationalitetsskydd. Världskriget utgjorde ju en blodig dementi av frasen om militarismen som fredsvärn. Militarismen själv innebär en fara för freden. Den betyder vapenskrammel och utmaningar, massutsugning och inre jäsämnen. Och huru skall man kunna upprätthålla dogmen om att militarismen är ett skydd för folken? Från världskriget känna vi till, att tre av de största militärautokratierna gingo under eller blevo i varje fall besegrade i världskriget. En av de största, tyska riket, blev besegrat, förödmjukat och utarmat av segermakterna. Vid sidan av dessa väldiga militärmakter levde en rad småfolk, vilkas militära organisation icke på något sätt kunde sägas innebära skydd mot stormakterna, men som hade en stark neutralitets- och fredsvilja, och dessa fingo vara okränkta mitt uppe i brännhärdarna. Under dessa förhållanden frågar man sig, om det överhuvud taget är möjligt att upprätthålla den tvångsföreställningen, att det är de militära garantierna, som innebära det viktigaste skyddet för nationernas frihet och oberoende.

När professor Lindskog — såvitt jag fattade honom rätt — alldeles nyss nämnde, att historien visat, att de folk, som icke försvarat sig gått under, så skulle jag vilja fråga, vilka folk, som överhuvud härmed åsyftas. Såvitt jag känner till historien, kan jag icke erinra mig ett enda sådant fall, där en nation gått under på grund av vapenlöshet eller därför att den saknat militära anstalter, utan för de flesta folk och kulturer, som gått under, har väl anledningen varit vällevnad och njutningslystnad eller att de fört talrika krig och på grund här-

av blivit utarmade och försvagade. Det skulle som sagt vara mycket intressant att få närmare besked om, vilka de folk äro, som professor Lindskog åsyftade.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Det förefaller också som om alla de erfarenheter historien givit oss, framför allt från världskriget, skulle vara av den art, att det vore nyttigt, om de militära kretsarna ville underkasta sig en liten självrannsakan, huruvida deras eget älsklingsbarn har alla de utmärkta egenskaper de förmena.

För vårt eget lands vidkommande måste jag ställa den frågan, om vi överhuvud taget ha några möjligheter att försvara oss mot en tänkt fiende. Jag vill här hävda, att vi sakna alla sådana möjligheter, åtminstone om vi tänka på ett verkligt hot mot vår frihet och självständighet från en stormakts sida. Det erkändes ju förra året av högerns försvarsminister, att någon absolut trygghet icke existerade. Det erkännes också från olika militära auktoriteter, att något verkligt betryggande försvar genom militära maktmedel kan ett litet land icke åstadkomma. Det är då nödvändigt att överhuvud försöka se den situationen i vitögat och också inrätta sig därefter. Jag skall i detta sammanhanget icke diskutera den frågan, huruvida vissa militära anstalter ha ett relativt försvarsvärde för en liten nation. Jag anser nämligen, att den frågan saknar betydelse för ögonblicket på grund av den revolution, som efter kriget ägt rum på teknikens område, en omgestaltning, som innebär en radikal förskjutning från massarméer och högsjöflottor till flygvapnet och de kemiska stridsmedlen.

Ehuru jag har samma rabulistiska uppfattning i fråga om lärda auktoriteter, som kom till uttryck hos doktor Arne Forsell häromdagen beträffande de straffrättslärda, vill jag dock anföra ett par uttalanden från några världsberömda kemister för att visa vad jag menar med det kemiska kriget. Herr Engberg antydde i sitt anförande på förmiddagen en officiell rapport till Nationernas förbund angående de kemiska ämnenas stora förödande verkan och vad man kunde vänta sig under ett kommande krig. Jag skall endast anföra ett par satser ur samma rapport. Det säges, att »ett giftämne, studerat i hemlighet (och detta studium kan drivas var som helst), tillverkat i stor mängd (och denna fabrikation kan företagas i vilken som helst kemisk fabrik), och som oförmodat slungas ut över en oförberedd befolkning, kan tvärt bryta varje försvarsvilja». Det säges också, att det enda skydd man kan räkna med är gasmaskerna. Men om koncentrationen av giftet är tillräckligt stark, kan man icke ens med masker åstadkomma ett verksamt skydd, och naturligtvis är det alldeles omöjligt att skapa ett kollektivt skydd för den civila befolkningen. Det är således giftgaserna som vi ha att räkna med vid ett kommande krig, ty man kan lugnt utgå ifrån, att ingen stat kommer att underlåta att utnyttja dessa förstörelsemedel.

Därtill kommer, att man fått flygvapnet till sin hjälp, och härom heter det i en militär broschyr, som är utsänd av någon försvarsförening här i landet, att man nu har bombflygplan med 1,000 hästkrafters motor och en aktionsradie av 600 kilometer, vilka kunna medföra 2,000 kg. bomber. Det säges klart och tydligt ifrån, att med sådan utrustning »kan man lägga motståndarens militära anläggningar, förråd, transportmedel, befästningar och öppna städer under en beskjutning, som i fråga om verkan kan motsvaras endast av den tyngsta artillerield». Då frågar man sig, vilka medel man överhuvud har till sitt förfogande för att värja sig mot dylika flyganfall, och det säges då i en annan broschyr, som är utgiven förlidet år av några militära författare, att man kan förutsäga och försvåra samt vidare minska verkningarna av dylika flygangrepp, men att alla olika skyddsåtgärder endast innebära ett visst skydd, men inte något effektivt hinder mot verksamheten i luften. Ja, det är alldeles precis som det står här, nämligen att ingen vare sig liten

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

eller stor stat har någon möjlighet att effektivt värja sig mot flyganfallen.

Både herr Lindman och även herr Engberg hava talat så vackert om viljan att leva och viljan att försvara sig. Ingen av oss här tror jag kan sägas vara självmordskandidat, och ingen önskar förvandla vårt land till en träl i nationernas krets, men man måste i alla fall fråga sig, huruvida man ändå har någon möjlighet att ens med den mest brinnande vilja till livet och med aldrig så hjältemodiga självuppoffringar skydda sig mot några hundra flygare och ett dussin kemister, vilka på några timmar kunna förvandla vårt lands centrum — och andra viktiga orter — till de dödas stad. Det går icke att sudda ut alla dessa fakta, utan vi måste se situationen sådan den föreligger, och det går icke heller att söka inbilla oss, att hela vårt försvarsproblem skulle ligga förankrat i en stor militär försvarsberedskap.

Då frågar man: finnes det något annat medel, som är bättre och säkrare för frihet och trygghet i världen? Jag vill svara uppriktigt, att jag icke känner några sådana medel, som skänka *absolut* trygghet, men det finnes dock ett som är *relativt* bättre, som innebär större trygghet än militarismen och som man följaktligen bör propagera och verka för. Det är just detta, som man gått in för i alla länder och även här genom att söka åstadkomma: våldets avveckling på fredsarbetets väg, genom att söka skapa en mellanfolklig eller överstatlig organisation, grundad på internationell rättsordning och med trygghet för de olika staterna genom allas solidaritet gentemot fredsstörare. Det är detta program, som ligger inneslutet i Nationernas förbund och dess strävan att skapa en garantipakt eller genomföra Genèveprotokollet. Nationernas förbund innebär, trots alla sina brister, dock en ljuspunkt i tillvaron. Jag ser situationen på det sättet, att vi icke skola misstänkliggöra eller rasera, utan i stället söka erövra Nationernas förbund. Varje stats demokrati och arbetarklass bör söka erövra makten inom eget land och därmed också få ett större inflytande inom folkförbundet. Detta är en av de positiva fredsuppgifter som demokratien har att lösa. Genèveprotokollet, vars grundpelare är ett system av obligatorisk skiljedom, av ömsesidigt skydd mot angrepp, av internationell nedrustning, är en av utgångspunkterna för en verklig realdiskussion i fråga om freden och tryggheten i världen.

Frågan är emellertid den, huruvida man icke under ett övergångsskede får nöja sig med något mindre än att söka skapa ett universellt Nationernas förbund. På grund av omöjligheten att få Förenta staterna att inom överskådlig tid ansluta sig till förbundet, och då flera andra stater icke äro anslutna till detsamma, är det frågan, om man icke borde söka en mera framkomlig väg, exempelvis genom skapandet av Europas förenta stater med en överstatlig organisationsform. Europa är centrum för den vita kulturen, det är mest hotat av ett nytt krigs ödeläggelse och det utgör en sammanhängande enhet. Därför förefaller det, som om det icke vore orealiserbart eller otänkbart att komma fram på den vägen, genom Europas förenta stater till ett verkligt Nationernas förbund. I varje fall är den tanken icke orimligare än flera andra liknande, som vi redan sett realiserade, såsom uppkomsten av Amerikas förenta stater, enandet av de tyska småstaterna till ett rike, bildandet av det engelska imperiet eller den federativa ryska sovjetunionen. Alla dessa nya former av statsbildningar, uppkomna genom sammanslagning av olika mindre stater, ofta med skilda kulturer, skilda folkslag, skilda intressen, ha faktiskt många gånger endast haft kriget eller blodiga inre uppgörelser att tacka för sin tillkomst och sitt sammansvetsande. Vad som hotar Europa är kriget och den inre söndringen, men det är ock det yttre trycket som kommer att föra Europas stater tillsammans. Ingen kan blunda för krigsfarorna, ingen kan förbise vad en sådan ny maktkonstellation som Sovjetunionen-Japan-Kina å ena

sidan samt Förenta staterna, eventuellt tillsammans med England, å den andra, kan innebära av nya brännbara ämnen och frön till nya konflikter, och som även kunna hota Europas egen säkerhet.

Det är på grund härav, som det förefaller, som om vi i vårt lilla land och med vårt avskilda läge borde koncentrera oss på att försöka taga de risker, som ligga i en aktiv fredlig utrikespolitik, och därmed söka främja de tankar ute i Europa, som sträva att sammanföra dessa skilda stater till en enhet för gemensamma intressen, att visserligen till en början begränsa dess mål och uppgifter, men i stället skapa en fastare form för solidarisk samhörighet.

Vad jag här sagt, innebär tyvärr endast framtidsmusik, riktpunkter för fredsarbetet, som vi ha att inrätta oss efter i olika länder. Men frågan om fred och trygghet har också ett aktuellt intresse. Ty om en krigsfara existerar och Europa är hotat av nya konflikter, då frågar man sig vad arbetarklassen egentligen skall göra i en sådan situation. Skall den gå med armarna i kors och möta denna nya fara, marschera ut över gränserna och slå ihjäl sina kamrater, eller skall man söka avvärja denna nya krigsstorm och detta förödande av Europas folk och hela den vita kulturen? Det är denna fråga, som hela den fackliga internationalen, liksom också den socialistiska internationalen, ställt framför sig och som den behandlat på sina kongresser, senast på den allmänna fredskongressen i Haag 1923. Svaret blev att man måste åstadkomma en mobilisering för generalstrejken och förbereda sig på dess genomförande samt genomföra den ekonomiska bojkotten. Jag vet, att många ställa sig tvekande till detta nya kampmedel, även personer som varit med om antagandet av denna resolution. Man vill knappast diskutera, huruvida denna generalstrejk är möjlig eller om den överhuvudtaget bara skall bli en paroll på papperet.

Jag vill för min del säga, att jag inser svårigheterna, jag inser att det icke är lika lätt att realisera en paroll som att utgiva densamma, men jag säger också, att risken måste tagas. Situationen nu är ock betydligt ljusare än 1914, på grund av den reala makttillväxt, som arbetarklassen representerar i sin förstärkta fackliga och politiska organisation, sitt ökade inflytande i de olika länderna, sin kontroll över krigsindustrien och kommunikationsföretagen, sin styrka såsom opinionsbildare och stormvarnare. Vidare är att märka, att vi äga erfarenheterna från kriget, att arbetarklassen vet, att den aktion mot ett krig, som generalstrejken innebär, måste sättas i gång innan krigshypnosen verkat, att det gäller att kunna stoppa krigsindustrien och samfärdsmedlen för att omöjliggöra transporten av soldater och krigsmedel mellan de olika länderna. Det är således det svar, som jag anser ligger närmast till att giva från arbetarklassens sida. Det är kanske mindre aktuellt för svensk arbetarklass på grund av den mindre krigsrisken här, men vi måste dock räkna med och diskutera igenom detta problem med varandra. Det går icke att vi bara ge ut en paroll, vi måste förbereda saken i sinnena, vi måste diskutera svårigheterna och betrakta detta kampmedel som ett komplement till Nationernas förbunds strävan att isolera och förgöra en fredsstörare.

Det är den förvissningen jag skulle vilja uttrycka, att de fredsgarantier, som allt mer och mer mogna i människornas sinnen, som taga form i det mellanfolkliga umgänget och som fått ökad betydelse genom arbetarklassens växande makt i det politiska livet och i den fackliga organisationen, skola visa sig vara av större betydelse och värde för hindrandet av nya krig och förödelser människor mellan, än hela den militära utrustning och apparat, varom vi nu skola besluta.

Jag har försökt att genom dessa blygsamma erinringar motivera min ställning och rädda mitt samvete vid den förestående uppgörelsen, så att det icke skall sägas, att vi äro nöjda och belåtna med den kompromiss som skett, utan

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

endast anse densamma som resultatet av ett politiskt nödtvång. Vi böja oss inför lägets krav för att vinna något, men vi förbehålla oss alltjämt fria händer att fortsätta kampen mot militärorganisaitonen efter våra principiella linjer och efter vår uppfattning av alla på frågan inverkande faktorer. Vad vi vilja skapa, det är fred och trygghet åt folken samt fred och trygghet åt vår egen nation.

Med detta vill jag, herr talman, säga, att jag kommer att rösta för den principdeklaration, som avgivits av herr Lindberg för den rena avrustningslinjen, men att jag också ämnar stödja utskottets förslag för att få den för ögonblicket uppnåeliga beskärningen av de militära rustningarna.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 2 e. m.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och första lagutskottet, nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning; och

från bevillningsutskottet, nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 110, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkliga musikskolan i Arvika;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny definitiv lönereglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till högsta domstolen och regeringsrätten jämte en i ämnet väckt motion;

nr 114, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård, dels av väckt motion om statsbidrag till anordnande av kommunala sinnessjukhus;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av väckta motioner angående tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 117, i anledning av väckt motion angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1925—1926 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatens åttonde huvudtitel till tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatens åttonde huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av medel från reservationerna å anslaget till uppehållande av försäkringsinspektionens verksamhet för upprättande vid Stockholms högskola av en professur i försäkringsmatematik och matematisk statistik;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande provisorisk löneförbättring för reservstatspersonalen samt i fråga om anslag till arméns och marinens reservstater;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av tillfälliga lånemedel;

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 5, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11 A, angående reglering för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska medikokirurgiska institutet, i vad avser punkterna IV och V i föredragande departementschefens hemställan, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av väckt motion om kompletterande dekorering av andra kammarens plenisal;

nr 61, i anledning av väckt motion angående den riksdagens ledamöter tillkommande ersättning för resa till och från riksdagen; och

nr 62, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förbättring av ofullständiga jordbruk;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om frilösning av arrendejordbruk m. m.; och

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av växtförädling m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av från första kammaren delgivet beslut rörande väckt motion, I: 139, om utredning rörande vissa åtgärder för beredande av ökat antal vårdplatser å sanatorierna i riket; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av i första kammaren väckt motion angående utbildning av befäl för den svenska handelsflottan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,18 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1925. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. *252021*